

L'ESTRUCTURA SIMBÒLICA DE LA DELINQUÈNCIA

Dinàmica social i dinàmica cultural de la
conducta desviada

Tesi de doctorat presentada a la
Facultat de Ciències de la Infor-
mació, Universitat Autònoma de
Bellaterra. Sota el guiatge del
doctor Santiago MIR PUIG.

Raimon BONAL FALGAS

Barcelona, 1982

"Sorgeixen incessantment problemes culturals sempre nous i animats de diversa manera, que no deixen d'agitar els humans de tal manera que queda flotant l'esfera del que, en el fluxe infinit del que és singular, adquireix per a nosaltres significació i importància i es converteix en una individualitat històrica.

Varien també les relacions intel·lectuals sota les que se les considera i se les capta científicament. Les ciències de la cultura permaneixeran, consegüentment, variables en l'indeterminat pervindre, mentre una mena d'estupor de l'esperit no desacostumi els homes a plantejar qüestions a la vida sempre inesgotable.

Un sistema de les ciències de la cultura que fixés sistemàticament, definitivament i d'una manera objectivament vàlida, les qüestions i els dominis que han de tractar, seria un veritable absurd en si mateix". (Max Weber, Sobre la teoria de las ciencias sociales, Barcelona, Península, 1971).

Í N D E X

I N D E X

INTRODUCCIÓ	3
PRESSUPÒSITS TEÒRICS DE LA NOSTRA RECERCA	15
a) Reflexions entorn de la noció de delinqüència	16
b) La delinqüència o la desviació és un fet jurídic. Realitat social i delinqüència	27
c) Algunes referències entorn de la relació entre cri- minologia i delinqüència	42
d) Quina delinqüència pretenem estudiar?	49
e) Simbologia i símbol com a perspectiva concreta d'a bordatge de la delinqüència	63
EL TRACTAMENT QUALITATIU D'UNA REALITAT	74
a) Pressupòsits teòrics del tractament d'una realitat complexa	75
1. La sociologia comprensiva de Max Weber	75
2. L'interaccionisme simbòlic de George Herbert Mead	88
3. El tractament qualitatiu de les dades d'Oscar Lewis	126
b) Pressupòsits metodològics: el mètode biogràfic ...	144
1. La postura etnometodològica i la perspectiva em- pírico-positivista: una postura crítica	144
2. Una metodologia que es troba en funció d'una teoria	152
3. Rebrotos d'una experiència: el cansament de la quantificació	154
4. Històries de vida o mètode de casos	163
5. Discussió científica del mètode biogràfic	169

6. L'essencial del mètode biogràfic	176
c) Vers la recerca d'un paradigma d'anàlisi: el de les estructures simbòliques. Dinàmica social i dinàmica cultural	184
1. La consciència espontània com fabricació social	185
2. Punt de partida	187
3. Noció de sistema	191
3.1. El sistema cultural	191
3.2. El sistema social	195
4. Teoria de l'hàbit	200
5. El nostre paradigma	203
 LA DELINQUÈNCIA: ESTIL DE VIDA O SUBCULTURA DEFERENCIADA	208
a) L'aproximació a una realitat: la unitat del simbolisme delinqüencial	209
b) Intent d'aproximació antropològica a un relat biogràfic	213
1. El sistema cultural	216
1.1. El coneixement empíric	216
1.2. Les normes	224
1.3. Legitimacions	232
1.4. Els valors	239
2. El sistema social	250
2.1. La dimensió econòmica	250
2.2. La dimensió política	254
3. La lògica intencional	266
4. La lògica objectiva	275
A MANERA DE SINTESI	286
CONCLUSIONS GENERALS	295

APÈNDIX. UN CAP DE BANDA JUVENIL. ENQUADRAMENT I CIRCUMSTÀNCIES	303
BIBLIOGRAFIA	354
ÍNDEX	365

I N T R O D U C C I Ó

Una revisió crítica de la perspectiva analítica de la criminalitat en general es fa cada dia més necessària. Tenim el vici d'analitzar i d'interpretar la delinqüència des de la perspectiva de la societat establerta i, per tant, caiem fàcilment en la temptació de voler comprendre tot el que afecta a la desviació des de fora, o sigui, com espectadors imparcials que contempen una realitat social que està aquí davant nostre.

La nostra recerca potser serà només una hipòtesi de treball, un suggeriment per a investigadors i per a analistes que s'interessin per aquesta mena de problemes. Si aquesta recerca es queda només i únicament al primer estadi, en un dels primers graus, no sóc jo qui per a judicar-ho; amb tot, si és només una hipòtesi de treball, tinc també una mena de rara intuïció que aquesta hipòtesi és verificable i, per tant, que no és una elucubració teòrica sinó que es dona certament en la realitat.

La delinqüència, potser ni val la pena de redir-ho, és un concepte relatiu, puix que sempre diu relació a un centre, a un punt de referència central, que explica i dona la raó a la mateixa noció de marginal. Per a dir-ho breument: s'és delinqüent per respecte a un ordre determinat de valors ètics tipificats forçosament per una normativa legal, per un còdi. Relativitat en el temps i relativitat en l'espai; el que és delinqüencial avui no ho era pas abans d'ahir i el que és delictes aquí no ho és pas més enllà. Com a bon concepte sociològic, l'essència de la desviació rau precisament en la relativitat mateixa.

A nivell etiològic, la desviació troba les seves causes en l'entrellat estructural del sistema social de referència; adés seran els estereotips, adés serà la hipocresia social, adés seran handicaps irreversibles, adés serà el rebuig cultural, adés

... Tot comportament desviat pot ésser degut a la suma, mantes vegades inacabable, d'una o vàries causes que es troben talment interrelacionades que es fa molt difícil la determinació de prioritats o la definició d'una causa última i explicativa de la conducta.

Les causes últimes de la marginació delictiva, lluny de detenirnos en una casuística complexa i diversificada, cal cercar-les en el sistema socio-polític-econòmic imperant: és per això que, segons sigui el sistema de relacions imperant, la delinqüència tindrà un color o un altre; en definitiva, retrobem ara encara la relativitat de la que parlàvem suara.

Aquestes causes últimes són ben senzilles d'entendre: la segregació social ve causada per la diversa distribució dels sistemes de participació social en els beneficis, els avantatges i decisions de la vida social que sempre es troben en mans d'una minoria. Qui no produeix, qui no consumeix, qui no s'incorpora a gratcient al sistema de producció i de consum, no té dret d'existència normalitzada en l'entrellat de la vida social. Hi ha, encara que inconscientment, encara que desdibuixadament, una ideologia social que marca les diferències, assenyala les distàncies, estableix els nivells del qui ha d'ésser considerat "anormal" i de qui pot ésser acceptat dintre el sistema de la vida social.

Tot això és molt veritat, tot això és cert i provat; però a l'hora de determinar qui és o qui no és "normal", encara som deutors d'aquella temptació d'etiquetar el desviat des d'una perspectiva que no té res a veure amb l'essència mateixa de la delinqüència.

Vull dir que marquem diferències respecte a la desviació a partir només de la temptació d'etiquetar el desviat des de la perspectiva única d'allò que fereix la nostra sensibilitat o que, simplement, pertorba la nostra tranquil·litat diària. El delinquant serà marginat perquè ha optat uns patrons de conducta que pertorben, en un nivell de gravetat divers, la nostra tranquil·litat i seguretat cívica. Sempre és la perspectiva conductual la que estigmatitza la situació i la qualifica dintre la categoria de no participació, separació o segregació.

Ens fixem massa en les conductes i massa poc en el que hi ha darrera d'aquestes conductes. Es aquest el motiu que em porta a planejar una recerca que és una nova perspectiva d'enfocament respecte a la desviació; cal fugir de l'anècdota si volem entendre plenament del que tractem. Cal fer un real esforç per veure què hi ha darrera la conducta. Cal saber llegir a través dels fets per a intentar entendre el que en realitat determina la situació marginal que aparentment es manifesta únicament en la ferida que ens fa a la nostra sensibilitat.

La meva proposta s'inicia amb un seriós interrogant: la realitat social és tal com jo la capto i la llegeixo? Són les coses que palpo d'aquesta manera com les veig? Es a dir, no hauríem de fer tots plegats un esforç per relativitzar, ja d'entrada, la realitat social que pretenem conèixer? Són les coses així, d'aquesta manera?

Es a dir, jo em pregunto si a l'hora de fer una anàlisi de la realitat social, em puc permetre la llibertat de dir que el que veig i experimento és una veritat incontestable. Per ésser més concret, quan jo analitzo un expedient del tribunal tutelar de menors, em puc acostumar d'assumir el punt de vista que s'hi expressa? Aquest adolescent o infant, sigui de l'edat que

sigui, serà vist d'una manera molt diversa si l'expedient és fet per la policia, pel jutge, per l'educador, pel mestre o pel sociòleg. Qui d'entre ells ha dit la veritat sobre aquest menor? Tots tenen, certament, la seva perspectiva d'una mateixa i idèntica realitat. Cal, doncs, relativitzar tot coneixement social? No hi ha una veritat absoluta?

És importantíssim tenir en compte que la visió de la realitat que jo tinc està marcada per l'educació que he rebut, per les circumstàncies de la meua vida que han estat decisives, per l'estat d'ànim que tinc i manifesto en aquest moment i, en definitiva, per qualsevol fet gran i petit que ha marcat la meua història: institucions, persones, vicissituds i circumstàncies de la meua vida. Si jo tinc aquesta mentalitat, aquest desenvolupament de la meua persona, aquestes experiències que em fan ésser fort o fluix de cara al futur, no és pas per casualitat: hi ha una estructura simbòlica que em fa veure la realitat d'una manera determinada i que dóna significacions a totes les realitats que freqüento, que m'ajuda a incorporar noves experiències i nous moments que s'avenen a la meua manera d'ésser i a rebutjar el que no s'avé a la meua idiosincràsia personal.

Crec rodonament que la realitat social és més captada per símbols que no pas per la seva mateixa entitat. La realitat social no és tal com és, sinó com nosaltres la veiem i l'expressem.

Partint d'aquesta lectura interpretativa de la realitat social, la nostra proposta és de sotmetre a dura crítica la visió de la delinqüència que pretenem tenir com absoluta. Con dèiem més amunt, el que colpeix i impressiona la nostra sensibilitat és la desviació de la conducta, és la malformació que produeix

a la nostra mirada la mateixa desviació. Per altra banda, aquesta desviació compleix una funció social de primer ordre i és per aixó que els instruments socials de transmissió de les idees, o sigui, els mitjans de comunicació social, ja es preocupen de fer més grans i desviats els fets que es donen en la realitat, ja es preocupen de donar una idea tal de les coses que nosaltres no solament les vegem d'una manera determinada, sinó que fins i tot ens dispensen de tot judici crític per tal de donar una imatge que realment faci més voluminosa aquella desviació; al sistema socio-polític vigent interessa en gran manera que la marginació infongui i generi menyspreu, compassió o, almenys, qualsevol actitud que ens allunyi de l'objectivitat i de la imparcialitat.

La meua proposta és de no fixar-nos tant en la conducta com en el que hi ha darrera d'aquesta conducta. Es tracta de tenir present que no ens interessa la desviació per si mateixa, sinó la realitat social i l'estructura simbòlica que determinen aquesta conducta desviada.

Voldria que s'entengués aquesta idea: prenguem l'exemple del menor suspecte o acusat d'un delictu. No ens deixem impressionar pel fet que se li imputa, sigui aquest un robatori, un ultratge, una violació o una conducció il.legal. Fem veure que en aquests moments no ens interessa el gest desviat que és objecte de condemna social o judicial. Intentem d'anar més enllà. Què hi ha darrera del fet delictiu?

Penso que fonamentalment aquest menor delinqüent és una persona carregada d'història; una persona que no ha estat improvisada en la seva mentalitat, en la seva manera de fer, en la seva escandalosa història. Hi ha tota una vida i tota una història darrera d'aquest vailet: una família, potser uns fets mi-

gratoris, qui sap si una escola, segurament que uns amics....

Aquesta és la primera aproximació al personatge que ens interessa analitzar. La realitat social, aquesta història, no ho explica pas tot. Crec que hi ha encara molt més i és que aquest vailet té una visió del món i de les coses que no és pas la mateixa que la de la resta de la societat.

Aquest vailet, concretament a causa de les carències totals del seu passat, carències que en absolut no són pas un pur miratge, troba en els amics i en la seva pròpia conducta unes compensacions que li eren totalment necessàries per a satisfer fins a un cert punt les seves necessitats vitals. Hi ha un gust pel risc, per la possessió, per la destrucció, que són només la traducció fidel dels sentiments frustrats i irresolts que té dintre.

La societat el tractarà com a boig o perillós; però la seva vida és una cadena infernal que només troba la seva lògica en la conjunció de les dues variables que creiem rodonament que han d'ésser tingudes en compte: la seva història social i personal i l'estructura simbòlica o, per dir-ho d'una altra manera, la seva jerarquia de valors pròpia i específica.

El discurs del delinqüent, en tota la seva trama social, és d'una lògica aplanadora, malgrat que el sistema social el tanqui, el rebutgi, el sotmeti a tota mena de tractaments i a tota mena de revisions; la lògica de la seva conducta no es pot entendre de cap manera, si no és cercant ensems aquelles dues variables que expliquen la seva situació social i la seva visió del món.

Hi ha algú que ha deixat escrit: "Els nostres delinqüents són uns desconeguts. Uns desconeguts de tots: de la policia que només s'interessa en la comprovació de si un fet antijurídic i punible ha estat l'obra d'un determinat autor o d'un altre. Desconegut dels jutges que el qualifiquen d'acord amb uns informes, uns papers, quasi mai sense veure'l i sense estudiar la seva personalitat. Desconegut dels penitenciaristes que li donen un tractament similar a tots els altres reclusos, processats o condemnats, perillosos o no perillosos, ocasionals, habituals o professionals, reincidents o primaris...". (1)

Això és el que ens proposem en aquesta recerca: iniciar una aproximació al món d'una mena de delinqüència. I diem bé: aproximar-nos-hi; car aquesta recerca més que un treball acabat, vol ésser l'estudi teòric d'un model analític i una aproximació pràctica al problema. Vol traçar un camí, iniciar una discussió, sentar una ferma hipòtesi de treball... un camí, una discussió, una hipòtesi de treball que poden ésser fecunds en recerques posteriors i en el progrés de la ciència criminològica en un futur més o menys pròxim. (2)

....

....

Aquesta recerca consta de tres parts ben diferenciades que, a la vegada, responen a tres moments trascendentals de tota recerca sociològica: la teoria, la metodologia i el treball de camp.

---

(1) García Iturbe, A., La delincuencia y el delincuente, Caracas, Monte Avila, 1972, p. 33

(2) La idea d'aquesta introducció constituí una col.laboració a un article de fa temps: Bonal, R., Vers una perspectiva nova per a comprendre la marginació, a Qüestions de Vida Cristiana, nº 103, 1980, pp. 88-92.

En un primer moment, intentem elaborar els pressupòsits teòrics sobre els que es fonamenten els nostres raonaments. Intentarem discutir la noció de delinqüència tan estretament lligada a la concepció de l'home en el si de les relacions socials. A continuació, ens afrontarem a l'interrogant o al qüestionament de la delinqüència com a fet jurídic i no com a fet social; aquesta afirmació ens porta de la mà per a trobar un model dinàmic de l'anàlisi de la pràctica social i, per tant, també, de la conducta humana. Dintre d'una línia teòrica coherent, ens cal fer alguna referència a la relació dialèctica entre delinqüència i l'objecte d'estudi de la sociologia criminal; serà, en síntesi, més una crítica bibliogràfica que un intent de construcció pròpia. De totes maneres, quan parlem de delinqüència a analitzar en la seva estructura simbòlica, ens referim a una delinqüència molt concreta i especificada en tres extrems: en el nostre context social, ha fet del delictes el seu estil de vida i ha sofert la força estigmatitzant de les instàncies del control social oficial; caldrà definir molt bé l'objecte del nostre estudi. Finalment, i encara des del punt de vista teòric, caldrà definir adequadament la dimensió simbòlica que ferà l'objecte de les nostres atencions i sobre la que es fonamentarà la nostra lectura de la realitat.

En un segon moment, la metodologia, elaborarem primer de tot els pressupòsits teòrics de la mateixa, que no són altra cosa que la sociologia comprensiva de Max Weber, l'interaccionisme simbòlic de Georges Mead i el model de treball o de lectura proposat i realitzat per Oscar Lewis. Seguidament, ens afrontarem a l'estudi del mètode biogràfic com a lectura qualitativa de la realitat social. Bandejarem l'etnometodologia i la perspectiva empírica positivista per causa de les seves limitacions i de les seves contradiccions. Després, consignarem l'entroncament de la teoria amb la metodologia com a condició essencial a tota recer

ca i, a més, observarem el cansament que ha comportat la quantificació en analistes del fenomen del delictes o d'altres realitats que, per a ésser enteses, requerien essencialment l'ús de materials biogràfics. Discutirem, a continuació, què s'entén exactament per materials biogràfics, per acabar, intentant fer una discussió científica del mètode biogràfic. Ja només ens mancarà definir el model adoptat en aquesta anàlisi nostra que és el que d'altres han emprat en l'estudi de la religió i l'educació.

La darrera part, el treball de camp, es basa únicament en l'anàlisi d'uns materials biogràfics, recollits ja fa un temps i que seran l'aplicació fàctica no solament de la teoria expressada, sinó també del camí metodològic del que se'n acaba de fer esment. Val la pena de dir, ja des d'ara, que estem plenament convençuts que hem iniciat un camí de recerca d'aquesta mena de realitats que pot ésser fecund de cara a recerques posteriors; volem dir que no considerem pas closa la possibilitat empírica de recerca en aquest camp. Tot el contrari, pensem només i únicament haver indicat una possibilitat i una ruta veritablement fecunda.

....

....

Ens manca ara fer memòria de tantes i tantes persones que s'han vist implicades en les manies personals de l'autor. Potser en un primer pla, i com un homenatge pòstum, haig de fer un respectuós record d'en Pancho (així volia que se'l tractés) Marsal amb qui les circumstàncies de la vida professional ens va dur a treballar junts un llarg període i que em va fer veure la necessitat d'abordar la realitat social, sobretot la que vocacionalment m'il.lusionava, amb materials qualitatius.

Seria fer un oblit inconfessable no reconèixer també l'amabilitat del doctor Santiago Mir volent acceptar fer-se càrrec de la direcció del treball que em proposava. Cal dir que les imprecisions o poc ajustades afirmacions que hi puguí haver, són certament degudes a la meua incapacitat de comprendre i d'assimilar el que m'ha estat dit.

Bon crític del que anava sortint de la màquina, ha estat en Juli Sabater que ha tingut la incomparable resistència de llegir atentament i finament aquestes ratlles.

Un element de reflexió per a mi notable ha estat les sessions que hem anat fent al Seminari de Criminologia de la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona amb en Roberto Bergalli, en Joan Bustos, en Josep Ma. Raya, en Juli Sabater i d'altres.

Una mica més a distància, m'han ajudat amb els seus consells i amb els seus materials que m'han fet arribar puntualment, en Joseph Pinau i Christian Léomant de Vaucresson i l'Emile Servais de Lovaina.

Molt més en el silenci i l'anonimat, en Ramon Saludas i na Maria Lluïsa Barcelona em van fer de pont i van recollir els materials biogràfics analitzats. Com alumnes i com a companys d'ells he après la constància en la tasca a realitzar i la voluntat ferma de fer atenció a les anècdotes més petites.

Pilar Rifà, de qui tantes vegades he necessitat la seva competència, es va cuidar de transcriure mecanogràficament el contingut d'aquest text.

Na Carolina Ferrer, en Moisès i na Miriam han hagut de suportar la meva absència de casa per a poder dedicar-me a l'estudi i transcripció d'aquesta recerca. Bé es mereixen que a ells dediqui tot allò que de positiu es pugui trobar en aquestes ratlles.

Finalment, haig de reconèixer que sense l'ajut de temps i disponibilitat acordat per la Fundació Jaume Bofill, no hagués pogut trobar espais per a l'estudi i la redacció d'aquesta recerca. Una vegada més es fa evident que és més necessari l'ajut material que l'econòmic per a dedicar-se a la recerca i la investigació.

I - PRESSUPÒSITS TEÒRICS DE LA NOSTRA RECERCA

a) REFLEXIONS ENTORN DE LA NOCIÓ DE LA DELINQUÈNCIA

"El problema de la conducta divergent ha entrat a formar part de les preocupacions gairebé inherents de la humanitat i d'aquí neix la seva antiguitat".⁽¹⁾ Mentre hi hagi grup social organitzat, hi haurà sempre delinqüència. Ja Durkheim deia que el crim és necessari.⁽²⁾

Des de fa ja molts anys, s'inicia la consideració que el fet delictuós és el resultat d'un seguit de factors que operen conjuntament i que influeixen predisposant-hi a favor. El delinqüent deixa d'ésser un criminal i esdevé un malalt o un marginal social, o bé totes dues coses.

D'instrument científic, pretesament neutre, la criminologia corre el risc d'esdevenir un instrument polític i social al servei d'un determinat ordre constituït. Es també per a aquest camí que es podrà dir que "cada societat té els delinqüents que es mereix".

Són moltes les teories formulades per a explicar les causes de la criminalitat. Des de la doctrina demoníaca fins a la psicoanalítica, passant per la constitucionalística, l'econòmica, l'endocrinològica, la política, l'educacionalística, la sociològica, la psiquiàtrica... totes han volgut convertir el seu punt

---

(1) Bonal, R.- Costa, J., La delinqüència juvenil, avui. El cas de Mataró, Barcelona, Publicacions de la Fundació Jaume Bofill, 1979, p. 21

(2) Durkheim, E., formulà les seves idees sobre la desviació, el delictes i la ciència del dret a El suïcidi, Les Regles del mètode sociològic i De la divisió del Treball Social. Per la nostra banda, sempre hem consultat l'edició francesa de les edicions Presses Universitaires de France dels anys 1967 i 1973.

de vista original en font explicativa de tot el fenomen, tan extraordinàriament complex, de la desviació.

Amb tot, no n'hi ha ni una que hagi pogut satisfer totalment l'anhel de poder erradicar la plaga de la conducta desviada, precisament per la seva unilateralitat explicativa; aquesta, precisament, pel seu caràcter exclusiu, deforma la realitat i inclús arriba a donar-ne una imatge falsejada.

Quasi totes les explicacions obliden el principal: la criminalitat és un fet essencialment social i és per això mateix que el seu embalum, la seva evolució i el seu caràcter distintiu són la conseqüència directa de la vida del grup o comunitat que s'estudia, amb tota la força que els factors col·lectius poden donar-li de consistència. Creiem, per altra banda, que els fenòmens socials no tenen cap mena d'explicació fenomenològica si no s'inscriuen en les determinacions conjunturals d'una època determinada i en un moment històric donat.

Nosaltres pensem que l'enfoc de la noció mateixa de delinqüència no s'entendria adequadament si no s'inscriu en una visió de l'home dintre el sistema social, en una concepció de l'home en la societat. Estem plenament convençuts que, segons sigui aquesta, el delinqüent serà o un personatge disfuncional de cara al sistema o una persona que porta en si mateixa els estigmes de la contradicció social en la que som immersos. Segons aquesta idea de l'home en societat, el delinqüent és un perillós social o és algú que formula en la seva conducta i la seva actitud les bases d'una contestació del sistema vigent. La perspectiva és radicalment diferenciada.

Es per això que ens sembla important de plantejar d'entrada les diverses concepcions de l'home que, com a variable indepen-

dent, determinen a bastament les possibles explicacions que es puguin formular respecte a la visió concreta del criminal.

Per causa de la claretat explicativa, intentarem presentar, mentre ens sigui possible, aquestes diverses concepcions a partir d'exemples concrets de reflexió apareguts a la premsa o en òrgans de comunicació de masses.

Una primera visió de l'home es concreta en una concepció estàtica de la seva existència. Per a entendre aquesta visió, tenim un exemple de Ronald Reagan ⁽³⁾ que ens sembla particularment il·lustratiu: Hi ha quelcom que està tormentant els americans que no és altra que la lluita contra la criminalitat i el President americà va llençar una mena de filosofia de la vida en societat davant un públic constituït per oficials de policia. "Durant els trenta minuts que passarem junts -els digué- una persona almenys serà assassinada, nou dones seran violades, sixty-set altres americans seran robats, noranta-set greument atacats i tres cents vuitanta-nou domicilis seran assaltats. Els nostres conciutadans són cada vegada més frustrats, plens de por i tenen un vertader odi social.

Qui en té la culpa? El context social, responen la majoria d'especialistes; però jo no ho crec pas perquè si la criminalitat fos un fruit de la pobresa, hauria de disminuir perquè el nivell de vida dels americans s'ha millorat ostensiblement.

La veritat és que la majoria dels criminals actuals no són pas persones desesperades, cercant alimentar les seves famílies; són més aviat professionals arrogants que ens desprecien.

---

(3) Solé, R., M. Reagan exprime ses vues sur la criminalité, a Le Monde, 1 d'octubre, 1981

I el més greu de tot és que, amb aquesta perspectiva de culpabilització del context social, els buròcrates que governen no logren pas resoldre els problemes socials, sinó que molt sovint més aviat els agreugen. Com que no tenen interès en l'empresa privada, la creativitat i el voluntariat, acaben destruint la família, l'església i l'escola.

Els homes són fonamentalment bons; però inclinats al dimoni; la societat se'n ha de protegir... No hem d'oblidar mai que la jungla està alerta i que només els nostres profunds valors morals i les nostres potents institucions socials poden afrontar-se a aquesta jungla i limitar, a més, les obscures impulsions de la naturalesa humana.

Caldrà, doncs, ésser sol·lidaris més de les víctimes que dels criminals. Es pot admetre que només 40% dels homicidis acabin a la presó? La finalitat principal dels tribunals és la de consagrar-se a la criminalitat i no pas d'entretenir-se amb litigis de tota mena. Per a què puguin fer convenientment la seva tasca, conseqüentment, caldrà reforçar les lleis. És una de les tasques més importants a fer la d'impulsar el Congrés a cloure la interminable revisió del Codi criminal federal, perquè és la lluita més econòmica".

Aquesta visió de la criminalitat suposa, evidentment, una concepció de l'home dintre un ordre social que, partint de la idea d'equilibri o de consens, la desviació és contemplada en termes de vertadera perillositat o, quan no, de manifestació evident d'un egoisme exacerbant que es transforma en un vertader enemic de tothom.

No creiem pas, malgrat que sigui cert i qui sap si coincidència, que aquesta postura hagi d'ésser interpretada només i

únicament des d'una perspectiva d'ideologia política; segons aquesta visió el criminal o delinqüent, vist des d'aquesta mirada estàtica del sistema social, correspondria més aviat a una postura evident de la dreta i, inclús, de la dreta més intolerant.

Penso que veritablement, darrera aquesta manera de veure les coses, hi ha una visió de l'home en societat que, no solament és discriminativa de cara al desviat, sinó que el presenta d'una manera com en un sistema englobant i totalitzador del que la seva conducta s'escapa a tot control i a tota la dinàmica social. Per altra banda, aquesta dinàmica social no té en absolut resultat o ho té molt malament, quan es presenta una problemàtica de desviació ostensible de la conducta.

Una segona visió de l'home intentaria assumir l'aspecte crític de la intervenció de Reagan; és a dir, atribueix la culpabilització i, en certa manera, la determinació del problema al context social, a la divisió de la societat en classes.

La il·lustrarem així mateix a través d'uns exemples.

"Les meves activitats d'advocat es redueixen a aspectes professionals a les quals no vull renunciar mentre pugui: es tracta del contacte amb els desheretats, els marginats o, com es diu avui, el quart món. Visquent aquests casos s'aprèn més sociologia que en la millor de les universitats...

Les darreres assistències a detinguts m'han decidit a tornar sobre el tema, bàsicament l'experiència d'un vailet que pertany a una família de deu germans, que els seus pares l'han avorrit i no viu amb ells sinó amb els "tocinos", com ell anomena a una altra família d'idèntiques característiques en la qual,

després d'haver-s'hi afegit, s'ha trobat que força d'entre ells són clients de la justícia. Treballa en la recollida del pa i acaba de cometre el delictes d'usar d'una motocicleta d'un altre. Sense ètica (ni social, ni religiosa), sense cultura, sense ofici, sense família; coneix tots els bars, discoteques i cinemes: un autèntic subproducte de la societat de consum.

Anirà aviat a la presó, tal com marxen les coses i allà s'integrarà al magma social que forma la delinqüència. Al cap i a la fi, és un episodi més de la vida de cada dia i que la societat assumeix amb tota la indiferència possible.

La concentració urbana, l'atur, la simple contaminació i contagi subseqüent així com la pròpia societat de consum, és cert que propicien la degradació. Però hi ha d'altres causes de les quals se'n parla poc i que són les que inhibeixen les defenses morals. I encara caldria afegir la procreació incontrolada que, sovint, cau en la pura zoologia.

Pel que fa a les defenses morals, cal dir que el fracàs de l'acció religiosa pesa moltíssim i també la despolitització. El 99% d'aquests delinqüents no tenen el més mínim sentiment polític o religiós...

Pel que es refereix a la segona de les causes apuntades, cal insinuar que està comprovat com la delinqüència juvenil es troba en la mitja superior als quatre o cinc germans i, correntment, en famílies superiors als vuit germans on la funció educativa de les mateixes és nul·la, puix que és molt difícil una actuació dels pares quan es sobrepassa el nombre dels tres fills, sobretot en contextos humils".⁽⁴⁾

---

(4) Nadal, R., Delincuencia juvenil, a El Noticiero Universal, 7 desembre, 1981

Lluny ja d'aquella concepció estàtica precedent, aquí hi ha una visió de l'home en societat essencialment dinàmica, tiranitzat per un sens fi de problemàtiques condicionants que, en darrer terme, s'expliquen pel fet que la societat nostra estigui estratificada en classes socials i, per tant, en situacions d'oposició i de conflicte que acabaran generant la desviació.

Bé es preocupen els qui sostenen aquesta lectura de la desviació de dir que les famílies nombroses també es donen a les classes socials altes i que allà també es dona el risc de desviació; però acaben afirmant que ara el delicte és més "subtil i moltes vegades no té càstig". Però expliquen les diferències per l'estratificació social i, encara que el fenomen no sigui fatalment deterministe, només constitueix l'excepció que únicament fa que confirmar la regla.

Tenim ganes d'il·lustrar aquesta postura amb un altre exemple de fora de casa nostra.⁽⁵⁾

El periodista introdueix el tema explicant que dos bandolers s'han escapat de la presó i que intenten fugir de la regió en un automòbil robat. La policia està a l'aguait i, quan desapareixen, en maten a un d'ells i l'altre és empresonat. La informació no deia res més al respecte; però s'haurien d'afegir moltes més coses: es tractava de dos germans que pertanyien a una família de set, que sempre havien adorat la mare i havien conviscut amb varis pares que la seva mare rebutjava per causa d'haver-se donat a la beguda.

Com que la mare no tenia prou mitjans de subsistència, els gendarmes comparegueren un dia per a emportar-se els set fills i

---

(5) Veillet-Lavallée, J.P., Condamnés à la délinquance, a Le Monde, 15 novembre, 1980

col·locar-los en règim d'internament. Fou el darrer record dels fills respecte a la seva mare precisament quan plorava a la porta de casa mentre la policia se'ls enduia. Han perdut la família, la joventut i la llibertat; inclús, han perdut l'amor de la seva mare.

Disseminats, els dos germans en qüestió es retroben venturosament el moment d'anar al seu servei militar i, quan l'acaben, es reintegren a la vida civil sense cap mena de preparació i no saben evitar massa les trampes; com que han de viure, fan les seves petites aventures. Com que ja són suspectes, se'ls agafa aviat, tenien ambdós una mica més de vint-i-dos anys.

"El context social és infinitament més greu que l'estricta aspecte jurídic de qualsevol decret, per desagradables i preocupants que semblin certes disposicions. El fet essencial, conegut del poder i de l'administració però que es preocupen de silenciar, és la pauperització creixent de la societat... s'observa una agravació creixent del teixit social... hi ha famílies que tenen un pressupost familiar que és negatiu o que es troba a zero i d'altres que tenen més càrregues que ingressos i que no tenen cap subvenció. Moltes famílies que s'endeuten per a poder menjar...

... L'atur, evidentment, explica la gran majoria dels drames que l'opinió ignora; són molts els exclosos de la prosperitat que forma un quart món engendrat pel joc natural de la societat del profit... Les conseqüències en seran la delinqüència dels més dèbils, la marginalitat sense haver escollit lliurement aquesta conducta. No és difícil d'imaginar el que passa quan cal fer constantment equilibris entre la delinqüència caracteritzada i la necessitat de subsistir; sobretot, tinguent

davant, com la rata perseguida pel gat, l'amenaça permanent de l'arsenal policíac disposat a intervenir...

El ministre de la justícia francès ha arribat a dir: "Hem anat massa lluny amb la preocupació de la inserció". La política de resocialització ha estat un fracàs... Això és calcar la societat del segle XIX, la "Belle Epoque": d'un costat els qui ho tenen tot o quasi tot, a l'altra banda els qui no tenen res o quasi res..."

Queda evident que aquesta visió apocalíptica de l'home, tiranitzat pel context social que li ha tocat viure, acaba veient el criminal o el delinqüent com una vertadera enfermetat social. És una postura que és frontalment crítica de l'activitat policial a la que no li confereix la confiança i el poder d'arreglar-ho tot. Es una lectura de l'home en la societat que acabarà inclinant-se per la "profilaxi social" o pública, limitant el màxim l'ingrés a la presó, substituïnt les mesures repressives per d'altres medis intimidatius existents i no emprats encara.

Aquesta lectura del delicte demanarà una intensificació de la divulgació ètico-cultural, sense descartar el projecte religiós, procedint ràpidament a un procés d'educació social. Volrà intensificar l'esport aficionat, l'acció activa dels partits i l'acció democràtica a les escoles. Caldrà iniciar un procés de preocupació dels joves entorn del que afecta a la participació social.

Per altra banda, caldrà fer una lluita oberta a l'ambient consumista del fet que està provocant una eclosió hedonista que crea la tentació del que és fàcil i que encamina a no cercar èxits que requireixen algun sacrifici.

En síntesi, aquesta és una postura reformista, inclinada per la reeducació i acabarà formant l'exèrcit d'educadors, d'assistents socials, de psicòlegs, de monitors... la tasca dels quals serà essencialment la d'agafar "el brau per les banyes" i intentar tornar les coses al seu lloc.

Una tercera visió de l'home en societat i que té una traducció concreta en la interpretació de la desviació de conducta, és la que centra la seva perspectiva en una concepció dinàmica que, a diferència de la precedent, no es centra en la dialèctica d'oposició entre les classes socials, sinó en la dialèctica de la comunicació, intercanvi i, hipotèticament, oposició basades en un sistema de relacions simbòliques.

És la sospita que expressa Sheldon Glueck⁽⁶⁾ que, malgrat el seu positivisme, s'atreveix a insinuar: "A l'estat actual de la recerca sobre les causes (del delictes), no em sembla justificable atribuir un valor exclusiu o predominant a qualsevol dels factors esmentats. La tendència a pensar d'aquesta manera es basa sobre el desig de recolzar la pròpia creença científica sobre una teoria que, per la resta, està sempre molt lluny de la realitat dinàmica de la vida intel·lectual i emotiva de cada delinqüent com per aparèixer sense cap mena de significat".

Aquesta visió de l'home en la societat, no solament té compte de la realitat social i psicològica de l'individu, sinó que hi afegeix aquest element que és tan important a l'acció: la significació particular i pròpia de l'actor en tant que aquesta significació és un producte social. No es tracta tant de veure

---

(6) Glueck, Sh.; Criminogenesis: Teoria e Fatti, in Quaderni di Criminologia Clínica, gener-març, 1960, citat per García Iturbe, A., La Delincuencia y el delincuente, Caracas, Monte Avila, 1972, p. 212

el sentit del viscut des de la perspectiva única i aleatòria de la voluntarietat del lliure albir d'una persona, sinó que es tracta de saber entendre aquest viscut des de la dimensió dels factors socials i de comunicació que expliquen i, en certa manera, guien i encaminen les decisions.

Per a dir-ho breument: l'home viu en un món de relacions socials i captar el sentit que el fet posseeix en els processos del pensament, del sentiment i del voler de l'autor, és abocar-nos a una comprensió de l'acció.

Des d'aquesta visió de l'home, el desviat cal que sigui entès i comprès en els seus estats anímics i en els seus motius fonamentals que han donat pas a l'acte criminal. Val a dir que si aquesta via de coneixement fos veritablement assumida per la majoria, la mateixa ciència penal i la mateixa acció social, perderien la dimensió de control social que com a càrrega negativa comporten, per a assumir uns contorns molt més humanitaris i molt més entenedors.

És el que nosaltres mateixos vam deixar escrit:⁽⁷⁾ "La sociologia de la desviació va adquirint cada dia més els clars contorns d'un humanisme. Això es concreta en dues postures fonamentals: castigar el menys possible i intentar interpretar la marginació".

---

(7) Bonal, R., La marginació social, a Nuestra Sociedad. Introducción a la Sociología, Barcelona, Vicens Vives, 1980, p. 265

b) LA DELINQUÈNCIA O LA DESVIACIÓ ÉS UN FET JURÍDIC. REALITAT SOCIAL I DELINQUÈNCIA

El terme delinqüent en si mateix té molt poc sentit. Únicament es refereix a la noció de violació de la llei; però els delinqüents no formen pas un grup homogeni.

La crítica més pertinent que hagi estat feta a les investigacions etiològiques sobre la delinqüència és el dubte que existeix sobre la mateixa noció de delinqüència. Pels primers criminòlegs, recrutats essencialment entre els juristes, l'objecte de la criminologia no posava pas cap mena de problema: és la població de persones transferides davant dels tribunals. La decisió judicial, des del moment que reconeix un individu com culpable d'una infracció el fa entrar dintre l'objecte de la criminologia; des d'aleshores, la delinqüència és el conjunt de les conductes perseguides i condemnades per la jurisdicció competent.

Malgrat tot, s'arriba aviat a la convicció que la delinqüència no és pas de cap manera un conjunt homogeni i que, considerant el delinqüent com un individu únic, representant tota la delinqüència, hom oblida la diversitat de les manifestacions i de les personalitats que la decisió jurídica classifica amb la mateixa etiqueta.

Des d'aleshores, es comença a diversificar els delinqüents, amb la finalitat d'estudiar-los millor, sobre la base de les infraccions o de les incriminacions. Es d'aquesta manera que es fan classificacions separades i discontinues entre els delictes contra els béns, contra els costums, contra les persones i contra l'autoritat. No és més encara que una tècnica jurídica i no

tarda pas a crear un cert malestar per causa de la seva arbitrarietat; sobretot, quan hom ha de trobar-se i es troba de fet amb delinqüents polifuncionals que recobreixen diverses categories diferents. No caldria, doncs, classificar els individus en funció del conjunt de conductes delictives? Té una solidesa classificar-los només i únicament a partir d'un sol acte? Les crítiques fetes a les etiologies construïdes a partir de les in^{cr}iminacions són molt abundants. Hom se'n adona que les contradiccions entre aquesta mena de classificacions són inevitables i que es fa necessari continuar buscant classificacions i criteris de classificació.

Quan les disciplines nascudes de les ciències humanes comencen a interessar-se a la criminologia, sempre amb la perspectiva de fer recerques etiològiques, els autors se'n adonen que l'objecte s'els hi escapa i que es tracta d'una realitat humana diversa i múltiple. Amb l'intent de superar aquesta diversitat i per tal de no caure en el juridicisme de les in^{cr}iminacions, es parlarà més aviat de conductes delinqüencials, és a dir, contemplant la situació viscuda en el moment del pas a l'acte en totes les seves dimensions. Més que l'acte mateix, hom s'interessarà a la significació d'aquest acte per l'autor i a totes les coloracions que l'hi poden donar les circumstàncies, l'entorn, la víctima i la significació simbòlica del comportament observat.

Aquesta noció de conducta delinqüencial vista sota la forma dinàmica (noció de carrera delinqüencial o estudi longitudinal de les diferents conductes) capta l'atenció de molts autors com criteri qualitatiu que permet de discernir els factors de la delinqüència. Caldrà aquí i ara fer al·lusió, entre els innombrables intents de classificació fets pel positivisme, a dues tipologies que han esdevingut ben clàssiques en la criminolo-

gia: la de Clinnard⁽⁸⁾ i la de Don Gibbons.⁽⁹⁾

Clinard, partint de la noció d'inserció en el crim, distingirà vuit tipus de criminals. Els uns accentuen les característiques personals i els altres accentuen la noció de professionalització o de carrera i és així com estableix un continu que és el següent: Criminally insane, Extreme sex deviates, Occasional Offenders, Prostitutes and homosexuals, White-Collar criminals, Ordinary criminal careers, Organized criminals i Professional criminals.

Es tracta no gensmenys que d'una classificació feta a priori sobre les conductes delinqüencials.

Don Gibbons, per la seva banda, ferà jugar la intervenció de quatre variables que considera fonamentals: les variacions originades de la classe social, les variacions originades pels antecedents familiars, la influència mediadora del grup delinqüencial de pertinença i les variacions originades per haver mantingut relació amb organismes fitxadors. Es a partir d'aquí que estructura dues classificacions tipològiques diferents: l'una pels delinqüents juvenils i l'altra pels delinqüents adults.

Ens sembla massa llarg d'evocar aquí i ara les dues classificacions definitives que proposa, a part que no considerem que tinguin massa interès per si mateixes; però diem, per exemple, que la delinqüència adulta va des del lladre professional, fins el drogadicte o heroinòman.

---

(8) Clinnard, M.B.-Quinney, R., Criminal behavior systems. A typology, Universitat de Wisconsin, London, 1967

(9) Gibbons, Don C., Delincuentes juveniles y criminales, México, Fondo de Cultura Económica, 1969

Hi ha, doncs, toda una línia de força que gira entorn de la substitució de les classificacions jurídiques per la noció de conducta delinqüencial. Aquesta noció és considerada com el nucli d'una definició de la delinqüència vista, no com un fenomen únic, sinó com un conjunt diversificat que s'inscriu en la totalitat de les manifestacions del dilema societat-individu.

Per altra banda, hi ha treballs que es basen en una anàlisi estadística desembocant en tipologies de tipus intrínsec, a través de dades multidisciplinars, sociològiques i psicològiques. Hurwitz⁽¹⁰⁾ per exemple confecciona d'aquesta manera tres tipologies: els adolescents psicològicament pertorbats visquent en barris de forta delinqüència, delinqüents de desviació cultural amb un feble control parental i delinqüents amb perturbació emocional en famílies dissociades visquent en barris de feble delinqüència.

Aquest criteri intrínsec és l'orientació cap a tècniques estadístiques pròpies per a definir una separació dels delinqüents en tipus no pas partint d'una teoria o d'una noció apriorística, sinó que sense hipòtesi prèvia, intenta treure resultats del material utilitzat i segons el procediment de càlcul emprat.

Chirol⁽¹¹⁾ del Centre de Vaucresson, ha intentat encara una tipologia amb el projecte d'ajuntar les dues tasques precedents: realitzar un tractament de les variables pròpies per a dibuixar les conductes delinqüencials. En la seva metodologia teòrica,

---

(10) Hurwitz, J.I., Three delinquent types: A multivariate analysis, a New York American Psychologist, 18, agost, 1963

(11) Chirol, Y., Analyse typologique des conduites délinquantes come méthode d'étude étiologique, a Annales de Vaucresson, nº 9, 1971, pp. 11-108.

fa recurs a la noció d'estructura latent de Paul Lazarsfeld,⁽¹²⁾

La tipologia de Chirol es redueix a quatre: la delinqüència banal en grup, la delinqüència violenta, la delinqüència solitària i la delinqüència ocasional.

Aquest és un primer enfoc que calia notar per tal d'iniciar el nostre discurs sobre l'origen jurídic de la noció de delinqüència.

El resultat d'aquests intents de classificació esdevé fatalment eixorc. Heus aquí com ho raonen Hood i Sparks:⁽¹³⁾ "Els criminòlegs han coincidit quasi sempre en afirmar que la causa del crim no existeix; però han utilitzat dues menes d'argumentació per a provar aquesta coincidència. La primera es basa en el fet que un gran nombre de comparacions entre grups criminals i no criminals ha donat un resultat negatiu en quant a l'existència d'una característica o factor que distingeixi radicalment aquests dos grups (per exemple, el fet de procedir d'una família desunida, d'ésser fill il·legítim o sofrir alguna pertorbació psicològica). Algun d'aquests factors pot estar certament relacionat amb la criminalitat en el sentit d'ésser més freqüent entre criminals que entre no criminals; malgrat tot, en molts casos de criminalitat aquests elements no apareixen i sí, en canvi, en casos de no criminalitat. Així, doncs, es conclou que a l'origen del crim hi ha d'haver-hi varies causes.

La segona argumentació es basa en l'observació que els conceptes de crim, delinqüència, comportament desviat, etc., s'apli

---

(12) Lazarsfeld, P., Lattent structure analysis, a Mathematics and Social Sciences, Paris, Mouton, 1965

(13) Hood, R.-Sparks, R., Problemas clave en criminología, Madrid, Guadarrama, 1970, p. 110

quen a una gamma molt àmplia de diversos tipus de conducta -ro- bament, frau fiscal, estafa, incest, contraban de begudes alco- hòliques, assassinat- l'únic factor comú dels quals és el fet d'haver estat declarats contra les lleis morals o legals en di- versos moments i llocs. S'afirma, doncs, que no existeix una ex- plicació específica causal que es pugui aplicar en conjunt a tan heterogenis fenòmens; les seves causes han d'ésser diferents per la senzilla raó que es tracta de coses completament dife- rents."

El matrimoni Glueck, un dels més fervents defensors de la teoria del factor múltiple com causa del crim, pretén poder de- mostrar, a través de la recerca portada a terme⁽¹⁴⁾ sobre una mostra de 500 adolescents incriminats i de 500 adolescents no incriminats, que els delinqüents es distingeixen dels que no ho són per un ampli espectre de factors biològics, psicològics i sociològics que, combinant-se de diversa manera, acaben pro- duint el delicte.

Es per aixó, com diuen Hood i Sparks⁽¹⁵⁾ que hi ha encara una tercera corrent que predica l'existència d'una multiplici- tat de causes del crim, partint del criteri que "tot crim és el producte d'una combinació absolutament única d'individu i fac- tors socials, puix que cada crim té les seves pròpies causes, totalment diferents de les de qualsevol altre".

Hi ha darrera de tot aquest raonament una preocupació essen- cial que no és altra, com diu Alessandro Baratta, que la inte- gració de la dogmàtica penal amb les disciplines antropològica

---

(14) Glueck, Sh.-Glueck, E., Unravelling juvenile delinquency, Cambridge, Harvard Univ.Press, 1957, sobretot, el capítol 2.

(15) Hood, R.-Sparks, R., op. cit. p. 111

i sociològica. "Es la criminologia positivista que parteix de dos pressupòsits teòrics; la tesi del delinqüent com completament diferent respecte dels individus "normals" i el paradigma etiològic al que correspon la concepció de la criminologia com una recerca de les causes i dels factors de la criminalitat"⁽¹⁶⁾. La criminologia té, doncs, una funció instrumental respecte al sistema penal i la política criminal oficial.

La resultant d'aquesta perspectiva teòrica i d'aquesta funcionalitat de la criminologia, serà la de posar en relleu la dependència d'aquesta respecte a la definició mateixa de l'objecte de la criminologia que li vindrà donada pels actes i procediments de la ciència dogmàtica.

No serà fins bastant més tard que s'operarà una diferenciació entre la criminologia i la ciència dogmàtica penal; serà amb l'anomenada criminologia liberal que farà consistir la seva estratègia, no tant en la repressió jurídic-penal, sinó més aviat en els mètodes "menys institucionalitzats i més difusos de control" i que es troben, per tant, menys lligats a les garanties clàssiques a través de les quals l'Estat de Dret havia limitat la funció de la pena.⁽¹⁷⁾

L'anòmia, les subcultures, el psicoanàlisi, l'etiquetatge, les relacions de poder entre els grups, l'efectivitat del dret penal i les seves conseqüències jurídiques; contribueixen totes elles a fixar el centre d'atenció de la criminologia, no tant en l'objecte que ve donat pel sistema jurídic-penal, sinó en

---

(16) Baratta, A., Criminología y dogmática penal. Pasado y futuro del modelo integral de la ciencia penal, a Papers. Revista de Sociologia, nº 13, 1980, p. 15

(17) Idem., p. 25

tants elements que intervenen en el procés de criminalització o de victimització.

La darrera i més clara superació de la ideologia penal ha estat l'anomenada "nova" criminologia o criminologia "crítica" que s'ocupa fonamentalment "de l'anàlisi dels sistemes penals vigents".⁽¹⁸⁾ La criminologia contemporània tendeix a transformar-se "d'una teoria de la criminalitat a una teoria crítica i sociològica del sistema penal". No es tracta tant de tenir per objecte el complex estàtic de les normes, sinó el complex dinàmic de les funcions: des del legislador fins els òrgans d'execució penal i els mecanismes informals de la reacció social.

Com hem deixat escrit nosaltres mateixos:⁽¹⁹⁾ "No hi ha res més difícil que voler definir un concepte que pot ésser expressat de maneres molt diverses segons que es parteixi de criteris o de disciplines diferents". De fet, això és cert perquè l'especialització i la compartimentació disciplinària fa canviar diametralment el punt de mira de l'analista. El jurista veurà en el delinqüent aquell qui ha comès actes tipificats per la llei com a delictes; pel psicòleg, el delinqüent és un malalt psíquic; el sociòleg hi veurà el personatge que està en una mena de curt circuit en les seves relacions socials; el policia el veurà com l'enemic de l'ordre; l'educador el veurà com un inadaptat...

El resultat d'aquestes diverses perspectives poden menar a dues postures molt diferenciades respecte al control social. Pierre Lascoumes ho explica així:⁽²⁰⁾ "Es tracta de dues vies

---

(18) Idem., p. 26

(19) Bonal, R.-Amat, D., Per què hi ha delinqüència?, Barcelona, Edicions 62, 1978, pp. 13 ss.

(20) Lascoumes, P., Prévention et contrôle social, Paris, Masson, 1977, p. 207

estretament complementàries. L'una es preocupa de la integració i l'altra es centra en l'exclusió que és una mena de cronicització de la marginalitat socio-econòmica... L'acció social seria molt diferent, perquè les intervencions amb preocupació integradora serien les primeres; però en la hipòtesi d'un fracàs repetit caldria procedir a la cronicització de la marginalitat. Tot el problema consisteix aleshores en saber si aquesta situació última és únicament un fracàs de l'aparell o si ha d'ésser considerada com una producció necessària i lògica... La qüestió central seria aleshores la següent: es quin mesura els diversos aparells, prenent la responsabilitat en graus diferents de la inadaptació, constitueixen una xarxa d'exclusió que tindria per finalitat la reproducció de les situacions de marginalització socio-econòmica necessàries a la perpetuació de les relacions socials dominants".

Però, per altra banda, la relativitat del concepte mateix de delinqüència ve determinada també pel tipus de societat en la qual es troba. Com diu Sánchez Chamorro:⁽²¹⁾ "És un fet comprovat que tota societat, sigui quin sigui el seu sistema polític o els condicionaments (ètnics, culturals, etc.) que la regeixen, té en el seu si individus considerats i etiquetats com "delinqüents". La delinqüència apareix, doncs, en tot tipus d'estructura socio-econòmica: capitalista, socialista o, inclús, en les més primitives, encara que la concepció jurídica, la normativa i els valors predominants difereixin ostensiblement entre les unes i les altres".

I, encara, la relativitat de la delinqüència està subjecte a les variacions històriques de tota societat. Així ho expresen Taylor, Walton i Young: "Una teoria plenament social de la desviació ha d'apartar-se, per la seva mateixa naturalesa, del

---

(21) Sánchez Chamorro, M., Psicoterapia dinámica de la delincuencia juvenil, Barcelona, Herder, 1981, p. 40

correccionalisme (inclús també de la reforma social proposada per l'escola de Chicago, els mertonians i l'ala romàntica de la criminologia escandinava), precisament perquè les causes del delictes estan irremediament relacionades amb la forma que tenen els ordenaments socials de l'època. El delictes és sempre aquest comportament que es considera problemàtic en el marc dels ordenaments socials; per a que desapareixi el delictes, aquests mateixos ordenaments han de fer l'objecte d'un canvi social fonamental" (22)

Així, doncs, caldrà ésser extraordinàriament perspicaços en adoptar una definició de la criminalitat que sigui exclusivament la resultant d'un fet jurídic. Nosaltres pensem que aquest és un element important per a la definició mateixa del delinquent que pretenem estudiar, com explicarem posteriorment; però jamai el fet jurídic per si mateix, dintre la nostra particular perspectiva pot constituir l'essència mateixa del nostre objecte d'estudi. La raó principal és que tal procediment no resisteix la crítica més pertinent.

Dintre d'aquesta valoració crítica del fet jurídic com a fonament de l'objecte de la criminologia, caldrà llegir atentament tota l'obra de Michel Foucault. (23) Per via d'exemple, citem únicament la referència següent: (24) "La producció de la delinqüència i la seva inversió per l'aparell penal, caldrà prendre'ls pel que són: no pas uns resultats adquirits una vegada

---

(22) Taylor, I.-Walton, P.-Young, J., La nueva criminología. Contribución a una teoría social de la conducta desviada, Buenos Aires, Amorrortu, 1973, p. 297

(23) Principalment a Gallimard: Histoire de la folie à l'âge classique, Les mots et les choses i Surveiller et punir. A les Presses Universitaires de France: Naissance de la clinique: une archéologie du regard médical.

(24) Foucault, M., Surveiller et punir, naissance de la prison, Paris, Gallimard, 1975, p. 291

per sempre, sinó com unes tàctiques que es desplacen en la mesura que no assoleixen del tot la seva finalitat. La divisió o tall entre la seva delinqüència i els altres il.legalismes, la seva colonització pels il.legalismes dominants; són efectes que apareixen clarament en la manera de funcionar del sistema policial-presó. Han trobat sempre resistències, han suscitat lluites i provocat reaccions. Aixecar la barrera que hauria de separar els delinqüents de totes les capes populars de les quals havien sortit i amb les quals permaneixien lligats, és una tasca difícil i sobretot en els medis urbans"...

Però, com ens fa veure el matrimoni Basaglia,⁽²⁵⁾ aquesta greu dificultat, carregada de contradiccions, es pot fer fàcilment extensiva a tot àmbit que toqui la marginació social. És així com, referida al problema institucional específic, "la mateixa cultura psiquiàtrica oficial es manté coherent amb una situació econòmica que sempre és més regressiva. Si s'analitzen les elaboracions teòriques sobre les quals es fonamenta l'aparell psiquiàtric tradicional, la definició de malaltia (igualmente que les institucions encomanades a la seva cura i custòdia) segueix essent plantejada a base de violència i represi6. Classificacions discriminat6ries, diagn6stics que adquireixen el significat d'un determinat judici de valor, definicions d'estats morbosos que es converteixen en "estigma", són l'evidència del que segueix subjecte en la nostra cultura psiquiàtrica: la ideologia de la diferència com exasperaci6 de la distància que separa els extrems oposats, salut i enfermetat, norma i desviaci6..." "L'"anormal" continua essent englobat en una sintomatologia clínica que es manté en l'àmbit dels paràmetres clàssics d'indole positivista. L'equívoc creat per la classificaci6 tradicional ha servit per a confondre, amb un més explícit judici de valor, els termes del problema..."

---

(25) Basaglia, F.-Basaglia, F., La mayoría marginada, Barcelona, Laia, 1977, p. 22 i ss.

"La ideologia mèdica permet un judici polític-moral que re coneix en les definicions científiques un autèntic caràcter classista, sense trampes ni emmascaraments artificiosos; la rea litat és que les idees clau són les de la classe dominant, la qual no tolera els elements que no respecten les seves regles. Si no fos d'aquesta manera, per què haurien d'ésser observades quan no és possible reconèixer ni un sol valor en la seva aplicació?"...

Com a cloenda de tot el que acabem de dir sobre la relativi tat de l'objecte mateix de la criminologia, definit només i úni cament a partir del fet jurídic, assumim plenament l'afirmació que Taylor, Walton i Young fan en acabar el seu text: ⁽²⁶⁾ "Per a nosaltres, com per a Marx i per a d'altres nous criminòlegs, la desviació és normal, en el sentit que en l'actualitat els ho mes s'esforcen conscientment (en les presons que són les socie tats contemporànies i en les presons pròpiament dites) per afir mar la seva diversitat humana. La urgència és, no solament pene trar en aquests problemes, no simplement posar en dubte els es tereotips ni actuar com a portadors de realitats fenomenològi ques alternatives. La urgència és crear una societat en la qual la realitat de la diversitat humana, sigui personal, orgànica o social, no estigui sotmesa al poder de criminalitzar".

La nostra perspectiva teòrica, doncs, és completament una altra que la de fer dependre la realitat social a estudiar del fet jurídic. La nostra intenció última va, certament, més enllà i voldria penetrar, a través d'una via metodològica completa ment diversa i que més tard explicitarem i raonarem, l'estructu ra simbòlica d'aquesta diferència que la societat pretén veure en el criminal. Es aquest l'objectiu fonamental d'aquesta recer ca i serà aquesta la nostra tasca.

---

(26) Taylor, I.-Walton, P.-Young, J., op. cit., p. 298

Una síntesi del nostre pensament, fet amb un llenguatge molt planer i entenedor, l'expressa Anne Van Haecht⁽²⁷⁾ en la cita següent: "Segons la definició generalment admesa,⁽²⁸⁾ la desviació és el fet per un individu d'un grup, o varis individus, de trencar o de voler canviar les normes d'aquest grup. Un tal comportament fa nèixer reaccions més o menys virulentes en la gent que té una conducta conformista. Aquestes reaccions, que podríem qualificar d'instruments de control social, poden ésser explícites o implícites i consistir en sancions de diversa naturalesa, des de la simple reprovació a la pena de mort. Però, sigui quina sigui la forma que prengui la reacció social, el seu principi es basa en el rebuig de l'alteritat sempre al servei de l'ordre social.

"Durant tota la seva història, la criminologia s'ha esforçat de donar un contingut a aquesta alteritat, de tal manera que aquesta disciplina s'ha posat en la línia del nombre dels mitjans de les quals disposa el poder a legitimar la repressió. Si la tasca que s'havia donat la criminologia era la de la recerca de les causes i els modes d'expressió de la patologia social, volia dir que es tractava de buscar qui és el desviat, per qué ho és, com se'l pot curar i evitar que d'altres facin el mateix per a preservar millor la societat. Si, a més, es focalitza sobre els comportaments individuals com a font de patologia social -com ho ha estat durant molt temps-, hom acaba ràpidament en considerar com etiologia una recerca voluntarista i moralitzadora de les deficiències de l'anatomia, de la psicologia, de l'hàbitus, concretament de l'ànima dels no conformistes; anomalies totes elles que reforcen l'evidència del necessa

---

(27) Van Haecht, A., Sociologie de la déviance et sociologie de la prostitution, a Recherches Sociologiques, vol.VIII, 1977, nº 3, p. 302

(28) Es refereix a la definició de Cazeneuve, J.-Victoroff, D., Dictionnaire de Sociologie, Paris, Denoël, 1970

ri universalisme de l'humà i de la seva naturalesa. Per a dir-ho d'una altra manera, s'acaba donant armes a la intolerància i oblidant la real multiplicitat dels comportaments socials".

Es per això que Madame Van Haecht, en un altre indret de la seva obra ⁽²⁹⁾ buscarà la integració del fet social que és la prostitució en el sistema social global. Adoptant el model analític de Claude Javeau, ⁽³⁰⁾ proposa una anàlisi amb més profunditat de la realitat dinàmica de la vida social.

Es parteix del fet que el grup social és una estructura en la qual tots els elements es troben en interacció. Del grup social es desprenen unes característiques culturals que donaran lloc, d'una part, a una pràctica social -conjunt d'accions confuses o no dirigides- i d'altra part, a un sistema de representacions- conjunt d'imatges on s'expressen els valors del grup.

La pràctica social engendra un sistema d'acció; és a dir, l'organització voluntarista d'aquests actes humans en conductes orientades. El sistema de representacions engendra, per la seva banda, les ideologies.

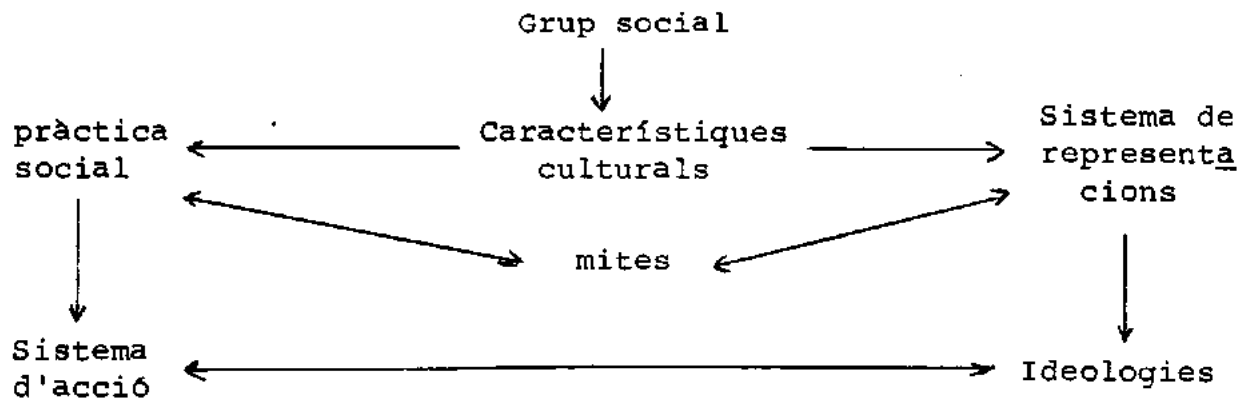
Cal, encara, tenir compte dels mites que són la interacció del sistema de representacions i de la pràctica social, perquè aquests mites cauen tant en el camp de l'imaginari com del viscut.

---

(29) Van Haecht, A., La prostituée, statut et image, Bruxelles, Editions de l'Université Libre de Bruxelles, 1973, pp. 204 i ss.

(30) Javeau, C., Pratique sociale et représentations, a Le Service social, Bruxelles, gener-febrer, 1972, n° 1, pp. 1-9

Esquemàticament, aquest model és així:

c) ALGUNES REFERÈNCIES ENTORN DE LA RELACIÓ ENTRE CRIMINOLOGIA
I DELINQUÈNCIA

Potser seria el moment de fer una aproximació a l'estudi de la relació que ha existit entre la sociologia criminal i la delinqüència. Amb tot, no volem allargar excessivament aquesta introducció teòrica amb un material i una relació que ha estat feta a bastament inclús per nosaltres mateixos. Hem pres la decisió que, per via de simplicitat, serà més interessant de limitar-nos a una aportació crítica bibliogràfica al respecte que ofereixi un ventall prou ample de les grans fites aconseguides en el terreny d'aquesta anàlisi.

Per altra banda, la distracció cap a anàlisis de la història de la ideologia de la sociologia criminal, entorpiria perillosament l'atenció de la línia fonamental del nostre discurs. És d'aquesta manera, doncs, que pretenem abordar les relacions entre la sociologia criminal i l'objecte específic del seu estudi.

No és aquesta una aportació globalitzadora amb pretensions d'universalitat entorn d'aquesta relació entre criminologia i delinqüència; vol ésser únicament una mostra o recull d'alguns àmbits o enfocis o perspectives amb els quals ha estat abordat el fenomen criminal per la ciència. Hi manquen autors, hi manquen aspectes i pel seu caràcter de parcialitat podria semblar inclús superficial. Lluny de nosaltres la presumpció de fer un relat general del que ha estat aquesta relació; només hem volgut fer aquesta al·lusió des del moment que silenciar-la seria des de tots els punts de vista un buit inconfessable.

Dintre dels manuals de vulgarització sociològica del tema, caldrà citar, en primer lloc, a West⁽³¹⁾ qui, d'una manera molt planera i didàctica intenta abordar sistemàticament el fet de la delinqüència juvenil desfent els prejudicis que sobre ella es tenen dintre el pensament simbòlic de la població en general. La realitat de la seva vida, el sistema penal, el control i la prevenció de la delinqüència juvenil i les mesures de precaució són relacionats com si es tractés d'una mena d'índex de les aportacions que s'han anat fent al llarg de la història al respecte.

La característica primordial de l'obra de West és la d'absència analítica i la febla aportació crítica a les obres que tracta. Pot constituir una bona iniciació; però jamai una visió progressista de la problemàtica tractada.

Roumanjon,⁽³²⁾ per la seva banda, intenta portar l'anàlisi una mica més lluny. Centra les seves preocupacions i posa l'accent fonamentalment en el context social com a generador de situacions socials que, indefectiblement, expliquen les raons de la desviació.

Amb una visió molt més psicologista que sociològica; però barrejant involuntàriament els termes, haurem de citar a Mazet,⁽³³⁾ Heuyer⁽³⁴⁾ i Selosse⁽³⁵⁾ que, emportats per la seva tasca ree

---

(31) West, D.J., La delincuencia juvenil, Barcelona, Labor, 1970

(32) Roumanjon, Y., Ils ne sont pas nés délinquants, Paris, Robert Laffont, 1977

(33) Mazet, Ph., Ils ne sont pas nés délinquantes, a Autrement, nº 22, 1979, pp. 57-78. Sobre l'estudi d'un sol cas. Mazet, Ph.-Houzet, D., Les conduites délinquantes, a Psychiatrie de l'enfant et l'adolescent, T.I. Maloine, 1979, pp. 235-241

(34) Heuyer, G., La delincuencia juvenil, Caracas, Tiempo Nuevo, 1969

ducativa i assistencial, passen sovint de l'anàlisi social a la introspecció psicològica per a acabar sempre obsessionats en donar receptes de "curació" i de "sanejament moral".

Racine⁽³⁶⁾ prenent una perspectiva també psicològica, intenta detectar i denunciar la "xifra negra" de la delinqüència.

Un altre aspecte sectorial molt estudiat ha estat el de les bandes juvenils i, per a referir-nos només i únicament a estudis europeus, haurem de fer esment de Michard i Selosse,⁽³⁷⁾ Yablonsky⁽³⁸⁾ i Robert i Lascoumes⁽³⁹⁾ que, des de perspectives molt diferents, intenten aproximar-se al fenomen. Nosaltres mateixos⁽⁴⁰⁾ vam intentar fer un estudi d'una radiografia de banda juvenil per a treure'n els elements més dinàmics de l'agrupació juvenil. Pel que a la literatura americana o d'origen anglo-saxó, on el problema de les bandes és molt més vell que a casa nostra, hauríem de fer al·lusió a Cohen^(40 bis) i a Bloch i Niederhoffer.⁽⁴¹⁾

-
- (35) (P. 43) Selosse, G., La délinquance de l'adolescence: appel, essai ou erreur, a Revue de Neuropsychiatrie infantile, 1978, 26 (nº 10-11), pp. 503-511
- (36) Racine, A., Quelques aspects psycho-sociologiques du phénomène de la délinquance cachée, a Revue de l'Institut de Sociologie, 1963, 1, pp. 161-176
- (37) Michard, H.-Selosse, J., La délinquance des jeunes en groupe, Paris, Cujas, 1963
- (38) Yablonsky, L., La violence organisée: ses formes et sa répression, a Revue Internationale de Police Criminelle, 1962, nº 158, pp. 138-144; nº 159, pp. 178-184
- (39) Robert, Ph.-Lacoumes, P., Les bandes d'adolescents, une théorie de la ségrégation, Paris, Ed. Ouvrières, 1974
- (40) Bonal, R.-Costa, J., La delinqüència juvenil a Mataró, op. cit.
- (40 bis) Cohen, A., Delinquent Boys: The Culture of the Gang, Glencoe, Illinois, Free Press, 1958
- (41) Bloch, H.-Biederhoffer, A., Les bandes d'adolescents, Paris, Payot, 1974

Sobre la institució penal, haurem de citar a Goffman,⁽⁴²⁾ Foucault⁽⁴³⁾ i la síntesi feta per Philippe Robert,⁽⁴⁴⁾ que és veritablement un treball que es troba a una gran alçada.

Sobre la premsa s'ha fet força esforços per a entendre o intentar d'entendre el paper ideològic que juguen els mitjans de comunicació en la significació social de les conductes desviades. A casa nostra, nosaltres mateixos vam participar a una tasca pluridisciplinar sota la temàtica "premsa i delinqüència"⁽⁴⁵⁾ i hauríem de fer esment del petit treball sintètic però substancial de Des Gayets.⁽⁴⁶⁾

Tots aquells treballs esmentats fins ara són aportacions més o menys notables a un aspecte total o sectorial del fenomen de la delinqüència. Però ens manca encara parlar de les síntesis històriques i ideològiques de la relació entre criminologia i delinqüència.

Denis Szabbo intentà ja fer el punt sobre "la sociologia en l'estudi del comportament criminal".⁽⁴⁷⁾ A manera de conclusió, Szabbo, intenta dir que, al moment que ell escrivia aquell article, les ciències socio-culturals consideraven el comportament

---

(42) Goffman, E., Internados. Ensayos sobre la situación social de los enfermos mentales, Buenos Aires, Amorrortu, 1970

(43) Foucault, M., Surveiller et punir, op. cit.

(44) Robert, Ph., La prison et la sociologie criminelle en France, a Année Sociologique, 1974, XXV, pp. 469-478

(45) Seminari sobre Premsa i delinqüència, 1973, no publicat

(46) Des Gayets, N., Le miroir de nos contradictions, a Autrement, nº 22, 1979, pp. 7-11

(47) Szabbo, D., La sociologie dans l'étude du comportement criminel, a Revue de l'Action Populaire, 1958, 115 pp. 164-174

criminal com la manifestació d'un conflicte de cultures i com una desviació en relació a les normes culturals en vigor en la societat. El lligam entre els aspectes individual i col·lectiu, descriptiu i normatiu del comportament criminal, es troba definitivament realitzat en la ciència contemporània; això tindrà repercussions favorables i saludables de cara a la profilaxi criminal.

En aquest terreny de la recerca del lligam entre criminologia i delinqüència, ens reuní a Lyon l'estiu del 1977⁽⁴⁸⁾ a un grup d'experts, psiquiatres, psicoanalistes, educadors i sociòlegs per a estudiar "les funcions socials de la desviació". Creiem que aquella reflexió interdisciplinària és prou rica per a tenir-la en compte i, per altra banda, queda molt ben sintetitzada en l'aportació final de Jacques Selosse quan diu: "La diversitat de les interpretacions de la desviació depèn, entre d'altres coses, de les relacions de la societat amb la seva pròpia seguretat col·lectiva, racionalitzada en una ideologia social determinada. De fet, la desviació social en tant que manifestació social col·lectiva fa referència a la reacció social que, per la seva banda, està buscant una legitimitat racional: d'aquí neix la relació al dret, als còdis, per a descodificar les diferències. Però d'aquí neix aquesta interrogació fonamental que hi ha hagut al rerafons d'aquest col·loqui: hi ha certament concordança entre una legitimitat legal i una legitimitat científica?... Aquesta pluralitat de raonaments il·lustra la gènesi polimorfa dels processos d'identificació de la desviació així com també la càrrega afectiva i normativa de les seves representacions"⁽⁴⁹⁾.

---

(48) Colloque de Lyon 1977, Fonctions des déviations, a Annales de Vaucresson, número especial

(49) Selosse, J., Discurs i pràctiques en el camp de la desviació, a Colloque de Lyon 1977, op. cit., p. 282

Una síntesi dels intents d'aproximació al fet delinqüencial ha estat fet per nosaltres mateixos. Al terme de l'anàlisi històrica i classificatòria de les diverses aportacions que s'han fet al respecte, ens vam atrevir a insinuar: "És absurd interpretar les causes de la delinqüència a través de nivells intermediaris productors de marginalitat (dificultats familiars, dispersió de la gran ciutat...) i creure que una millor gestió social podria solucionar-ho; els mecanismes generadors de la delinqüència es troben a una altra banda. La delinqüència, a part d'ésser un instrument de control i de dominació, juga un paper simbòlic repressiu sobre la resta de la població. Els mitjans de comunicació social juguen un important paper de caixa de ressonància de les darreres intencionalitats del grup que es troba en el poder en un moment històric donat".⁽⁵⁰⁾

Una recerca teòrica d'una importància cabdal per a la comprensió del paper que ha jugat, té en aquest moments i pot tenir de cara al futur la sociologia criminal, es troba en uns articles de Philippe Robert⁽⁵¹⁾ i de Philippe Robert i Georges Kellens⁽⁵²⁾ on s'intenta fer el punt sobre les noves perspectives que es fan camí en el terreny de la teoria sociològica i de la metodologia empírica. Lluny dels tractats de criminologia, intenten demostrar com tot esquema pot aparèixer com desencarnat si es fa abstracció de l'evolució del pensament científic en general.

---

(50) Bonal, R.-Costa, J., La delinqüència juvenil avui. El cas de Mataró, op. cit., p. 39

(51) Robert, Ph., La sociologie entre une criminologie du passage à l'acte et une criminologie de la réaction sociale, a Année Sociologique, 1973, XXIV, pp. 441-504

(52) Robert, Ph.-Kellens, G., Nouvelles perspectives en sociologie de la déviance, a Revue Française de Sociologie, XIV, 1973, pp. 371-395

Acaben dient que "pel sociocriminòleg, les tendències actuals en sociologia de la desviació no aconseguiran la plena fecunditat si no és realitzant -al nivell de la recerca- una criminologia de la reacció social que parteixi d'un doble fonament: l'estudi de les representacions socials (de la norma, de la desviació, del desviat, de les agències del control social) i la recerca operativa, compresa en un sentit molt ample i aplicada al funcionament dels sistemes socials de control formal de la desviació".⁽⁵³⁾

Finalment, creiem que hem de tornar a fer al·lusió a dues aportacions ja dites: però que ens sembla que són cabdals per a la comprensió teòrica de la relació entre criminologia i delinqüència.

Ens referim a l'obra de Baratta,⁽⁵⁴⁾ ja comentada, i que pretén donar una visió dialèctica de la relació entre criminologia i dogmàtica penal. I, en segon lloc, al treball de Taylor, Walton i Young⁽⁵⁵⁾ que demostra a bastament el que diu Gouldner en el pròleg:⁽⁵⁶⁾ "El que cada vegada resulta més necessari és una posició teòrica que accepti la realitat de la conducta desviada, sense caure en la tècnica de l'Estat Provident ni en la preocupació de la cura del "jardí zoològic" dels desviats... Es tracta d'una reconstrucció teòrica global sense oblidar els més petits móns concrets i sense emprar-los com simples "exemples" o "punts de partida".

---

(53) Idem., p. 395

(54) Baratta, A., op. cit.

(55) Taylor, I.-Walton, P.-Young, J., op. cit.

(56) Gouldner, A., idem. precedent, p. 16

d) QUINA DELINQUÈNCIA PRETENEM ESTUDIAR?

La Direcció General de Policia de Seattie (Washington) va confeccionar un informe amb una sèrie de "consells" pels pares que vulguin fer dels seus fills uns delinqüents.⁽⁵⁷⁾ És un estudi casuístic de les causalitats que poden portar un vailet a la delinqüència que, sobretot per la font de la que prové, ens sembla interessant d'evocar ara. L'informe, en deu punts, és el següent:

"1. Doneu-li des de la infància tot el que desitgi: així creixerà convençut que és el món el que li deu tot.

2. Rieu si diu tonteries; es creurà que és molt graciós.

3. No li doneu cap formació espiritual, perquè ja l'escollirà quan sigui gran.

4. Mai li digueu "això està malament": Podria adquirir complexos de culpabilitat i, més tard, quan per exemple sigui retingut per robar un vehicle, estarà plenament convençut que és la societat que el persegueix.

5. Recolliu tot el que llenci a terra; així creurà que tots estan al seu servei.

6. Deixeu-li llegir tot: netegeu amb detergent la vaixel·la en la que menja; però deixeu que el seu esperit es recreï amb qualsevol idiotesa.

7. Discutiu sempre davant d'ell: així anirà acostumat-s'hi i, quan la família estigui ja destruïda no se'n adonarà.

---

(57) A El Correo Catalán, 20 agost del 1979

8. Doneu-li tot el diner que vulgui; no fos que acabés amb la sospita que, per a disposar-ne, s'ha de treballar.

9. Que tots els seus desigs estiguin satisfets: menjar, beu re, divertir-se; altrament podria ésser un frustrat.

10. Doneu-li sempre la raó: són els professors, la gent, la llei... els qui li tenen mania.

I... quan el seu fill sigui ja un desastre, proclameu que jamai vau poder fer res amb ell..."

La delinqüència és prou complexa per a limitar-nos purament i simpla a dir que en pretenem estudiar l'estructura simbòlica sense més. El tipus de delinqüent que nosaltres pretenem estudiar ha de reunir unes condicions molt concretes i específiques. Aquestes condicions, evidentment, no tenen res a veure amb la visió catastrofista i superficial de la policia de Washington, puix que no pretenem jugar amb un fenomen tan important i trascendental. El nostre delinqüent, de qui pretenem fer l'anàlisi de la seva estructura simbòlica, és senzillament el qui reuneix les tres condicions següents:

- i) viu en un sistema capitalista; per tant, en un sistema social, polític i econòmic centrat en la divisió de la societat en classes.
- ii) es tracta de qui ha fet del delicte el seu estil de vida; per tant és un professional de la delinqüència.
- iii) ha freqüentat i, inclús, sovintejat les instàncies de control social formal; és a dir, ha tingut problemes amb la policia, amb les instàncies judicials i, inclús amb la institució penal. Eventualment, també, ja en el seu passat, hi

ha una història de reclusions des que era infant o adolescent: orfanatoris, internats, reformatoris, tribunals de menors, etc.

i) viu en un context social determinat per una societat de classes

Com a norma general, el conjunt de regles que defineix els valors d'una societat determinada, en relació al tipus de creences, organització social, nivell econòmic, desenvolupament tecnològic-industrial, constitueixen els límits que determinen el terreny normatiu. Es tracta d'un complex de valors relatius que adquireixen pes i significat absolut tan sols són infringides.

Podem dir que, en la nostra societat industrial, la definició de norma que es desprèn d'una anàlisi de la realitat quotidiana i també de les corresponents definicions teòriques coincideix explícitament amb la producció; això fins el punt que tot aquell que es manté al marge, resulta ésser un marginat. Això suposa implícitament, per qui és un infractor, el no tenir compte dels valors confirmats i reforçats a través de la classificació científica de desviació.

"No tenir un paper actiu o passiu en la producció o rebutjar (per elecció o per necessitat) el paper de consumidor, es converteix -gràcies a una ideologia adequada- en una confirmació de la norma i dels seus límits".⁽⁵⁸⁾

La ideologia de la delinqüència com problema intern de la dinàmica del capitalisme avançat serveix, aquí i ara, per a con-

---

(58) Basaglia, F.-Basaglia, F., op. cit. p. 68

firmar la funcionalitat de les contradiccions gràcies a la seva racionalització; es tracta de problemes reals que es converteixen en ideologia a través de la racionalització que es fa d'ells i que altera la seva naturalesa. Els estudiosos, els sociòlegs, els psiquiatres, els penalistes, els antropòlegs, els treballadors socials... es dedicaran a investigar el tema; però hi ha el perill real que acabin essent racionalitzacions que serviran només i únicament per a encobrir cada vegada més la vertadera naturalesa del problema.

Aquesta ideologia racionalitzada és capaç d'assumir plenament tota la realitat mateixa que envolta el món de la desviació i de la delinqüència. Per exemple, nosaltres mateixos, parlant de la inseguretat ciutadana, vam deixar escrit: "La por popular no és cap miratge; es tracta d'una por real i fonamentada; però, malgrat tot, aquesta por no deixa d'ésser un mite que s'avè perfectament amb els interessos del sistema... Aquesta por encobreix en els seus mateixos termes una altra inseguretat... Hem de dir, amb tota la força que el mot hipocresia pot tenir, que les nostres actituds, les dels mitjans de comunicació social i les de les instàncies de control social, incrementen i agreugen en gran manera els aspectes marginadors de les dimensions més punyents dels delinqüents... Vivim immersos en un desig de pau que no és cap altra que la pau del cementiri, una pacificació aparent... Si podem "absentar" la situació potser nosaltres viurem en pau; però estem provocant una separació que està creant un cercle infernal que no sabem pas ben bé on s'acaba". (59)

Roberto Bergalli, en un suculent article en el qual intenta analitzar la ideologia del control social tradicional diu:

---

(59) Bonal, R., Sociologia de la inseguretat ciutadana, conferència a les jornades-estudi sobre Seguretat Ciutadana, Barcelona el 2 de juny del 1980

"El desenvolupament de la teoria crítica en criminologia il·lustra àmpliament sobre la manera en què el comportament humà ha estat pretesament dirigit per les pautes que l'enquaden en un tipus d'ordre que s'adiu als interessos socials que exerceixen l'hegemonia en la societat."⁽⁶⁰⁾

Per tant, el que és cert és que, en sistema capitalista, s'opera una oberta i indissimulada discriminació. És concretament i sense embuts el que diu Maria Teresa Miralles: "Ja en la pròpia redacció de cada aspecte individual protegit en el tipus penal, es reflecteix una selecció subtil del subjecte destinatari del càstig implícit en la transgressió de la norma. Aquesta selecció es fa efectiva sancionant greument només determinats actes agressius o que presenten determinades circumstàncies, essent la de totes elles la més relevant la de la reincidència. Mentrestant, altres actes que amenacen i afecten greument al conjunt dels ciutadans, que són comesos utilitzant els propis mecanismes jurídics -mercantil, civil, administratiu- o a través de l'exercici de l'autoritat, són tipificats de forma tan imprecisa i amb penes tan lleus que no solament és difícil poder incriminar a algú en concret, sinó que en la hipòtesi d'una vertadera incriminació, els seus autors arriben a escapar el càstig efectiu".⁽⁶¹⁾

Això ens porta de la mà a dir que en la nostra anàlisi fem exclusió explícita d'un tipus de delictes que es dona de manera

---

(60) Bergalli, R., La ideología del control social tradicional, conferència a les jornades-estudi sobre Seguretat Ciutadana, Barcelona el 5 de juny del 1980

(61) Miralles, Ma.T., La seguridad ciudadana y el análisis criminológico, idem, el 4 de juny del 1980

molt evident en sistema capitalista: l'anomenat delictes de "coll blanc".⁽⁶²⁾

Lola Aniyar de Castro⁽⁶³⁾ defineix aquest delictes per les característiques següents:

- "el subjecte actiu del delictes és una persona d'alt status socio-econòmic.
- es tracta d'un delictes comès en l'exercici de la pròpia funció: activitat econòmica, empresarial, política, professional, ocupacional.
- és un delictes que no és explicable per carències físiques, culturals o morals de cap mena.
- té una xifra negra particularment voluminosa.
- hi ha una dificultat real per a desemmascarar-lo i sancionar-lo per causa del poder econòmic dels seus autors.
- ocasiona greus danys socials i econòmics.
- sol haver-hi una reacció social que més aviat cau en la indiferència, perquè les persones no capten l'essència del perjudici dels fets que es cometes a un nivell tan elevat, entre persones d'una categoria tan alta, ni es donen compte de fins a quin punt el mal els afecta. No es dona un estigma social de la col·lectivitat com seria d'esperar; això porta també a què aquest delinqüent guardi perfectament la seva respectabilitat i el seu poder.

---

(62) Stherland, E., El Delito de Cuello Blanco, Caracas, Edicions de la Universitat Central de Venezuela, 1969

(63) Aniyar de Castro, L., La criminología de la reacción social, Instituto de Criminología, Universidad de Zulia (Maracaibo), 1977, pp. 92 i ss.

- solen ésser delictes que, una vegada descoberts, acaben amb multes o sentències administratives. Hi ha lleis especials que regulen aquests fets: els tribunals d'hisenda i altres que no són penals.
- finalment, cal dir que els elements de la immunitat d'aquests delictes, es reforcen per: la facilitat de procurar-se consellers astuts i hàbils, la complicitat de les autoritats, l'absència de control estatal i el fet de que molts d'aquests delictes siguin emparats per la immunitat diplomàtica o parlamentària".

A fi que no caiguem en el confusionisme, podem parlar concretament de la denúncia portada a terme per Santiago Ramentol,⁽⁶⁴⁾ en un treball periodístic que veritablement fa veure la força d'una important multinacional del delictes que, presentant-se sota les apariències d'agències diverses, eixampla les seves ramificacions des d'Amèrica Llatina fins a Itàlia, passant per quasi tots els països europeus, incloïnt-hi Espanya. Amb noms i cognoms, s'hi troben implicats des de Presidents de govern, a fiscals i des d'homes d'affers, a dirigents polítics.

En la introducció mateixa a aquesta importantíssima aportació, l'autor afirma categòricament: "Molts actes socials, econòmics i polítics dels quals es deriven diversos mals contra les persones o la societat en general, no es troben en els còdis. Doncs, à la pràctica, no són pas delictes.

En aquesta frontera tortuosa i laberíntica entre el que és legal i el que no ho és, s'hi han mogut molts personatges poderosos i, fins i tot, respectats, que han anat acumulant les se-

---

(64) Ramentol, S., Poder y delincuencia, a Hoja del Lunes, 17-24-31, agost, 1981

En síntesi i seguint a Lemert,⁽⁶⁵⁾ aquests dos problemes consisteixen en el següent: Com s'origina el comportament desviat? (que és precisament la desviació primària); i com s'atribueixen simbòlicament actes desviats a les persones i quines són les conseqüències efectives que aquesta atribució té per a la posterior conducta desviada d'aquestes persones (que és la desviació secundària).

La desviació primària sorgeix en una gran varietat de contextos socials, culturals i psicològics i, en el millor dels casos, té només repercussions marginals per a l'estructura psíquica de l'individu; no produeix necessàriament una reorganització simbòlica en el nivell de les actituds respecte d'un mateix i dels rols socials. La desviació secundària, per la seva banda, és un comportament desviat, o rols socials que es basen en ell, que es converteix en un medi de defensa, atac o adaptació davant la desviació primària.

Aquesta distinció és molt important en tant que tracta de descriure el procés d'acceptació de la pròpia conducta desviada. La fixació d'un procés de desviació, des de la mirada suau a l'aixecament de la mà, des de la retenció a la comisaria fins a l'internament en una institució de correcció o d'un penal, és veritablement fonamental per a explicar l'acceptació progressiva per un individu d'una forma desviada de vida.

A nosaltres, ens interessa captar el nostre delinqüent, com direm més tard, estigmatitzat pel sistema; però també ens interessa des del moment que és un personatge que s'ha identificat plenament amb la desviació pròpia que n'ha acabat fent el seu estil de vida.

---

(65) Lemert, E.M., Human deviance, social problems and social control, N.Y., Prentice-Hall, 1967, citat a Taylor-Walton-Young, op. cit. pp. 167 ss.

ves fortunes i la seva autoritat sobre els altres, gràcies a aquesta indefinició de les lleis respecte d'alguns problemes.

Però, sovint, en la dinàmica de la lluita salvatge del poder, alguns trenquen i vulneren les barreres que ells mateixos han establert. A vegades, el seu delicte passa inadvertit o algun oportunista tècnic de trampes n'amaga l'escenari darrera una cortina de fum. El diner dissimula i encobreix les conductes delictives més insospitades. Malgrat tot, a vegades, un fet casual, una interferència entre dues o més activitats obscures, un cadàver massa evident, unes petges no esborrades a temps... quelcom inesperat, aixeca un dels molts telons que disfracen els aconteixements secrets de la ja, de per si mateixa, complexa etapa que li ha tocat viure a la humanitat actual. I, aleshores, es veu part de la veritat".

Quan diem que pretenem portar l'anàlisi sobre un delinqüent que viu en el context social determinat per una societat de classes, sabem d'entrada certs dels seus encontorns que el caracteritzaran específicament. Per a dir-ho d'una altra manera, sabem que el nostre delinqüent viu aquí i ara en una societat com la nostra, on la selecció i la determinació social de la ideologia de la diferència el fa ja un predestinat a ésser estigmatitzat per la llei penal.

ii) ha fet del delicte el seu estil de vida i, per tant, és un professional de la delinqüència

La distinció entre desviació primària i secundària és indispensable per a comprendre cabalment la desviació en la moderna societat pluralista. A més, des del punt de vista pragmàtic, el segon problema de recerca és més pertinent per a la sociologia que el primer.

Nosaltres, d'acord amb Taylor, Walton i Young "volem sostenir que els individus són, a l'ensem, quelcom determinat i determinant i volem construir un model evolutiu congruent que tingui en compte aquesta concepció de l'home i la inclogui dintre d'una anàlisi total dels processos socials; volem, per tant, excloure la parcialitat d'un dels seus aspectes. Una anàlisi plenament social dels motius de la desviació inicial o primària, ens portaria, doncs, més enllà del liberalisme i ens imposaria el desenvolupament d'una anàlisi estructural que implicaria una crítica radical del poder i de la desigualtat".⁽⁶⁶⁾

En definitiva, el nostre delinqüent, serà el que en la seva tipologia caracteritzen Clinnard i Quinney⁽⁶⁷⁾ quan el defineixen com el que porta a terme el delicte com mitjà de vida i ell mateix es considera ja un delinqüent; a més, està situat com a tal en el món del crim i està compromès obertament amb criminals professionals.

La seva associació amb d'altres delinqüents li dona una posició reconeguda entre els criminals i, per tant, s'até al món subcultural regit per les normes del grup de referència. Per altra banda, és algú que s'ha fet respectar i es fa respectar per la seva competència.

Un darrer element que sembla important en el nostre delinqüent professional és que, viu tan al marge de la vida social general i, per tant, tan estretament lligat al seu món, que és pràcticament un desconegut fora del cercle íntim dels qui participen en les seves mateixes activitats.

---

(66) Taylor, I.-Walton, P.-Young, I., op. cit., p. 174

(67) Clinnard, M.B.-Quinney, R., Criminal behavior systems. A typology, op. cit., citat per Hood, R.- Sparks, R., pp. 125 ss.

Aquest és el tipus sobre el que pretenem obertament dur la nostra anàlisi.

iii) ha sovintejat les instàncies de control social formal

"Si en compte de comparèixer en persona, el criminal enviés al Tribunal la seva fotografia i tota la seva documentació personal de la que disposi, el resultat seria exactament el mateix. La justícia penal és un gran teatre on cada dia es representa el dolorós drama d'un ciutadà que està en perill d'ésser víctima d'un error judicial. Des de la seva captura, la justícia no s'ocupa de res més que del delicte comès i de la pena establerta per la llei per aquest delicte; però no de l'home que té allà davant. L'endemà de la sentència, l'administració penitenciària pren nota únicament de la duració de la pena i del lloc on aquesta ha de complir-se per a retornar un dia el culpable a la societat. La policia, el tribunal i l'administració s'afanyen a detenir i a entregar-se els uns als altres el criminal en una carrera tràgica, sense adonar-se que tenen un home".⁽⁶⁸⁾

Malgrat tot, ens interessa que el nostre criminal sigui precisament el que hagi estat víctima d'aquest gran teatre i d'aquest control social formal i, per què no?, informal; en definitiva, que es trobi al nivell de la desviació secundària, com parlàvem suara.

En el procés de criminalització, degut precisament a la reacció social provocada per les instàncies de control social formal i institucionalitzat, és on el delinqüent referma "la seva

---

(68) Saldaña, Q., Nueva Criminología, Madrid, 1936, citat per García Iturbe, A., La delincuencia y el delincuente, Caracas, Monte Avila, 1972, p. 298

carrera" i on es consagra en aquesta dialèctica i interacció infernal que anirà experimentant en el decurs del compliment de la seva condemna.

Se l'apartarà dels altres, s'el sotmetrà a unes regles de conducta rígides i diferents de les que regeixen en la vida de les persones no empresonades, el poder de l'estigma anirà fent forat,...

No es tracta tant dels errors judicials que, certament, es donen; sinó del poder de criminalització que tenen per si mateixes aquestes instàncies de control social formal. No és pas inventar la pòlvora el dir que la presó i, en general, el camí infernal que segueix des de la investigació policial i subseqüent detenció, fins al sistema penitenciari, passant pels tribunals de justícia; acaben fent una profunda marca en el personatge suspecte o amb confirmació d'haver adoptat una conducta divergent.

Nosaltres mateixos vam dur a terme una recerca sobre la situació social de l'individu que ha sortit de la presó.⁽⁶⁹⁾ L'anàlisi indagava sobre les conseqüències de la reacció social respecte a la feina, al barri i a la seva pròpia família. Vam acabar observant que la permanència entre les instàncies del control social formal, deixa una petja tan sùmament important que incapacita a la persona per a acceptar una disciplina laboral normalitzada; a part, evidentment, els rastres inesborrables i difícilment superables que deixa el fet de tenir d'ara endavant un expedient o historial amb antecedents penals i l'haver-se de tenir que presentar periòdicament a la policia en situacions jurídiques molt determinades.

---

(69) Bonal, R.-Hernández, F.-Alemany, C., La situación social del exrecluso. Problemática de la reinserción, Barcelona, abril, 1977

Es el que volen expressar Núñez i González⁽⁷⁰⁾ quan, en un text de divulgació sobre el problema, han deixat escrit: "No s'ha d'oblidar que les presons solen omplir-se d'individus procedents de sectors marginats, sovint de grups ètnics i culturals que tenen com a norma habitual bordejar la llei a través de la seva conducta. Per tant, si el pres es troba en un ambient que li dóna acolliment, aleshores es produeix l'anomenada reinserció social; però no en la societat en majúscules, sinó en els grups on la seva manera d'actuar passada i futura està admesa segons les pautes de comportament que el grup imposa. En definitiva, la seva història podria resumir-se així: va delinquir segons una culpabilitat determinada per un món estrany al seu, fou condemnat i va entrar a presó on va pagar el mal que havia fet, mai va tenir mitjans per a replantejar la seva vida i comprendre la seva situació de marginació, va complir la seva condemna i fou posat en llibertat. Ara es torna a iniciar el procés i, quina altra cosa podia fer? Sense ofici, sense possibilitat real d'inserció en el rest de la societat acabarà delinquent una altra vegada".

És la ronda infernal de l'etiquetatge i de la reacció social: acaba produint els efectes contraris dels que pretenia. Si existeix hipotèticament una subcultura criminal, aquesta s'adquireix sobretot i principalment en el passatge per les institucions diverses del control social formal. Aquesta subcultura criminal, i diem en la hipòtesi que aquesta existeixi, consistirà fonamentalment en la lleialtat a uns codis basats sobre uns valors antisocials adquirits, potser per mèrits propis; però principalment amb el contacte i el tractament d'aquelles instàncies de control.

---

(70) Nuñez, C.-González, J., Los presos, Barcelona, Dopesa, 1977, p. 80

És el que deia un jutge de Mataró en una conversa que vam mantenir amb ell: "Pels adults no tinc més recurs jurídic que la presó i aleshores se'm tornen delinqüents".

Els mecanismes que operen aquesta realitat i que fan possible la reformulació de la situació en un codi propi, han estat analitzats per Goffman.⁽⁷¹⁾ Els orígens històrics mateixos de la institució de la presó i, en particular, del càstig, han estat perfectament analitzats per Foucault.⁽⁷²⁾ I, encara, una síntesi de les recerques portades a terme entorn de la cultura dels reclusos ha estat feta per Hood i Sparks.⁽⁷³⁾

A nosaltres ens sembla important que la delinqüència que pretenem analitzar en la seva estructura simbòlica, tingui en el actiu alguna o varies referències a les institucions formals del control social; és a dir, que hagi passat, d'una manera o altra, pel circuit estigmatitzador de la policia, els jutjats o la presó.

La raó, després del que portem dit, no sembla pas necessari que s'hagi d'explicitar encara; no és pas el mateix el personatge que ha passat i sofert l'estigmatització del circuit i creiem que aquesta experiència pot contenir en ella mateixa una bona quantitat d'elements simbòlics aptes per a completar i arrodonir el cercle viciós de la situació.

---

(71) Goffman, E., Internados. Ensayos sobre la situación social de los enfermos mentales, Buenos Aires, Amorrortu, 1970

(72) Foucault, M., Surveiller et punir, naissance de la prison, Paris, Gallimard, 1975

(73) Hood, R.-Sparks, R., Problemas clave en criminología, Madrid, Guadarrama, 1970

e) SIMBOLOGIA I SÍMBOL COM A PERSPECTIVA CONCRETA D'ABORDATGE
DE LA DELINQUÈNCIA

Mai com avui s'ha parlat tant de civilització i cultura; mentrestant, la vida se'ns escapa. Per altra banda, hi ha un rar paral·lelisme entre aquest desmoronament general de la vida, que és la base de la civilització actual, i els problemes d'una cultura que no ha coincidit mai amb la vida i que està feta precisament per a dictar lleis a la vida.

És per això que l'originalitat de la nostra recerca en el tema que estem intentant d'abordar, es situa precisament en el terreny dels símbols. I haurem de concretar explícitament la nostra idea.

La nostra perspectiva teòrica d'aproximació al fenomen de la delinquència, ni vol pretendre entrar en discussió amb les tendències pròpies del positivisme, ni tan sols voldria polemitzar amb les teories filles de l'anàlisi de la reacció social. Donem, per altra banda, per suposat, que les aportacions de la nova criminologia o criminologia crítica són un importantíssim exponent d'un enfoc original i progressiu que vol defugir les evidents dificultats d'interpretació explicativa o interpretativa en les que es troben les elaboracions precedents.

Per a dir-ho una mica humorísticament, la línia fonamental d'aquesta recerca es troba per damunt del bé i del mal; ni hi ha la intenció de polemitzar, ni tampoc la tentació d'elaborar una sortida feliç al carreró sense sortida al qual pot menar la sociologia criminal coneguda fins aquest moments.

L'objectiu d'aquesta recerca és la vida mateixa. La nostra experiència en el camp de la desviació en general i de la crimi

nalitat en particular, ens porta de la mà a entrar plenament dintre la vida mateixa del desviat i del criminal en particular. Quina valoració fa de les coses? Quina significació dóna als fets propis i d'altres i a les persones que es relacionen amb ell? Quina concepció té de l'espai, del temps, del seu futur, de la dona, de la família, de la droga, de la policia, de la presó...? Tants i tants interrogants que no són absolutament abordables si no és sota el prisma de la seva vivència personal verbalitzada en un discurs més o menys coherent o més o menys contradictori. Tants i tants interrogants, per altra banda, que no seran jamai comprensibles sense referir-nos a la noció de símbol, de representació simbòlica i de significació específica dintre del seu pròpi món. Es aquesta la tasca que pensem fer abans de procedir als pressupòsits teòrics de la nostra metodologia i a la confecció del model concret i explícit d'aproximació a aquesta realitat.

....

....

"En la nostra realitat, és possible esperar que tota persona exclosa del llenguatge simbòlic que usa el qui està i es troba el centre del poder, trobarà l'esperança d'un llenguatge simbòlic propi".⁽⁷⁴⁾ I... de quin simbolisme parlem?⁽⁷⁵⁾

---

(74) Basaglia, F.-Basaglia, F., op. cit., p.136

(75) Tota aquesta teoria sobre el símbol, ha estat un treball de conjunció i de crítica d'una sèrie de materials:

Berger, P.-Luckmann, L., La construcción social de la realidad, Buenos Aires, Amorrortu, 1972

Bourdieu, P.-Passeron, J.C., La reproducción. Eléments pour une théorie du système d'enseignement, Paris, Minuit, Minuit, 1970

Ariel del Val, F., Escuela, violencia simbólica y dinámica política, a Cuadernos de Realidades Sociales, 12, gener, 1977, pp. 77-87

Servais, E.-Liénard, G., Positions sociale et rapport a l'ordre symbolique: structure sociale et Ethos de classe,

(segueix)

Símbol és qualsevol tema significatiu que passi d'una esfera de la realitat a una altra. Es a dir, els símbols estan ubicats en una realitat i es refereixen a una altra realitat. Per exemple, la bandera, que no és altra cosa que una combinació de draps de colors diferents, evoca una altra realitat que és la pàtria.

Tot procés de simbolització és la tria o selecció d'un sentit; per tant, no és pas una representació o un dibuix d'un doble aproximatiu. Aquest procés és fruit d'una convenció social no escrita. Per exemple, i continuant la imatge suara evocada, el procés de simbolització de la senyera amb les seves quatre barres, recorda un fet, històric o imaginat, de la gesta de Wifred el Pilós en el camp de batalla fent resseguir els seus dits molls de sang de la seva pròpia ferida sobre un drap. Des d'aleshores, és un fet admès que la senyera catalana serà la de les quatre barres.

Quan es dona consentiment, hi ha un lloc simbòlic; per tant, aquest no és pas solament fruit d'un reconeixement comú, sinó que hi ha un procés d'adhesió grupal a la simbolització d'aital objecte.

Aquesta adhesió grupal a la simbolització d'un objecte, realitat o actitud, es codifica en tot sistema social i ve, en certa manera, imposat pels detentadors autoritzats de la cultura i de l'educació. Aquest còdi simbòlic està legitimat dintre el

---

(viene de la página anterior)

a Actes du 14ème Conférence Internationale de Sociologie des Religions, Lille, 1977, pp. 305-326

Rodríguez, A., Quelques considérations à propos de la notion de symbole dans les sciences sociales, a Recherches sociologiques, vol.VII, nº 3, 1976, pp. 322-338

Isambert, P., Dimension sociale du symbole, a Actes de la 14ème Conférence Internationale de Sociologie des Religions, Lille, 1977, pp. 9-28

context social (de totes maneres sobre el procés de legitimació en parlarem més endavant).

És en aquest sentit que Bourdieu i Passeron parlaran de violència simbòlica evocant el còdi del sistema d'ensenyament. Per a ells, violència simbòlica és "tot poder que logra imposar unes significacions com legítimes dissimulant les relacions de força que es troben en el fonament de la seva força".⁽⁷⁶⁾ I, aleshores, es permeten dir que "tota acció pedagògica és objectivament una violència simbòlica en tant que imposició, per un poder arbitrari, d'un arbitrari cultural".

Aquesta violència simbòlica és tal en el sentit que les relacions de força entre els grups o les classes constitutives d'una formació social es troben en els fonaments del poder arbitrari que és la condició de la instauració d'una relació de comunicació pedagògica.

Però ho és també en el sentit que la delimitació objectivament implicada en el fet d'imposar i d'inculcar certes significacions, reproduïx la selecció arbitrària que un grup o una classe opera objectivament en i pel seu arbitrari cultural.

I Ariel del Val,⁽⁷⁷⁾ puntualitzant aquesta idea diu que "tant en el pla de les formes i de les institucions educatives, com en el dels continguts tramesos, hi ha una realitat que domina; no és altra que la violència simbòlica com a nucli de l'acció educativa i transmissora, que es revela en la forma i en el contingut com imposició d'una visió del món, d'un univers simbòlic, enterament concebut i fabricat, al que l'escolar i el mestre han de sotmetre's sense alternativa, si no volen perdre les

---

(76) Bourdieu, P.-Passeron, J.C., op. cit. pp. 18-19

(77) Ariel del Val, F., op. cit., p. 79-80

seves possibilitats d'inserció i d'instal·lació social". I, en un altre moment, diu que "l'estructura social se'ns dona com un sistema de símbols i no només com una realitat material i és per això que aquest sistema simbòlic apareix com una construcció social,⁽⁷⁸⁾ producte del propi sistema de relacions. A través de la família i de l'escola aquest sistema de símbols se'ns va subministrant i va configurant en el subjecte una determinada imatge del món... Aixó vol dir que els individus de la nostra espècie no tenim experiència directa de la nostra situació, sinó que aquesta se'ns presenta com una imatge filtrada i, per tant, construïda al llarg del temps".

El conjunt de codis simbòlics arriben a formar el que s'anomena un ordre simbòlic. Aquest és un conjunt estructurat d'esquemes de percepció i acció assignats als individus o grups d'individus a través de les relacions de classe i interioritzat per ells.⁽⁷⁹⁾ Aquesta assignació o interiorització, sota la forma d'evidències, es tradueix en una visió de la societat i del lloc que ocupen els individus o grups d'individus en ella en afinitat amb la seva classe de pertinença en l'estructura de les relacions de classe o en la divisió del treball.

Des d'un punt de vista o aspecte explícit, l'ordre simbòlic és l'assignació o interiorització de les posicions ocupades a l'interior de l'espai de les classes socials i, per tant, aquestes posicions efectivament ocupades poden ésser cridades a l'ordre en el cas de desviació.

Des d'una perspectiva implícita, l'ordre simbòlic és l'aspecte del costum, de l'evidència, concretat en l'hàbit de visió

---

(78) No es pot passar per alt el ressó que tenen en aquest passatge les idees de Berger i Luckmann, op. cit.

(79) Els qui més han treballat aquests aspectes són Servais, E. i Liénard, G., op. cit.

estructurada de la societat i ocupant una posició particular en aquesta.

Per tant, l'ordre simbòlic té dos sentits: d'una banda, suposa un conjunt estructurat d'esquemes de percepció i d'acció i, d'altra banda, unes relacions de força estructurades a través de les quals s'imposen aquests esquemes.

És per això que el coneixement simbòlic és la possessió o el reconeixement dels valors comuns compartits pels membres d'una col·lectivitat. Aquest coneixement simbòlic pertany exclusivament als iniciats que han estat sotmesos a la inculcació, ritualment eficaç, del capital simbòlic que és propi a aquesta col·lectivitat.

Aquest coneixement és concret i es revela a propòsit de certs comportaments marcats amb el seu segell, permetent així distingir entre els de dins i els de fora, a través de la conformació a les seves prescripcions inviolables.⁽⁸⁰⁾

Cal dir, encara, que aquest coneixement simbòlic s'expressa a través del llenguatge simbòlic, que és el mode lingüístic pel qual s'aconsegueix la transcendència o passatge d'una realitat a una altra en el procés simbòlic, que no és altra sinó un procés de significació que es refereix a realitats que no són pas les de l'experiència quotidiana.

La nostra postura, ja ho dèiem al començament, centra la seva perspectiva en una concepció dinàmica de l'home en societat; aquesta concepció no es basa en la dialèctica d'oposició entre les classes socials, sinó en la dialèctica de la comunicació, de l'intercanvi i, hipotèticament, de l'oposició basada en un

---

(80) Per tota aquesta qüestió, cal veure A.Rodríguez, op.cit.

sistema d'oposicions simbòliques. Per a nosaltres, el que ens interessa aquí i ara és que l'home viu en un món de relacions socials i el que pretenem és captar el sentit que el fet posseeix en els processos del pensament, del sentiment i del voler de l'autor; en definitiva, no pretenem altra cosa que abocar-nos a una comprensió plena de l'acció.

La importància d'aquesta perspectiva per a la comprensió de la problemàtica que pretenem analitzar, la podem concretar en tres punts que, de cara a la nostra recerca, adquireixen el màxim relleu.

1. La redescoberta del saber simbòlic a l'interior de la pràctica social permet la reformulació de nous tipus de relacions socials.⁽⁸¹⁾ La seva capacitat de penetració i la seva potencialitat d'interiorització, ens obriran un nou món de la praxi social que fins ara havia romàs completament opac.
2. El simbolisme i el llenguatge simbòlic arriben a ésser constituents essencials de la realitat de la vida quotidiana i de l'aprehensió que té d'aquesta realitat el sentit comú. De fet, es viu tot els dies en un món de signes i de símbols. Apareixen constantment uns significats que són accessibles de manera permanent per ordenar l'experiència social.
3. Tota la societat històrica i la biografia personal es veuen com fets que passen dintre d'aquest univers simbòlic i, adhuc, les situacions marginals de la vida d'un individu o col·lectivitat també hi entren dintre d'aquest univers simbòlic. La meua identitat personal es legitima definitivament situant-la dintre del context de l'univers simbòlic i aquest univers està carregat de significació social... perquè és efectiva-ment un producte social.

---

(81) Isambert, F., op. cit.

Berger i Luckmann⁽⁸²⁾ són els qui més han explicat i treballat la noció de legitimació i els seus processos. Diuen que la legitimació suposa, abans de tot, un element de coneixement i un element normatiu; tant el que no és conegut com el que no està subjecte a normes, no pot ésser de cap manera legitimat.

Dintre la legitimació, expliquen aquests autors, es donen quatre nivells. L'estadi més primari és el de la transmissió d'un sistema d'objectivacions lingüístiques de l'experiència humana; seria, per exemple, la posta en comú col·loquial i compartida.

Un nivell immediatament més elevat s'expressa a través de proposicions teòriques en forma rudimentària; seria el que pertany a la notable literatura que afecta als refranys, dites i acudits.

El tercer nivell, molt més sistematitzat, és el que consisteix en procediments formalitzats d'iniciació encomanats a personal especialitzat. Aquí i ara s'arriba a teories explícites de legitimació; seria el paper que juguen els jutges i els experts en diversos camps la funció dels quals és la racionalització.

El nivell més elevat de legitimació es dona en els cossos de tradició teòrica que integren zones de significat diferents i abarquen l'ordre institucional en una totalitat simbòlica; és a dir, el que hem anomenat més amunt l'ordre simbòlic. Cal dir que, dintre d'aquest, es realitza tota l'experiència humana.

Amb tot, cal dir que existeixen subuniversos concrets de significat segregats socialment; per exemple, la delinqüència.

---

(82) Berger, P.-Luckmann, L., op. cit.

Hi ha col·lectivitats particulars que són portadores d'aquests subuniversos. La multiplicació de les perspectives augmenta en gran manera el problema d'establir una coberta simbòlica estable per a tota la societat.

Cada perspectiva està relacionada amb els interessos socials concrets del grup que la sustenta. No són pas reflexe mecànic d'aquests interessos socials, puix que, encara que el coneixement depèn dels orígens existencials, a vegades se'n aparta.

La relació entre coneixement simbòlic i base social és dialèctica i, per tant, el coneixement simbòlic és a l'ensem un producte social i un factor de canvi social. Tots els universos construïts socialment canvien perquè són producte de l'activitat humana; el canvi, precisament, és produït per les accions concretes dels éssers humans.

El que és sociològicament essencial és el reconeixement de que tots els universos simbòlics i totes les legitimacions són productes humans; la seva existència es basa en la vida d'universos concrets i fora d'aquestes vides no tenen pas existència empírica.

És en aquesta concepció de l'home essencialment dinàmica que volem situar-nos a l'hora de voler procedir a l'anàlisi de l'estructura simbòlica de la delinqüència. Volem veure l'experiència biogràfica a través del prisma de l'ordre simbòlic que li és propi.

.....

.....

Després d'aquest ampli sondeig en la teoria sociològica per a arribar a definir els extrems de la nostra perspectiva teòrica en la qual pretenem moure'ns, cal que justifiquem clarament els passos que pretenem seguir.

Qui sap si la reflexió d'Alvin W. Gouldner pot ésser suficientment clarificadora al respecte: "Hi ha aleshores una certa contradicció entre la perspectiva marxista de la conducta desviada, que la considera des de fora i des de la qual aquesta conducta no té valor històric i la postura (basada en Mead) que va adoptar l'escola de Chicago, que contempla aquesta conducta desviada des de dintre, en forma ahistòrica i sense cap intenció de moralitzar. El marxista refusa d'acceptar el món del poder i la respectabilitat consagrada; però també té una visió limitada del món dels humils i només sent una dèbil compassió per ells... no està disposat a escriure la sociologia de tots aquests pàries que no tenen un futur històric..."

La perspectiva derivada de Mead o de l'escola de Chicago es basa en una acomodació tàcita a aquesta societat global, encara que tampoc es fa il·lusions respecta d'aquesta. No obstant, precisament per aquest motiu, va poder acceptar i assimilar el món estrany del desviat...". (83)

Nosaltres, ara, procedirem a raonar i explicar la nostra metodologia. Per això fer, intentarem dir de quina sociologia parlem que no és altra que la de Max Weber. La sociologia comprensiva ens dóna ales per a procedir a una introspecció de la significació comprensiva del sentit mateix de la delinqüència específica que volem tractar.

---

(83) Gouldner, A.W., pròleg al llibre de Taylor, Walton i Young, op. cit., pp. 15-16.

Metodològicament, però, el nostre punt de base serà la visió de la societat com un sistema d'interrelacions i, per tant, farem recurs al corrent iniciat en Georges Mead i concretat en la tendència interpretativa de Berger i Luckmann.

Finalment, trobarem el nostre model com analista en Oscar Lewis que ens dona un estil d'aproximació a la realitat que el voldríem fer propi.

Ja només ens mancarà trobar el paradigma sociològic d'anàlisi de l'estructura simbòlica de la delinqüència que pretenem estudiar; aquest model serà adoptat de les anàlisis de la religió i de l'educació fetes pel Centre d'Investigations Socio-Religieuses i pel Centre de Sociologie Urbane et Rurale de la Universitat Catòlica de Lovaina (Bèlgica). A més, cal notar l'esforç d'aplicació d'aquest paradigma en el Groupe d'Analyse Culturelle et de Pédagogie Institutionnelle, constituït el 1971, que intenta d'aquesta manera desenvolupar les capacitats d'anàlisi, d'acció i d'intervenció de les persones i dels grups en diversos camps de la vida social, de la vida quotidiana i d'activitats de les que se'n fan responsables.

És a partir d'aquest moment que, en la darrera part, passarem a l'anàlisi empírica del tema que ens ocupa.

II - EL TRACTAMENT QUALITATIU D'UNA REALITAT

---

a) PRESSUPÒSITS TEÒRICS DEL TRACTAMENT D'UNA REALITAT COMPLEXA

1. La sociologia comprensiva de Max Weber

El nostre punt de vista metodològic presuposa una concepció de la ciència social, i en especial de la sociologia, que no s'adiu massa amb la definició generalitzada i adoptada, partint del criteri que la sociologia "és la ciència dels fets socials". Com si els fets socials es desenvolupessin per si mateixos, com si obeïssin a una dinàmica interna en la que l'home no hi té cap mena de participació o, almenys, com si l'home restés al marge d'aquella dinàmica social.

No s'entendria, de cap manera, la nostra perspectiva de la sociologia, si es prescindeix de la dimensió donada per Max Weber a Economia i Societat. Assaig de sociologia comprensiva. (1)

Per a ell la sociologia és "la ciència que pretén entendre-la, interpretant-la, l'acció social per tal d'explicar-la causalment en el seu desenvolupament i en els efectes d'aquesta acció".

Com comenta Freund en el seu profund estudi dels aspectes sociològics de l'obra de Max Weber, "La realitat és infinita i inescotable. Per tant, el problema fonamental de la teoria del coneixement és el de les relacions entre llei i història, entre concepte i realitat. Sigui quin sigui el mètode adoptat, sempre s'efectua una selecció en la infinita diversitat de la realitat empírica". (2)

---

(1) Weber, M., Economia y sociedad. Esbozo de sociología comprensiva, México, F.C.E., 1964

(2) Freund, J., Sociología de Max Weber, Barcelona, Península, 1968, p. 39

La missió d'un mètode és el progrés del saber i, per tant, és igual que el savi intenti buscar les relacions generals o lleis o que intenti conèixer el fenomen en la seva singularitat, que procedeixi a l'abordatge de la realitat a través d'un mètode generalitzant o individualitzant; el que certament no pot fer el savi és permanèixer indiscriminadament fidel a un ideal únic de coneixement. La validesa de la sociologia com ciència, no es troba tant en el mètode concret d'aproximació a la realitat, com en els problemes específics que es proposi resoldre.

I l'especificitat de la temàtica sociològica, segons la definició de Max Weber donada més amunt, es centra només i únicament en l'acció social, entenent per acció

"una conducta humana a la qual els subjectes de l'acció li atribueixen un sentit"

i per acció social

"la conducta humana en tant que el sentit de l'acció donat va referit a la conducta d'altres, orientant-se en el seu desenvolupament per la conducta dels altres".

Aquesta definició ja ens posa sobre la ruta del que veritablement pretenem analitzar: la nostra recerca va encaminada a la profundització d'una conducta desviada en tant que està carregada de sentit per part de l'actor. Perquè sentit, per Max Weber, és

"el que li donem explícitament o implícita els subjectes de l'acció, adés existint efectivament, històricament o com a promig de molts casos fruit d'una existència efectiva, adés com construït en un tipus ideal amb actors d'aquest caràcter".

Es tracta, doncs, d'una perspectiva de la sociologia que parteix de l'evidència que l'acció amb sentit és comprensible; que no cal haver-la experimentat personalment. Jo puc "reviure" plenament quelcom que no em pertany. En la hipòtesi que jo sigui capaç de reviure-ho, farà molt més fàcil la comprensió; però no tinc cap necessitat de reviure-ho per a interpretar-ho.

Per altra banda, el sentit donat per l'actor no és necessàriament just i vertader, pot ésser una acció injusta i falsa. Aquesta és la gran distinció que hi ha entre les ciències empíriques de l'acció, la sociologia i la història, i les ciències dogmàtiques, com la jurisprudència, la lògica, l'ètica, l'estètica.

Hi ha encara algunes nocions o conceptes de la definició weberiana de la sociologia que caldria aclarir: interpretació, comprensió, causalitat.

Diu Weber que la sociologia pretén interpretar l'acció social i que aquesta interpretació tendeix a l'evidència. Aquesta evidència de la comprensió pot ésser racional quan la "conexió de sentit" es comprèn intel·lectualment d'una manera diàfana i exhaustiva (serà el cas de les proposicions lògiques i matemàtiques) i aquesta comprensió és afectiva quan hi ha una "conexió de sentiments" que fan reviure plenament el que es viu en l'acció o per la millor interpretació intel·lectual possible (és el cas, per exemple, de les accions virtuoses, religioses i caritatives o dels afectes i accions irracionals, com és ara l'odi, la venjança, la por, l'amor, l'entusiasme).

Evidentment, la interpretació tendeix a l'evidència; però aquesta actitud tendencial no està sotmesa a un predomini en la vida del que és racional. Res ens diu mínimament fins a quin punt en la realitat les accions reals estan determinades o no

per consideracions plenament racionals i hi ha, per tant, el gros perill d'interpretacions racionalistes fetes inadecuadament.

L'apel·lació al tipus-ideal, clàssic dintre la sociologia weberiana, és fecund tant pel recurs heurístic com per a l'exposició d'una realitat comprovada. El tipus-ideal presenta unes característiques utòpiques, obtingudes a través de l'accentuació mental de determinats elements de la realitat. Es "una construcció d'una acció rigurosament racional pel que fa als seus fins" i a Sobre la teoria de las ciencias sociales,⁽³⁾ Max Weber diu que s'obté a través de l'accentuació unilateral d'un o varis punts de vista i mitjançant la reunió de gran quantitat de fèndems individuals, difusos i discrets, per a formar definitivament un quadre homogeni d'idees.

Serà impossible trobar empíricament a la realitat aquest quadre d'idees en la puresa conceptual, perquè és precisament una utopia. Però cal aplicar-lo amb cura, a fi que aquest concepte compleixi els seus serveis específics per a la recerca i l'exposició.

Així com existeixen diversos punts de vista a través dels quals considerem uns determinats fèndems com significatius, hom pot fer ús de diversos principis de selecció per a les relacions susceptibles d'ésser integrades en el tipus-ideal d'una determinada cultura.

Els tipus-ideals resulten quasi indispensables quan s'aprofita d'ells el seu alt valor heurístic per a la recerca i la seva alta capacitat de mesura de la realitat per a comparar-la

---

(3) Weber, M., Sobre la Teoría de las ciencias sociales, Barcelona, Península, 1971

constantment amb la representació de l'essència de la mateixa. Es només a través de les fòrmules conceptuals de tipus-ideal que s'arriba a comprendre realment la naturalesa particular dels punts de vista que interessin en el cas particular, gràcies a una confrontació entre el que és empíric i el tipus-ideal.

La comprensió, per la seva banda, pot ésser encara amb dues vertents ben diferenciades. La comprensió actual és la del sentit evocat en una acció o manifestació determinades. Es així com es comprèn racionalment un pensament (el teorema de Pitàgores), o com es comprèn irracionalment un afecte (una explosió de còlera), o com es comprèn racionalment una acció (el caçador disparant sobre un animal). La comprensió explicativa és la captació de la "conexió de sentit" en el que s'inclou una acció, ja compresa de manera actual, a tenor del seu sentit subjectivament evocat (comprendre les motivacions d'una fòrmula matemàtica al moment d'aplicar-la, o l'excitació que ha provocat la còlera, o l'esplai cercat i volgut intencionalment pel caçador).

Comprensió, doncs, és la captació interpretativa del sentit d'una activitat, adés evocada realment en l'acció particular, adés evocada en promig i per aproximació, adés construït científicament per a l'elaboració del tipus-ideal d'un fenomen freqüent.

Com diu explícitament Jean Marie Vincent, "Weber creia necessari extreure els aspectes qualitius i característics de la realitat social i definia el mètode de les ciències socials per la formació de conceptes relacionals que posseïxin un contingut cada vegada més ampli i, per tant, una extensió cada ve-

gada més limitada" ⁽⁴⁾ i es per això que la comprensió "és el mètode d'intervenció de l'acció que es basa en la relativa universalitat dels comportaments i la seva relativa comunicabilitat als homes que viuen en societat". ⁽⁵⁾ Lògicament, la sociologia no és "l'estudi dels fenòmens socials en la seva totalitat, sinó la pacient construcció d'esquemes explicatius extrets de la realitat de les relacions interindividuals. No cal recórrer a esquemes explicatius supraindividuals". ⁽⁶⁾

Es per això que "les generalitzacions de la sociologia (tipus ideals i conceptes) són temptatives de classificació i sistematització a través de la relació dels individus històrics que remeten precisament a la història el control i la verificació". ⁽⁷⁾

Finalment, cal dir que cap interpretació de sentit pot pretendre ésser la interpretació causal vàlida. No és més que una hipòtesi causal particularment evident. Les dificultats per poder afirmar que la interpretació de sentit trobada és veritablement causal són vàries:

Primer de tot, perquè els motius expressats i no expressats poden encobrir la trama de l'acció. Segonament, perquè les manifestacions externes de l'acció que poden semblar iguals, de fet, poden ésser diferents. I en tercer lloc, perquè es pot donar una pugna d'impulsos contraris en l'acció que són difícilment mesurables.

---

(4) Vincent, J.M., La metodología de Max Weber, Barcelona, Anagrama, 1972, p. 12

(5) Idem. p. 15

(6) Idem. p. 17

(7) Idem. p. 22

Quina és, doncs, la interpretació de sentit veritablement causal? L'explicació causal neix de l'acord amb una determinada regla de probabilitat que em diu que a un determinat procés extern o intern observat es segueix un altre procés determinat; almenys apareix simultàniament. No es podrà fer verdadera interpretació causal fins que el desenvolupament extern i la connexió de sentit han estat coneguts d'una manera certa i, al mateix temps, "compresos" en la seva mateixa connexió de sentit.

Com observa Jean Marie Vincent en el seu opuscle, "la posada en evidència de relacions causals, no arbitràries, continuava essent l'objectiu de la investigació científica de Max Weber, malgrat el caràcter subjectiu dels punts de vista que l'investigador introdueix o pot introduir en aquesta recerca. Perquè cal tenir compte que la intervenció de l'investigador té en les ciències socials i humanes més influències i conseqüències que el que es dedica a la recerca en la matèria física; de tal manera que el problema de l'objectivitat no pot ésser planejat en uns termes aparentment tan simples com els que s'utilitzaven en les ciències de la naturalesa. Es fa necessària una distinció rigurosa entre facticitat i valoració, entre judicis de valor i judicis de fet".⁽⁸⁾ I més tard, "la selecció dels fets per medi de la subjectivitat de l'investigador ha de conciliar-se amb l'evidenciació de l'encadenament de causes i efectes"...⁽⁹⁾ "L'interès de l'investigador, la seva orientació cultural, la seva manera de plantejar qüestions a la realitat, són tants moments constitutius de l'objecte".⁽¹⁰⁾

---

(8) Vincent, J.M., La metodología de Max Weber, Barcelona, Anagrama, 1972, pp. 7-8

(9) Idem. p. 12

(10) Idem. p. 14

De tot plegat, es segueix que no hi ha llei sociològica ni tampoc tipus-ideal possible sense comprensió. Hi ha només una sociologia, des d'aquesta perspectiva, que és la sociologia comprensiva.

Les lleis sociològiques són únicament determinades probabilitats típiques, confirmades per l'observació, de que, donades determinades situacions de fet, certes accions socials que són comprensibles pels seus motius típics⁽¹¹⁾ i pel sentit típic evocat pels subjectes de l'acció, transcorreixin en la forma esperada.

Per a dir-ho més senzillament, la llei sociològica serà, doncs, aquella regularitat que correspon al sentit anomenat "comprensible" d'una acció; o sigui, són tipus d'acció susceptibles de comprensió.

No cal oblidar que hi ha encara processos i regularitats que no poden ésser qualificats de fets o lleis sociològiques, del fet que són incomprensibles. I no per això són menys importants. Però aleshores pertanyen a un lloc diferent del de l'acció comprensible; pertanyen, més aviat, a les "condicions", "ocasions", "estímuls" i "obstacles" de l'acció comprensible. Quan en termes weberians parlem d'acció com orientació significativament comprensible de la pròpia conducta, només existeix per a ell que la conducta d'una o varies persones.

Per a Max Weber, en aquesta perspectiva de la interpretació comprensiva de la sociologia, tota formació social (Estat, cooperativa, fundació, societat anònima...) no és res més que

---

(11) Max Weber defineix el motiu com "la connexió de sentit que dona fonament amb sentit a una conducta".

desenvolupaments i entrelaçaments d'accions específiques de persones individuals, puix que només aquestes poden ésser subjectes d'una acció orientada per un sentit. No existeix per a la sociologia una personalitat col·lectiva en acció, sinó un conjunt d'individus que actuen socialment d'una manera real o possible.

Ens cal afegir encara alguna precisió per a aclarir la nostra perspectiva weberiana al moment que pretenem abordar el fenomen de la delinqüència. Concretament, hi poden haver-hi malentesos que s'originin a l'hora de voler interpretar el "sentit de l'acció" de l'acció delictiva. Cal precisar els diversos sentits que la interpretació adopta i que ja el mateix Weber es preocupa extraordinàriament i eruditament d'aclarir.

Hi ha, abans de tot, una interpretació filològica (el sentit literal d'un text, la crítica d'un document, d'una enquesta, d'un relat de vida...), que és només un treball preparatori de tota ciència humana i que va a l'ensem amb l'estudi de les fonts.

Hi ha també una interpretació avaluativa o axiològica (és el judici d'aprovació o de desaprovació que pot anar des d'una perspectiva emocional, fins els judicis de preferència i els de les apreciacions morals) que només fa que valorar l'objecte.

Hi ha encara la interpretació racional que és la comprensió per la causalitat o la intel·ligència de les relacions significatives entre els fenòmens o entre els elements d'un mateix fenomen. És només aquesta que intervé d'una manera determinant en l'elaboració d'una reflexió científica.

Puntualitzant aquest darrer aspecte, Jean Marie Vincent diu: "La racionalitat de la ciència només és formal i no substantiva o material; per a dir-ho d'una altra manera, la ciència és racional pel rigor dels seus procediments operatius i no pels seus resultats; no crea certeses pròpies per a proporcionar una base racional a l'acció (els fins o els subjectius)". (12).

Nosaltres adoptem aquesta perspectiva weberiana perquè la nostra direcció del treball sociològic és doble. D'una banda, intentarem descriure simplement l'activitat social dels objectes concrets de la nostra recerca tal com es desenvolupa realment i empírica; d'altra banda, intentarem conèixer si l'activitat empírica conforma els seus resultats a les intencions dels agents, tenint compte de la situació donada.

Tenim la plena convicció, sempre fidels a aquesta perspectiva weberiana, que l'activitat social es caracteritza per la seva significativa relació amb el comportament dels altres, puix que l'agent espera que els altres s'atinguin a l'acord explícitament convingut, o la reglamentació social en vigor dintre del grup, o que prengui en consideració les possibles sancions en cas de violació dels reglaments... Aquesta dimensió lliga perfectament amb el que tractarem immediatament de l'interaccionisme simbòlic.

Diem, finalment, que caldrà sortir al pas de la possible acusació de subjectivitat que pugui comportar la nostra anàlisi. I hi respondrem amb les paraules textuais del mateix Max Weber quan diu:

---

(12) Vincent, J.M., op.cit., p. 23

"Tot individu històric està arrelat de forma lògicament necessària en unes "idees de valor"... "La premissa -- transcendental de qualsevulla ciència de la cultura és la circumstància de que nosaltres siguem éssers civi-- litzats, dotats de la capacitat i la voluntat de prendre una actitud conscient davant del món i conferir-li un sentit. Sigui quin sigui aquest sentit, influirà -- per a què en el transcurs de la nostra vida ens basem en ell per a judicar determinats fenòmens de la convi-- vència humana i a prendre al respecte una actitud sig-- nificativa (positiva o negativa)... El que és personal en un treball científic, és el que veritablement li -- confereix valor: sense les idees de valor de l'in-- vestigador no existiria cap principi de selecció temà-- tica ni un coneixement sensat de la realitat indivi-- dual... El coneixement científic-cultural, es troba -- lligat a unes premisses subjectives en tant que s'ocu-- pa d'aquells elements de la realitat que posen en evi-- dència alguna relació amb els processos als quals confe-- rim un significat cultural. Malgrat això, segueix es-- sent un coneixement dels aconteixements significatius i individuals de la naturalesa, que tenen un caràcter qualitatiu"... "La realitat ha estat i és per a nosal-- tres "cultura", és a dir, significativa en la seva par-- ticularitat". (13)

...

...

D'aquests pressupòsits teòrics de la sociologia comprensi-- va, de cara a la nostra recerca concreta, nosaltres n'extreiem els elements següents:

- a) El que veritablement ens interessa és la descoberta d'aquesta "conexió de sentit" donada per l'actor a la seva acció personal o grupal.

- b) Creiem que nosaltres, per altra banda, també estem en mesura de cercar aquesta "conexió de sentiments", no pre-- cisament a partir d'una reviviscència pròpiament dita, sinó

---

(13) Weber, M., Sobre la teoria de las ciencias sociales, op. cit., p. 48 y ss.

precisament a través de la millor interpretació intel·lectual possible.

c) Nosaltres pretenem arribar a la comprensió explicativa de l'acció desviada, partint de la comprensió natural i de la significació subjectiva i objectiva de la conducta desviada.

d) Malgrat tot, tenim plena consciència de les limitacions de la nostra capacitat interpretativa. Podrem potser aconseguir comprensions de la realitat delictiva; però sempre restaran al nivell de pures hipòtesis. L'evidència de la causa litat restarà com encoberta o, més exactament, com causes que senyalen un sentit; jamai seran una certesa introntollable.

e) La nostra comprensió, malgrat les limitacions, es realitza en el lligam entre l'acció externa i la "conexió de sentit o de sentiments". És només a partir d'aquest moment que podrem elaborar lleis sociològiques com probabilitats típiques pertanyents totes elles a un capital simbòlic propi i específic de la delinqüència que analitzem. I aquest capital simbòlic serà verbalitzat pels mateixos actors socials implicats en aquesta acció.

f) Tenim, per altra banda, plena consciència que el sentit donat per l'actor no és necessàriament just i verdader i pot ésser, per tant, verbalitzat falsament i injustament; però és aquesta una gran servitud i una gran glòria de la sociologia, ciència empírica de l'acció. Una servitud en tant que l'investigador pot derivar fàcilment en interpretacions errònies fonamentades en la mentida i la injustícia de l'actor. Una glòria en tant que possibilita fer una lectura crítica de l'encobriment explícit o implícit, per tal d'esclarir, encara una vegada més, la realitat possible d'aquest món simbòlic.

g) Quan considerem aquí i ara la criminalitat, definida jurídicament, com una verdadera formació social, entenem referir-nos a les persones individuals entrelaçades per accions específiques. La delinqüència, consegüentment, seria com una mena de tipus-ideal sense una personalitat col·lectiva; però concebuda com una construcció d'una acció rigurosament racional pel que fa als seus fins. Tindria, per tant, unes característiques utòpiques i seria un instrument heurístic i expositiu de primera necessitat. La utopia del tipus-ideal delinqüència es basa fonamentalment en el component definidor que prové de la jurisprudència, una ciència dogmàtica que cerca les accions carregades de sentit just i vàlid.

h) La nostra vol ésser una interpretació racional, és a dir, la comprensió de la causalitat o la intel·ligència de les relacions significatives entre els fèndmens o els elements d'un mateix fenomen. La nostra reflexió científica racional vol ésser veritablement ciència empírica de l'acció social i, per tant, veritable sociologia científica.

i) Direm també que l'activitat social delictiva s'encara dinàmicament amb la significativa relació amb el comportament dels altres. I aquesta perspectiva és la que lliga perfectament amb l'interaccionisme simbòlic que desenvoluparem a continuació.

j) Finalment, tenim plena consciència que la nostra recerca pot ésser acusada de subjectivisme. Però el fet és que mai s'ha pogut realitzar aquella anhelada neutralitat absoluta respecte a les pròpies "idees de valor" de l'investigador. Al contrari, és precisament l'aspecte "personal" que dóna valor al treball científic, perquè la realitat és "cultura", és a dir, significativa en la seva particularitat.

2. L'interaccionisme simbòlic de George Herbert Mead

A)

La nostra perspectiva metodològica es situa en una visió essencialment dinàmica de l'acció social i és precisament per aquesta presa de posició prèvia que volem adoptar, en la mesura en què la creiem útil a la nostra fonamentació metodològica, la perspectiva iniciada pel corrent americà tipificat en l'expressió d'"interaccionisme simbòlic".

Voldríem fer un tractament aproximatiu d'aquesta tendència pragmatista, en tant en quant aquesta visió psicosocial de les relacions socials fonamenta, ben d'aprop per cert, la nostra perspectiva teòrica davant la metodologia que pretenem emprar en la nostra recerca concreta.

No ignorem, per altra banda, les debilitats o les dimensions crítiques a les que la teoria de l'interaccionisme simbòlic, portada fins l'extrem, conté o es presta. Voldríem només i únicament tenir la perspiciàcia i l'encert suficient de prendre per model teòric aital teoria, insistint en les justes dimensions que ens permeten operar amb aquesta determinada perspectiva tenint ben present les debilitats a les que la dita teoria, portada fins l'extrem, no pot de cap manera fer front. La nostra postura científica no és psicosocial, sinó sociològica i és per això que, tenint compte de tots els elements que intervenen en la realitat social i l'acció social, voldríem analitzar la realitat de la delinqüència des del punt de vista de l'interior. Es aquesta la raó que ens fa oberts a tota mena de corrent que ens pugui servir per a l'aproximació concreta del fenomen que pretenem analitzar.

Tamotsu Shibutani fa la següent valoració de l'obra de Mead: "Moltes de les idees que Mead desenvolupà a començament del segle són avui àmpliament acceptades en la psicologia social: el caràcter selectiu i serialitzat de la percepció, el coneixement a través dels símbols lingüístics, la representació d'un paper, els processos de decisió, l'autonomia mitjançant la retroacció; la identitat personal, els grups de referència i la socialització mitjançant la participació. Donada la congruència de les tesis de Mead amb els corrents més extesos, sembla probable que s'incrementi l'interès per la seva obra. Cal explorar encara molts corol·laris de la seva postura".⁽¹⁾

El fet és que cal considerar a Mead -independentment dels antecedents que Roberto Bergalli creu trobar en les elaboracions fetes precedentment de les bases sociològiques d'aquesta teoria⁽²⁾ - una de les figures més destacades del pragmatisme i seria un greuge imperdonable no reconèixer el profund impacte que ha produït en el desenvolupament de la ciència social americana.

Una de les qualitats més importants de la lectura de la realitat social proposada per Mead i els que l'han seguit ha estat, almenys, la de desviar l'atenció de tot el corrent funcionalista i positivista per a centrar aquesta lectura de la realitat en la interacció social, les significacions subjectives i objectives, la dinàmica infernal de la vida social i, en definitiva, distreure l'atenció d'una concepció del consenti-

---

(1) Shibutani, T., ven Mead, George Herbert, a Enciclopedia Internacional de las Ciencias Sociales, Madrid, Aguilar, T. 6, p. 44

(2) Bergalli, R, Origen de las teorías de la reacción social (un aporte al análisis y crítica del Labelling Approach), a Papers, Revista de Sociologia, n.º 13, 1980, p. 54

ment i del naturalisme de la vida social cap a una postura molt més dinàmica i crítica de la realitat social.

És, en definitiva, el que ha volgut deixar escrit Josep Jiménez Blanco quan diu: "La presència de la societat en la personalitat la trobem elaborada per primera vegada dintre de la ciència social moderna en la obra de Mead. El jo, la identitat, l'arrel de la personalitat, no és sinó un espill en el qual es reflexa la societat en la qual viu l'individu. Si en aquest espill no s'hi emmirallessin els altres (el grup, la societat), senzillament no es formaria la personalitat... L'establiment de que l'"altre generalitzat" és un element imprescindible de la personalitat... La societat és una part de la personalitat. La societat és un constitutiu de la personalitat mateixa... La societat és una part d'un tot que és la personalitat; però al mateix temps la personalitat és una part d'aquest tot que és el grup.

En tota identitat es pot distingir un jo i un mi. L'únic, irrepetible, autònom de cada personalitat és el jo; el que és socialitzat és el mi. Com en un joc, la comunicació simbòlica, facilitant el que un individu pugui fer-se càrrec del rol dels altres, dibuixa en el temps aquests dos aspectes de la personalitat".⁽³⁾

Com dirà Bergalli "potser l'element bàsic de la imatge interaccionista és la idea de que l'individu i la societat constitueixen unitats inseparables".⁽⁴⁾

---

(3) Jiménez Blanco, J., Personalización y socialización en las ciencias sociales modernas, a Anales de Moral social y económica, nº 19, Madrid, 1968.

(4) Bergalli, R., Origen de las teorías de la reacción social (un aporte al análisis y crítica del Labelling Approach), a Papers. Revista de Sociología, nº 13, 1980, p. 56

D'una certa manera, ens sembla que aquesta idea relliga estretament quelcom ja produït ideològicament per Plató (La República o El Estado, Madrid, Espasa-Calpe, 1975) amb el seu principi de la correspondència, és a dir, la comprensió total de l'individu demana un coneixement similar de la societat perquè l'individu i la societat es corresponen perfectament.

Ens interessa molt aquesta perspectiva teòrica del fet que un dels seus postulats bàsics és la interacció que, com a tal, pot i és capaç d'explicar aquesta estructura simbòlica de la criminalitat que pretenem analitzar en quant està formada i elaborada en la interacció constant de l'individu davant la societat que té davant. Aquest individu amb aquestes característiques pròpies i determinades, construeix la seva identitat en aquesta relació, sovint conflictiva, amb el món que l'envolta. I aquesta construcció feta d'aquesta manera definirà certament la seva manera d'ésser en el món i la seva mateixa forma de veure les coses.

B)

Perquè la interacció és el procés social a través del qual els individus i els grups s'estimulen i reaccionen els uns amb els altres. Estímuls i reaccions que, segons Mead, constituiran, en darrer terme la mateixa identitat d'aquests individus i d'aquests grups i, per tant, no es tracta de cap manera d'un procés extern, objectivat i objectivable; sinó que acaba essent la mateixa essència dels subjectes socials (individus i societat).

Mead, en definitiva, és un personatge que en vida no va permetre una accessibilitat fàcil a les seves idees. Ell, personalment, era reaci a traduir per escrit les tesis que estava madurant; no publicà mai cap llibre i molts dels seus articles

tractaven d'educació, psicologia i sociologia. Fou precisament la docència a la Universitat de Chicago, on impartí ensenyament des del 1893 fins la seva mort ocorreguda el 1931, la que va donar peu a traduir oralment les grans línies del seu pensament expressat en un llenguatge complicat i elaborat i, inclús els seus admiradors, reconeixen la dificultat de desxifrar les seves frases. Hi ha quatre volums pòstums recopilats per estudiants adictes partint de les notes taquigràfiques de les seves conferències, dels seus manuscrits fragmentaris i d'alguns guions de les seves exposicions.

L'enfoc de Mead és conductista i precisament la seva obra clau porta per subtítol Des del punt de vista del conductisme social. Ell parla de conductisme social oposant-se a Watson i Wundt que "suposaven que les persones individuals eren els pres supòsits lògics i biològics del procés social o ordre dintre del qual interactuen", fent, per tant, sorgir "el procés social de les persones dels individus involucrats en aquest procés".⁽⁵⁾

La psicologia social de la que vol partir precisament Mead és "la que fa sorgir les persones dels individus del procés social en el que ells hi estan involucrats i en el que interactuen empíricament entre si" i, per tant, aquest enfoc suposa "un procés social o ordre social com precondition lògica i biològica per a l'aparició de les persones dels organismes individuals involucrats en aquest procés o pertanyents a aquest ordre".

Es a dir, el que és lògicament previ és l'existència del procés social de la conducta, en termes de "relacions i interaccions biològiques i fisiològiques tan fonamentals com la repro-

---

(5) Mead, G.H., Espíritu, persona y sociedad. Desde el punto de vista del conductismo social, Buenos Aires, Paidós, 1972, p. 244

ducció o la cooperació dels individus per a la protecció mútua o per a la consecució d'aliments". Altrament, per a Mead, com es pot explicar l'existència d'esperits i de persones?

"Nosaltres creiem poder afirmar que l'esperit jamai pot trobar expressió i jamai hauria pogut tenir existència sino és en els termes d'un mitjà social; que una sèrie o pauta organitzada de relacions i interaccions socials és necessàriament pressuposada per l'esperit i involucrada en la seva naturalesa".⁽⁶⁾

El pragmatisme és "l'intent de replantejar el concepte de l'home i del seu lloc en l'univers en funció dels corol·laris revolucionaris del mètode científic i de la teoria evolucionista",⁽⁷⁾ i en el rerafons polític del pragmatisme és el lliberalisme "intentant de fonamentar l'individu amb la societat".⁽⁸⁾

La perspectiva de Mead és fonamentalment individualista (intentant salvar per damunt de tot la llibertat individual) i antideterminista (excluint deliberadament tot el que pugui entorpir aquella llibertat individual).

"La manera d'enfocar les coses que jo sugereixo és la de tractar l'experiència des del punt de vista de la societat. Des d'aleshores, la psicologia social pressuposa un angle d'enfoc de l'experiència pres des del punt de vista de l'individu; però es proposa determinar què és el que pertany a aquesta experiència des del moment que l'individu mateix pertany a una

---

(6) Idem, p. 245

(7) Shibutani, T., op. cit., p. 41

(8) Carabaña, J.- Lamo de Espinosa, E., La teoría social del interaccionismo simbólico: Análisis y valoración crítica, a Revista Española de Investigaciones Sociológicas, nº 1, 1978, gener-març, p. 159

estructura social, a un ordre social".⁽⁹⁾

Aquesta perspectiva, doncs, intentarà descobrir l'efecte que el grup social produeix en la determinació de l'experiència i la conducta del membre individual. Cal reconèixer que és des d'aquest punt de vista que l'interaccionisme simbòlic ens interessa extraordinàriament, puix que nosaltres pretenem descobrir l'estructura simbòlica de la criminalitat com a resultant i efecte de la interacció simbòlica del grup social més ampli.

L'itinerari concret no és el de construir la conducta del grup social partint de la conducta dels individus que el componen; sinó que partim d'un tot social determinat de complexa activitat social i dintre del qual analitzem l'estructura simbòlica dels individus que el componen. Com diu el mateix Mead, "el tot és anterior a la part i no la part al tot".⁽¹⁰⁾

Es per això que aquesta perspectiva és conductista: es parteix d'una activitat observable (el procés social dinàmic i els actes socials que el componen) que ha d'ésser analitzada i estudiada científicament. S'ocupa especialment del sorgiment de la dita experiència dintre del procés com un tot.

Potser val la pena que ens detinguem uns moments per a veure com s'opera aquest procés dinàmic i què cal entendre per acció social.

L'acte social és "una transacció en la que intervenen dues o més persones entre les quals existeix una divisió del tre-

---

(9) Mead, G.H., op. cit., p. 49

(10) Mead, G.H., op. cit., p. 54

ball".⁽¹¹⁾ Les contribucions dels diversos individus estan de tal manera coordinades que permeten aconseguir uns objectius que aporten gratificacions de qualsevol mena per a tots ells. L'acció concertada entre els éssers humans, lluny de tot procés instintiu, es caracteritza per un alt grau de flexibilitat.

Hi ha una mena d'acomodació dels participants amb els altres i segons les exigències de la situació canviant. Cada persona és apte a entendre la transacció completa, d'ubicar-se dintre d'ella i de regular les seves pròpies contribucions de manera que s'ajustin al patró general. Aquesta competència entre individus aïllats i motivats de manera independent es fa possible gràcies a l'assumpció del rol o del paper; és a dir, a la capacitat de cadascú per a considerar la seva pròpia actuació des del punt de vista dels altres.

Quan aquesta transacció és molt institucionalitzada, hi ha la participació en una perspectiva comú i aleshores cadascun d'ells assumeix el paper del que Mead n'anomenà un "altre generalitzat". En tot aquest procés, "no hi ha res que pugui ésser comparat a un estat estàtic".⁽¹²⁾

L'acte, doncs, "és una adaptació activa de l'organisme respecte al mitjà i, al començament de l'acte, ja hi ha una organització determinada d'actituds (una certa disposició del sistema nerviós central)".⁽¹³⁾

L'important és precisament l'acció i aquestes disposicions a la acció com a conjunt inseparable. Per altra banda, la mani

---

(11) Shibutani, T., op. cit., p. 41

(12) Mead, G.H., op. cit., p. 66

(13) Carabaña, J.- Lamo de Espinosa, E., op. cit., p. 162

festació externa d'aquestes actituds es fa corporalment amb els gests. Estem encara a un terreny totalment prelingüístic. El gest serà efectivament "tot so o moviment perceptible que indi qui a una segona part les experiències o intencions internes de la primera i tot acte es convertirà en gest si l'observador respon a ell en funció del que representa".⁽¹⁴⁾

El gest es converteix en símbol significant quan provoca en el que el produeix la mateixa reacció que en l'altre, almenys implícitament i, per tant, el gest tindrà un doble component: l'estímul de la reacció de l'altre, més la mateixa reacció en el que el produeix i una subseqüent modificació de la conducta de l'altre.

Aquest gest insinuator i simbòlic és reflexiu en tant que implica la capacitat de suspendre la reacció. Mead diu: "Ens veiem, més o menys conscientment, com ens veuen els altres. Ens dirigim inconscientment a nosaltres mateixos com els altres es dirigeixen a nosaltres... inconscientment, ens posem en el lloc dels altres i actuem com ho fan els altres... Aquests estímuls són els elements socials de complicats processos socials i ja porten en si mateixos el valor d'aquests processos socials".⁽¹⁵⁾

L'estímul o la reacció "és el que en diem correntment el sentit d'una cosa o la seva significació".⁽¹⁶⁾ Quan es parla de la significació del que fem, estem convertint en un estímul per a l'acció a la reacció que estem a punt d'emprendre.

---

(14) Carabaña, J.- Lamo de Espinosa, E., op.cit., p. 162

(15) Mead, G.H., op. cit., p. 108

(16) Idem, p. 110

L'exemple que il.lustra aquesta acció significant és el del pugilista: el cop que comença a llençar cap el seu oponent pro vocarà una certa reacció que obrirà la guàrdia del seu rival a fi que el primer pugui pegar. El que és veritat és que la cons ciència no és necessària per a la presència de la significació en el procés de l'experiència social. Es per això que la signi ficació "no es pot entendre fora del camp de l'experiència i, per tant, ha d'ésser entesa objectivament, com existint comple tament dintre del camp de l'experiència. Cal distingir el sím bol de la significació a la que diu referència, perquè les sig nificacions es troben a la naturalesa, mentre que els símbols són l'herència de l'home". (17)

I un símbol és universal quan produeix la mateixa reacció en tots. Es aquesta universalitat dels símbols que defineix l'altre generalitzat. La raó universal es troba precisament en la universalitat de les reaccions a certs símbols. Des d'ales hores, doncs, tot concepte és una institució social. (18)

"La vida quotidiana és un procés en el que la comunicació hi desenvolupa el paper més important i l'estructura lògica de la significació pot ésser trobada en la tripla relació del gest amb la reacció d'adaptació i la resultant de l'acte social: aquesta relació triple (gest, reacció d'adaptació i resultant de l'acte social) és la base de la significació". (19)

Quan en el procés de l'experiència social humana surten els símbols significants i quan hi ha una identificació amb aquests símbols, aquesta significació es torna conscient. És

---

(17) Mead, G.H., op. cit., p. 116

(18) Carabaña, J.- Lamo de Espinosa, E., op.cit. p. 163

(19) Mead, G.H., op. cit., p. 118

a través de la reflexió que el procés social és internalitzat en l'experiència dels individus implicats en aquest procés... La reflexió és, doncs, la condició essencial, dintre del procés social, pel desenvolupament de l'esperit.

En tot aquest complicat procés, la persona com organització de les experiències, les actituds i els records i molt més que això, sortida com estructura social emergent de l'experiència social, adquireix aquesta característica de la reflexivitat; és a dir, "pot arribar a ésser un objecte per a ella mateixa en tant que reflexe de l'experiència".⁽²⁰⁾

Per a estudiar aquest procés, Mead proposa els conceptes de jo i de mi; "essent el mi l'objecte que l'individu forma de si mateix des d'un punt de vista convencional i el jo la reacció de l'individu únic davant la situació històrica tal com ell la percep".⁽²¹⁾ O, com ho expliquen Carabaña i Lamo de Espinosa:⁽²²⁾ "el jo és la reacció de l'organisme a les actituds dels altres i el mi és la sèrie d'actituds organitzades dels altres que adopta un mateix". O, per a dir-ho amb les mateixes paraules de Mead: "el jo és quelcom que reacciona a una situació social que es troba dintre l'experiència de l'individu... i el mi representa una organització definida de la comunitat, present en les nostres pròpies actituds i provocant una reacció, encara que aquesta sigui quelcom que simplement succeeix".⁽²³⁾

La persona, des del moment que és un objecte per a si mateixa, "és essencialment una estructura social i sorgeix de

---

(20) Carabaña, J.- Lamo de Espinosa, E., op.cit., p. 164

(21) Shibutani, T., op. cit., p. 43

(22) Carabaña, J.- Lamo de Espinosa, E., op. cit., p. 165

(23) Mead, G.H., op. cit., p. 205

l'experiència social i és impossible concebre una persona sortida fora de l'experiència social."⁽²⁴⁾ La persona, doncs, és un procés social que es porta a terme dintre la dialèctica constant, l'interaccionisme entre el jo i el mi.

Finalment, dintre d'aquest procés, Mead fa derivar la societat humana d'alguna forma anterior en que no existia encara la interacció simbòlica, anàlogament a com deriva del gest el símbol significant. L'home controla l'ambient a través de la mà (el treball): la parla i la mà van unides i l'espècie humana construeix així el seu món.

Una institució social és un conjunt d'actituds i reaccions comunes i no pas necessàriament quelcom extern i que s'imposa a l'actor. La pressió social neix només i únicament de la intersubjectivitat: "el camp de les relacions socials i el camp del llenguatge intersubjectiu ocupen pràcticament el mateix espai".
(25)

I com interpreta o explica Mead el conflicte en aquest tipus de societat? "En una societat complexa, els conflictes no són pas entre els impulsos, sinó entre les respectives persones o personalitats, cadascuna amb la seva estructura definida".⁽²⁶⁾ El conflicte, donc, entre individu i societat no és res més que un conflicte de rols assumits; una vegada més, l'explicació dinàmica pretén ésser coherent fins el final.

Shibutani⁽²⁷⁾ diu: "Mead creia que el progrés es logra gràcies a l'afrontament constant i a la resolució dels problemes.

---

(24) Mead, G.H., op. cit., p. 172

(25) Carabaña, J.- Lamo de Espinosa, E., op.cit., pp.168-169

(26) Mead, G.H., op. cit., p. 319

(27) Shibutani, T., op. cit., pp. 43-44

Les institucions socials, com qualsevol altre aspecte de la naturalesa, evolucionen contínuament; però els homes poden orientar aquest procés a través d'una acció intel·ligent."

Dintre d'aquesta perspectiva, el mètode científic ha de procurar resoldre els problemes i hauria d'utilitzar-se per a facilitar l'adaptació humana i la societat ideal és la que permet la màxima participació de tots els seus membres; és la que, permetent conservar la individualitat dels que en formen part, fa possible que cada persona entengui veritablement totes les altres.

L'expressió política d'aquesta universalitat acaba essent la democràcia que uneix el sentiment d'igualtat entre tots amb una organització funcional.

C)

Dintre d'una valoració global del pensament de Mead, cal reconèixer que el seu discurs es mou a un nivell d'abstracció en el qual "les premisses relatives a la gènesi de la societat són suficients per a la derivació de l'ideal social democràtic". (28)

Aquesta derivació està ben lograda? Com juguen en tot això les contingències històriques que lliguin concretament la gènesi social de l'individu amb la finalitat ètica de la societat? No es tracta aquí i ara d'un pensament excessivament evolucionista? ¿No intervé en tota aquesta dialèctica entre el jo i el mi, com interferint aquesta interacció, o més ben dit, al bell mig determinant-la i, en certa manera condicionant-la, quelcom que pot ésser un gravíssim oblit com és el po-

---

(28) Carabafia, J.- Lamo de Espinosa, E., op. cit., p. 170

der coactiu i de pressió de tota forma social institucionalitzada? És lícit, per altra banda, considerar que aquest altre generalitzat incorpora essencialment tota la societat?

No és precisament sobre divagacions teòriques, d'un interès crític real, que voldríem fonamentar el nostre discurs metodològic entorn de Mead i de l'interaccionisme simbòlic; precisament, dèiem al començament que ens interessava l'interaccionisme simbòlic en tant que útil a la nostra fonamentació metodològica. Perquè la veritat és que, sense una perspectiva dinàmica, la nostra recerca no tindria cap sentit.

De fet, l'activitat social delictiva s'encara dinàmicament amb la significativa relació amb el comportament dels altres, com dèiem més amunt com a inducció de la sociologia comprensiva de Max Weber. I és que pròpiament l'interaccionisme simbòlic es caracteritza per a prestar atenció quasi exclussiva a "la comprensió de l'acció social des del punt de vista de l'actor".⁽²⁹⁾ I és en tant que sugerència de noves vies de recerca empírica, com diu Charles W. Morris a la introducció a l'obra capital de Mead,⁽³⁰⁾ que l'interaccionisme simbòlic ens és ja no d'utilitat, sinó una verdadera necessitat teòrica i conceptual.

Com reconeixen Carabaña i Lamo de Espinosa "de l'enunciat que la societat és fonamentalment interacció es deriva el postulat metodològicament fonamentat que la dinàmica de les institucions socials només pot ésser analitzada en termes del procés d'interacció entre els seus membres. La creativitat del jo es tradueix en el postulat que la conducta social no es pot explicar si no és a través de la interpretació que els subjectes

---

(29) Carabaña, J.- Lamo de Espinosa, E., op. cit. p. 170

(30) Charles W. Morris, a la Introducció a l'obra de Mead, op. cit., p. 43

fan de la situació i no es pot concebre, per tant, si no és com a innovació o emergència".⁽³¹⁾

Aquesta interpretació, portada fins les seves darreres conseqüències, es tradueix tendencialment en un determinisme cultural que implicaria la impossibilitat de tota acció emergent o, el que fora encara més contradictori, en trobar-se en la necessitat de relegar l'origen de l'individu fora de l'àmbit de la societat.

La interpretació posterior que s'ha fet de Mead no és pas certament unívoca: hi ha hagut moltes escoles que, emparant-se amb l'ombra projectada per Mead, han fet reinterpretacions i relectures d'aquest interaccionisme primigeni.

Bergalli, bon coneixedor teòricista de la problemàtica, en cita moltes sobre les que no voldríem, de cap manera, iniciar una discussió que ens portaria lluny de la perspectiva metodològica que voldríem adoptar aquí.⁽³²⁾ Una cosa és certa, segons l'aportació del mateix autor, i és que "totes les branques de l'interaccionisme han derivat de les ambigüetats essencials i les contradiccions en que va incórrer Mead en la seva teoria general, sobretot pel que fa al punt de la determinació o indeterminació de la conducta humana."

Entre l'enorme multiplicitat d'escoles de pensament i d'interpretació sortides de l'adopció de les idees de Mead, només hi ha una cosa que sigui comú a totes elles; es tracta no gensmenys de l'opinió o idea substancial de que els éssers humans "construeixen les seves realitats en un procés d'interacció

---

(31) Carabaña, J.- Lamo de Espinosa, E., op.cit. p. 120

(32) Bergalli, R., op. cit. pp. 57 ss.

amb d'altres éssers humans"... "i cada orientació accepta, d'algun manera, la necessitat metodològica d'entrar dintre de la realitat de l'actor en un esforç real per a comprendre aquesta realitat tal com el subjecte la porta a terme".⁽³³⁾

Es precisament aquesta la perspectiva metodològica que per a nosaltres també té un interès real i, per tant, que ens interessa adoptar en els termes d'aquesta recerca.

En tota l'àmplia literatura referida a l'interaccionisme simbòlic, ens atrevim a destacar dues postures o dues formes de fer i d'abordar la realitat social: l'una és la de Goffman, de qui en voldríem fer una minirevisió crítica i l'altra és de Berger i Luckmann, sobre la qual ens estendrem més àmpliament perquè ens sembla molt útil a l'objectiu específic i concret de la recerca present.

Goffman té una abundant literatura empírica usant com instrument ideològic fonamental l'interaccionisme simbòlic. Dintre de la seva important aportació, cal fer esment de Ritual de la interacció on intenta fer o presentar una sociologia de les ocasions, reduint a gratcient la dinàmica social a una mena de sociologia de les oportunitats circumstancials i cojuturals. Seria la idea fonamental de l'aprofitament utilitarista de les eventualitats esporàdiques per tal de guiar i incidir millor i més adequadament en la vida quotidiana.⁽³⁴⁾

A Internados. Ensayos sobre la situación social de los enfermos mentales⁽³⁵⁾ vertader best-seller de la sociologia in-

---

(33) Bergalli, R., op.cit. p. 38

(34) Goffman, E., Ritual de la interacción, Buenos Aires, Tiempo Contemporáneo, 1970

(35) Goffman, E., Internados. Ensayos sobre la situación social de los enfermos mentales, Buenos Aires, Amorrortu. 1970

teraccionista, intenta analitzar les relacions institucionals en el si del que ell defineix i qualifica com "institucions totals" i exposa els rols respectius dels diversos integrants de l'internat a través dels punts de vista de la percepció social i la percepció de la persona i del seu rol, com a principi per a la definició de les especials relacions socials que es creen a través i per medi de l'interaccionisme institucional.

Estigma. La identidad deteriorada⁽³⁶⁾ és un estudi detingut d'un ampli espectre de casos extrems d'apariència en la vida social.

Finalment, La presentación de la persona en la vida cotidiana⁽³⁷⁾ és una farsa "neoburguesa de la vida quotidiana"⁽³⁸⁾ en la que a través de la dramaturgia de les apariències, acaba negant l'existència de la personalitat i la no distinció entre falsa i vertadera comunicació.

És una crítica mordaç en la qual, a través d'un plantejament cínic, en el que acaba convertint en raó sociològica la irracionalitat social, la vida acabaria essent una situació artificial, més enllà que la teatralitat, on es fa "necessari aparentar un paper que convenci els altres i permeti controlar-los amb una imatge representada que es situï dintre de les normes definides pels altres com acceptables... és no gensmenys que un marc per a la ficció".⁽³⁹⁾

---

(36) Goffman, E., Estigma. La identidad negada, Buenos Aires, Amorrortu, 1970

(37) Goffman, E., La presentación de la persona en la vida cotidiana, Buenos Aires, Amorrortu, 1971

(38) Ortega, E., Sociología y hastío en Erving Goffman, a Cuadernos de Realidades Sociales, nº 6, gener, 1975, p. 142

(39) Idem., pp. 143-144

És una recerca extraordinàriament original que almenys té la virtut d'haver traduït com essencials les característiques consumistes de les societats post-industrials on els símbols substitueixen la realitat mateixa i les relacions públiques a la comunicació humana. D'una situació de fet social i que realment es produeix en les nostres societats occidentals, Goffman n'ha fet l'essència de la vida social.

L'aportació de Goffman a l'interaccionisme simbòlic no es pot desestimar si no es vol caure en una mena d'oblit incofessable; però el caràcter excessivament fenomenològic elevat sistemàticament a categoria, fa que, tot i la importància de la seva figura, no ens serveixi veritablement per a fonamentar concretament i explícitament la nostra metodologia present.

D)

Una teorització fenomenològica que ens sembla veritablement útil per a la nostra recerca i basada també en la perspectiva dinàmica de l'interaccionisme simbòlic és la de Berger i Luckmann. És la que pretenem tractar ara breument.

El punt de partida o tesi fonamental que es pretén provar en tot el llarg i ample d'aquesta important obra, ve expressada, ja d'entrada, en la seva mateixa introducció: "la realitat es contrueix socialment i és tasca principal de la sociologia del coneixement analitzar els processos a través dels quals això es produeix... La realitat és una realitat pròpia dels fenòmens que reconeixem com independents de la nostra pròpia voluntat (no els podem fer desaparèixer) i el coneixement és la certesa de que els fenòmens són reals i de que posseeixen característiques específiques".⁽⁴⁰⁾

---

(40) Berger, P.- Luckmann, L., La construcción social de la realidad, Buenos Aires, Amorrortu, 1968, p. 13

D'entrada, com a fidels seguidors de la sociologia interaccionista, es preocupen els autors d'afirmar la relativitat social tant del coneixement com de la mateixa realitat. "El que és real per un monjo del Tibet pot no ésser real per un home de negocis nordamericà. El coneixement que té un criminal difereix del que posseeix un criminalista".⁽⁴¹⁾

Des de Descartes amb el seu dubte metòdic fins a Hegel amb la seva dialèctica, la sociologia es configurarà precisament com a tal ciència partint concretament d'aquesta idea de relativitat. La perspectiva, doncs, de Berger i Luckmann no és pas exclusivament filosòfica i dogmàtica, sinó plenament sociològica.

És per això que ambdós autors poden dir: "una sociologia del coneixement ha de tractar no solament les variacions empíriques del coneixement en les societats humanes, sinó també els processos a través dels quals qualsevol cos de coneixements arriba a quedar establert socialment com una realitat".⁽⁴²⁾

El punt de sortida del seu anàlisi, serà la realitat de la vida quotidiana, entenent fonamental per aquesta el coneixement que orienta la conducta i tal com es presenta al sentit comú dels que componen ordinàriament la societat.

Aquesta vida quotidiana "es presenta com una realitat interpretada pels homes i per a ells té el significat subjectiu d'un món coherent... Serà tasca del sociòleg prendre aquesta realitat com un fet, com donada, les dades de la qual són els

---

(41) Berger, P.- Luckmann, L., La construcción social de la realidad, Buenos Aires, Amorrortu, 1968, p. 15

(42) Idem., p. 15

fenòmens particulars que es produeixen en el seu si. El que no interessa al sociòleg són els fonaments d'aquestes dades, perquè això seria propi al terreny de la filosofia".⁽⁴³⁾

Aquesta vida quotidiana és efectivament un món donat i establert com realitat pels membres ordinaris de la societat en el comportament significativament subjectiu de les seves vides. Aquest món té el seu origen en els pensaments i les accions dels que s'hi troben implicats i que es troba legitimat i sustentat com real per aquests. Com es fa aquesta objectivització dels processos i significats subjectius a través dels quals es construeix el món del sentit comú, de l'evidència?

La gent té consciència de què el món consisteix en realitats molt variades; però la de la vida quotidiana és la suprema realitat. Realitat, per altra banda, molt ordenada en tant que sembla externa a la meua aprehensió i que se m'imposa. És una realitat objectivada perquè "el llenguatge de la vida quotidiana em proporciona contínuament les objectivacions indispensables per a què la vida quotidiana tingui ja un sentit per a mi".⁽⁴⁴⁾

Jo visc en tal barri que té tal nom, utilitzo un instrument tal de treball la funció del qual està molt ben especificada i que ofereix unes possibilitats delimitades, el meu desplaçament al treball està dirigit per una orientació que és indiscutible i amb unes alternatives nominalment definides, les meves relacions socials i humanes es mouen dintre d'un espai delimitat per les meves possibilitats de comunicació i que vénen ordenades per un vocabulari molt explícit...

---

(43) Berger, P.- Luckmann, L., op. cit., p. 36

(44) Idem., p. 39

El llenguatge, doncs, determina les coordenades de la meua vida en la societat i omplena aquesta vida d'objectes significatius. El temps i l'espai presents són els qui delimiten encara la realitat de la meua vida quotidiana; però jo l'experimento en graus diferents de proximitat i allunyament.

Aquesta realitat de la vida quotidiana, a més, la comparteixo efectivament amb d'altres, perquè aquesta realitat ho és tant pels altres com per a mi en un món intersubjectiu. Jo no puc existir en aquesta vida quotidiana sense la interacció i la comunicació amb d'altres.

Segurament que n'hi ha que tenen una perspectiva diferent de la meua: el meu aquí i ara, pot ésser diferent del seu; els meus projectes poden entrar en conflicte amb els seus. Però el fet és que aquest món i aquesta realitat ens és comú; hi ha una correspondència entre els meus significats i els seus i que, per tant, tenim un sentiment de compartir un mateix i únic sentit comú.

La rutina, l'hàbit, la imposició de la vida quotidiana fan que, quan jo vull desafiar aquesta imposició, haig de fer un esforç suplementari i, en segons quines circumstàncies, em serà extraordinàriament difícil.

"La realitat social de la vida quotidiana és, doncs, captada en un continuum de tipificacions que es tornen progressivament anònimes a mesura que s'allunyen de "l'aquí i l'ara" de la situació "cara a cara"... "L'estructura social és la suma total d'aquestes tipificacions i de les pautes recurrents d'interacció establertes a través d'aquestes tipificacions. És en aquest sentit, que l'estructura social és un element essencial

de la realitat de la vida quotidiana" (45)

Com que tots els homes tenen com a referència un món comú, l'expressivitat humana és capaç d'objectivar-se, és a dir, de manifestar-se i de produir-se en productes de l'activitat humana que tothom pot entendre i desxifrar. De fet, la realitat de la vida quotidiana només és possible o es fa patent a través d'aquestes objectivacions.

Tots els objectes que em rodegen estan proclamant constantment les intencions subjectives dels qui em rodegen. Estic en un món carregat d'intencions objectivades a través dels productes de l'activitat humana. Com es fa aquesta lectura? És possible fer aquesta lectura sense la possibilitat de cometre errors greus d'interpretació?

Hi ha un fet que és veritat: com més lluny del "cara a cara" estigui del qui ha produït tal o tal acció, més risc tinc de no interpretar exactament la seva subjectivitat proclamada per les constants objectivacions produïdes per la seva activitat. Però la meua tasca es pot veure simplificada a través de la transmissió de signes i de sistemes de signes que es poden concretar en gests, en moviments corporals pautats i coherents o en grups d'objectes materials que es troben carregats de sentit.

Un fet real és que tot sistema de signes pot ésser susceptible d'objectivacions, encara que originàriament no hagi estat pensat en aquest sentit; però és cert que hi ha objectivacions destinades explícitament a servir de signes. N'hi ha, per tant, que tenen un ús instrumental i d'altres que tenen un ús significatiu.

---

(45) Berger, P.- Luckmann, L., op. cit. pp. 51-52

Per exemple, un fusell que, en principi, servei per a caçar animals, en una acció ritual pot evocar l'agressivitat i la violència. Aquest seria un signe d'ordre instrumental. I un exemple de signe significatiu seria el que emplea el meu enemic que, en compte de llençar-me el seu punyal a l'esquena, escriu a la porta de casa meua una calavera amb el signe de l'enemistat i de la mort.

"El sistema de signes més important de la societat humana és certament el llenguatge... i les objectivacions comuns de la vida quotidiana es sustenten primàriament per la significació lingüística". (46)

La realitat de la vida quotidiana és aital realitat amb el llenguatge que comparteixo amb els altres i ho és precisament a través d'aquest llenguatge. La comprensió del llenguatge és essencial per a la comprensió de la vida quotidiana. El llenguatge inclús té una capacitat de transcendir l'aquí i l'ara i pot arribar a establir unitats o zones comuns dintre la vida quotidiana i integrar-les totes elles en un tot significatiu.

Aquesta transcendència té unes dimensions espacials, temporals i socials; el que vol dir que senzillament és a través del llenguatge que ni l'espai, ni el temps, ni el "cara a cara" seran ja limitacions dintre la interrelació ni la interacció amb els meus coetanis. És així com una enorme acumulació d'experiències i de significats poden arribar a objectivar-se aquí i ara.

Qualsevol tema significatiu que passi d'una esfera de realitat a una altra, pot definir-se com un símbol i el llenguat-

---

(46) Berger, P.- Luckmann, L., op. cit. p. 55

ge simbòlic serà la manera d'expressar adientment aquesta trascendència.

"És impossible que l'home es desenvolupi com a tal home d'una manera aïllada i és així mateix impensable que l'home aïllat produeixi un ambient humà... Des del moment que s'observen fenòmens específicament humans, s'entra en el domini del social". (47)

El desenvolupament individual de la persona va precedit sempre d'un ordre social donat; o sigui, que l'apertura al món de l'home va precedida sempre per l'ordre social. Però, d'on surt, doncs, aquest ordre social? L'ordre social ni forma part de la naturalesa de les coses ni tampoc pot derivar de les lleis de la naturalesa, sinó que és un producte de l'activitat humana. L'ordre social és resultat de l'activitat humana passada i només existeix mentre l'activitat humana el segueixi produint.

Encara que cap ordre social existent pugui derivar de les dades biològiques de l'home, la necessitat de l'ordre social sorgeix de l'equip biològic de l'home; és a dir, l'ésser humà no es concep dintre d'una esfera tancada d'interioritat estàtica, sinó que contínuament ha d'externalitzar-se en activitat: és una necessitat antropològica de l'home.

De totes maneres, cal considerar la importància de l'habitació; és a dir, tot acte repetit amb freqüència i que crea una pauta d'actuació que repercutirà en una gran economia d'esforços i que no necessita cap deliberació per part del subjecte. Els significats que comporten les accions habitualitzades cauen dintre d'una mena de rutina i tenen grans avantatges psíquics.

---

(47) Berger, P.- Luckmann, L., op. cit. p. 72

col·lectius, com és ara per exemple la restricció d'opcions i la no necessitat de redefinir cadascuna de les situacions.

Quan aquestes habituacions són recíproques entre una diversitat d'actors i aquesta tipificació es torna recíproca és quan neix un aspecte tan important de la vida social com és la institucionalització.

Aquesta institucionalització implica, per si mateixa, dues coses sense les quals és impossible entendre-la: la historicitat que vol dir que les institucions no es poden crear en un instant i que, per tant, són fruit d'una història compartida; i el control que vol dir que estableixen pautes definides d'antuvi que canalitzen el comportament humà en una direcció determinada (hi ha un vertader sistema de control social que existeix sempre).

Des del moment que parlem d'institucionalització, ja es vol dir que hi ha un important sector de l'activitat humana que ha estat sotmès al control social, perquè el control social primordial ja es dona de per si en la vida de la institució com a tal.

La institucionalització, efectivament, és quelcom incipient en tota interacció social que es perpetui en el temps i, encara que normalment les institucions abarquen una gran quantitat de persones, el procés d'institucionalitzar comença des del moment que dues persones inicien un procés d'interacció simbòlica recíproca. I és només "en la transmissió del món social a una nova generació (o sigui, la internalització tal com s'efectua en la socialització) que apareix vertaderament la dialèctica social fonamental en la seva totalitat".⁽⁴⁸⁾

---

(48) Berger, P.- Luckmann, L., op. cit., p. 84

Es per això que es fa necessària la legitimació institucional; és a dir, la manera de poder-se' explicar i justificar-se. Com es pot transmetre la institució a les generacions futures amb una certa eficàcia? Aquestes legitimacions cal que siguin coherents i àmplies des de la perspectiva de l'ordre institucional, perquè cal donar convicció a les generacions futures. La nova generació planteja problemes d'acatament i la seva socialització, dintre de l'ordre institucional, requereix que s'estableixin sancions.

Per a què les experiències humanes siguin transmissibles amb una certa facilitat cal que hi hagi un procés de sedimentació, o sigui, que aquestes experiències quedin com indiscutiblement admeses en el record com entitats identificables i memorables. En tot això, hi ha també una sedimentació intersubjectiva que acabarà formant un sistema de signes i que formarà la tradició.

"Les institucions s'encarnen en l'experiència individual a través dels "rols" o papers, que objectivats lingüísticament, constitueixen un ingredient essencial del món objectivament accessible per a qualsevulla societat". (49)

Hi ha tot un entrallat de normes pel desenvolupament dels rols i aquestes normes s'imposen de tal manera que complir-les o no complir-les no és deixat a l'albir de l'actor, encara que, evidentment, la severitat de les sancions pot variar substancialment d'un cas a l'altre.

El rol de pare, per exemple, no és pas el mateix que el rol de catedràtic: la subtilitat i la severitat de les normes can-

---

(49) Berger, P.- Luckmann, L., op. cit., p. 98

via substancialment en un o en l'altre cas. Però el fet és que la institució pot manifestar-se en l'experiència real, únicament a través de la representació dels diversos rols posats en acció.

Es dóna una segmentació institucional, no solament a partir dels diversos rols posats en acció, sinó també a partir de vertebracions més i més complexes. Aquesta segmentació és la que fa possible l'existència de subuniversos de significat segregats socialment, que resultin de l'increment de l'especialització en rols, fins el punt "que el coneixement específic del "rol" es torni completament extrany al capital de coneixement comú".⁽⁵⁰⁾ Es a dir, hi ha una mena de secret en la mateixa existència d'aquest subunivers i de la col·lectivitat que el fa possible.

Evidentment, això es dóna en societats complexes, marcades per la divisió del treball social i on les fonts econòmiques no són pas de subsistència. Hi ha, per tant, una comunitat o col·lectivitat particular que és portadora i fa possible l'existència d'aquests subuniversos.

Hi ha moltes perspectives en l'existència fàctica d'aquests subuniversos dintre la societat general i jo, per exemple, contemplo aquesta societat des de l'angle de la meua pròpia perspectiva.

"Es per això que resulta innecessari aclarar que aquesta multiplicació de perspectives augmenta en gran manera la dificultat d'establir una coberta simbòlica estable per a tota la societat. Cada perspectiva estarà relacionada amb els interes-

---

(50) Berger, P.- Luckmann, L., op. cit. p. 111

sos socials del grup que la sustenta;"⁽⁵¹⁾ Malgrat tot, seria ingenu creure que tota perspectiva es basa únicament en els interessos socials en joc; l'univers de significat pot trobar una gran autonomia respecte de la seva base social. La relació entre el coneixement i la base social és dialèctica, perquè el coneixement és un producte social i un factor de canvi social.

S'observa una certa inaccessibilitat dels profans respecte a alguns segments molt importants de subuniversos, puix que la complexitat creixent d'aquests subuniversos de significat creix i augmenta incessantment. "Es converteixen en reductes extranyes d'una saviesa tancada i secreta, que són inaccessibles als qui no han estat iniciats en els seus misteris".⁽⁵²⁾

Hi ha tot un procés d'internalització que segueix, segons Berger i Luckmann, un únic i idèntic camí: el de la socialització primària i el de la socialització secundària.

En la socialització primària es construeix el primer món de l'individu i es correspon indefectiblement amb els primers anys de la vida d'una persona. Aquesta socialització primària té la qualitat peculiar de fermesa deguda precisament a la inevitabilitat de la relació de l'individu amb els seus altres significants. El món de la infància porta la confiança en les persones i en la definició que fan aquestes de la realitat.

La socialització primària comportarà seqüències socialment definides d'aprenentatge. Es a dir, hi haurà una socialització o programes propis i adequats a l'edat entre els tres i els cinc anys, entre els nens i les nenes, entre els habitants del camp i de la ciutat, etc. Però aquestes seqüències encara so-

---

(51) Berger, P.- Luckmann, L., op. cit. p. 113

(52) Idem., p. 114

friran una variabilitat històrico-social en la definició d'aquestes etapes d'aprenentatge. Per exemple, la infància serà considerada de manera diferent segons el tipus de societat que es tracti i aquestes variacions en la definició social de la infància i les seves etapes repercutirà evidentment en el programa d'aprenentatge.

La socialització primària es veurà afectada encara per les exigències de l'acopi de coneixement que cal transmetre en el sentit que, per exemple, l'edat en que es considera que en tal societat es pot ja tenir el permís de conduir, en una altra es considerarà que en aquesta mateixa edat aquest mateix individu amb el carnet de conduir pot ésser perillós social.

La socialització primària s'acabarà quan el concepte de l'altre generalitzat s'ha establert en la consciència de l'individu, malgrat que és un fet que la socialització mai és total i mai s'acaba.

"La socialització secundària és la internalització de submóns institucionals o basats sobre institucions".⁽⁵³⁾

La complexitat de la divisió del treball i la distribució social del coneixement determinen l'alcanç i el caràcter de la socialització secundària.

Concretament, la socialització secundària és l'adquisició del "coneixement específic de rols, estant aquests directament o indirecta arrelats en la divisió del treball.

"els submóns internalitzats en la socialització secundària

---

(53) Berger, P.- Luckmann, L., op. cit. p. 174

són generalment realitats parcials que contrasten amb el món de base adquirit en la socialització primària. Malgrat tot, constitueixen també realitats més o menys coherents, caracteritzades per components normatius i afectius a l'ensem que cognoscitius". (54)

Aquests submóns requeriran també un aparell legitimador.

Com s'opera exactament la transformació i el manteniment de la realitat subjectiva? S'operen evidentment transformacions parcials de la realitat subjectiva o de sectors determinats d'aquesta, com són ara la mobilitat social o l'entrenament ocupacional de l'individu. Precisament perquè es donen processos constants de resocialització inclús al marge de la socialització secundària. La resocialització constant implica tallar una certa coherència i inclús reconstruint la realitat totalment innovadora.

Inclús "l'anormalitat es torna possibilitat biogràfica si arriba a existir una certa rivalitat entre definicions de la realitat, que àdhuc permeti l'opció entre elles. Per una varietat de raons biogràfiques, el nen pot fer una elecció "equivocada"". (55)

Segons els autors, aquesta socialització deficient es pot realitzar de tres maneres diferents. La primera seria la que dóna la identificació "inadecuada" i, per tant, la definició visible o invisible, conscient o inconscient de la seva pròpia realitat de manera "impròpia". Seria el cas de l'infant educat entre dones que tindria serioses dificultats d'identificació amb el seu propi sexe.

---

(54) Berger, P.- Luckmann, L., op. cit. p. 175

(55) Idem., p. 210

La segona seria la que es produiria com a resultat de la mediatització de móns agudament discrepants realitzada per d'altres significants durant la socialització primària. Seria el cas del que entenem per interferències educatives; o sigui, el cas de l'infant que ha sofert processos d'identificació divergents simultàniament pels pares o d'altres familiars. L'infant acabarà tenint móns diferents i no versions idèntiques del mateix món. "Quan els móns agudament discrepants es mediatitzen en la socialització primària, se li presenta a l'individu una elecció entre identitats perfilades que capta com possibilitats biogràfiques genuïnes". (56)

La tercera situació que porta a la socialització deficient és la que apareix quan existeixen discrepàncies entre la socialització primària i la secundària. "La unitat de la socialització primària es manté; però en la secundària les realitats i identitats que es donen com alternatives apareixen com opcions subjectives". (57)

Aquesta identitat subjectivament elegida es converteix en identitat fantàstica que l'individu objectivitza dintre de la seva consciència com un jo real. Es evident que tota distribució més àmplia d'aquest fenomen; és a dir, quan això afecti a un col·lectiu de persones, hi ha una amenaça per a l'estructura social en quant socatreja els programes institucionalitzats i la realitat social establerta en la generalitat del sistema.

Estem, en aquesta darrera situació, tocant el fons del fenomen que pretenem estudiar: l'estructura simbòlica de la delinqüència, carregada de significacions alternatives segons la

---

(56) Berger, P.- Luckmann, L., op. cit. p. 211

(57) Idem., p. 213

nostra manera d'entendre i d'enfocar les coses.

...

...

D'aquests pressuposits teòrics de l'interaccionisme simbòlic, de cara a la nostra recerca concreta, nosaltres n'extreiem el següent:

a) Ens interessa tenir una visió dinàmica de l'acció social i, per tant, estudiar la realitat social des de l'interior. Estem convençuts que hi ha un procés selectiu i serialitzat de la percepció. Per altra banda, creiem que la captació d'aquesta percepció a través del llenguatge o, més pròpiament, de la simbologia lingüística és el camí adequat per a arribar a atènyer la realitat social que pretenem comprendre.

Tenim la certesa de què el delinqüent està representant un rol o paper social que té autonomia pròpia i que no és interpretable si no és a través de la interacció i de la retroacció corresponent.

Així mateix, tenim també la intuïció que el delinqüent construeix la seva identitat personal, els seus grups de referència i la seva socialització a través de la participació en l'entramat d'interaccions simbòliques de les que n'és un actor particularment selectiu en la seva percepció.

b) El món del delinqüent es construeix a través de significacions subjectives i objectives, fruit de la dinàmica infernal de la vida social. La seva identitat és un espill en el que es reflexa la societat en la que viu: la societat es troba en la personalitat del criminal i aquesta és una part d'aquest grup social més ample. L'individu i la societat constitueixen unitats inseparables.

Això, donant-ho com a cert, ens obliga a intentar un esforç suplementari per a entendre que el fenomen que pretenem estudiar no és quelcom donat una vegada per sempre, sinó que es va fent i refent en la dinàmica interaccionista de la vida quotidiana.

c) Els estímuls i les reaccions, que defineixen la mateixa identitat i l'essència de l'individu i la societat, són en definitiva els que lògicament i d'una manera prèvia determinen el procés social de la conducta. El delinqüent no neix, si nó que es fa en el mitjà social; hi ha una pauta organitzada de relacions i interaccions socials que donen fe del seu sorgi ment.

Aquí i ara es fa necessari intentar descobrir l'efecte que el grup social produeix en la determinació de l'experiència i la conducta del membre individual. A partir de l'activitat observable intentarem derivar cap a l'estructura simbòlica que la fa possible. Es tracta d'un procés metodològic particularment fecund, perquè ens ocuparem del sorgiment d'aquesta experiència dintre del procés com un tot.

d) El gest insinuator i simbòlic del delinqüent, símbol significat de les disposicions a l'acció i de la mateixa acció, provoca en ell les mateixes reaccions que en l'altre i la subseqüent modificació de la conducta de l'altre. Com a tal símbol significat està donant significació a les coses i aquesta significació no es pot entendre fora del camp de l'experiència i, per tant, es troba a la naturalesa.

Quan allò que es va iniciar en el gest, arriba a adquirir una certa universalitat de significació, que defineix l'altre generalitzat, es donarà també una universalitat de reaccions a

certs símbols i ens trobem en el que s'entén per institució social. Estem ja en el terreny de la consciència i la reflexió permetrà internalitzar el procés social en l'experiència dels individus implicats. La persona delinqüent ha esdevingut objecte per a ella mateixa i, per tant, una estructura social sorgida de l'experiència social.

Metodològicament, la penetració i coneixement de l'estructura simbòlica cal cercar-la en la naturalesa, en l'experiència viscuda d'aquesta interacció, convertint en altre generalitzat tot el que el subjecte expressi com procés social fet a partir dels estímuls i les reaccions patides i viscudes conflictivament o no amb els altres. El conflicte, en el cas d'és ser-hi, no és més que un conflicte de rols assumits i cal veure com l'actor expressa i dinamitza la conflictivitat del seu rol.

e) Nosaltres voldríem veure els postulats de sociologia comprensiva de l'acció social dintre la dinàmica de la interacció social tal com ho expressa l'actor i, per tant, des del seu punt de vista. Volem aprofitar la suggerència d'aquesta nova via de recerca empírica que evoca amb tota evidència l'interaccionisme simbòlic. Estem convençuts que la dinàmica de les institucions socials només pot ésser analitzada en els termes plantejats pel procés d'interacció entre els seus membres. Creiem amb Mead que la conducta social no es pot explicar si no és a través de la interpretació que els subjectes fan de la situació. No es tracta tant d'un determinisme cultural, com d'una emergència de l'acció a partir de la significació que el subjecte vol donar a aquesta lectura del seu propi procés d'interrelació. Al cap i a la fi, els éssers humans construeixen les seves realitats en un procés d'interacció amb d'altres éssers humans.

f) Una correcció substancial cal que fem a l'adopció de l'interaccionisme simbòlic i es tracta no gensmenys que d'un matís essencial. Ho expressarem amb les paraules de Gert i Mills, quan diuen:

"L'altre generalitzat de qualsevulla persona donada no representa necessàriament a tota la comunitat o la societat, sinó només a aquells que han estat o són significatius per a ella. (Nota 10: Aquest terme és una invenció de Mead. El nostre ús del terme difereix del de Mead en un aspecte crucial: no creiem que l'altre generalitzat necessàriament incorpori tota la societat. Pot representar segments seleccionats de la mateixa). Alguns dels que han estat altres significatius poden no operar en l'altre generalitzat; podem no percatar-nos d'ells, fet que està d'acord amb el principi de seleccionar com significatius a aquells altres que confirmen la imatge desitjada de si mateix... Per tant, les persones que han tingut carreres diferents sentiran diferents remordiments de consciència en relació a determinades conductes. I, d'altra banda, les persones que han ocupat posicions institucionals similars tindran altres generalitzats semblants". (58)

I poc més tard afegeixen i aclaren:

"El contingut de l'altre generalitzat varia amb els canvis en la carrera de la persona i en les normes de les institucions en les que la persona actua". (59)

Aixó vol dir que nosaltres també entenem que hi pot haver-hi concurrència i inclús incompatibilitat amb certs altres generalitzats; i en això, certament, diferim substancialment de la postura de Mead. Es el que pretenem concretar en el que segueix.

---

(58) Gert, H.- Mills, C.W., Carácter y estructura social, Buenos Aires, Paidós, 1972, p. 105

(59) Idem., p. 108

g) La relativitat del coneixement i de la mateixa realitat social, que és un postulat fonamental de l'interaccionisme simbòlic com a bona sociologia, és també una perspectiva plenament adoptada per nosaltres. Estem, per tant, totalment convençuts que el capital simbòlic de coneixement del criminal no té res a veure amb el que és propi a l'altre generalitzat referit a tota la societat global. Tot intent de penetrar des de dintre l'estructura social d'aquesta personalitat i d'aquest simbolisme cau plenament dintre l'objectiu essencial de la nostra recerca empírica. Ens interessa saber com i per quin procés aquest cos de coneixements arriba a quedar establert socialment com una realitat.

h) Aquest capital simbòlic diferenciat, és un món coherent pels delinqüents i per a ells té un significat subjectiu. Serà la nostra tasca prendre aquesta realitat com un fet i tenir compte que les seves dades són els fèndems particulars que es produeixen al seu si. L'anàlisi i la penetració de les mateixes serà l'objecte metodològic fonamental de la nostra recerca.

Cal tenir compte que les significacions simbòliques que es produeixen en el si d'aquest món coherent, és efectivament un món donat i establert com realitat. Es a dir, es troba legitimat i sustentat com real pels mateixos actors socials, puix que l'origen d'aquest món es troba en els seus pensaments i les seves accions. El llenguatge a través del qual el delinqüent s'expressa, proporciona les objectivacions indispensables per a que la seva vida tingui un sentit.

i) L'avantatge de procedir a l'anàlisi en profunditat d'un o pocs casos, com a procediment vàlid per a la generalització a tot un món únic i indivisible, rau precisament en el

fet de què aquesta realitat, tal com la descobreixo i es presenta, és compartida efectivament per molts d'altres, perquè aquesta realitat ho és tant per a mi com pels altres en un món intersubjectiu compartit.

La nostra recerca no té preocupacions específiques de representativitat o generalització, des del moment que el que estic analitzant és una vida que no pot existir sense la interacció i la comunicació amb d'altres. La imposició rutinària d'aquesta única i indivisible realitat, fa que sigui més difícil desafiar aquesta imposició i requerirà del subjecte un esforç suplementari i, en segons quines circumstàncies, extraordinàriament difícil.

j) La nostra postura d'analistes, lluny del cara a cara del món que pretenem analitzar, pot caure en errors d'interpretació exacta de la seva subjectivitat proclamada per les constants objectivacions produïdes per la seva activitat. Hauré de simplificar la tasca a través de la lectura dels signes i dels sistemes de signes que es troben carregats de sentit. I fonamentalment hauré de recórrer a la significació lingüística de l'actor i del seu món, que és el sistema de signes al cap i a la fi més important. La comprensió del llenguatge és l'element essencial per a entendre el seu tot significatiu. El llenguatge simbòlic, verbalitzat per l'actor, ens permetrà comprendre adientment i sobrepassar adequadament les limitacions que l'espai, el temps i el cara a cara m'imposen.

k) La delinqüència és no gensmenys que un subunivers de significat segregat socialment que resulta precisament de l'increment de l'especialització en rols. El coneixement específic d'aquest rol es torna completament estrany al capital de coneixement comú. La societat, a través de les instàncies de

control social explícit i implícit i, per tant, a través de la norma i de la sanció explícita i implícita, persegueix i té compte només de les conseqüències de l'acte; però manté una considerable ignorància sobre les significacions que la sustenten i sobre la col·lectivitat que el fa possible. S'observa, doncs, una inaccessibilitat col·lectiva a aquest subunivers que acaba essent un reducte extrany d'una saviesa tancada i secreta. No s'ha estat iniciat en els seus misteris.

La nostra metodologia és clara: la d'omplena un buit important de la sociologia criminal, intentant fer una aproximació a aquest subunivers de significat la inaccessibilitat al qual és un dels grans espais a omplena per la nostra tasca d'investigadors.

3. El tractament qualitatiu de les dades d'Oscar Lewis

Oscar Lewis nasqué a Nueva York el 1914. Es doctorà en antropologia a la Universitat de Washington i fou també professor d'antropologia a la Universitat d'Illinois des del 1948.

L'any 1943-1944 fou enviat a Amèrica Llatina per l'Institut Nacional nordamericà d'estudis indis i a la India el 1952-1954 per la Fundació Ford.

Després del seu viatge a Mèxic, el 1943, començà a publicar obres sobre la gent d'aquest país, essent la primera d'elles, escrita el 1943, Vida de un pueblo mexicano: Tepoztlán. Les seves obres més importants són: Antropologia de la pobreza (1959), Los hijos de Sánchez (1961), Pedro Martínez (1964) y La Vida (1965), aquest darrer sobre famílies portorriquenyas.

La seva mort, ocorreguda el 1971, ha deixat inacabada una obra sobre el proletariat nordamericà.

Lewis no és teòric del que porta entre mans; no s'entreté, de cap manera, en justificar el que està realitzant, sinó que només intenta penetrar en el món de la pagesia i de la cultura de la pobresa usant l'instrument analític i expositiu de l'antropòleg.

Desgraciadament, no hi ha res escrit sobre el personatge i inclús l'Enciclopèdia Internacional de les Ciències Socials l'ignora. I aixó, malgrat que la seva producció ha obtingut una bona quantitat d'edicions per causa de l'acolliment que ha tingut la seva tasca realitzada. Concretament, "Los hijos de Sánchez" és considerat un verdader best-seller dintre del gènere.

A nosaltres i concretament davant la recerca que pretenem portar a terme, l'obra d'Oscar Lewis ens serveix de model. Evidentment, i desgraciadament, no hi ha una elaboració àmplia i extesa de la tècnica metodològica emprada pel gran antropòleg: ja hem dit que el nostre autor no és un teòric del que porta entre mans. De totes maneres, a les introduccions a algunes de les seves diverses obres, Oscar Lewis explica molt superficialment com i per què va procedir de la manera que ho va fer. És només i únicament a partir d'aquestes notes, que nosaltres pretenem fer una aproximació a una revisió crítica del treball que va portar a terme; insistint evidentment en els aspectes més notòriament constructius de tota la seva elaboració i lligant-los, encara que només sigui per insinuació, amb la sociologia de Max Weber i l'interaccionisme simbòlic, que ens serveixen de suports teòrics fonamentals a la nostra manera d'abordar la realitat.

"Quin és el teu pròxim projecte d'estudi en el marc de la cultura de la pobresa? -li preguntava el periodista Karol a Oscar Lewis en un diàleg tingut a les oficines de Mundo Nuevo en ocasió d'un viatge de Lewis a París.

"El meu proper projecte és tornar als Estats Units i començar a estudiar les famílies de negres nordamericans i les famílies de blancs pobres. He pensat concedir als meus amics latinoamericans un període de descans per a que puguin refer-se, de manera que els meus pròxims llibres probablement tractaran dels blancs pobres de Chicago i els seus parents del sur, i el mateix faré amb els negres pobres de Chicago i els seus parents del sur. Començaré aquesta tasca amb una connexió encara més forta que quan vaig anar per primera vegada a Mèxic".(1)

Malhauradament, no es va poder portar a terme el projecte, perquè la vida d'Oscar Lewis s'acabava el 1971 a l'edat dels 57 anys.

---

(1) Lewis, O.- Karol, K.S.- Fuentes, C., La cultura de la pobreza. Pobreza, burquesia y revolución, Barcelona. Anagrama, 1972

Fou precisament a començament de la dècada dels 60 que es va començar a notar un cert redescobriment de la tècnica de l'ús de materials biogràfics i que es va veure veritablement l'interès cada vegada més gran per aquest ús; però seria absurd negar la gran part de responsabilitat que li toca a Oscar Lewis en aquest interès metodològic, puix que la trilogia més important de la seva obra es situa cronològicament i respectivament els anys 1959, 1961 i 1964. Els antropòlegs celebraran l'aparició de l'obra de Lewis; però els sociòlegs i psicòlegs socials i de manera molt variada, modificant substancialment la forma i els objectius perseguits, trobaran en la manera de fer d'Oscar Lewis un model de lectura de la realitat social.

El prologuista de l'edició espanyola d'Antropología de la pobreza. Cinco Familias, Oliver La Farge, diu el següent: ⁽²⁾

"La seva tècnica és un procediment que resolt el dilema dels científics socials moderns. Per tradició, els antropòlegs s'han dedicat a investigar les comunitats primitives, relativament petites en nombre, però molt més homogènies que les societats "modernes"... Al tractar-se de nombres majors, s'incrementa la complexitat de la societat posada a consideració i es fa cada vegada més impossible pels investigadors veure-la i comprendre-la en la seva totalitat. I és precisament aquí on es situa i sorgeix el mètode humanístic de treball front-a-front contra la rigidesa limitadora dels nombres, de les variants o, en general, d'ambdues".

L'estudi d'una societat complexa i la dinàmica interna de les relacions socials que s'hi nuen, es fa pràcticament inaccessible a l'antropòleg que confia en l'observació de la societat total de la comunitat a estudiar. Les dimensions d'aquestes societats modernes poden reduir a la inutilitat els esfor-

---

(2) Lewis, O., Antropología de la pobreza. Cinco Familias, México, Fondo de Cultura Económica, 1969. Pròleg d'Oliver La Farge, pp. 11 y ss.

ços de l'antropòleg que està acostumat a la visualització de les petites comunitats abarcables amb la seva sola presència.

Des d'aleshores l'aproximació a les comunitats urbanes modernes es va confiar, sense massa autocrítica prèvia, a tota mena d'anàlisis estadístiques sovint portats a uns estadis de sofisticació impressionant. I el fet és que, com més estudiem els éssers humans en la seva varietat infinita, més evident es fa de circumscriure'ls a l'específica rigidesa del tipus de dades que poden manejar-se matemàticament, encara que es pugui jerarquitzar fins l'infinit els rangs i les variables que distingeixen aquests éssers humans amb l'ajuda de les computadores modernes.

Hom acaba pensant que, en un moment o altre del procés, hi haurà d'haver-hi la interpretació que sorgeix de l'observació de l'individu, acompanyada de totes les debilitats de la seva emoció y dels seus prejudicis. Cal reconèixer que avui dia l'estudiós de la gent s'apuntala en tota mena de mitjans objectius, proves psicològiques i el màxim conreu estadístic. I encara així, al terme de tot, si el que es descobreix ha de servir per a alguna cosa, algú ho ha d'interpretar i resituar en termes humans, algú i haurà de posar quelcom de l'element descriptiu indispensable.

"Totes aquestes dificultats s'ensopeguen directament amb la necessitat òbvia i creixent de posseir, per a poder guiar-nos en les activitats realístiques de gran valor, aquesta comprensió entorn de la gent que, segons es suposa, ens proporcionen les ciències socials..."

La comprensió aquesta és una exigència indispensable de la ciència social que vol arribar a captar i penetrar el sentit d'una significació concreta d'unes relacions determinades din-

tre d'aquesta societat complexa. Lògicament, doncs, aquesta comprensió imposarà un determinat capteniment de l'investigador davant una relació social determinada; és a dir, imposarà una manera nova de situar-se i comportar-se davant la realitat social que es pretén comprendre.

Oscar Lewis no va estalviar, de cap manera, les possibilitats que la tècnica i la metodologia científica li oferia per a captar la dada en el seu sentit més viu: va usar equips moderns per a gravar i transcriure paraula per paraula les converses amb la família Sánchez en els barris baixos de la ciutat de Mèxic, va guiar les entrevistes ell mateix per a encaminar la conversa cap a la captació del testimoni vivent, va crear els documents personals més aptes que potser mai hagin usat els científics socials, va intentar amb èxit fer-se ressó fidel de la saviesa personal adquirida per la gent a través de les experiències acumulades per les persones en el transcurs de la seva vida. A través de la seva biografia familiar, va poder fer evident la importància dels moviments socials revolucionaris tal com són viscuts i relatats per les persones que van participar en els mateixos (Sánchez i Martínez).

El que es proposa Oscar Lewis en la seva tasca ingent és un intent de proporcionar un retrat vivent d'un segment d'aquests milions d'éssers, partint únicament de la tècnica d'un mostreig profund i el procediment es revela tan objectiu com ho és la gran part del treball fet en el camp etnològic. Aquesta recerca és quelcom més que una mostra de Mèxic, sinó que il·lumina dolorosament quelcom de la condició humana de les masses, d'aquest gran nombre de milions de persones que, per causa de la complexitat de la tecnologia i de la mateixa estructuració de la societat tecnocràtica i moderna, han esdevingut sense deliberació prèvia els nostres veïns més pròxims, la bona voluntat

o la mala voluntat dels quals pot ésser decisiva per a la nostra mateixa supervivència.

Heus aquí com explica el mateix Oscar Lewis la seva relació personal amb en Pedro a la introducció a l'obra Pedro Martínez:⁽³⁾ "Durant el període de vint anys en que he conegut en Pedro i treballat amb ell, el seu caràcter ha experimentat canvis importants. Semblava fer-se menys suspicac i agressiu, més amable amb els seus fills i, en termes generals, més madur. Aquestes impressions es basen en la comparació dels resultats de les proves psicològiques (Rorschach i TAT) que l'hi foren fetes el 1945 i novament el 1960. Les proves van demostrar clarament que la seva salut mental era millor a mesura que es feia vell..."

No cal prescindir d'un enorme risc que comporten aquesta mena de recerques: la intervenció del mateix investigador en aquesta interacció social. El paràgraf citat suara ho deixa ben clar. És precisament el que comenta Oliver La Farge en el pròleg esmentat: "Inel.ludible: darrera els ulls de l'observador, hi descansa el filtre de la seva personalitat, el que és inevitable, el factor subjectiu en el social i en moltes altres ciències. El quadre, però, posseeix valors universals; il·lustra la dinàmica, escassament reconeguda, de la pobresa..."

Des de l'inici de la seva gran trilogia, Oscar Lewis diu: "El meu propòsit ha estat de contribuir a la comprensió de la cultura de la pobresa en el Mèxic contemporani i, des del moment que els pobres de tot el món tenen quelcom de comú, a la comprensió de la vida de la classe baixa en general".⁽⁴⁾

---

(3) Lewis, O., Pedro Martínez, México, Joaquín Mortiz, 1966, pp. XXII-XXIII

(4) Lewis, O., Antropología de la pobreza, op.cit. p. 16

Oscar Lewis dirà sarcàsticament poc després que "és una ironia que molts americans, gràcies als antropòlegs, coneixin més la cultura d'alguna tribu aïllada de Nueva Guinea amb una població total de 500 persones, que sobre la forma de vida de milions de pobladors de la India o de Mèxic i d'altres nacions subdesenvolupades destinades a jugar un paper decisiu en l'escena internacional".

Els mètodes d'aproximació emprats per Oscar Lewis, els explica en el pròleg d'aquesta Antropología de la pobreza,⁽⁵⁾ especificant que les quatre formes que explica estan estretament relacionades i que és de la seva combinació que en surt un estudi "rodó i integral de la vida familiar".

La primera forma d'aproximació és l'estudi local, aplicant aleshores la majoria de les categories conceptuals utilitzades en l'estudi d'una comunitat completa a una sola família. Es tractarà, doncs, d'organitzar les dades en diversos apartats com la cultura material, la vida econòmica, les relacions socials, la vida religiosa, les relacions interpersonals i així successivament. D'una gran quantitat d'informació basada en la vida de la família, les entrevistes i les observacions extensives, es reconstrueixen els aspectes variats de la família i dels membres individuals de la mateixa. Es tracta d'un estudi analític amb l'avantatge de permetre comparacions entre la cultura de la família i la gran cultura fora de la família.

Una segona aproximació és la tècnica a l'estil Rashomón, que consisteix en veure la família a través dels ulls de cadascun dels seus membres. Això es fa a través de llargues i intenses autobiografies de cada un dels membres de la família. Evidentment, aquesta perspectiva dona un coneixement més íntim de

---

(5) Lewis, O., Antropología de la pobreza, op.cit., pp. 18-19

la psicologia de l'individu i del seu to sentimental; indirectament, donarà també una visió subjectiva de la dinàmica familiar.

La tercera aproximació intenta seleccionar, per a fer-ne un estudi intensiu, un problema o aconteixement especial o crisi a la que tota la família s'hi troba implicada. La manera en que una família s'enfrenta a noves situacions és particularment reveladora de molts aspectes latents de la psicodinàmica familiar. A més, també posa en evidència les diferències individuals.

Una quarta manera d'aproximació és l'observació detallada d'un dia qualsevol i típic de la vida familiar. Per a donar-li profunditat i significat, aquesta aproximació cal que es combini amb les altres tres.

Fonamentalment, la segona manera d'aproximació a la realitat familiar és la pròpia i específica de Los Hijos de Sánchez y, sobretot, de Pedro Martínez. La quarta manera, és la usada bàsicament a l'Antropología de la pobreza.

Hi ha, però, un matís important entre la família Sánchez y la família Ramírez: la primera és l'estudi de la vida d'una sola família en diversos períodes de la seva vida, visquent en un immoble únic habitat per moltes altres famílies i en una interacció constant basada necessàriament en l'element essencial objecte de l'estudi com és la cultura de la pobresa; la família Ramírez, per la seva banda, és l'anàlisi d'una família pagesa, marcada per la Revolució mexicana i visquent així mateix dintre aquesta cultura de la pobresa; l'interès primordial dels Ramírez rau en la vivència de la revolució mexicana tal com ha estat participada pels diversos integrants del cos familiar.

Tant l'una com l'altra, els Sánchez i els Ramírez, van fer l'objecte d'una primera aproximació analítica a l'estudi Antropologia de la pobresa, en el que, com dèiem més amunt, es va emprar una aproximació a la realitat amb una perspectiva completament diferent.

Com dèiem, aquesta recerca analitza cinc famílies mexicanes i, encara, només un dia dintre la vida de cadascuna d'elles. Oscar Lewis mateix ho explica així: "La selecció d'un dia determinat per a l'observació i el registre fou arbitrària, pràcticament feta a l'atzar. L'única excepció és que es va escollir un dia ordinari, en compte d'escollir un dia que estigués marcat per algun succés especial: un naixement, un bateig, una festa o un funeral. En quatre dels cinc dies, les converses foren captades taquigràficament per un ajudant preparat i en dos dels casos l'ajudant fou un membre mateix de la família i, en un tercer, un amic íntim de molts anys..."⁽⁶⁾

Com reconeix el mateix antropòleg, aquesta mena de recerques no es poden pas fer simplement trucant a qualsevol porta, perquè es necessita un grau no massa comú d'afinitat, de relació d'harmonia, d'intimitat inclús entre l'investigador i la família.

No se li escapa al famós antropòleg la gran dificultat que els científics socials de la quantificació posaran a aquesta mena d'estudis i és per això que, avançant-se a la pregunta que certament li formularan aquests, s'avança a dir ja en aquesta mateixa introducció: "Malgrat que cada família presentada aquí és única en si mateixa i constitueix un petit món, cadascuna d'elles reflexa a la seva manera quelcom de la cultu

---

(6) Lewis, O., Antropologia de la pobresa, op.cit., p. 20

ra mexicana que canvia i, per tant, haurà de llegir-se tenint com a fons la història del Mèxic recent".⁽⁷⁾

Precisament la seva queixa, indissimulada en diversos moments dels seus pròlegs és de que "els sociòlegs, que han estat els primers en estudiar els barris baixos urbans, concentren ara la seva atenció en els suburbis; però descuidant relativament els pobres". (Los Hijos de Sánchez)

És en resposta a aquesta crítica tan pertinent de portar a terme anàlisis estructurals de la pobresa sense intentar tan sols comprendre la cultura que gravita en el món de la interrelació entre els pobres, que Oscar Lewis no es cansa de dir i repetir constantment que es proposa oferir als lectors una visió des de dintre de la vida familiar i del que significa pels actors créixer en una llar d'una sola habitació, en un dels barris baixos ubicats en el centre d'una gran ciutat, en una societat que es troba en un ràpid procés de canvi social i econòmic, etc.

I en el pròleg de la seva darrera obra La Vida dirà, ja molt més explícitament: "els principals objectius de l'estudi van ésser de contribuir a la nostra comprensió de la vida en els barris pobres de Sant Joan (de Puerto Rico); examinar els problemes d'adaptació i els canvis en la vida familiar dels emigrats a Nueva York; desenvolupar una literatura comparativa sobre estudis intensius de casos familiars; idear nous mètodes de camp i noves formes d'organització i presentació de dades familiars; i, finalment, comprovar i refinar el concepte d'una cultura de la pobresa a través d'una comparació de les meves dades sobre Mèxic i Puerto Rico...".

---

(7) Lewis, O., Antropología de la pobreza, op.cit. p. 21

Aquesta darrera obra, La Vida, tot i usar la mateixa tècnica que l'emprada en la seva gran trilogia, té uns matisos que marquen notòriament els progressos que el gran antropòleg anava fent a mesura que avançava en experiència. Es comença amb l'estudi de cent famílies seleccionades entre quatre suburbis de San Joan de Puerto Rico. Després de fer un estudi general, es concentra en unes deu famílies força nombroses de cinc cases vinculades per lligams familiars: tres a Sant Joan i dos en la ciutat de Nueva York.

Per tant, és un estudi comparatiu que tendeix a concentrarse, per sobre de tot, en els efectes que produeix l'emigració a Nueva York en aquestes famílies. Així mateix, el quadre general també és molt més ampli que a les obres precedents, perquè l'autor mateix era prou conscient que la qualitat del material era força més superficial que el de Mèxic degut, segons s'atreveix a dir ell mateix, a la història del colonialisme a Puerto Rico. Es per això que supleix el dèficit de qualitat amb una ampliació substancial i numèrica de la mostra. S'arriba a les 16 persones.

A més, en aquest llibre, es van combinar dues tècniques diferenciades però complementàries: d'una banda, l'autobiografia fent que els propis personatges expliquessin les seves vides⁽⁸⁾ i d'altra banda, l'observació antropològica amb una colla de dies de la vida familiar registrats i observats per un equip d'investigadors. En el llibre es fa una espècie de contrapunt d'ambdues tècniques. D'aquesta manera es té el judici que ca-

---

(8) Aquesta tècnica l'havia emprat explícitament a Los hijos de Sánchez. Aquí a Catalunya tenim un treball veritablement notable fent ús exclusiu de materials autobiogràfics; ens referim a l'obra de Marsal (J.F. Marsal, Hacer la América. Biografía de un emigrante, Barcelona, Ariel, 1972).

da individu té de si mateix i, al mateix temps, es pot completar i comparar aquesta impressió amb el punt de vista que l'observador imparcial té d'aquest mateix individu durant els dies en que va permanèixer amb cadascun dels membres d'aquesta família.

Vegem-ho com ho explica Oscar Lewis en el pròleg de La Vida: "Els mètodes utilitzats en aquest estudi són una combinació de les tècniques tradicionals emprades a la sociologia, l'antropologia i la psicologia i, per tant, inclouen qüestionaris, entrevistes, observació de participants, biografies, un nombre limitat d'estudis intensius de casos familiars i l'aplicació de proves psicològiques selectes (Apercepció Temàtica, Rorschach, Conclusió d'Oracions)..."

"El meu enfoc dels estudis familiars exigeix una recerca exhaustiva que, per la seva naturalesa mateixa, exclou les mostres àmplies... Es veu tant a la cultura com a la personalitat tal com es troben interrelacionades en la vida real..."

"En les autobiografies he confiat molt en les gravacions en cinta magnetofònica. La gravació capta el sabor de la parla de la gent, l'argot, els matisos de l'expressió, les vacil·lacions, els dubtes, el riure, les llàgrimes. Les autobiografies basades en transcripcions de cintes magnetofòniques presenten documents vivents difícils d'igualar amb qualsevulla altra tècnica".

Un desplegament tan important i notable de mitjans, permet a Oscar Lewis ampliar una teoria que es pot dir que era verge fins aleshores: la de la cultura o, més exactament, la subcultura de la pobresa. No serà aquesta una teoria filosòfica basada en una notable erudició sobre el terme "cultura" i sobre la

paraula "pobresa"; tot i ésser professor d'Universitat, Oscar Lewis no caurà en la trampa de creure obsseionadament que la validesa de la seva tasca teòrica està condicionada a una ingent massa de fitxes i de citacions. Tot el contrari, la teoria de la subcultura de la pobresa d'Oscar Lewis arranca de la constatació i generalització d'uns trets empírics efectivament i repetitivament observats al llarg i ample de les seves recerques.

Oscar Lewis emet nocions i hipòtesis verificables sobre el que ell creu que és essencialment la subcultura de la pobresa. Es per això que es limita a senyalar disset trets característics d'aquesta cultura de la pobresa distingint-la radicalment de la pobresa pròpiament dita. Ell diu: "Hi ha gent que ha estat pobre i que encara és pobre; però que encara té el sentiment de que podrà tirar endavant si treballa de valent i si es talvia; gent que creu que és només un problema de temps i que, si no ells, almenys els seus fills ho aconseguiran. Hi ha gent que té sentit de l'organització i que ha estat molt pobre. Quan la gent sent que en realitat pertany a una societat més àmplia i que té el seu propi lloc en ella, quan pensa que pot triomfar i viure segons els valors d'una societat més gran, quan té les seves pròpies organitzacions... aleshores no hi ha cultura de la pobresa; només hi ha pobresa. Aquesta és la distinció que jo estic intentant d'establir".⁽⁹⁾

Aquesta cultura de la pobresa d'Oscar Lewis, la seva teorització final al respecte, va molt més enllà dels motllos econòmics i socials, sinó que es tradueix abans de tot en un problema cultural. Es poden posar unes màscares econòmiques i polítiques; però hi ha una realitat que no canvia perquè no s'ha

---

(9) Lewis, O.- Karol, K.S.- Fuentes, C., La cultura de la pobreza, op.cit., pp. 50-51.

operat un canvi paral·lel als canvis econòmics i polítics. "És el canvi de les estructures mentals i espirituals que es troben a l'arrel de la cultura de la pobresa".⁽¹⁰⁾

Però la descoberta més groixuda d'Oscar Lewis, dintre d'aquest terreny de la teorització és que la persistència de la cultura de la pobresa és la que proporciona una certa unitat a la cultura de l'èlite dominant. L'antropòleg peoner troba veritables semblances entre els dos nivells extrems de la societat, entre la gent que es troba al cap baix de l'escala cultural i els qui es troben al cim. Aquestes semblances arranquen precisament de la seva mateixa posició en l'estructura social i és per això que el problema de la cultura de la pobresa rau precisament en el fet de la seva inherència a la naturalesa de les relacions capitalistes.

Diem, finalment, que dintre d'aquesta teorització, terminal de tota la recerca d'Oscar Lewis, cal encara fer dues precisions que no caldria oblidar. La primera és que la pobresa es tradueix en cultura des del moment que es pot demostrar com es transmet de generació en generació. No és un fet d'adaptació generacional creant els motllos independentment de la història; sinó que hi ha uns mecanismes de transmissió que són els nens que van construint en les seves petites mentalitats un model propi i específic del que és la vida i de les possibilitats que ella ofereix. Hi ha un procés "natural" d'ajustament a la vida insegura, plena d'amenaques, carregada d'inestabilitats, etc.

La segona, és la precisió de dir que aquesta cultura de la pobresa, tal com ha estat descoberta en un context de capita-

---

(10) Lewis, O.- Karol, K.S.- Fuentes, C., La cultura de la pobresa, op.cit., p. 53

lisme occidental, no es pot donar en una societat socialista. En aquesta mena de societats es dona més propiament una mena d'alienació, de no assimilació de l'individu en la col·lectivitat. Es vol dir amb això l'existència d'un fort sentiment de desempar, el sentiment de no identificació amb la societat nascuda precisament de la insuficient consciència política de les persones, de que les finalitats de la vida no coincideixen pas amb les perspectives dibuixades pels seus dirigents. No es pren en sèrio la promesa de prosperitat econòmica i de llibertat social feta des de dalt, precisament perquè la gent té la impressió de que la seva vida no està millorant suficientment i, a més, perquè hi ha una càrrega històrica de promeses no complides; no té la impressió de participar de cap manera en la seva pròpia història. Aquesta història la pateixen; però no en són subjectes actius.

El que preocupa veritablement a Oscar Lewis una vegada ha arribat a aquest assaig teòric de la cultura de la pobresa, és la negativitat comprensiva per part de molts. Així ho deixava escrit en el próleg a Los hijos de Sánchez:

"Pels qui pensen que els pobres no tenen cultura, el concepte de cultura de la pobresa pot semblar una contradicció. El terme cultura, en l'ús antropològic, suposa un patró de vida que passa de generació en generació. El concepte de cultura no és només un estat de privació econòmica, de desorganització o d'absència d'alguna cosa. És també quelcom positiu en el sentit que té una estructura, una disposició raonada i mecanismes de defensa sense els quals els pobres difícilment podrien seguir endavant. És un sistema de vida, notablement estable i persistent, que ha passat de generació en generació al llarg del temps... És un factor dinàmic que afecta la participació en la cultura nacional més àmplia i es converteix en una subcultura per si mateixa..."

"Es possible esborrar la pobresa; però esborrar una cultura o una subcultura és molt diferent perquè planteja la qüestió bàsica del respecte a les diferències culturals..."

Tot el treball i hores esmerçades per Oscar Lewis valien certament la pena per a arribar a aital teorització. Hom pensa que la quantitat de materials suscitats i la varietat de tècniques posades en pràctica han estat extraordinàriament eficients de cara a obtenir una teorització sobre quelcom que no és, certament, captable per la llei dels grans nombres i la sofisticació electromecànica de les computadores. Es tracta, com ens deia ell mateix, d'una visió des de dintre, des de l'interior; es tracta no gensmenys que de la captació des del més profund de la persona de la visió del món i de la visió de la pròpia situació en aquest món, per tal de veure com es construeix simbòlicament aquest món subcultural de la pobresa.

Només ens resta evocar la dificultat que empíricament experimenta l'investigador a l'hora de llegir un aspecte de la realitat social des d'aquesta perspectiva. I ho direm amb les mateixes paraules d'Oscar Lewis en la introducció a Los hijos de Sánchez:

"Naturalment, la meva preparació com antropòleg, la meva familiaritat d'anys amb la cultura mexicana i els meus valors propis, van influir en el resultat final d'aquest estudi. Vaig utilitzar a les entrevistes un mètode directiu, vaig estimular la lliure associació i vaig ésser un bon oient... Moltes de les meves preguntes els van estimular a expressar-se sobre temes dels que, si no hagués estat d'aquesta manera, jamai els haguessin pensat ni proporcionat voluntàriament una informació sobre d'ells. Malgrat tot, les seves respostes foren les seves..."

Són les servituds socials d'aquesta mena de recerques i l'objectivitat científica és inqüestionable com ho és també tota tasca portada a terme en el camp de l'etnologia.

....

....

El model de tractament de la realitat d'Oscar Lewis, ens serveix per les raons següents:

a) L'intent d'Oscar Lewis, tal com ell diu repetitivament, és el de comprendre explicativament l'intrincat món del procés de constitució de la cultura de la pobresa. La seva tasca té per objectiu descobrir la dinàmica interna de les relacions i interrelacions simbòliques que es creen en el si d'una societat complexa. Ens sembla que és precisament aquesta la perspectiva que nosaltres pretenem abordar en aquesta recerca sobre l'estructura simbòlica de la criminalitat.

b) Oscar Lewis intenta fer una objectivada interpretació intel·lectual a través de la comprensió entorn de la gent del que ell defineix com a cultura de les capes més baixes i desposseïdes de la societat. Hi ha la convicció prèvia, no justificada teòricament perquè no es creu necessari, de que l'acció social d'aquesta mena de persones està carregada de significació objectiva i és viscuda amb una subjectivitat molt original, pròpia i irreductible. La xarxa d'elements que entren dintre d'aquesta acció i d'aquesta interacció, és la que li permetrà definir teòricament el que és veritablement el terme de la seva recerca: la subcultura de la pobresa.

Per la nostra banda, i amb la mateixa perspectiva metodològica, pretenem penetrar el món, no sabem encara si subcultural, de la criminalitat. El terme de la nostra recerca ha de desem-

bocar en la construcció del simbolisme delinqüencial, que no saltres pretenem o suposem que hipotèticament és estructurat.

c) El terme de la nostra recerca, com la d'Oscar Lewis, segur que estarà carregat de limitacions, precisament perquè la nostra capacitat interpretativa és limitada. Moltes de les nostres conclusions seran pures hipòtesis entorn de l'acció delictiva i del sentit que aquesta acció comporta a nivell de significacions subjectives i objectives. Seria il·lús pretendre que la nostra veritat és, certament, la veritat del criminal. La nostra intervenció en aquesta interacció social pot donar un marcat accent del factor subjectiu en el social, per una banda; i, per l'altra, hi pot haver-hi el fet que el sentit donat per l'actor sigui verbalitzat falsament o emportat per la imaginació utòpica d'algú que s'expressa més pel que desitja que pel que veritablement és.

De tot plegat, una cosa és veritablement certa: el quadre traçat per la nostra recerca posseeix veritables valors universals i, per tant, susceptibles de generalització a un món que és comú i compartit en un sistema d'accions i reaccions molt dinàmic.

b) PRESSUPÒSITS METODOLÒGICS: EL MÈTODE BIOGRÀFIC

1. La postura etnometodològica i la perspectiva empírico-positivista: una postura crítica

Lluny de nosaltres d'entrar en la tradicional polèmica sobre la dicotomia entre material qualitatiu i quantitatiu, entre subjectivisme i objectivisme. Voldríem defugir obertament tota discussió al respecte i, a l'hora de parlar de la nostra postura metodològica concreta, voldríem fer entendre com la realitat que pretenem observar i comprendre, amb una voluntat ferma d'èsser fidels als pressupòsits teòrics que prèviament acabem d'establir, no és definitivament observable sense una aproximació a un material qualitatiu que ens permeti trobar en la dada verbalitzada per l'actor, aquelles significacions que ens possibilitin definir qui sap si el món subcultural de la criminalitat o potser només els termes de l'estil de vida en que es desenvolupa la vida del delinqüent.

En aquest primer moment del nostre discurs, voldríem únicament precisar que no volem caure en cap dels excessos que vénen donats històricament per la tendència o metodologia etnometodològica, que nega purament i simple tot valor a les fonts censals o estadístiques pel coneixement de la realitat social; ni tampoc en la perspectiva empírico-positivista, que vol reduir tot coneixement de la realitat social a l'elaboració estadística d'uns nombres presos com a indicadors i reduïts a índexs. Ni una postura ni l'altra ens semblen suficientment fonamentades i, a més, cal reconèixer les enormes contradiccions en que cauen cadascuna d'elles.

Ni la conceptualització ni les proves que empleen els sociòlegs empírics com Lazarsfeld, ni el tipus de filosofia de la ciència que desenvolupen autors afins, ens semblen, de cap manera, justificades ni justificables del fet de caure absolutament en el fetitxisme dels nombres.

"El problema central no és altre que el de la mesura, a través d'indicadors, dels conceptes que informen una teoria determinada. Hi ha conceptes teòrics no associats amb operacions i conceptes operacionals associats efectivament a operacions. Per a verificar hipòtesis és evident que els conceptes no associats a operacions han d'ésser mantinguts a part de les proposicions que pretenen ésser hipòtesis verificables".⁽¹⁾

Així, doncs, per a aquests sociòlegs, hi hauria dos tipus de conceptes, teòrics i operacionals, que es corresponen amb dues menes de llenguatge, l'un més complet que l'altre. El primer és el llenguatge teòric amb el que es realitza la nostra reflexió i el segon és el llenguatge operacional que inclou regles i instruments explícits per a classificar i mesurar.

Cap d'aquests dos llenguatges té un argument lògic que l'uneixi a l'altre; precisament, la tasca del científic és la d'establir una correspondència entre dos conceptes, un en cada llenguatge respectiu, a través d'un "acord comú" o d'un "supòsit previ".⁽²⁾

Per tal de lograr una total harmonia entre ambdós conceptes, hi juga un paper rellevant la teoria auxiliar que ferà més plau

---

(1) García Ferrando, M., La investigación sociológica y los datos estadísticos, a Papers. Revista de Sociología, nº 6, 1977, p. 19

(2) Expressions de Blalock, citat per García Ferrando, op. cit.

sible i simplificarà la teoria general que guia la investigació, que sempre sol ésser més complexa.

En tot aquest raonament, es dóna precisament un fet i és que no hi ha observacions teòricament neutrals i, per tant, no existeix experiència sense teoria: això té greus repercussions per a la metodologia científica. A l'hora que es recorra a una dada censal o estadística, i no precisament a una altra, s'està fent una important opció teòrica i difícilment es pot admetre la indiferència teòrica a l'hora d'escollir els nostres indicadors estadístics. Si realment aquesta indiferència fos certa, els qui practiquen el sociologisme estarien veritablement en el recte camí de la vertadera ciència.

Una labor essencial de la sociologia és la de reformular teòricament tots els conceptes, no solament per a que siguin operatius de cara a la recerca, sinó per a fecundar, estimular i enriquir la mateixa teoria sociològica. No en debades la sociologia o la recerca sociològica s'inicia en els conceptes per a formular veritables hipòtesis de treball i acaba definitivament en els conceptes que, com a sistemes d'hipòtesis comprovades, vénen a enriquir i a dinamitzar la mateixa teoria.

"Un concepte no és altra cosa que una construcció mental abstracta referida a una classe de fèndmens, persones, procesos, relacions i idees, o a algun aspecte que posseeixen en comú aquestes diverses classes. No són els fets la dada primària de la que parteix l'investigador, sinó del conjunt de conceptes (llenguatge científic) que la seva ciència li ofereix".⁽³⁾

---

(3) Vázquez, J.M.-Ortega, F., El método en la sociología, a Cuadernos de Realidades Sociales, 9, Gener, 1976, p. 29

El progrés de la ciència ve precisament condicionat pels recursos conceptuals de què disposa i pel rigor en la definició i utilització d'aquests mateixos conceptes. Cal, doncs, diferenciar clarament els conceptes dels fets o dels fenòmens que els serveixen de prova. El procés d'abstracció mental pel qual representem la realitat és precisament el concepte i aquesta representació intervé en el mateix moment en que cerquem els indicadors a través dels quals es pretén fer l'observació del fenomen.

L'etnometodologia, per la seva banda, és una de tantes metodologies nascuda a l'ombra del pensament de G.H. Mead; és més, és una de tantes reinterpretacions de l'interaccionisme simbòlic.

L'orientació fenomenològica suposa dos imperatius metodològics conexas: l'un és el d'oferir una representació correcta dels fenòmens estudiats i l'altre és el de posar en evidència com els fenòmens es constitueixen o es conformen.

L'activitat s'ha d'estudiar examinant la intencionalitat del subjecte i aquesta proposició fenomenològica representa el desplaçament del focus de la investigació social de les brutes teories deterministes i col·locar-lo en l'acció intencional.

La varietat nordamericana de la fenomenologia, la etnometodologia, hi afegirà el supòsit que les explicacions generals són impossibles; cal fugir de tot problema causal o etiològic del delictes. La pregunta que fa l'etnometodòleg és la següent: és científicament possible la comprensió subjectiva?

Segons Garfinkel,⁽⁴⁾ l'objectiu primordial de l'etnometodolo

---

(4) Citat per García Ferrando, op. cit.

gia és l'estudi de com les activitats concretes dels éssers humans consisteixen en mètodes per a fer analitzables les accions pràctiques, el coneixement de sentit comú de les estructures socials i el raonament social pràctic.

La proposta etnometodològica és la d'estudiar el llenguatge i els significats culturals basant-se en la pròpia experiència quotidiana dels éssers humans i, des d'aquesta perspectiva, tota dada censal o estadística no té cap valor sociològic. I encara més, la mateixa quantificació distorsiona la realitat social, puix que entre el llenguatge matemàtic i els fenòmens socials a quantificar es fa necessari establir-hi classes equivalents; i això és completament impossible donades les especials característiques del món social. Si calculem la taxa de suïcidis, per exemple, es fa impossible conèixer-ne la realitat perquè no es té compte de les causes diferents i no poden juntar-se en una única categoria.

El tècnic que planifica una recerca i el qüestionari, l'entrevistador i tota persona que intervé en la recollida de les dades estadístiques, en la seva codificació i preparació final, tots ells, parteixen d'unes expectatives prèvies i ja interpreten la realitat social i el fenomen que pretenen analitzar. Des d'aleshores, tota informació estadística necessita una interpretació amb referència a les expectatives prèvies dels que han intervingut en la seva recopilació.

"El sociòleg, doncs, si maneja dades estadístiques es troba en el risc d'obtenir una imatge distorsionada de la realitat que pretén analitzar i, aleshores, no li queda més alternativa, si desitja avançar en el coneixement científic de la realitat, que construir teories fermament fonamentades en descripcions cuidadoses dels successos del món real. La tasca immediata amb

què ens enfrontem ha d'ésser clarament la de subministrar descripcions comparatives i cuidadoses de moltes formes d'acció social".⁽⁵⁾

A l'hora de preocupar-se de l'emergència del significat cultural en el procés d'interacció social, l'etnometodòleg té que desvetllar el significat que cada paraula, el llenguatge en general, té en cada situació. Totes les paraules tenen un significat que depèn en bona mesura de la situació particular en què s'utilitzen. I portada aquesta postura fins l'extrem, l'etnometodòleg acaba amb la idea que la ciència social no pot avançar sense que el llenguatge socialment creat pugui ésser completament entès pel sociòleg i serà necessari explicar la construcció del llenguatge abans de poder comprendre qualsevulla acció social. I, d'on treurà el sociòleg aquesta capacitat de comprensió? Com s'ho farà per descriure els successos del món real i comunicar les expectatives prèvies? És que té una capacitat superior al reste dels mortals? No té ja, ell mateix, unes expectatives prèvies pròpies? No serà necessari reinterpretar per un tercer aquestes expectatives prèvies del sociòleg? No caurem en un greu relativisme, que no és més que un agnosticisme? Puc jo lograr un rigor científic com a bon analista de la realitat social? No serà una inútil esperança la de trobar les propietats bàsiques que estructurin l'experiència en algun altre nivell? No és aquest un psicologisme eixorc?

En definitiva, l'etnometodologia acaba reduint el coneixement a la pròpia experiència de l'investigador. I, precisament, quan els etnometodòlegs rebutgen la relevància científica de tota dada censal i quan els empírico-positivistes s'esforcen en reduir l'error de medició de les mostres i de connectar el llenguatge teòric, es dona la suprema contradicció de l'analogia en

---

(5) García Ferrando, op. cit., p. 14

tre ambdues postures: precisament perquè tota observació i experiència té un rerafons teòric que les determina. L'observació científico-cultural comença en el moment que s'intenta estudiar teòricament els diversos sistemes en els que els valors donats es combinen en l'experiència cultural i en l'activitat del grup que s'investiga. És a dir, l'observació científica ha de partir sempre d'una teoria i és respecte a la dita teoria i no pas en relació a cap "distribució vertadera" ni a l'"experiència bàsica humana" com cal avaluar el material que s'obtingui com a conseqüència de l'enquesta censal. Qualsevulla classe de categories censals és sempre el resultat d'una teoria determinada.

"La concepció positivista de l'estadística social nega el lloc i la funció de la teoria en la seva producció. Les posicions antipositivistes (dels etnometodòlegs) fan el mateix. On uns localitzen la font de desviació de la realitat en els errors d'observació i recollida, errors que són evitables en principi i poden ésser minimitzats en la pràctica, els altres localitzen aquesta desviació en les estructures necessàries de l'experiència humana. El que es pot corregir en el primer cas és necessàriament incorregible en el segon. L'error en ambdues postures descansa en els seus intents per a establir l'experiència humana com fonament del coneixement i en la negació conseqüent del lloc dels conceptes i de les formes racionalistes de demostració".⁽⁶⁾

L'única tasca que podem demanar-li legítimament a una teoria és que ens doni una visió correcta del món. Si una teoria concreta no serveix, s'haurà de rebutjar i caldrà desenvolupar-ne una altra que permeti la construcció de categories d'agrupa-

---

(6) Hindness, B., *The Use of Official Statistic in Sociology*, citat per Vázquez-Ortega, op. cit., p. 21

ment de la població amb les que es podran confeccionar censos de major relevància sociològica.

Tant la postura etnometodològica com la positivista destaquen problemes que cal tenir en compte pel desenvolupament d'una ciència social racional. És per això que, conseqüentment, caldrà fer atenció a la interpretació de la dimensió subjectiva en la recerca; i també caldrà fer un esforç per a assumir els problemes de la clarificació de conceptes, de sistematització dels resultats empírics i de la consecució d'indicadors socials. No cal desestimar la incomparable aportació d'uns i altres. L'única crítica que cal fer a ambdues postures és la del caràcter absolutista de les seves afirmacions que, precisament pel seu absolutisme, acaben caient en unes contradiccions teòriques greus.

Per la nostra banda, voldríem en la nostra recerca, superar conscientment els carrerons sense sortida als que menen ambdues postures suara criticades. Si la nostra opció definitiva s'acosta més i més a la postura metodològica de l'etnometodologia, és només i únicament per les raons anteriorment esmentades quan parlàvem de la sociologia de Max Weber i de l'interaccionisme simbòlic de Mead. Això no treu que estiguem molt amatents a la crítica que de l'etnometodologia acabem d'emprendre.

Per a comprendre totalment els nostres pressupòsits metodològics, caldrà prosseguir encara els nostres raonaments.

2. Una metodologia que es troba en funció d'una teoria

"L'opinió popular concep normalment la teoria i els fets socials en termes oposats. La teoria es confón amb l'especulació i permanece especulativa fins que no és comprovada; quan aquesta comprovació es realitza, la teoria es converteix en fet. Es pensa, a més, que els fets es troben definits, són certs i inqüestionables i que el seu sentit és obvi per si mateix. I, encara en aquest malentés popular entorn del que és la ciència, es pensa que l'interès de la mateixa rau només i únicament en els fets... Naturalment, la realitat és molt lluny d'aquesta caricatura popular: la teoria i els fets s'interrelacionen, la teoria no és pura especulació i els científics es preocupen, indivisiblement, de teories i de fets".⁽⁷⁾

Aquesta confusió popular té el seu fonament en la sociologia nordamericana -i, per què no?, també imperialista- dels anys 50 amb la seva imponent producció d'innumerables i diversificades enquestes de tota mena i amb els densos i complicats sistemes teòrics de Talcott Parsons. La separació creada entre teoria i recerca no ha pas estat fàcil de fer i ha tingut les crítiques més pertinents de sociòlegs com Mills que creia que calia introduir en la sociologia una dimensió més artesanal i imaginativa, "puix que la investigació social de qualsevulla mena només progressa amb les idees i només és disciplinada a través dels fets".⁽⁸⁾

La sociologia, avui, ha acabat admetent en la pràctica investigativa aquesta necessitat d'unió i d'interrelació entre

---

(7) Goode, W.J.-Hatt, R.K., *Methods in Social Research*, citat per Vázquez-Ortega, op. cit., p. 23

(8) Wright Mills, C.W., La imaginación sociológica, Fondo de Cultura Económica, Mèxic, 1961, p. 88

teoria i pràctica i es pot dir que la recerca en aquesta disciplina segueix en aquests moments una triple dimensió que es fa necessari assumir i que nosaltres pretenem posar en pràctica en aquesta recerca present.

La primera dimensió de la nostra sociologia és la de "la ciència com coneixement predictiu". L'objectiu d'una ciència de la realitat és l'establiment de principis, de constants, de lleis generals a través dels quals el producte de l'observació empírica pot ésser considerat, comprès, explicat i previngut.

Una segona dimensió de la nostra sociologia és la de "la unió entre teoria i recerca". El nostre terme és la confecció d'un model sociològic que no és altra cosa que la conceptualització d'un grup de fèndmens, elaborada a través d'un principi racional i amb el propòsit final de subministrar els termes i les relacions o proposicions d'un sistema formal que, una vegada validat o comprovat, es converteix en teoria.

Una tercera dimensió és "el paper prioritari que exerceix la metodologia social". Des del moment en que la teoria ens ha ajudat a confeccionar els models o el model amb el que pretenem analitzar la realitat, anàlisi que per altra banda permetrà reformar o dinamitzar la teoria prèvia, el mètode amb el que s'estudia la realitat serà veritablement essencial. El mètode, en definitiva, tradueix la teoria en una determinada actitud científica del sociòleg davant dels fets. No són pas els fets els que configuren la ciència, sinó que és el mètode amb que es tracta aquests fets.

El que pretenem, en definitiva, segons aquesta perspectiva i abarçant aquestes tres dimensions, és racionalitzar l'experiència delictiva del nostre actor i, per tant, no volem pas

descriure-la. La nostra ciència pretén donar compte dels fets, no pas per a fer-ne un inventari, sinó per a explicar-los a través d'hipòtesis, d'enunciats de lleis sociològiques o de constants i per medi de sistemes d'hipòtesis, és a dir, de teories.

De totes maneres, caldrà tenir compte que el terme de la nostra recerca, com la de tota investigació en el camp de les ciències socials i humanes, és la predicció probabilística, és a dir, expressada en termes de probabilitat. La relativitat de la ciència social impedeix que el coneixement científic sigui ple. És difícil trobar en la vida social regularitats absolutes, lleis lineals, fenòmens que succeeixen sempre donades unes determinades circumstàncies. "Amb independència del problema dels judicis de valor, que afecta fonamentalment les ciències socials... la majoria de les regularitats i de les lleis socials només pot ésser formulada en termes de probabilitat i de tendència".⁽⁹⁾

3. Rebrotos d'una experiència: el cansament de la quantificació

"Fa ja d'això més de quinze anys. Preparàvem una recerca sobre la migració i l'ocupació en una ciutat industrial de Mèxic i sentíem una gran insatisfacció de cara a les enquestes de mobilitat que es trobaven aleshores realitzant-se en diverses parts del món i també d'Amèrica Llatina. El que ens semblava més criticable era precisament l'accent que es feia en aquestes enquestes sobre la mesura de la mobilitat vertical en si mateixa, sense fer cap mena de referència al context i a les estructures específiques de producció. Pel que feia referència als processos migratoris, ens semblava igualment urgent d'incloure-hi els

---

(9) González Seara, L., La Sociología, aventura dialéctica, Madrid, Tecnos, 1971, p. 308

grups socials i els contextos específics en els quals es movien; precisament perquè volíem estar en mesura de fer una relectura crítica de nombrosos treballs sobre l'adaptació i la integració dels migrants tradicionals a la vida moderna".⁽¹⁰⁾

Així s'expressaven Jorge Balán i Elisabeth Jelin fent una reflexió crítica sobre una de les primeres enquestes quantitatives utilitzant un qüestionari retrospectiu. Els autors intenten mostrar en el seu article el valor heurístic del mètode biogràfic per a captar els diversos nivells d'articulació entre l'individual i el social, entre el canvi històric i els itineraris personals.

Per això fer, reconeixen que l'instrumental del mètode biogràfic és el més adient i que la quantificació pura i simple tant de la mobilitat vertical com del fet migratori, els deixava completament insatisfets.

Jaume Botey, per la seva banda, en un recent treball portat a terme a Catalunya sobre el fet migratori, deia: "Ofereix als immigrants la possibilitat de fer sentir o fer escoltar la seva veu era un dels objectius del grup promotor d'aquest estudi. La immigració ha canviat substancialment tant l'estructura demogràfica com les coordenades culturals de Catalunya. Del tractament que d'ara endavant es doni al fenomen migratori dependrà en bona part el futur del nostre país... El fenomen migratori no solament ha de ser estudiat des de l'angle sociològic, com ja ha estat sobradament fet, des de les seves repercussions econòmiques o des de la perspectiva electoral. Cal que sigui estudiat

---

(10) Balan, J.-Jelin, E., La structure sociale dans la biographie personnelle, a Cahiers Internationaux de Sociologie, vol. LXIX, juillet-décembre, 1980, pp. 269-270.

també des de l'antropologia cultural per a saber sobre quines bases ha de bastir-se el país... Un altre objectiu, més tècnic, menys formulat en el propi barri, era el d'iniciar un mètode d'investigació en el qual el subjecte i l'objecte de la recerca fossin els mateixos veïns del barri, classe obrera immigrada".⁽¹¹⁾

Aquestes paraules situen encara una mena de cansament: la de la producció multiforme de xifres i dades sobre el fet migratori amb la suposada impressió que no s'atenyia el rerafons de la problemàtica, que no és altre que el malentès cultural, l'estereotip mutu, la diversitat d'orígens i la identitat de cada poble i de cada persona en particular.

I Franco Ferrarotti, ha deixat escrit: "A través d'aquestes recerques, almenys era aquesta la meua intenció o, potser més aviat, la meua esperança, volia trobar una solució positiva a les insuficiències de les recerques sociològiques fetes per mitjà de qüestionaris ràpidament estructurats. Ja feia temps que jo tenia la impressió que aquestes recerques, encara que molt riguroses des del punt de vista metodològic formal, consideraven en general com resolts molts problemes que no havien tan sols abordat".⁽¹²⁾

Una mirada enrera és suficient per a entendre que la breu història de les ciències de l'home no pot pas fer-se sense que apareixi des de l'origen o quasi la noció de biografia. No cal ésser molt agut per a entendre que l'obra de Thomas i Znanie-

---

(11) Botey, J., Cinquanta-quatre relats d'immigració, Barcelona Serveis de Cultura Popular Fundació Cultural, 1981, p. 7 passim.

(12) Ferrarotti, F., Sur l'autonomie de la méthode biographique. Comunicació presentada al IX Congrés Mundial de Sociologia, 1978, document policopiat.

ki,⁽¹³⁾ apareguda entre els anys 1918-1920 és la gran precursora i pràcticament la fundadora d'una escola que durant deu anys o més utilitzà la biografia com un material de lectura privilegiat.

Aquests autors declaren obertament que: "nosaltres ens atrevim a afirmar amb tota tranquil·litat que els documents biogràfics, com més complets millor, constitueixen el tipus perfecte de material sociològic".⁽¹⁴⁾

La sociologia empírica i el positivisme americà atacarà sempre la lectura de la realitat social feta amb materials qualitius de manca de representativitat, de poca solvència científica, d'ésser deficitària en rigor metodològic... I encara, el 1978, Daniel Bertaux, autor d'un document que ha d'ésser considerat com l'obra metodològica de referència sobre l'aproximació biogràfica, deixarà escrit: "Quan vaig començar aquesta recerca al començament dels anys 1970, he hagut de defensar-me contra les crítiques dels quantitativistes que hi veien el retorn a una tècnica d'observació desfassada, "la life history" de Thomas i Znaniecki".⁽¹⁵⁾

Annabel Faraday i Kenneth Plummer expliquen en un famós article que "la gran dificultat dels sociòlegs per a admetre aquests materials és l'objecció que qüestiona la valor sociològica a l'hora que es proposa descriure un sol cas; a partir d'aquesta

---

(13) Thomas, W.-Znaniecki, F., The polish peasant in Europe and America, Nova York, Dover, 1918-1920

(14) Id. Introducció al volum III, citat per Léomant, Ch., Quelques éléments à propos de l'approche biographique en sociologie, a Enfance inadaptée, n° 32, 1981, p. 135

(15) Bertaux, D., Connaissance de la boulangerie en France. Une expérimentation de l'approche biographique. Comunicació presentada al IX Congrés Mundial de Sociologia, 1978, document policopiat

postura, hom es nega fonamentalment a conèixer la seva tipificació. La tècnica de les històries de vida és contemplada amb escepticisme i això per tres raons fonamentals: perquè no globalitza la comprensió teòrica del problema, perquè té un petit poder de generalització i perquè requereix molt de temps per a obtenir uns resultats".⁽¹⁶⁾

Ningú pot ignorar que la suspicàcia que es troba en l'arrel dels dubtes sobre l'ús de materials qualitatius, siguin històries de vida, siguin relats de vida, arranca d'aquell famós imperialisme de la sociologia nordamericana que s'ha presentat sempre com l'única sociologia i que ha vist amb molt mals ulls la discussió o, tan sols, la intromissió, de noves perspectives metodològiques en el camp de la recerca sociològica.⁽¹⁷⁾

Aparentment, la primera idea que acudeix a l'esperit d'un observador és que, davant el fortíssim increment d'una sociologia que progressivament va introduint els mètodes antropològics en el camp de la lectura de la realitat social, és que hom es troba davant una mena de reacció contra les pràctiques antigues que es denunciaven per si mateixes com no científiques i com al servei de l'ordre social establert.

Sembla que caldria fer un esforç real per a intentar portar la polèmica a nivells científics veritablement elevats; no es tracta d'una lluita de gustos, d'una polèmica de cafeteria, tenim veritablement la impressió que darrera la discussió entre gustos i preferències, hi ha un contingut teòric profund que no

---

(16) Faraday, A.-Plummer, K., Doing life histories, a Sociological Review, GB, 1979, 27, nº 4, p. 774

(17) Vegi's la important aportació a la discussió de Marsal, J. F., La crisis de la sociología norteamericana, Barcelona, Península, 1977

es pot solventar alegrement amb una decisió presa massa lleugerament.

No estem massa d'acord amb l'exageració del mateix Daniel Bertaux, quan intervé en la polèmica amb la seva peculiar ironia i la gran habilitat d'escriure que poseeix: "Què estudia la sociologia? Les relacions estadístiques entre categories. Els comportaments. Els raonaments. Les ideologies. Per a dir-ho d'una altra manera, formes fixes. I el fet és que no hi ha res que es mogui en tot això, res que canviï, res que lluiti. La tardor behaviorista i quantitativista havia fet caure les fulles de la imaginació sociològica. L'hivern estructuralista ho ha gelat tot. El camp de les ciències socials està prenyat de glaç". (18).

No, no es tracta de polemitzar, malgrat que els fets històrics de la metodologia de les ciències socials no descarta del tot la veritat d'aquests fets que es denuncien. Gouldner⁽¹⁹⁾ podrà escriure La crisis de la sociología occidental; però Marsal⁽²⁰⁾ escriurà la seva La crisis de la sociología norteamericana. Aquest explicarà que la sociologia nordamericana ha significat la culminació de l'esforç començat a Europa pels sociòlegs de l'ordre del segle XIX com Comte i Spencer i que va ésser desafiat pels pensadors socialistes i, especialment, per Marx. Acaba pensant que la crisi de la sociologia occidental no és tal crisi, sinó la defallida de l'hegemonia teòrica-metodològica del funcionalisme i de l'empirisme nordamericà amb l'intent de convertir-se en la sociologia científica universalment vàli-

---

(18) Bertaux, D., *Histoires de vie ou récits de pratiques? Méthodologie de l'approche biographique en sociologie*. Document policopiat, Convenció CORDES, n.º 23, 191

(19) Gouldner, A., La crisis de la sociología occidental, Buenos Aires, Amorrortu, 1970

(20) Marsal, J.F., op. cit.

da. Com que aquesta hegemonia fou trencada els anys seixanta, tant dins dels Estats Units com en els països receptors de la seva influència, s'inicia una nova etapa de pluralisme i policentrisme sociològic.

Per a Marsal, la sociologia no és només una ciència sinó que, de manera tant o més important, és una ideologia que es correspon amb les forces polítiques i socials que lluiten pel domini del món en cada moment històric. Es per això que en un famós apartat del seu text, Marsal té dret a preguntar-se si no és tant una crisi de la sociologia occidental com una crisi de la sociologia yanqui.

Tota aquesta problemàtica, inútil és explicar-ho, tindrà unes repercussions importantíssimes en el camp concret de la metodologia. La introducció i l'admissió de la metodologia qualitativa no és tant el trencament del "gel" provocat per la manca d'imaginació sociològica de l'hivern estructuralista, com la recerca teòrica i efectiva de nous aprofundiments, més i més penetrants, en la lectura concreta de la realitat social.

Lluny de tota polèmica, la sociologia ha estat una mica víctima de la seva pròpia imatge política. Ha estat destinada a ésser el lloc ideològic del control social. De fet, només cal preguntar-se per què té tantes dificultats a subsistir en contextos de règims polítics totalitaris. La resposta és massa lògica per a tenir-la que explicitar: o està en funció del sistema vigent o no és.

Aquesta ha estat una acusació lògica, puix que la major part dels sociòlegs no s'han pas plantejat mai la qüestió de les condicions de producció del seu propi treball, ni tampoc les condicions de producció del mateix objecte del seu treball.

Des d'aleshores, tot sociòleg que es vulgui comportar d'una altra manera, es troba abocat a uns dubtes o un clar refús d'ésser veritablement el que és... i acaben esdevenint etnometodòlegs, etnòlegs, antropòlegs, semidòlegs, historiadors... com si la sociologia es confongués amb les pràctiques dels sociòlegs. Es denuncia alegrement la quantificació i es dona relleu a tot el que sigui qualitatiu; es tracta de captar el que és viu, de tornar a introduir els actors a qui s'havia confiscalitzat la paraula.

I tot això es fa sense tenir compte de la importància històrica d'altres menes d'aproximació de la realitat social i com si aquelles recerques no haguessin intentat també de descriure les pràctiques dels actors socials i les seves creences. Pensem, en aquest moment, en les recerques portades a terme, entre els anys 1830 i el 1850 per Federic Engels a Anglaterra, per Villermé a Lyon o les monografies de famílies treballadores europees, el 1855, de Frederic Le Play.

Hi ha la tendència avui a exagerar la nota de l'aproximació biogràfica, com si jamai ningú no hagués practicat ni teoritzat sobre el particular. Sembla com si epistemològicament s'iniciés la cursa d'unes veritats noves, perquè s'acaba pensant que aquestes veritats noves no tenen cap mena d'història.

Tampoc és veritat que es vulgui fer psicologisme o una sociologia psicològica. No es tracta pas de fer una pràctica espontànea de la comprensió, com seria la de voler posar-se al lloc del subjecte d'estudi.

Heus aquí un relat de Christian Léomant que ens sembla que planteja cruament l'opció que va tenir que prendre a l'hora de fer una recerca i que resumeix molt bé tot el que volíem dir en

aquest apartat:⁽²¹⁾ "El 1976 jo acabava un treball sobre una enquesta estadística descriptiva d'una població de joves delinqüents, les seves famílies i el seu mitjà de vida. Durant aquesta feina que m'havia estat confiada només al nivell del despullament de les dades (quan acabava d'arribar al laboratori), em feia moltes preguntes sobre la significació de les categories utilitzades (matrimoni/unió lliure/celibat, divorci/separació..) i sobre la significació de la mateixa enquesta (el mateix nom, per exemple: enquesta etiològica!).

Com molts d'altres, la meua perspectiva era abans de tot la de fugir de tota recerca que es basés en la quantificació i de trobar una aproximació que resolgués molts dels interrogants que jo em plantejava durant el meu treball precedent; i em temptava l'aproximació biogràfica tal com l'explicava en Daniel Bertaux (1976).

Concebia un nou projecte centrat sobre una institució d'educació especial i es va acceptar que la meua participació vindria constituïda pel recull d'una vintena de biografies de joves que es trobaven en règim d'internat a la institució. Els tantejaments, les dificultats metodològiques, tant institucionals com personals, han acabat avui en una concepció de la metodologia sociològica que no està encara lliurada de tots els dubtes".

---

(21) Léomant, Ch., Quelques éléments à propos de l'approche biographique en sociologie, a Enfance inadaptée, n° 32, 1981, p. 140.

4. Històries de vida o mètode de casos

"En aquest punt convé fer una precisió terminològica important. Sovint, dóna la impressió que el mètode de casos i la història de vida són conceptes equivalents i intercanviables; però no és pas així. La història de vida és una variant de la metodologia qualitativa l'objectiu de la qual es centra en la biografia i la seva connexió amb l'entorn social. El mètode de casos és una forma més general d'operar i es refereix a les entrevistes en profunditat basades en pocs casos".⁽²²⁾

Ens trobem, doncs, amb una gran quantitat de materials qualitius i que caldrà especificar, jerarquitzar, ordenar i puntualitzar des del punt de vista terminològic i, àdhuc, des del punt de vista purament semàntic. És el que intenta fer Daniel Bertaux a qui citem només amb la intenció d'esclarir els termes; però sense la més lleugera decisió d'iniciar una polèmica entorn de la qüestió: "La llengua anglesa disposa de dues paraules, "story" i "history", per a traduir el francès "histoire"... Cal definir clarament cadascun d'aquests termes anglesos per a especificar exactament el que intenten dir: "life story" vol designar la història d'una vida tal com la persona que l'ha viscuda l'explica. Potser en francès hauríem de dir "récits de vie" (i, en català, "relats de vida"), que efectivament és més precís. "Life history", per la seva banda, caldria reservar-lo als estudis de casos sobre una persona determinada i, des d'aleshores, inclouria no solament el seu propi relat de vida, sinó també tota mena de documents referits a aquesta persona: per exemple, l'expedient mèdic, l'expedient judicial, el test psicològic, els testimonis dels més pròxims... etc. En una paraula, es

---

(22) Hernández, F., Familia y Nación. Análisis sociológico de los procesos de socialización nacional en la familia catalana actual, Barcelona, tesi doctoral de la Universitat Autònoma de Barcelona, 2 de juliol del 1981, nota 16 del capítol III, p. 160

tractaria de designar per "life history" tot el que s'ha pogut saber d'una persona, sigui directament, sigui a través de la interrogació a d'altres membres de la comunitat...

Life story i life history, serien respectivament, el "relat de vida" i "l'estudi de cas clínic". Però, mirant les coses amb més detall, no és pas una distinció purament i simplement terminològica, puix que la història de vida o cas clínic és, certament, més àmplia que el relat de vida; però, al mateix temps, inclou la història de vida una orientació implícitament tecnocràtica dels estudis de casos on s'hi manifesta una oberta voluntat incontrolada de saber. La qüestió de la fiabilitat de les dades pot resoldre's de manera molt diferent que a través la convergència de les fonts d'informació sobre una mateixa persona..."(23)

Aquesta precisió semàntica de Daniel Bertaux era important d'ésser evocada precisament per a puntualitzar que en aquesta recerca present treballarem sobre "life story", és a dir, sobre relats de vida autobiogràfics i no sobre la història de vida pròpiament dita. És per això que ens ha semblat inel·ludible fer-ne aquesta llarga cita, aprofitant l'avinentesa d'una convenient distinció entre la gran quantitat de materials biogràfics que ens podem trobar en la nostra experiència investigativa diària.

Però, per què discutim tant d'aquests aspectes semàntics? No és més important dilucidar si hem de parlar de mètode biogràfic o de mètode de relats de vida? En efecte, si parlem de mètode de biogràfic estem sentant ja una hipòtesi que no és altra que

---

(23) Bertaux, D., L'approche biographique: sa validité méthodologique, ses potentialités, a Cahiers Internationaux de Sociologie, vol. LXIX, juliol-desembre 1980, p. 200

el fet que l'investigador que comença a recollir relats de vida, amb la ferma creença que està utilitzant una nova tècnica d'observació dintre d'uns contextos conceptuals i epistemològics inmovibles, es trobarà lentament però progressivament conduït a dubtar d'aquests mateixos contextos conceptuals i epistemològics.

Ens sembla que l'essencial no es troba tant en l'adopció d'una nova tècnica, sinó en la construcció progressiva d'una nova perspectiva sociològica; perspectiva que, entre moltes altres característiques, permet fer la reconciliació constant entre l'observació i la reflexió.

Com diu Nicole Gagnon ⁽²⁴⁾ "els relats de vida han d'ésser considerats com relats de pràctiques".

El que passa és que hi ha veritablement un gran perill de neopositivisme si en l'ús d'aquesta tècnica ens limitem a detectar el cas típic i a posar en forma el seu relat.

El fet és que el relat de vida és com tot altre material empíric: sense una problemàtica, serà mut. Cal usar correctament el relat de vida i això no és possible sense una teoria prèvia de les dades biogràfiques o de les dades autobiogràfiques. I aquesta teoria prèvia cal emmarcar-la en un paradigma socio-his tòric-biogràfic. No es tracta tant de consignar aconteixements, circumstàncies o decisions com si es tractés d'una descripció novel.lada, com de processos i de relacions socials. I quan arri bem a aquest punt, cal veure que el material biogràfic conté no solament pràctiques sinó vivència d'aquestes pràctiques. Si ens limitéssim únicament a les pràctiques, a les accions, podríem

---

(24) Gagnon, N., Données autobiographiques et praxis culturelle, a Cahiers Internationaux de Sociologie, vol. XLIX, juliol-desembre, 1980, p. 292

caure inconscientment en la forma de la vida social; però des-
cuidaríem el fons veritable del que aquesta mena de recerques
ens volen fer veure, que no és altre que els processos i les re-
lacions socials.

La tècnica no ha d'esdevenir mai una finalitat en si matei-
xa i, com diuen Dominique Aron i Danièle Hanet "substituir
l'anàlisi pel document, és renunciar a tota empresa cientifi-
ca".⁽²⁵⁾

Quan s'intenta fer una reconstrucció d'un material biogrà-
fic, vol dir que es tracta de donar forma teòrica a un saber
pràctic. Tot relat de pràctiques, la biografia, ve constituïda
de conjunts subjectivament pensats d'actes que estan racionalit-
zats. Es tracta, doncs, en definitiva, d'una pràctica d'abstrac-
ció.

Quan parlem de pràctica, com diu Christian Léomant⁽²⁶⁾ "vo-
lem dir característica. El que passa és que la pràctica és vi-
va, és el fet d'un actor i, en canvi, la característica és ina-
movible i només fa que descriure l'objecte. Es tracta només i
únicament d'una qüestió de vocabulari? No és aquest vocabulari
significatiu de valors socials?".

El que passa és que tota classificació en ciències humanes,
sigui aquesta qualitativa o quantitativa, suposa prèviament una
teoria. Vulguis o no, les categories d'interpretació i les cate-
gories de classificació pertanyen a la pràctica social.

---

(25) Aron, D.-Hanet, D., Archives orales et histoires des insti-
tutions sociales, a Revue Française de Sociologie, vol.
XIX, 1978, p. 274

(26) Léomant, Ch., L'approche biographique de la délinquance
juvénile, article no publicat i fotocopiats per l'autor.

Per exemple, és una pràctica social admesa entre els sociòlegs la de classificar l'estatut familiar d'una llar en funció de la professió del cap de família, és a dir, en la majoria dels casos, la de l'home. Aquesta és una pràctica sociològica evidentment filla de les actituds i els valors socials admesos en les nostres societats referents a la dona. Nosaltres mateixos havíem explicat o classificat criteris semblants al principi de la nostra ja llarga tasca de recerca.

Posteriorment, després d'una seriosa autocrítica sobre aquesta característica, hem cercat l'estatut social familiar a partir del joc de diferents variables o característiques correlacionades adequadament: el sou principal del cap de família i la seva categoria, nombre de sous i categories ingressats a la llar, nombre de membres de la família en qüestió i nombre de persones en aquesta família que podien ésser identificades dintre el concepte de classes passives, com són ara els escolars, la mestressa de casa, els jubilats o pensionistes, els invàlids, els malalts, etc.

Amb tot, sigui com sigui, el fet d'escollir una determinada característica, si treballem amb un material estadístic, o una determinada pràctica, si ho fem amb material biogràfic, és sempre el fet d'una acció racional, d'una mena d'acció normativa imposada pel context ideològic dominant o per la pressió social inconscient. Cal ésser veritablement amatents a la relació que tota pràctica, sigui aquesta de l'actor o sigui del mateix investigador, manté amb el sistema social.

Cal, doncs, tenir una sensibilitat progressiva per a entendre, com a investigadors que som, que cal comprendre la vida més que mesurar-la, partint precisament del postulat que el social es troba al centre de tota vida, de tota vivència.

La nostra recerca que volem portar a terme, vol definir i descobrir els processos que condueixen els anomenats delinqüents a una visió del món pròpia i irreductible. Sobre aquesta dimensió i concepte de procés caldrà tornar-hi més àmpliament.

"Les biografies són relats de pràctiques, significatives de les posicions particulars en les relacions de classe i, a més, donen sentit de manera exemplar a les pràctiques dels qui estan en interacció amb l'actor central, és a dir, els agents del sistema de regulació social".⁽²⁷⁾

Cada discurs és un discurs de veritat i cada veritat conté uns valors, unes actituds, significatives de les posicions que s'enfronten o es complementen en un drama on els actors implicats es troben lligats al conjunt dels altres actors distribuïts segons les relacions socials establertes. Des de la nostra perspectiva, tota persona és actor social i, per tant, portador de valors relatives a la seva posició en les relacions socials i, conseqüentment, relatives a la mateixa història.

La biografia és una aproximació que permet esclarir un funcionament social que es trobava impermeable; però no ha pas d'efectuar-se en una pràctica obscura per part de l'investigador. Es per això que caldrà cuidar molt bé l'estratègia practicada i evitar qualsevulla conseqüència que faria que l'actor implicat sigui ell mateix la víctima.

Aquestes precisions ens ajudaran a no caure en el paradigma biogràfic intentant recuperar el terreny perdut per la metodologia empírico-positivista; com a bons sociòlegs, caldrà relativitzar en gran manera la "nova tècnica" biogràfica de tal mane-

---

(27) Léomant, Ch., op. cit.

ra que no caiguem en l'error de creure que aquesta tècnica ja és de per si mateixa, la nova sociologia o la sociologia única.

5. Discussió científica del mètode biogràfic

Robert Angell⁽²⁸⁾ redueix els interessos dels sociòlegs per a realitzar estudis en els que són útils els documents personals, a tres tipus.

El primer és l'interès de comprendre el desenvolupament d'una determinada persona, grup o institució o un col·lectiu de persones, grups o institucions. "En aquest cas, la finalitat principal no és la d'obtenir noves generalitzacions, sinó la de captar la naturalesa d'unitats o tipus socials en particular, a través de l'estudi de les seves tendències passades o presents. Les lleis científiques són utilitzades com fonament sempre que puguin ajudar a explicar desenvolupaments particulars". Aquest és un enfoc essencialment històric que, per causa de la possible familiarització de l'investigador amb el cas, es podrà àdhuc arribar a fer prediccions.

Un segon tipus d'interès s'adreça més cap un cos teòric que vers una unitat social; en aquest cas l'objectiu és el de millorar la teoria. "Els estudiosos que tenen aquest interès s'inclinen cap a la formulació de generalitzacions analítiques en termes d'un esquema conceptual". En centrar l'atenció en un sistema conceptual en particular, es produeix un apropament més se-

---

(28) Angell, R., El uso de documentos personales en sociología: una revisión crítica de la literatura 1920-1940, a Balan, J., et alii, Las historias de vida en ciencias sociales. Teoría y práctica, Nueva Visión, Buenos Aires, 1974, p. 19 y ss.

lectiu. De totes maneres, s'opera sovint un desplaçament de l'interès i, a vegades, una anàlisi que tenia l'interès d'abordar una realitat amb una perspectiva històrica, pot acabar fent teoria.

Un tercer interès es centra en el mètode de recerca en si mateix. "Els investigadors interessats en el progrés de la sociologia com disciplina científica, tendeixen a posar a prova diversos mètodes de recerca, incloent-hi el dels documents personals".

En principi, a nosaltres ens porta el segon tipus d'interès; és a dir, partim d'un cos teòric previ que selecciona rigorosament els nostres materials, per tal de millorar en definitiva aquesta teoria.

Es per aixó que els documents personals utilitzats els obtenim en relació als propòsits particulars de la nostra recerca i la informació es selecciona per a què ha de servir específicament a les preguntes que ens fem a la nostra recerca.

Hi ha, a més, una precisió en l'anàlisi conceptual molt rigorós, tant en la definició prèvia dels nostres materials com després d'haver obtingut els documents personals.

Hi ha, encara, un intent de predir el comportament humà a partir de l'elaboració teòrica del que és el terme de la nostra recerca: l'estructura simbòlica de la criminalitat o el món simbòlic del delinqüent.

La nostra recerca, encara, vol ésser tan precisa en el caràcter exploratori i en el model d'aproximació emprat, que suposa una invitació cordial i urgent a repetir les comprovacions

del que aquí s'analitza per tal de verificar les hipòtesis conclusives en recerques posteriors. Per la nostra banda, intentem formalitzar els procediments lògics i metodològics, precisament per a donar peu a aquestes verificacions posteriors.

Amb tot, com dèiem més amunt, la gran dificultat pels sociòlegs i la causa de que sigui acceptat el mètode amb escepticisme, és perquè "no globalitza la comprensió teòrica del problema", "té un pobre poder de generalització". La segona d'aquestes objeccions, la generalització, és la que ens sembla més pertinent i val la pena que hi dediquem uns espais.

"La pretensió de tants sociòlegs i antropòlegs que els seus casos són un microcosmos representatiu d'un macrocosmos major; encara que sigui objecte de credibilitat, és impossible de provar. Els cànons dominants en la investigació social en matèria de verificació d'hipòtesis usen l'estadística com substitut del model d'experiment controlat. Aixó fa que sigui particularment difícil usar, de cara a la verificació, casos la selecció dels quals no s'efectua a l'atzar i que depèn en darrer terme de la disponibilitat de certs documents o de la capacitat expressiva de certs informants... Res científic és permanent i definitiu i molt menys les tècniques emprades per a la verificació; aixó vol dir que una perspectiva diferent en matèria de representativitat o un canvi en la lògica científica pugui potser, d'ara en endavant, replantejar el valor dels documents personals en evident element de prova. Una més gran sofisticació en l'anomenat anàlisi de contingut o en l'anàlisi de la comunicació simbòlica podria obrir en el futur nous canvis en aquest camp".⁽²⁹⁾

---

(29) Marsal, J.F., *Historias de vida y ciencias sociales*, a Balan, J. et alii, Las historias de vida en ciencias sociales. Teoría y práctica, Buenos Aires, Nueva Visión, 1974, pp. 53-54

En d'altres paraules, Joan Francesc Marsal ve a dir que el poder de generalització del mètode biogràfic està encara per veure. Ningú pot posar en dubte que, en un futur més o menys llunyà, la validesa de la generalització a partir precisament d'una recerca única pugui acabar generant vertadera ciència teòrica.

Es una mica el que també vol dir Becker,⁽³⁰⁾ quan escriu: "D'aquesta manera, encara que la història de vida no constitueixi per si mateixa la prova definitiva de cap proposició, pot constituir un cas negatiu que ens forci a reconèixer que la teoria proposada és inadequada. Aquesta afirmació equival a adoptar un criteri de generalització científica que bé mereix un comentari.

Podem decidir-nos a acceptar una teoria si explica, per exemple el 95% dels casos que cauen dintre de la seva jurisdicció. Contràriament, es pot explicar que tota teoria que no expliqui la totalitat dels casos és inadequada i que és possible que d'altres factors diferents dels que especifica la teoria estiguin operant per a produir el resultat que desitgem explicar. Es tracta, primordialment, d'una qüestió d'estratègia. Si donem per suposat que les excepcions a la regla són el normal, potser no haurem de cercar més factors aclaratoris amb tanta insistència com ho fariem en un altre cas; però si considerem les excepcions com potencials negacions de la teoria nostra, ens veurem impulsats i obligats a cercar-les".

La base epistemològica de les històries de vida, com diuen Faraday i Plummer,⁽³¹⁾ és que el darrer criteri de veritat és

---

(30) Becker, H.S., *Historias de vida en sociología*, a Balan, J. et alii, op. cit. pp. 32-34

(31) Faraday, A.-Plummer, M., op. cit. p. 778 i ss.

l'experiència; des d'aleshores, doncs, es comença per l'interès de la veritat personal per a evidenciar la veritat universal que permanenceix muda pel mateix actor. Com a generalització, doncs, el mètode biogràfic és, d'una banda, complementari; però, quan la biografia esdevé un coneixement viu, ho és en termes de procés històric i de pressió estructural. Concretament, els esdeveniments són efectivament col·lectius en una seqüència històrica.

A l'investigador que empra aquesta mena de materials, no el preocupa tant la representativitat, la generalització o la verificació del que ha estat expressat, com la descoberta de les pràctiques i dels fets viscuts immersos, per definició, en un context determinant i determinador.

I, en veritat, els termes de la nostra recerca inclouen tres dimensions clares de tota empresa teòrica: l'examen d'unes teories ja existents, l'exploració per a generar nous conceptes, teories o entramats teòrics i la utilització de l'interaccionisme simbòlic com orientació. Aquests tres aspectes teòrics cal que siguin vistos en un continuum que, per un cantó, són un model verificador i, per l'altre, són un model explorador inductiu; al bell mig, l'orientació de l'interaccionisme simbòlic permetent i encoratjant les permutacions constants entre la verificació i l'exploració. És només d'aquesta manera que es pot entendre la nostra perspectiva metodològica adoptada.

Les idees preconcebudes entorn de la manera d'ésser d'altres membres de la societat, mai són adequadament sotmeses a prova amb la confrontació directa amb la realitat social. És per això que Galtung ha deixat escrit: "Sociòlegs que mai acceptarien la idea de que l'únic que els ha motivat ha estat el desig de guanyar diners, no tenen cap esment en percebre el capitalista com interessat únicament en el màxim diner amb el mínim tre-

ball, o al treballador motivat de manera similar. Un coneixement més íntim d'ells revelaria invariablement matisos, més identificació, major variació en els motius; però les pautes d'interacció protegeixen el sociòleg contra aquest coneixement. D'aquí neix el gran interès en l'alienació de les classes baixes: sense negar la seva realitat, un factor que manté la imatge de l'alienació de la classe treballadora és l'alienació del propi intel·lectual respecte a la societat en general i, certament, respecte a la classe treballadora".⁽³²⁾

Aquesta opinió, que no sabem pas subratllar amb el mateix èmfasi amb que l'hem citada, ens fa veure com el coneixement de qualsevol fenomen cultural o de qualsevulla col·lectivitat, ens fa millorar les nostres teories en el nivell més profund: podem sentir i captar les profundes distorsions que respecte d'aitals cultures o d'aitals col·lectius passen generalment pel nostre pensament i modelen també el tipus de problemes que pretenem investigar. Quines pressumpcions concretes tenim sobre els delinqüents? I sobre els barris baixos? Amb la lectura i l'aproximació al món delinqüencial, podrem començar a formular preguntes entorn de la delinqüència des del punt de vista del mateix delinqüent. Realment, donada la varietat d'usos científics a que pot ésser destinat el mètode biogràfic, hom s'extranya del relatiu oblit en què ha caigut.

Seguint a Wilkie,⁽³³⁾ sembla que podem donar com a cert que la recerca amb la perspectiva biogràfica i, per tant, la nostra, ha d'abarcар tres extrems que l'autor engloba dintre la paraula "lore". El primer, és la percepció que té un personatge de si

---

(32) Galtung, J., Los factores socioculturales y el desarrollo de la sociología en América Latina, a Revista Latinoamericana de Sociología, I, març 1965, p. 87

(33) Wilkie, J.W., Elitelore, a J. Balan et alii, op. cit. p. 93 passim.

mateix; el segon, l'organització d'idees entorn del seu passat (i el passat del seu grup); i el tercer, la justificació pròpia que es fa de les accions a través de les quals dóna sentit a la seva vida.

Es tracta, no gensmenys, que de la captació de la saviesa personal adquirida a través d'experiències acumulades en el transcurs de la seva vida. A més, es tracta de la descoberta dels mites i de l'autoengany inconscient a través dels quals protegeix el seu jo personal. Finalment, aquest conjunt d'informació generalment no és pas expressat per escrit, perquè forma part de la seva expressió espontània i no sistematitzada.

Per a entendre aquesta dimensió que acabem d'expressar, el nostre procés de captació es basa només i únicament en la història oral, potser inclús l'entrevista clínica. Es tracta de fer, una mica com Oscar Lewis, d'oient privilegiat d'un relat de vida que explica i interpreta, segurament que de manera molt desordenada, el fet viscut. Dèiem ja més amunt que no ens interessava pas només el relat de les pràctiques, sinó la vivència concreta i explícita d'aquestes pràctiques.

Aixó ens introdueix en quelcom que és extraordinàriament important de precisar: la definició i delimitació del que és veritablement el viscut.

6. L'essencial del mètode biogràfic

Tal com ho explica Daniel Bertaux,⁽³⁴⁾ el desbordament actual de l'aproximació biogràfica s'ha fet notori al Congrés mundial de Sociologia d'Uppsala, l'agost del 1978 amb una vintena de comunicacions referides al tema. I potser la cosa que més sorprèn és la seva gran varietat que es fa evident segons es tingui compte de l'escola de pensament, de l'objecte sociològic tractat o de la població concreta interrogada.

Pel que fa a les escoles de pensament, s'hi veuen col·laboracions tan diverses com la marxista, la neomaterialista, l'estructuralista, l'empírica o, també la teoria dels rols, l'hermenèutica, l'interaccionisme simbòlic i, adhuc, d'altres corrents diversos inspirant-se, tots ells, en els treballs teòrics de Max Weber, de Louis Dumont i de Fernand Dumont. Aquesta diversitat s'enriqueix amb la participació d'investigadors provinents de molt diverses disciplines: la sociologia, l'antropologia, la història social, la psicologia social, la psicohistòria.

Pel que fa als mitjans socials estudiats, es constata també una gran diversitat: pagesos, treballadors temporers, obrers, empleats, artesans, industrials, èlites, delinqüents juvenils, heroïnòmans, l'evocació d'un camp de concentració. El nombre de persones interrogades va des d'una a més de cent.

Els objectes teòrics estudiats van des de la imatge de si mateix, els valors, els conflictes de rols, les vivències i la història psicològica fins les estructures de producció, els modes de vida i els itineraris de vida.

---

(34) Bertaux, D., L'approche biographique: sa validité méthodologique, ses potentialités, a Cahiers Internationaux de Sociologie, vol. LXIX, juliol-desembre 1980, pp. 202 i ss.

En tota aquesta diversitat, es pot intentar una mena de simplificació unificadora?

Certament, es poden fer dues menes de classificacions. Una segons el tipus d'objecte sociològic tractat i l'altra sobre el nombre de casos estudiats.

Pel que fa a l'objecte sociològic, hi ha el tipus d'objecte socioestructural que es centra en les formes particulars de la vida material, producció i reproducció, treball i consum que els investigadors busquen en les regularitats de comportament i les recurrències dels processos que vénen revelats i evidenciats en els relats de vida.

Per altra banda, hi ha el tipus d'objecte que centra la seva atenció en els fenòmens simbòlics i tendeix a extreure les formes i les estructures particulars del nivell sociosimbòlic. És en aquesta tipologia d'objectes sociològics que els investigadors intenten extreure complexes de valors i representacions que, abans de manifestar-se en el nivell individual, són presents al nivell col·lectiu.

"Tant el socioestructural com el sociosimbòlic no són sinó dues cares d'una mateixa realitat: el social". Es per això que aquesta distinció es fa molt més a un nivell de comprensió que no pas des d'un punt de vista de pràctica investigativa; no és pas rar trobar recerques que d'un nivell es passen fàcilment a l'altre. Es tracta, no gensmenys, d'arribar a una vertadera teorització de la praxis que, evidentment, inclou efectivament les dues dimensions.

Per comparació amb aquesta primera classificació que va de l'estructural al simbòlic passant per la praxis, la segona clas

sificació pot semblar molt poc important i, en canvi, la creiem també molt pertinent: la que té compte del nombre de casos estudiats.

Hi ha recerques que es basen sobre un sol relat de vida. N'hi ha d'altres que treballen amb diverses desenes de relats, extrets d'un mitjà homogeni, és a dir, d'un mitjà organitzat pel mateix conjunt de relacions socioestructurals. Aquesta és una mena de recerca que esbrina una totalització dels elements de coneixement aportats per cadascun dels relats intentant una mena de saturació del fenomen que es pretén conèixer.

El terme exacte i màgic de la distinció no és pas una mena de nombre misteriós i mític -dotze, vint o més-, sinó que el tall significatiu s'estableix en aquest punt de saturació. Aquest punt de saturació és molt difícil d'establir en els estudis basats en un o pocs casos; però, en aquests, la saturació s'adquireix a través de l'anàlisi hermenèutica del relat biogràfic i el desxiframent dels sentits amagats sota les expressions referides a la pròpia vida. Evidentment, aquesta mena de recerques serveix per a elaborar hipòtesis vàlides i relatives al nivell socio-simbòlic.

Malgrat que la doble distinció sigui, en principi, independent es recobreixen força en quant és precisament el nivell sociosimbòlic que requereix l'anàlisi de pocs casos i, en canvi, el nivell socioestructural tendirà a eixamplar el nombre de relats de vida. I, encara que aquesta tendència general estigui sotmesa a nombroses excepcions, no deixa d'ésser una afirmació força vàlida.

Com ha deixat escrit Becker, hi ha tot un progrés en aquesta mena de recerques:⁽³⁵⁾ "A les primeres etapes de l'anàlisi l'in-

---

(Veure la nota 35 a la plana següent)

vestigador va adquirint models incomplets d'algunes parts de l'organització o comunitat que estudia, proposicions que estudien un tipus d'interacció entre dos status en una situació determinada. L'etapa final de l'estudi de casos consisteix en un perfeccionament cada vegada més gran d'aquests models parcials i la seva integració en un model total de l'organització o de la comunitat. El model contesta o respon a les preguntes teòriques de l'estudi i mostra el que cada part de l'estructura analitzada contribueix a l'explicació del fenomen que es tracta".

És singularment un treball lent i silenciós que vol arribar a fer ciència a través d'una pacient i meticulosa contrastació entre el material que es posseeix entre les mans i les elaboracions teòriques prèvies sobre l'adequada confecció d'indicadors. És el que vol expressar Szczepanski:⁽³⁶⁾ "els materials biogràfics els preparem tècnicament per a la seva utilització confeccionant el corresponent índex de problemes i efectuant una selecció respecte a les informacions que s'amaguen en aquests materials. Aleshores, es fan ressaltar els fenòmens i aconteixements característics que il·luminen el procés de l'adaptació, els factors que influeixen en aquest procés per a descobrir el desenvolupament típic del mateix i poder oferir una teoria que ho expliqui".

En tota tasca de recerca portada a terme amb material biogràfic, es parteix d'un punt de vista ontològic essencial: es tracta de la tesi sobre la importància dels elements subjectius en la societat. La investigació de les experiències personals

---

(35) Becker, H.S., Observación. Observación social y estudio de casos, a Enciclopedia Internacional de Ciencias Sociales, Madrid, Aguilar, 1972, p. 386 (Nota corresponent a la plana 178)

(36) Szczepanski, J., El método biográfico, a Papers. Revista de Sociología, nº 10, 1979, p. 234

d'un subjecte descobreix al mateix temps les tendències vitals del grup o dels grups als quals pertany; l'opinió col·lectiva es manifesta en l'experiència de la persona individual.

Es per això que Jorge Balan i Elisabeth Jelin⁽³⁷⁾ parlen de dues maneres de construir el cicle de vida partint del discurs de l'actor.

En la primera, es posa l'accent sobre l'estructurat a l'interior del cicle de vida. "Aleshores, el subjecte que explica la seva història és considerat com un informador en el sentit antropològic del terme: ens transmet la significació d'aconteixements, de relacions entre aconteixements, segons una subcultura de la que ell forma part. Serà la visió de les coses des de tal grup determinat i aquesta visió de les coses permet articular l'estructura social i l'estructura de probabilitats de vida en el seu món determinat."

En la segona, contràriament, es considera el cicle de vida com un element estructurant de l'experiència de vida. "En aquest cas, el subjecte estructura un moment del cicle de vida, sigui aquest passat, present o futur, un moment personal o el d'una altra persona amb la qual ell ha estat en relació. Això constituirà un mitjà per a comprendre el marge de llibertat que s'ofereix a l'acció i l'efecte de les percepcions sobre la conducta present o futura. El subjecte en aquest cas no és pas un informador, sinó un actor, portador d'estructures; però que construeix el seu món".

sigui quina sigui la perspectiva teòrica emprada, una cosa és certa: la integració entre biografia personal, estructura so

---

(37) Balan, J.-Jelin, R., La structure sociale dans la biographie personnelle, a Cahiers Internationaux de Sociologie, vol. LXIX, juliol-desembre, 1980, p. 283

cial i història; puix que tots els individus fan almenys la seva història amb els mitjans que tenen a mà.

A la fi de l'apartat precedent, parlàvem de la necessitat de precisar i delimitar sociològicament el que és veritablement el viscut; és precisament el que ens manca de fer i el que anem a intentar d'elucidar aquí i ara.

"La vivència és una propietat de la consciència que implica l'existència d'un subjecte",⁽³⁸⁾ dirà Nicole Gagnon. Es tracta, doncs, d'una dimensió psicologista? Com fer del viscut, de la vivència un objecte de saber sociològic? Louis Morin⁽³⁹⁾ dirà precisament que el viscut és la dimensió subjectiva de la realitat social i en donarà la definició següent:

"La vivència és aquesta realitat opaca, resistent, que constitueix la veritat de cada experiència individual i la manera com els individus es representen la seva relació amb les seves pròpies condicions d'existència".

Aquesta veritat constituirà la significació totalitzadora. Més concretament ho expressarà Mireille Gueissaz⁽⁴⁰⁾ d'aquesta manera: "Afirmar de la manera que ho fem nosaltres que els relats de vida han d'ésser recollits, llegits i utilitzats perquè porten un saber social i personal i no solament com un raonament simptomàtic, no vol pas dir, de cap manera, que intentem posar aquesta veritat per damunt de tota altra i que pretenguem que és més justa i vertadera que les altres. És una veritat, un

---

(38) Gagnon, N., *Données autobiographiques et praxis culturelle*, a Cahiers Internationaux de Sociologie, vol. LXIX, juliol-desembre, 1980, p. 294

(39) Citat per Gagnon, N., op. cit.

(40) Gueissaz, M., *Quelques réflexions sur un récit de vie d'un jeune délinquant*, a Enquêtes et Recherches, n° 13, Centre de Formation et Recherche de l'Education Surveillée, Vaucresson, 1981, p. 25

saber a prendre en compte amb la mateixa valoració que les altres. Això significa i vol dir que les paraules dels joves (i menys joves) "desviats" (o considerats com tals) han d'ocupar un lloc real amb tot el seu pes de riquesa (i a vegades de pobresa) i de contradiccions. Aquesta paraula pot ésser i ha d'ésser una paraula real i vivent ocupant un lloc també real".

Per a entendre alguna cosa nova en els relats, hom ha de desistir de considerar-los com relats simptomàtics: cal examinar-los com portadors d'un saber real, més o menys ric, més o menys original segons la personalitat de l'autor i que caldrà tenir en compte amb el mateix dret d'autoritat que qualsevulla altra mena de saber.

És per això que cada relat serà abordat i farà l'objecte d'una lectura crítica d'una situació, lectura determinada per un projecte i construïda a través de significacions adquirides en l'experiència biogràfica. El projecte no és més que una manera de lectura de la situació i l'experiència biogràfica és una reserva de materials simbòlics als quals la consciència pot posar-se i situar-se com exterior a la situació.

Des d'aleshores, "no importa tant que l'informador ofereixi un relat al que una veritat subjectiva intemporal hi confereixi la coherència d'una història o que aquesta veritat hagi d'ésser reconstruïda per l'analista a partir d'un conjunt d'universos significatius diferents ; les significacions ofertes permetran d'aïllar i posar en relació una veritat objectiva que constitueix l'objecte buscat". (41)

El projecte que informa la lectura de la situació és un projecte de societat, és a dir i més justament, una ideologia. I la

---

(41) Gagnon, N., op. cit. p. 295

vivència, el viscut donarà possibilitats a la generalització perquè serà possible de desprendre, a través del mètode comparatiu, tipus de vivències que es posaran tot seguit en relació amb d'altres variables sociològiques susceptibles d'explicar-les.

Aquest esquema, a través del manteniment de la distància o de la lectura crítica, té l'interès de poder i permetre recórrer a un subjecte real, que no és pas una il·lusió ideològica; un subjecte que porta en si mateix una identitat i que és l'autor d'operacions simbòliques.

Aquesta és, en definitiva, la nostra perspectiva metodològica i la nostra voluntat d'accedir a una realitat de la qual en sabem ben poca cosa.

Hem de concloure aquest apartat com fan Cavopelli i altres: "Hem arribat a la hipòtesi central: la biografia ens sembla un instrument privilegiat per a l'accés als nivells manifestos i latents del religiós en un context social definit. La biografia és la condensació individualitzada d'una visió del que és real actualment en una història personal".⁽⁴²⁾

---

(42) Cavopelli, E.-Cavallaro, R.-Cipriani, R.-Padiglione, V.-Pozzi, E., *Histoires de vie et groupes primaires: une méthodologie pour l'analyse du phénomène religieux*, a *Actes de la 16 Conférence Internationale de Sociologia de les Religions*, Lausanne, 1981

c) VERS LA RECERCA D'UN PARADIGMA D'ANÀLISI: EL DE LES ESTRUCTURES SIMBÒLIQUES. DINÀMICA SOCIAL I DINÀMICA CULTURAL

La nostra perspectiva no es pot confondre, de cap manera, amb el discurs sociològic que fa referència a les funcions manifestes i latents de l'ordre social. Precisament aquest discurs suposaria en l'actor social una capacitat menys gran de desxifrar correctament el funcionament del sistema; des d'aquest moment, únicament el sociòleg seria capaç de fer-ho, perquè l'actor tindria sempre una capacitat limitada per a comprendre la seva situació.

Si pretenem, per altra banda, situar-nos des del punt de vista de l'actor social de qui es pretén reconstruir les seves percepcions, de fet les estem organitzant a partir de criteris externs i definits com directament deductibles del funcionament objectiu del sistema.

Si volem superar els antagonismes i els carrers sense sortida i les grans dificultats que ens poden sortir en la nostra tasca, hem de situar-nos en la lògica de les significacions, considerada en la seva totalitat, caracteritzada per l'exigència de coherència interna i el conjunt dels elements del sistema que, per ells mateixos, no en presenten cap de coherència. Malgrat tot, l'exigència de coherència interna en les significacions viscudes per l'actor limitarà les combinacions possibles de les formes del sistema. ⁽¹⁾

---

(1) Aquest plantejament és el de Servais, E.-Hambye, F., Structure et Signification: problème de méthode en sociologie des organisations claustrales, a Social Compass, XVIII, 1971/1, p. 28

Ja ho deia Durkheim⁽²⁾ de manera ben concreta: "Els fets socials no són el simple desenvolupament dels fets psíquics, sinó que aquests darrers són, en gran part, la prolongació dels primers en l'interior de la consciència. Aquesta proposició és molt important ja que el punt de vista contrari exposa el sociòleg a què prengui la causa per efecte i recíprocament".

Per altra banda, la nostra perspectiva porta en si mateixa una preocupació essencial que no és altra que la de defugir tota visió funcionalista de la situació. L'ordre simbòlic únic i indiscutible, segons aquesta manera de veure les coses, es veu atemptat i posat en perill per un subordre simbòlic propi i específic al desviat. Un exemple clar d'aquesta mena de discurs, el trobem a Carson.⁽³⁾

Tenim necessitat de trobar un paradigma o un model que ens permeti traduir en elements mesurables la totalitat dinàmica de l'ordre simbòlic produït per la delinqüència específica que pretenem analitzar. La construcció d'aquest model farà l'objecte d'aquest darrer apartat.

1. La consciència espontània com fabricació social

La nostra consciència espontània sol estar completament deformada. Les evidències de la vida quotidiana captades en la seva aparició espontània, en la pràctica social són indesxifrables, precisament pel seu caràcter d'espontaneïtat. Cal que el sociò-

---

(2) Durkheim, E., De la division du travail social, Paris, Presses Universitaires de France, 1960, p. 341

(3) Carson, W.G., Le délinquant dangereux et les valeurs symboliques de l'ordre social, a Revue de Science Criminelle et de droit pénal comparé, n° 3, juliol-setembre, 1975, pp. 805-813

leg trenqui aquesta evidència i assimili aquesta pràctica social "a una ideologia, és a dir, a representacions elaborades a partir de situacions objectives que, a l'ensem, legitimen les pràctiques i encobreixen els elements explicatius que serien possibles amb un coneixement, adés per a practicar una millor gestió de la realitat, adés per a lograr una transformació d'aquesta realitat".⁽⁴⁾

Aquesta ideologia, a la que hem assimilat les pràctiques socials, no és pas considerada només en el seu aspecte passiu, si no més aviat en la seva dimensió activa; tinguent, per tant, una autonomia pròpia. No es tracta tant de l'anàlisi dels continguts mentals que es presenten sota la forma d'una coherència verbal; sinó que serà més aviat l'anàlisi dels models que es troben sota de les pràctiques i que expliquen l'origen del sentit d'on deriva una exaltació afectiva individual o col·lectiva. Es tem plenament convençuts que aquestes pràctiques no són degudes simplement a opcions personals atribuïbles a un acte de voluntat o a una intenció explícita deliberada.

Creiem en la motricitat pròpia del que és cultural, inserint-lo en el social amb els seus aspectes econòmics i polítics. El que és cultural, efectivament, malgrat que estigui dotat d'una dinàmica pròpia, no té plenament un sentit sinó en tant que s'insereix en una lògica social, tant pel que diu referència a la seva producció com pel que es refereix a la seva apropiació.

Per tant, dos elements cal tenir prèviament ben clars: no volem fer, de cap manera, una anàlisi del poder ni de les pressions econòmiques que explicarien aquestes pràctiques; i volem

---

(4) Remy, J.-Servais, J.-Voyé, L., Produire ou reproduire. Une sociologie de la vie quotidienne, Bruxelles, Editions Ouvrières, vol. I, 1978, pp. 9-11

situar-nos dintre d'una perspectiva genètica, no pas comparant diverses coherències culturals, sinó examinant com es generen i s'elaboren models alternatius.

Aquest punt de partida ens condueix a cercar un model que ens permeti fer una teoria de les pràctiques partint de l'anàlisi cultural en tant que s'articula amb el social i amb la dinàmica afectiva.

2. Punt de partida

Les pràctiques de la vida delictiva estaran, per tant, al centre de la nostra recerca. El punt de partida de la nostra anàlisi ha d'ésser la percepció que de si mateix té l'individu; és a dir, com defineix la seva identitat i les seves condicions òptimes d'existència. El cert és que l'origen d'aquesta identitat no l'hem pas de cercar en els problemes interns de la persona, sinó que està lligada als models culturals la interiorització dels quals s'expressa a través d'una mobilització afectiva de la persona a l'entorn de les seves prioritats socials. L'especificitat del nostre model, per tant, es trobarà en l'articulació de la dinàmica afectiva i de la dinàmica cultural.

Aquestes pràctiques, com a punt de partida, no són pas aleatòries i menys encara casuals; són veritablement sistemàtiques encara que la seva producció romangui en el terreny no del tot conscient o, inclús, plenament inconscient. Poden, àdhuc, tenir efectes o conseqüències no previstes; aquests efectes no previstos poden ésser reorientats encara que facin modificar el projecte inicial.

"Les pràctiques són lloc de confluència d'interdependències i de contradiccions que existeixen en l'aspecte de l'apropiació i que orienten en l'aspecte de la producció; no se les ha de considerar, doncs, com autònomes i com un lloc creador independent".⁽⁵⁾

Les pràctiques tenen una significació dialèctica, perquè poden engendrar efectes contradictoris, adés estabilitzadors adés transformadors. Per tant, ens sentim com obligats a no tenir compte de les anàlisis en termes de relacions socials i les que es limiten només a l'estudi dels processos; el nostre model es troba en la conjunció entre les relacions socials i els processos i les realitats que recobreixen. "Això permet de relligar les estructures a les pràctiques a través de l'anàlisi dels efectes socials; i això ens permet també de relligar les pràctiques a les estructures a través les lògiques d'acció on distingirem sempre la lògica de producció i la lògica d'apropiació".⁽⁶⁾

Segurament que és important que ens detinguem un moment per a definir el que entenem exactament per aquests conceptes.

Per lògica no ens referim pas a un raonament explícit que estructura un discurs, sinó que volem dir i evocar una coherència implícita entre una sèrie de pràctiques que contribueixen a realitzar una certa orientació. Per exemple, tractant del problema de la delinqüència, parlarem de lògica en tant que la desviació de conducta té una determinada coherència que està donant una orientació a l'acció.

Hi ha dues lògiques socials que, essencialment, poden ésser diferents i que determinen les diverses formes de legitimitat

---

(5) Remy, J.-Servais, E.-Voyé, L., op. cit., p. 97

(6) Idem., p. 357

que es poden presentar en la realitat: la lògica de producció i la lògica d'apropiació que poden donar un sentit diferent a un mateix discurs amb pretensió universal. "Es pot arribar a comprendre un mateix raonament des del punt de vista de la lògica de la seva producció i de la lògica en la qual ha estat apropiat?".⁽⁷⁾ Cal tenir ben present que ambdues són veritablement un producte social.

Quan es dona un lligam entre una pràctica dels actors i una transformació de les estructures, es dona l'emergència d'una nova legitimitat. Els llenguatges socials dels gests i de les paraules no es poden comprendre independentment de les relacions socials que els han produït i de les relacions socials que han marcat l'apropiació. La lògica d'apropiació no està pas calcada sobre la lògica de producció.

La lògica d'apropiació és un recurs socialment existent, que es troba ja aquí i que determina les posicions diferenciades tant des del punt de vista de la dinàmica social com de la dinàmica cultural.

La lògica de producció és la modificació d'aquestes posicions diferenciades i iniguals del començament com resultat de les pràctiques convergents o antagòniques.

Es per això que, partint de les pràctiques, l'anàlisi es centra sobre la legitimitat i els seus efectes, així com sobre les modalitats de producció de noves formes de legitimitat.

La legitimitat, entesa en sentit weberian, és l'atribució d'una qualitat a un sistema normatiu (convenció, llei...), qualitat en virtut de la qual aquest ordre és reconegut i accep-

---

(7) Idem., p. 156

tat. Des d'aleshores se'n desprèn una actitud de respecte i de submissió afectiva: l'acció està motivada des de l'interior i es presenta com tinguent una força obligatòria, amb els termes d'una vertadera evidència.

Es a dir, aquest concepte de legitimitat és capaç de caracteritzar un ordre social que, fundat sobre un reconeixement col·lectiu, troba la seva força d'imposició en l'actitud de respecte i de submissió que és capaç de produir. L'ordre social legitimat motiva els actors des de dintre.⁽⁸⁾

A partir de les pràctiques socials, cal veure de quina manera els diversos grups socials s'apropien la representació del món que prevaleix; cal veure quins efectes de consciència crea la ideologia; es vol veure de quina manera esquemes culturals comuns organitzen experiències concretes diferents partint de les pràctiques antagòniques constitutives de l'estructura social... tota aquesta manera de fer no es pot comprendre si no es fa dintre d'una anàlisi global del sistema social i de les seves instàncies.

La identitat personal troba el seu fonament en la interiorització de models col·lectius; l'individu no existeix com a tal sinó dintre d'unes regles d'intercanvi i la seva identitat personal està condicionada a la capacitat de situar-se a l'interior d'aquest marc: és a partir d'aquesta visió que es podrà construir una imatge de si mateix. La identitat personal és una construcció social que evoluciona segons les exigències del sistema social.

---

(8) Aquest concepte ha estat treballat a Remy, J., Introduction à la problématique, a Recherches Sociologiques, vol. IV, número especial, maig, 1973, pp. 3-9

3. Noció de sistema

Abans de procedir a l'exposició global del nostre paradigma, cal posar-nos d'acord en la noció funcionalista de sistema. Adoptant la definició de Remy, Servais i Voyé,⁽⁹⁾ sistema per a nosaltres "suposa una pluralitat d'elements relligats per regles de composició (estructura) per tal d'assumir un cert objectiu (producció) a través de mecanismes de control (poder) i apropiant-se de recursos diversos".

Així, doncs, el sistema és una unitat de producció els procediments de la qual són diferents d'una organització com, per exemple, una empresa de la vida econòmica. Per a nosaltres, la diferència rau precisament en que, pel seu funcionament, no es requereix de cap manera la noció de consciència i d'intenció. El concepte aquest de sistema s'adiu i es pot realitzar veritablement per procediments inconscients. Ni l'estructura, ni l'orientació, ni la producció, ni el control, ni l'apropiació necessiten la consciència i la intencionalitat.

3.1. El sistema cultural

Un sistema cultural comprén el conjunt de les estructures progressivament inventades per un grup per a respondre a les diverses situacions a les que ha d'enfrentar-se. Dintre del sistema cultural, hi ha quatre elements que es troben lligats estretament: els valors, les normes, les legitimacions i el coneixement empíric.

Els objectius d'un grup s'expressen a través dels seus valors que són les evidències compartides per tots perquè s'hi senten afectivament lligats. Els valors no són mai discutits a

---

(9) Remy, J.-Servais, E.-Voyé, L., op. cit., pp. 72 ss i 91

curt terme. Per exemple, avui dia és un valor adquirit que tot-hom té dret a l'ensenyament.

El valor es troba associat a un procés que assegura la mobilització afectiva sobre certes orientacions per causa de la seva evidència.

Els medis d'actualitzar els valors es concreten en les normes. L'elaboració de les normes es fa sobre la base d'uns criteris d'eficacitat i, per tant, solen ésser constantment ajustades. La inversió afectiva aquí i ara és molt menor, car la norma està molt més lligada a una capacitat de racionalització; això fa que el que no es reconeix com realment eficaç sigui fàcilment rebutjat.

Aquesta volubilitat de la norma, pot fer possible que el que sigui valor aquí sigui només una norma més enllà. Per exemple, l'avortament considerat per uns com una regla indiscutible, pot ésser considerat per d'altres com una mesura social fruit de circumstàncies determinades.

El valor i la norma es distingeixen, doncs, per la implicació afectiva i el judici d'eficacitat que comporten.

La legitimació, per la seva banda, és la que fonamenta, des de la perspectiva del raonament, els criteris d'orientació i d'organització de l'acció. Es, en darrer terme, un conjunt de continguts mentals que són objecte de creença i no de raonament científic.

Aquests continguts mentals no tenen existència social si no és en la mesura que són veritables evidències col·lectives, és a dir, en la mesura que són compartits pels membres d'un grup.

El desenvolupament de certes formes d'oposició en el reclus, parteixen del criteri d'una desigualtat social, refermada per la representació mental de la injustícia de la situació. En el pla del raonament, es tracta d'una legitimació d'aquest criteri.

Les legitimacions constitueixen, doncs, un conjunt de representacions que apareixen a un grup o a una societat com evidents; per tant, la seva missió és la de proposar com raonable, les coses que cal fer en la vida quotidiana. Constitueixen essencialment allò a través del qual un grup o una societat pensa de la seva situació històrica i del seu futur i allò a través del qual aquest grup o societat es dóna sentit i significació.

Es així com un grup determinat, en un moment concret de la seva evolució, troba en les legitimacions la funció manifesta de permetre una síntesi: fan autèntics els valors de referència, que permetran al grup la motivació de les seves accions col·lectives i permetran d'explicar i de justificar la seva situació històrica.

Com que la desigualtat social ha estat legitimada per la representació mental de la injustícia social de la situació del reclus, tota acció col·lectiva per la seva part està perfectament motivada per causa de l'evidència explicativa de la seva situació històrica que, per altra banda, està plenament justificada per la legitimació acordada per la seva personal i col·lectiva situació d'injustícia social.

El coneixement empíric, essent veritable contingut mental, no té pas la mateixa construcció que la legitimació. La diferència rau precisament en que el coneixement empíric no és jamai necessàriament una evidència col·lectiva. Hom pot sostenir, per

coneixement empíric, una opinió contra la resta dels integrants del grup o de la societat de referència.

Així, prosseguint l'exemple de la reclusió, un pot tenir un coneixement de la possibilitat d'una fuga sense que, per tant, aquest contingut mental sigui una evidència col·lectiva de tots els integrants del seu grup. La dinàmica de la legitimació i la del coneixement empíric no formen pas o no es troben pas integrats dintre d'un idèntic encadenament històric.

Dues precisions cal fer entorn d'aquests conceptes. La primera és que cal distingir clarament entre legitimació i racionalització: les legitimacions tenen una significació independentment de la coherència lògica de la seva presentació (són, més aviat, evidències); les racionalitzacions, en canvi, suposen sistemes lògicament elaborats i coherents, independentment de la seva evidència col·lectiva. La base de les legitimacions es troba en el pensament simbòlic amb el seu sistema d'imatges i d'expressions; les racionalitzacions guien la convicció a partir d'un itinerari de raonament.

La segona és que els valors i les legitimacions es troben estretament lligades; puix que la funció de la legitimació és la de fer acceptable un cert nombre de valors, tant si es tracta d'itineraris imaginats (pensament simbòlic) com d'itineraris racionalitzats (dotats d'una forta coherència lògica). Entre la legitimació i els valors hi ha un lligam recíproc molt estret.

Però també es dona un lligam estret entre normes i coneixement empíric. L'única diferència es troba en que les normes deriven d'una anàlisi sistemàtica dels processos posats en pràctica a través del coneixement empíric. Així, per exemple, quan el naixement de protesta iniciada pel moviment de presos entorn de

la seva situació, en sorgí un llistat de reivindicacions que, posteriorment, serien erigides en pauta o normes a través de les quals la lluita carcelària hauria de transcòrrer (la proclama de la COPEL).

Ambdós parelles associen un element de coneixement amb criteris d'avaluació i l'articulació del sistema cultural dependrà d'aquests modes de lligam. Legitimació-valor essent de l'ordre simbòlic; coneixement empíric-norma essent d'ordre pràctic.

Els efectes sobre les pràctiques del sistema cultural, els podem anomenar efectes estructurals,⁽¹⁰⁾ perquè derivant de les estructures socials, són aptes per produir un sentit mobilitzador així com també una percepció de si mateix i dels altres; en definitiva, acaben estructurant una percepció del que és normal i del que és possible.

L'anàlisi dels efectes estructurals sobre les pràctiques, ens farà veure com una combinació d'elements concrets contribueix a l'elaboració d'un sentit. Són els efectes de consciència capaços de construir una percepció, una avaluació, un projecte...; en definitiva donen una percepció determinada de la vida social.⁽¹¹⁾

3.2. El sistema social

Dèiem més amunt que "creiem en la motricitat pròpia del que és cultural, inserint-lo en el social amb els seus aspectes econòmics i polítics. El que és cultural, efectivament, malgrat que estigui dotat d'una dinàmica pròpia, no té plenament un sen

---

(10) Remy, J.-Servais, E.-Voyé, L., op. cit., p. 95

(11) Remy, J., Introduction à la problématique, op. cit.

tit sinó en tant que s'insereix en una lògica social, tant pel que diu referència a la seva producció com pel que es refereix a la seva apropiació" ... "Aquest punt de partida ens condueix a cercar un model que ens permeti fer una teoria de les pràctiques partint de l'anàlisi cultural en tant que s'articula amb el social i amb la dinàmica afectiva".

El sistema social cal que asseguri la producció i l'apropiació de diversos tipus de recursos necessaris a la supervivència del grup; és el que en diem correntment la dimensió econòmica de l'estructura social, encara que molts d'aquests recursos no tinguin res a veure amb la producció de béns materials. La salut física, l'educació, la salvació espiritual... poden ésser recursos d'aquesta mena.

Aquest aspecte econòmic funciona articulant-se en una dimensió política; aquesta assegura uns procediments de coordinació i de jerarquització a l'hora d'imposar unes prioritats. El control i el poder es troben íntimament associats a la dimensió política i és per això que es poden donar tres tipus de control.⁽¹²⁾ El normatiu, o sigui, la interiorització per part dels individus de les normes que serveixen a l'orientació col·lectiva i aquí es dona veritablement una situació ideal, puix que hi haurà una coincidència entre el sistema cultural i el sistema social que serà reconegut com a propi pels individus. El control coercitiu o la pressió física, en canvi, farà acceptar el sistema social a través de l'atribució del monopoli de l'ús legítim de la força. El control remuneratiu, a través d'un complex mecanisme de retribucions i de càstigs, intentarà fer el pont entre el sistema cultural i el sistema social. El poder diferirà extraordinàriament segons el tipus de control posat en pràctica.

---

(12) Remy, J.-Servais, E.-Voyé, L., op. cit., pp. 123 ss.

El mode de producció d'un sistema social determinat, rau precisament en l'articulació diferenciada entre dimensió política i dimensió econòmica.

Els efectes sobre les pràctiques del sistema social els podem anomenar efectes estructurats, perquè derivant d'un mode de producció determinat, desemboquen en experiències concretes diferents, àdhuc antagòniques, i constitutives de l'estructura social.

L'anàlisi dels efectes estructurats sobre les pràctiques, ens farà veure com els usos diferents d'uns elements concrets, contribueix i pesa molt en una situació determinada, independentment d'una presa de consciència. Són els efectes de poder capaços de contribuir a organitzar xarxes d'interaccions. Els efectes de poder no són altra cosa que el conjunt de combinacions imaginables o possibles del sistema social.

L'efecte estructurat resulta de l'articulació d'un efecte econòmic sobre un efecte polític; l'efecte estructurat suposa l'articulació de la mobilització afectiva sobre un efecte de legitimitat.

El sistema cultural i el sistema social és un recurs socialment existent, que es troba ja aquí i que determina les posicions diferenciades dintre l'estructura social. És el que en dèiem més amunt la lògica d'apropiació.

La ideologia la considerem com un efecte sobre la pràctica dels actors; però no l'analitzem pas directament en el seu contingut i en la seva producció. Els efectes ideològics es situen en la confluència i la intersecció entre el sistema cultural i els seus efectes de consciència i el sistema social i els seus

efectes de poder; els efectes ideològics, fruit d'aquesta confluència i intersecció, limiten les accions possibles imposant com natural i única una solució arbitrària i desplaçant la possible explicació. La no correspondència entre els efectes de consciència i els efectes de poder és no gensmenys que una de les claus per a l'anàlisi dels efectes ideològics.

.....

.....

La lògica de producció és la modificació d'aquestes posicions diferenciades i iniguals del començament creades per la confluència i la intersecció entre el sistema cultural i el sistema social.

Aquesta lògica de producció, partint precisament de les pràctiques dels actors, no es lliga pas necessàriament amb la intencionalitat i l'objectivitat; és a dir, les conseqüències de les pràctiques no són pas necessàriament les esperades. Es per això que ens cal introduir encara una distinció conceptual i heurística molt important: la que fa referència a la noció de lògica intencional i la que ens parla de lògica objectiva com a components de la lògica de producció.

La lògica intencional és la que contribueix a organitzar el sentit viscut que mobilitza l'actor i a partir de la qual certes accions són possibles. La lògica intencional pot ocasionar la transformació de les prioritats sobre les quals els actors es mobilitzen i per les quals aquests es troben en condicions d'arriscar-se en la seva pràctica.

No s'ha de confondre la lògica intencional amb un procés de concientització; sovint, hi ha processos inconscients que constitueixen la trama de la lògica intencional. Aquesta és la que

motiva els actors des de l'interior per a elaborar els seus projectes i donar-los-hi un sentit i, per tant, no és pas necessàriament una activitat reflexiva.

Més enllà d'aquesta lògica intencional, cal veure en les pràctiques la possibilitat d'una anàlisi de la lògica no intencional o objectiva. Aquesta és el conjunt d'efectes que es segueixen d'una pràctica independentment de la consciència que se'n tingui; el que tampoc vol dir que s'hagi d'assimilar la lògica objectiva a la no consciència: l'actor pot comptar amb els efectes d'aquesta lògica que no són pas necessàriament inesperats. Això li permetrà precisament de posar en pràctica estratègies més i més esclaridores.

La lògica objectiva serà, doncs, la que no depèn de la intenció dels actors i la que posa en evidència les relacions objectives entre els actors. Aquesta lògica objectiva és detectable a partir de les conseqüències no esperades de l'acció i que són, sistemàticament i cumulativament, no aleatòries sinó una fidel reproducció de la lògica de les relacions socials.

En l'anàlisi de les pràctiques socials, ens cal tenir compte de les dues lògiques, d'apropiació i d'acció, que poden donar, com dèiem més amunt, un sentit diferent a un mateix discurs amb pretensió universal.

4. Teoria de l'hàbit

Mitjancer entre les estructures i les pràctiques, s'hi troba l'hàbit.⁽¹³⁾ Aquest designa les disposicions durables dels organismes o dels individus sotmesos als mateixos condicionaments o que es troben en les mateixes condicions materials d'existència.

Es tracta no gensmenys que d'una estructura "estructurada i estructurant" que efectua pràcticament la relació de les estructures objectives i de la conjuntura-situació a través i a l'interior de la producció de la pràctica.

Les primeres experiències convergents, de manera directa o immediata, d'un tipus determinat de condicions materials d'existència, quan han estat interioritzades objectivament, constitueixen el primer moment de l'edificació de l'hàbit. Es aleshores, precisament, que es forma un sistema estructurat de disposicions durables. Els límits de l'hàbit es troben en la consideració de les barreres econòmiques, socials i simbòliques que discriminaran el que s'ha de fer i el que no cal fer, el que s'ha de dir i el que no s'ha de dir, el que s'ha de pensar i el que no s'ha de pensar... Una vegada interioritzats aquests lí-

---

(13) Aquesta teoria es troba a Liénard, G.-Servais, E., Le métier de parent en milieu populaire. Eléments pour une analyse des stratégies d'identité et de leurs effets éducatifs, a Revue de Psychologie et des Sciences de l'Éducation, 1974, vol. 9, nº 4, pp. 393-420; Idem, 1975, vol. 10, nº 1, pp. 111-136

Cal veure, a més, Liénard, G.-Servais, E., La transmission culturelle: stratégie des familles et position sociale, a Cahiers Internationaux de Sociologie, vol. LIX, 1975, pp. 337-353

El precedent, encara, és una síntesi d'un treball molt més ampli: Liénard, G.-Servais, E., Le capital culturel: déter- (segueix la nota a la plana següent)

mits per l'actor social, les seves proposicions exclouen la de-
liberació i es presenten com veritablement lliures encara que
només ho siguin il.lusòriament. Es així com s'opera la transfor-
mació de la condició objectiva, donant felicitat i facilitat al
que és inevitable, fent que es refusi subjectivament allò que ja
està refusat objectivament o fent estimar lliurement allò que és
imposat.

Aquestes primeres experiències constitueixen un passat que
roman encara en el present i que tendeix a perpetuar-se en el
futur fent-se present en les pràctiques que va estructurant;
l'hàbit dóna compte de la continuïtat i de la regularitat dels
comportaments. És com una matriu que estructura les percepcions,
les apreciacions i les accions dels agents davant d'una conjun-
tura o d'un esdeveniment produït per la història. L'hàbit, per
altra banda, es va reestructurant contínuament gràcies a les
correccions incessants provocades pels resultats obtinguts (fra-
cassos i no fracassos) i funciona extraordinàriament per analo-
gia: el que ha succeït en una altra circumstància pot ésser và-
lidament posat en pràctica aquí i ara.

Des d'aquesta perspectiva, el domini pràctic d'una situació
evoca un conjunt d'esquemes de pensament, de percepció i d'ac-
ció objectivament sistemàtics, adquirits implícitament per sim-
ple familiarització i posta en pràctica d'una manera prerrefle-
xiva. El domini pràctic d'aquesta situació és comú a tots els
membres d'un grup social determinat. Acabarà potenciant tot un
seguit de pràctiques que no tindran necessitat de cap mena d'ex-
plicitació o de consciència; l'única condició és que hi hagi les

---

....

minants sociaux et stratégies de transmission, Lovaina, Fa-
cultat de Ciències econòmiques, socials i polítiques, 1975,
tesi doctoral no publicada.

mateixes circumstàncies objectives que han necessitat d'una resposta immediata. El domini pràctic de la situació donarà com a resultat una sèrie de pràctiques que moltes vegades són obscures als seus mateixos productors.

L'hàbit de classe i el sentit pràctic que es troba a l'origen del seu funcionament, fa que l'agent social tingui la il·lusió de la improvització, quan efectivament es troba la seva pràctica regulada i concertada.

L'estructura de les diferents formes de capital posseït (econòmic, social, cultural i simbòlic), forma el patrimoni; el pes de cadascuna d'aquestes formes no es defineix pel seu embalum, sinó per la relació que manté amb les altres.

Cadascuna d'aquestes formes, té una lògica pròpia que fa repercutir els seus efectes sobre la manera com són produïdes i apropiades. El capital econòmic té la lògica del profit màxim, sense que la idea de profit sigui identificable amb la significació que li atribueix el camp econòmic. El capital social ve constituït pels mitjans i els avantatges lligats a la posició en l'estructura social. El capital cultural és el coneixement escolar i no escolar adquirit dintre del sistema. El capital simbòlic, finalment, designa el conjunt i les modalitats d'adquisició i d'utilització de tot el que serveix per tal de tenir una confiança en si mateix i una notorietat.

Es així com el concepte d'hàbit, malgrat la complicació de la seva teorització, resumeix extraordinàriament els enfarfegats mecanismes que el produeixen i l'introduïm dintre el nostre paradigma per tal de que estem plenament convençuts que la comprensió total de la pràctica social, no seria plenament assumida, si no és acceptant el concepte simplificador i reductor que acabem d'exposar.

5. El nostre paradigma

Un paradigma és la imatge de base a partir de la qual hom s'imagina una interpretació de la realitat; per tant, és molt més que una suma de conceptes. El paradigma, per tant, serà un principi organitzador i conductor de la construcció d'hipòtesis i d'interpretacions teòriques. Per Bourdieu, Chamboredon i Passeron⁽¹⁴⁾ paradigma és un "esquema analògic d'explicació o de comprensió amb finalitats pedagògiques o heurístiques, usant-lo científicament i metòdica". Si es canvia de paradigma, àdhuc guardant els mateixos conceptes, s'haurà de refer la mateixa interpretació.

L'element clau de la nostra interpretació es situa en el projecte dels actors i en la seva mobilització afectiva; per tant, defugint tot mecanicisme, hem sostingut que tant el lloc de producció d'aquestes pràctiques com les conseqüències de les mateixes siguin independents de la consciència dels actors i de la lògica que organitza les seves intencions.

El nostre paradigma, per tant, està molt lluny del paradigma del cos i, menys encara, d'un paradigma llogat o imitat de la vida psíquica. El nostre paradigma no és altre que el del mercat on es dona una confrontació d'una pluralitat d'actors en relació parcialment conflictiva i que es troben en camí de negociacions per a determinar termes d'acord en funció de la seva capacitat de pressió respectiva.

Estem parlant en termes analògics, com un suport imaginatiu de representació de la vida social; la imatge, precisament pel

---

(14) Bourdieu, P.-Chamboredon, J.C.-Passeron, J.C., El oficio de sociólogo, Madrid, Siglo XXI, 1976, p. 41

seu caràcter d'abstracció, no es presta de cap manera a una percepció directa. L'analogia no és pas un model, entès aquest com una combinació particular de diversos elements necessaris a la vida col·lectiva a partir dels quals un ordre social es proposa i s'imposa.

El nostre paradigma analògic del mercat, això és cert, respon precisament a un model que es tindrà present en tota l'anàlisi empírica que segueix i que és com el resum de tots els conceptes que acabem d'exposar.

"Un model és un sistema de relacions entre propietats seleccionades, abstretes i simplificades, construït conscientment amb una finalitat de descripció, explicació o previsió i, per causa d'això, plenament manejable".⁽¹⁵⁾ El model no és una còpia de la realitat.

El nostre model, síntesi de tot el que acabem de dir i definir, l'expressem en el gràfic de la plana següent.

Aquest model, no ens sembla pas necessari explicitar-ho, ha estat àmpliament aplicat de diverses maneres en molts estudis portats a terme pel Centre de Sociologia Urbana i Rural de Lovaina. Només a nivell il·lustratiu, en citarem algunes referències que en demostren la utilitat en diversos aspectes diferents de la vida quotidiana i en estudis d'una importància molt diversa. Hem ordenat aquestes referències bibliogràfiques per ordre cronològic:

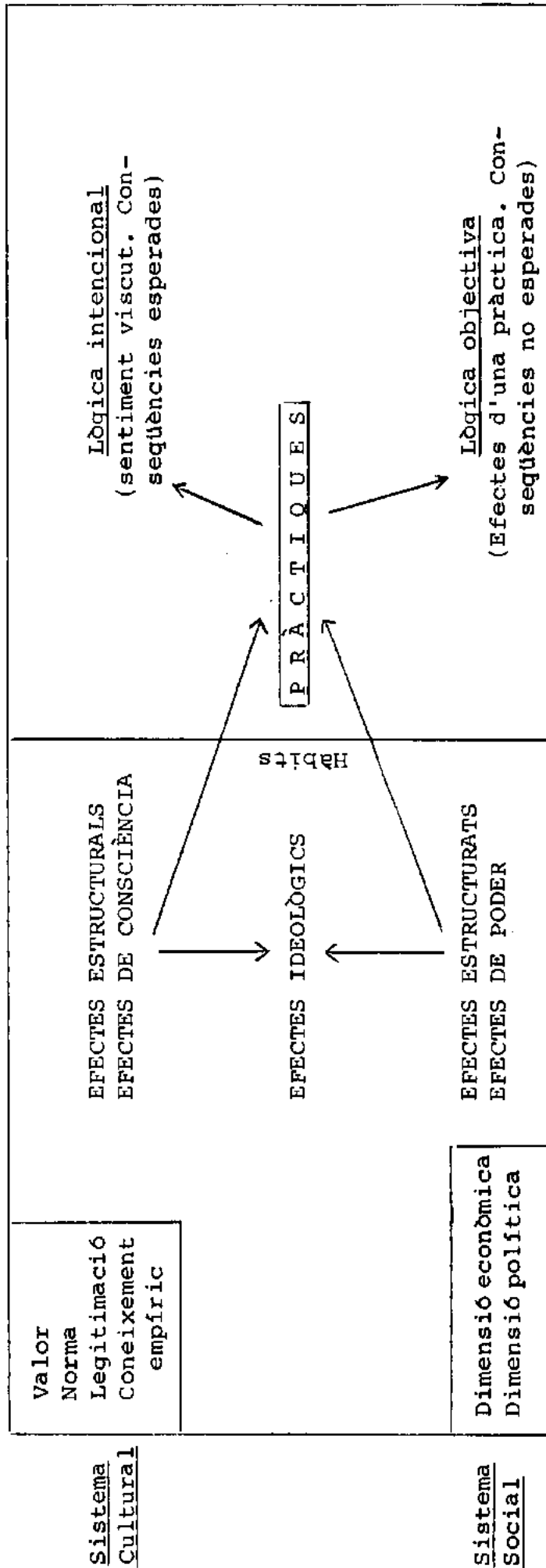
(15) Idem., p. 76

LÒGICA DE L'ACCIÓ (sota el paradigma del mercat)

Lògica d'apropiació
 (recursos socialment existents, de-
 terminant posicions diferenciades)

Lògica de producció
 (modificació de les posicions
 iniguals del començament)

disposicions durables,
 donades les mateixes
 condicions materials
 d'existència

- LOICQ, F., Jeunesse et innovation, Lovaina, CSUR, 1969, no publicat.
- VERCAUTEREN, P., Les sous-prolétaires, Bruxelles, Editions Vie Ouvrière, 1970
- HIERNAUX, J.P., Symbolique de l'espace et seconde résidence, a Industrie, juny 1972
- REMY, J., Urbanisation de la ville et production d'un régime d'échanges, a Sociologie et Sociétés, 1972, pp. 101-121
- LIÉNARD, G.-SERVAIS, E., Activités enfantines et socialization différenciée: approche sociologique, a Revue de Psychologie et des Sciences de l'Education, vol. 8, nº 2, 1973, pp. 197-231
- REMY, J.-SERVAIS, E., Clandestinité et Illégitimité, a Concilium, gener, 1973, pp. 69-80
- REMY, J.-VOYÉ, L.-HAMBYE, F.-SERVAIS, E., La dichotomie privé/public dans l'usage courant: fonction et gènese, a Recherches Sociologiques, vol. IV, número especial, maig, 1973, pp. 10-38
- RENARD, M.C., Le cadeau: éthos et posición sociale. Etude qualitative de quelques cas, Lovaina, Facultat de Ciències Econòmiques, Polítiques i Socials, 1973, memòria de llicència.
- REZSOHAZY, R., Action et changement. Méthode d'analyse des dynamismes sociaux et historiques, Lovaina, Publicació de l'Institut de Ciències Polítiques i Socials, 1973
- VANDORMAEL, M., Le médecin dans l'entreprise. Pré-enquêtes sur les fonctions sociales de la médecine du travail dans le cadre des services médicaux dans l'entreprise en Belgique, Lo-

vaina, Institut de Ciències Polítiques i Socials, 1973, memòria de llicència.

VOYÉ, L., Sociologie du geste religieux. De l'analyse de la pratique dominicale à une interprétation sociologique, Bruxelles, Editions Vie Ouvrière, 1973

DELSAUT, Y., L'economie du langage populaire, a Actes de Recherche en Sciences Sociales, n° 4, juliol 1975, pp. 33-41

HIERNAUX, J.P.-REMY, J., Rapport au corps, rapport à l'espace et intégration sociale, a Recherches Sociologiques, vol. VI, n° 3, 1975, pp. 321-332

COLLARD-MARCHAL, M.-DUCHESNE-OTTON, L.-BOULANGER, R.-HANSE, J.M., La formation sociale: mode de production et idéologie, Lovaina, Institut de Ciències Polítiques i Socials, 1976, memòria de llicència.

DU FONTBARRE, F., Démystification et revendication du langage social: la femme sous-prolétarienne, Lovaina, Institut de Ciències Polítiques i Socials, 1976, memòria de llicència.

LOPEZ, M.L., Handicaps Sociaux et centres d'accueil, Lovaina, Facultat de Ciències Econòmiques, Polítiques i Socials, 1977, tesi doctoral.

REMY, J.-VOYÉ, L., La ciudad y la urbanización, Madrid, Instituto de Estudios de la Administración Local, 1977, Col. Nuevo Urbanismo, n° 16

REMY, J.-HIERNAUX, J.P., Utopies et crises de l'ordre symbolique, a Actes du 15ème Conférence Internationale de Sociologie des Religions, Venècia, 1979

III - LA DELINQUÊNCIA: ESTIL DE VIDA

O SUBCULTURA DIFERENCIADA

---

a) L'APROXIMACIÓ A UNA REALITAT: LA UNITAT DEL SIMBOLISME DELINQUÈNCIAL

En l'ús científic de materials biogràfics hi ha una gran dificultat que, com a obstacle pertinent, s'interfereix al bell mig del camí d'una recerca: el poder de generalització.

La pregunta concreta que es formula al sociòleg que pretén treballar amb aquesta mena de materials és constantment la mateixa: Com es poden fer generalitzacions a partir de l'estudi pormenoritzat de pocs casos? És científicament vàlida la generalització? No és aquesta una tècnica pròpia de l'estudi clínic o terapèutic, no transposable fàcilment a l'àrea de les ciències socials i, més concretament, de les ciències de la conducta? Val la pena fer un esforç de temps i d'aprofundiment d'una realitat que, posteriorment, a l'hora de la generalització no tindrà la força desitjable?... Podriem allargar fins l'infinit els dubtes que un tal procediment pot generar.

Ni cal dir com no és pas el nostre propòsit entrar en una disquisició sobre aquesta polèmica. Ni cal dir tampoc com aquests interrogants, es vulgui o no, estan profundament marcats pel simplisme o, m'atreviria a dir, els prejudicis que comporta la tradició quantitativa i funcionalista de la sociologia. No volem allargar més la nostra justificació teòrica i pràctica del mètode, puix que considerem que ha estat a bastament realitzada.

Des del nostre punt de vista, hi ha realitats socials que només i únicament són abordables en tota la seva amplitud per una metodologia que, sense rebutjar apriorísticament la quantificació, intenti ésser una penetració en profunditat a través de materials i fonts qualitatives. Creiem rodonament que la nos-

tra recerca és plenament vàlida i que la repetició en amplitud i llargària del procés de coneixement que aquí intentem iniciar, no modificaria extraordinàriament les coordenades inductives a les que aquest treball ens permet atènyer.

I és que, darrera les elaboracions fetes en aquesta anàlisi per mitjà del model o del paradigma que hem exposat més amunt, hi ha en la nostra ment la formulació d'un pressupòsit que és essencial: la unitat del simbolisme delinqüencial; concretament, de la delinqüència determinada que pretenem analitzar en aquesta recerca.

Com dèiem més amunt, estem plenament convençuts que la identitat personal i col·lectiva de la criminalitat no l'hem pas de cercar en els problemes interns de la persona. Aquesta identitat personal està lligada als models culturals la interiorització dels quals s'expressa a través de la mobilització afectiva de la persona a l'entorn de les seves prioritats socials. Concretament, la identitat personal des de la nostra perspectiva es troba precisament en l'articulació de la dinàmica cultural i de la dinàmica afectiva i ambdues són úniques, pròpies, inalienables i específiques en aquest món determinat de la criminalitat que reuneix les tres condicions que hem posat per a la nostra anàlisi: en un sistema capitalista, havent fet del delictes el seu estil de vida i havent passat per les instàncies del control social oficial.

És d'aquesta manera que podem parlar de lògica en el sentit que hem donat més amunt a aquesta expressió: la coherència implícita d'una sèrie de pràctiques que contribueixen a realitzar una certa i determinada orientació. I coherència vol dir connexió, evoca relació estreta d'idees que s'acorden entre elles. I el que es tracta és precisament d'intentar descobrir l'ordre social

únic i segurament que diferenciats que ajuda a estructurar la coherència d'aquestes idees. La unitat del simbolisme delinqüencial que nosaltres pretenem analitzar és quelcom que "ça va de soi".

I parlarem encara de lògica d'apropiació com un recurs socialment existent, des del punt de vista del sistema social i del sistema cultural, que determina les posicions diferenciades tant des de la perspectiva d'un sistema com des de la representació de l'altre.

I parlarem també de la lògica de producció com de la modificació d'aquestes posicions diferenciades i iniguals del començament resultant de les pràctiques convergents o antagòniques.

Aquest nou ordre generat és reconegut i acceptat perquè es legitima i es qualifica un sistema normatiu. Des d'aleshores, hi haurà una submissió afectiva perquè l'acció està motivada des de l'interior per causa d'aquesta legitimació; és així com es presenta tenint una mena de força obligatòria amb els termes d'una vertadera evidència.

Es per això que no ens és lícit judicar l'ordre constituït a través d'aquest procés des del punt de mira d'un sistema cultural i social diferent: no arribaríem jamai a capir plenament la coherència i la lògica interna de la delinqüència; cal, per tant, fer un esforç d'objectivitat a l'hora de voler comprendre aquest ordre des de la seva pròpia lògica social de l'acció que el domina.

Des d'aquest moment, un ordre social propi ve generat: ha vist la llum i es fonamenta sobre un reconeixement col·lectiu i s'imposa a través d'una actitud de respecte i de submissió que,

per la força mateixa dels fets, està produïnt. Aquest ordre social legitimat està motivant els actors des de dintre i justifica plenament que aquest grup social concret i determinat de la delinqüència s'estigui apropiant la representació del món que prevaleix i se l'estigui apropiant a la seva manera. Des d'ara podem tornar a parlar encara de la unitat simbòlica de la delinqüència.

La identitat personal trobarà el seu fonament en la interiorització de models col·lectius. L'individu ve configurat com a tal dintre d'unes regles d'intercanvi i la seva identitat personal està condicionada a la capacitat de situar-se a l'interior d'aquest marc: és a partir d'aquesta visió que es podrà construir una imatge de si mateix. La identitat personal del delinqüent és una construcció social que evoluciona segons les exigències del sistema social.

Així, doncs, val a dir que ens hagués agradat poder repetir en diversos actors la mateixa anàlisi per a poder provar eficientment la unitat simbòlica de la criminalitat. Ni el temps, ni les possibilitats ens ho han permès. Amb tot, la repetició d'aquesta anàlisi a un cert nombre de casos, permetria tapar la boca -per a dir-ho d'alguna manera- als qui encara dubtaran de la unitat d'aquest simbolisme delinqüencial; per la nostra banda, aquest exercici seria plenament innecessari pel fet que estem totalment convençuts d'aquest pressupòsit.

Valgui, doncs, l'anàlisi que segueix com a traducció de tota la teoria prèvia que hem realitzat i com exercici pràctic en l'aplicació del model o paradigma d'anàlisi que hem exposat més amunt.

b) INTENT D'APROXIMACIÓ ANTROPOLÒGICA A UN RELAT BIOGRÀFIC

La dada biogràfica sobre la que anem a fer la nostra anàlisi és la que hem posat a l'apèndix d'aquest text. En la nota d'enquadrament i de les circumstàncies, prèvia al mateix contingut del relat, hem anotat unes dades de complement obtingudes, així com es fa constar, amb posterioritat a l'obtenció del material original.

El nostre procediment aquí i ara serà el de reconstruir, partint de la dada concreta i textual del nostre personatge, el model analític que hem exposat més amunt, per tal d'intentar descobrir posteriorment quina és veritablement la lògica de l'acció, la coherència de l'estructura simbòlica que configura, determina, encontorna i dibuixa el món del delinqüent.

El nostre procediment, del qual no en podem encobrir o negar la dificultat pràctica, serà el de refer ordenadament i àdhuc semànticament la coherència del seu discurs, des de la seva experiència de vida fins la vivència que s'encobreix sota l'anècdota de les seves paraules. Aquesta manera concreta de fer ens permetrà veure, d'una banda, la seva lògica d'apropiació partint precisament de les coordenades dobles del sistema cultural i del sistema social que la fan possible. Per altra banda, la lògica de producció, amb el seu doble vessant de la lògica intencional i de la lògica objectiva, serà també una tasca àrdua i difícil que es desprendrà, d'una manera força evident, dels diferents continguts temàtics de l'entrevista clínica sostinguda amb en Miguel.

Concretament, de cara a la definició del sistema cultural i per a arribar a descobrir la definició de la pròpia identitat del nostre personatge que serà la que precisament guii i estruc

turi un ordre de prioritats en les seves opcions, haurem d'atè-nir-nos als quatre elements que, components d'aquest sistema cultural, ens ajudaran a penetrar en la lògica d'apropiació que estructura una visió molt particular del seu propi món. Ens referim concretament al coneixement empíric, les normes, els valors i les legitimacions.

En un segon moment, per a definir el sistema social, l'altre component indefugible d'aquella lògica d'apropiació, haurem de definir els elements de la dimensió econòmica i de la dimensió política que es desprenen del relat del nostre personatge.

Un tercer moment, serà l'anàlisi de la lògica de producció d'aquestes pràctiques, intentant d'una banda veure quin és el sentit viscut que mobilitza l'actor conscientment o inconscientment i, per l'altra, el conjunt d'efectes que se segueixen d'una pràctica independentment de la seva consciència; per a dir-ho en mots ara ja coneguts, la lògica intencional i la lògica objectiva.

El conjunt d'aquesta exègesi del text verbalitzat pel nostre personatge, ens permetrà fer induccions posteriors entorn de l'estructura simbòlica de la delinqüència.

Caldrà confessar humilment que la riquesa de contingut del relat fet pel nostre personatge no és pas un impediment per a què les dificultats d'ordenació i de classificació de totes les seves múltiples i variades expressions fossin i constituïssin un vertader trencaclosques. No hi ha res que sigui fàcilment classificable i abans d'arribar al terme de la nostra exposició, hem procedit a quatre ordenaments previs que han ajudat a dur a terme aquesta classificació definitiva. Amb tot, creiem sincerament que la visió que ens permet besllumar aquesta classifica-

ció definitiva és realment rica i fecunda de cara a l'objectiu primordial de la nostra recerca: indagar sobre l'estructura simbòlica de la delinqüència.

Ens cal encara fer dues precisions abans d'entrar directament a l'anàlisi. La primera, és que la dificultat d'enquadrament tipològic de cadascuna de les afirmacions del nostre personatge ens condueix a un dubte constant sobre la certesa o la veracitat de la jerarquització o classificació definitivament operada. No voldríem caure en cap mena de dogmatisme al respecte i, encara ara, pensem que el que ha estat expressat aquí com una legitimació podria, per exemple, entrar a formar part de la dimensió política de la vida quotidiana del nostre actor. Hem volgut fer un exercici que, pel seu caràcter de peoner, pot molt bé trobar-se subjecte a algunes arbitrarietats o afirmacions totalment discutibles.

La segona, és que la nostra anàlisi, malgrat l'esforç d'aproximació objectiva de la que en vol fer clara ostentació, no és pas certament la primera ni tampoc la darrera portada a terme. En el nostre haver hi tenim ja una recerca sobre la situació social de l'exreclús, un estudi sobre la delinqüència juvenil, moltes entrevistes i contactes dintre i fora de la presó amb personatges acusats per la justícia i, sobretot, un constant contacte amb educadors i treballadors socials dedicats generosament i exclusivament a la tasca diària de la recuperació o la prevenció de la delinqüència. Es vulgui o no, aquesta llarga experiència dóna una solvència prou àmplia per a parlar amb una certa autoritat del tema i, en el seu vessant negatiu, pot constituir una seriosa dificultat a l'hora de fer induccions científiques sistemàtiques per caure en la temptació de fer una lectura més general que la continguda en la dada biogràfica en el seu estricte mode de verbalització. En una paraula: no parlem pas

com aquell que d'improvís s'afronta a la dada concreta, sinó que cal tenir compte de la forta càrrega de coneixement i racionalitzacions que hi ha darrera de qui intenta portar a terme aquesta recerca.

1. El sistema cultural

Dèiem més amunt que la identitat personal troba el seu fonament en la interiorització de models col·lectius, puix que l'individu no existeix com a tal sinó dintre d'unes regles d'intercanvi i la seva identitat personal està condicionada a la capacitat de situar-se a l'interior d'aquest marc.

El sistema cultural que possibilita l'apropiació d'uns elements que integren aquest marc en el que l'individu es mou, comprèn el conjunt de les estructures progressivament inventades per un grup per a respondre a les diverses situacions a les que ha d'enfrentar-se.

Els quatre elements que integren aquest sistema cultural i que es troben estretament lligats, són: el coneixement empíric, les normes, les legitimacions i els valors. Anem a procedir a l'anàlisi concreta d'aquests quatre elements.

1.1. El coneixement empíric

Aquest no és jamai una evidència col·lectiva, sinó que forma part de l'experiència viscuda pel nostre personatge formulada en expressions que evoquen unes vivències contrastades i cotejades en la seva pràctica diària.

Ens hem limitat a fer una agrupació de les poques expressions que evoquen aquest coneixement que forma part de la dinàmica cultural i que contricueix a la definició de la pròpia identitat.

- . En un primer moment, trobem un conjunt de fets viscuts per experiència sobre els quals l'actor no hi fa cap valoració i sembla que els expressi sense la intenció de donar-los-hi més importància; o almenys no pretén acordar-los-hi un valor que aparentment sembla que tenen.

Ens referim, per exemple, a les experiències expressades per les frases següents: (per a més exactitud, guardarem la cita textual castellana per tal d'ésser fidels a la seva literalitat)

- "En la quinta galería, no sé, ya cuando pasé a la quinta galería, a los pocos días me hicieron coordinador de Copel. Llevaría un mes y algo, un mes, más o menos un mes, y me hicieron coordinador de Copel, de todos los problemas, que había en la galería, pues los tenía que resolver yo, hablando con uno, los funcionarios, con otros. Si faltaban bombillas, si todo lo que hacía falta en la galería, para estar bien ¿no?, a fondo y era más o menos esto"...
- "Sí que he llevao pistola y he pasao pistolas ¿no?. Y, además de 12 balas, ¿eh?, que son pocas las que se ven de 12 balas. Las he pasao ¿no?, a lo mejor me entero de alguno que quiere una pistola, toma, toma ésta, digo dame 10 billetes y toma ésta. Pero sí, sí, que he llevado pistola. Parabelen 9 y cosas así"...

- "No sé, yo empecé más o menos... cuando estaba yo en la tienda yo había hecho ya gordas, ¿no?. Sí, en la tienda, antes de haber estao yo en la tienda ya las había hecho cantidad de gordas ¿no?, pero mira yo pasaba mucho de historias, y pasaba mucho ¿no?"...

- "Pero, mira, ten en cuenta de que mira ten en cuenta de que las 72 horas que es mundial, aquí, en España, 72 horas, que te tienen en la comisaría haciéndote interrogatorio. Si a un tío lo cogen por ejemplo, un domingo a las 3 horas de la mañana. Hasta el miércoles a las 3 horas de la mañana se cumplen las 72 horas, pues fíjate si tienen que hacer preguntas ¿no? y a lo mejor te viene uno, te está haciendo preguntas, después este tío se va, y te viene otro ¿no?, ten en cuenta que siempre cometes un fallo, siempre cometes un fallo, y este fallo siempre te cuenta ¿no?"...

- "Mira, el Jose, no sé, y te lo digo a tí, porque, no sé, es un tío que si te puede sacar algo te lo saca ¿no?, pero cuando necesitas su ayuda no te la va a dar, y es un tío que le veo un porvenir muy negro ¿eh?, yo lo tengo negro, porque es que lo tengo negro, pero el Jose, lo tiene mucho más negro que yo ¿no? porque esto de que, no sé"...

Aquestes cinc frases, cadascuna d'elles amb els seus matisos corresponents, posen sobre la taula una sèrie d'experiències viscudes sense valorar-les i com evidències personals que no mereixen cap mena de valoració ulterior.

Tant el fet que se li acordés una responsabilitat a la premsa, com el fet d'haver tingut una pistola excepcional, com el

fet d'haver tingut un historial delictiu molt anterior a la seva primera detenció, són situacions acceptades dintre d'una formulació de les més normalitzades. Són evidències personals que no mereixen cap sorpresa per part de l'interlocutor i que semblen, per l'actor, ésser quasi necessàriament tingudes en compte com normals per part de tothom. No hi ha raó d'admiració o de valoració excepcional. Les coses són així i no pas d'una altra manera.

Pel que fa a les dues darreres, l'estratègia opressora de l'interrogatori policial i la visió realista i fatalista del seu pervindre comparat amb el d'en Jose, evoquen així mateix evidències personals basades en el seu coneixement experiencial sobre els que s'hi beslluma un cert fatalisme i una visió molt condicionada de la seva pròpia existència.

D'una banda, la seva experiència personal li fa veure l'interrogatori policial com una estratègia difícil per a poder escapolir la confessió de la veritat dels fets ocorreguts; d'altra banda, la visió realista de la seva pròpia realitat, definida sense més qualificació com "molt negre", dona una visió real dels fets futurs de la seva existència amb un cert sentiment de conformitat sense excloure un matis fatalista que evita tot judici de valor al respecte.

. En un segon moment, trobem algunes expressions que pressuposen experiències que condicionen un veritable estat anímic. Volem referir-nos a les expressions següents:

- "y al día siguiente salí, luego no sé, cuando salí a la calle, me encontré muy malos rollos, por todos sitios. De la gente que, no sé, la gente, que tenía amistad contigo ¿no? ... ¿eh?"...

- "Yo salía con unas tías antes ¿no? la primera vez de entrar, entonces cuando salí, no sé, me llevé un corte muy grande, porque empezaron a pasarse mucho con las tías estas y tal ¿no?"...
- "Sí, sí yo al ver, que esta gente no era de mi carácter ¿no?"...

El coneixement empíric, l'experiència personal no és ara un afer neutre i imparcial. Està produint certament unes vivències que predisposen l'actor a una situació de disgust, de desànim, de desencantament davant una realitat que, idealment, ha estat pensada i imaginada de manera molt diversa. Hi ha un problema d'infidelitat, de manca de seguretat en l'amistat. Aquesta dimensió de l'experiència adquireix una significació desagradable i que produeix la reacció del distanciament i la sensació d'haver estat trepitxada la sol·lidaritat que jamai s'hagués pogut pensar que es podia haver trencat. Es un aspecte nou del coneixement empíric que, com veurem posteriorment, pot arribar a portar conseqüències definitives de cara al futur personal i a la definició pròpia de si mateix.

. La riquesa de l'experiència personal ens porta encara, en un tercer moment, a la qualificació de l'ambient o del context en què hom viu:

- "Toda la mafia, toda la mafia... en la tercera, bueno entonces ¿no?, entonces toda la mafia estaba en la tercera"...
- "El asunto chocolate... mira esto es una mafia, tío. Yo creo, mira, por las vallas, por las vallas de fuera al patio se pasa chocolate, ara se pasa chocolate"...

- "Sí, sí, si son... y no me extrañaría, que fuesen ellos, los que pasan, no sé, whisky, ginebra, coñac, chocolate, de todo ¿no?, de lo que está prohibido pasar. No me extrañaría que fuesen ellos ¿no? los que pasan"...

- "Ara que la culpa también tanto la tienen los funcionarios como los presos ¿no?, porque no intentan mejorar nada, porque los presos a lo mejor, hay mucha gente, que no va a talleres, porque no pagan, no pagan como, no sé, que les den un trabajo y le pagasen bien, los talleres estarían llenos, pero a tope, a tope ¿no?"...

El coneixement empíric qualifica ara l'ambient o el context en el qual hom es desenvolupa; és nogensmenys que un món on els interessos estan obertament enfrontats i on l'experiència personal qualifica dicotòmicament les persones i les relacions socials que les determinen. Des d'aleshores, l'actor es situa en una perspectiva que pren postura davant les situacions i tot plegat fruit de la seva experiència viscuda. Les coses, en la seva mentalitat i en la dimensió de l'espai i del temps que li ha tocat viure, apareixen dintre dels termes d'una evidència personal que sembla indiscutible. De la manera que veu les coses, així les explica i així les interpreta.

. Hi ha encara dintre de la dimensió del coneixement empíric, aquella experiència que provoca una jerarquitització de les relacions socials. Les frases, dites de passada, que segueixen deixen entendre aquesta dimensió de l'experiència:

- "Palmas flamencas ¿no? porque toda la gente de por allí, le va el flamenco ¿no? por tocar palmas y cantar y tal, a mucha gente le han dao la bronca y le han metido a celdas de castigo ¿no?"...

- (Esta gente no te ha dejado marginado, te han aceptado).
"Si estos son más mayores, no sé, y tienen más vida corrida ¿no?"...

- "Hómbre, aparte de que era del COPEL, no sé, porque tenía un hermano en la primera y que, no sé, allí tener un hermano en la cárcel, siempre te dan preferencia ¿no? a tu hermano y a tí ¿no?. Por ejemplo, tu tienes un hermano en una galería, tu estás en una galería, por ejemplo en la quinta o en la sexta y tu hermano está en la primera o en la segunda y, no sé, tienes libertad tanto tu como tu hermano para veros todos los días ¿no? y hablar y tal y cual ¿no? para eso son los hermanos y, no sé, tenía bastante libertad. Ara para la mili no sé cómo contará todo eso ¿no?".

Aquí i ara l'experiència personal és il.lustrativa d'una manera pròpia i específica d'articular les relacions socials concretes. L'evidència personal, treta del coneixement experimental de que a tota la gent de la presó els hi agrada el "flamenco"; la lògica evident de que a qui es gran d'edat ha viscut amb més solvència la vida "corrida"; i el privilegi fàctic que del fet de tenir un germà a la presó és una font de situacions privilegiades "porque para eso son los hermanos"... són unes experiències que ajuden a definir, classificar i jerarquitzar les relacions socials en el món de la marginació i del delictes.

. Finalment, hi ha encara experiències que es tradueixen en vivències viscudes des d'una perspectiva totalment fatalista. Les expressions següents en són veritablement una mostra:

- "Ahora ya me lo tomé muy en plan de aquello a cachondeo no?, dije mira se han pirao, pues mira qué se le va a hacer".

- (parlant de les relacions amb els seus pares) "Mira, la primera vez que pasé, fue un palo para ellos tanto como para mí, no sé, es que fue una cosa que, como es la primera vez, no sé, ni ellos se esperaban, que yo fuese así ni... ni yo me esperaba de que después de lo que había hecho, me diesen la ayuda que me dieron no?"...

Gravita darrera ambdues verbalitzacions de l'experiència, quelcom que domina plenament el subconscient de l'actor: d'una banda, el sentiment de la pèrdua de les amigues sobre el que res pot fer-hi i excusant-se sota l'aspecte del "cachondeo" i el sentiment d'admiració de cara als seus progenitors davant una actitud d'atenció i de respecte que, en principi, no era esperable. En aquesta segona actitud, el fatalisme consisteix en la idea que l'autoconsciència crítica de la pròpia conducta, condueix l'actor a pensar en una reacció de menyspreu que, en principi, se suposa apriorísticament raonable; és precisament la reacció contrària dels pares i d'ell mateix la que és causa d'admiració i d'extranyesa.

.....

.....

En definitiva, tot el que ha estat evocat aquí i ara, fruit del coneixement empíric de l'actor, no és res més que evidències personals, fruit de l'experiència, que podrien ésser i trobar-se en oberta contradicció amb les opinions sostingudes per d'altres integrants del grup o de la societat de referència. Es tracta d'una sèrie de continguts mentals que tenen l'únic valor de basar-se obstinadament en els fets viscuts pel nostre personatge.

De totes maneres, la fecunditat i transcendència d'aquest coneixement empíric rau precisament en la seva capacitat de produir reaccions anímiques, o qualificacions de l'ambient i del context o, encara, jerarquitzacions i estructuracions d'unes determinades relacions socials. El coneixement empíric, doncs, cal tenir-lo en compte en tant que pot tenir importantíssimes repercussions en la definició de si mateix i la ubicació de l'espai-temps viscut dintre d'unes determinades i específiques relacions socials en un context molt determinat.

1.2. Les normes

Els valors pròpis que, espacialment, analitzarem més tard, es concreten en un entramat de normes elaborades empíricament sobre la base d'uns criteris d'eficàcia. Aquestes normes seran constantment ajustades a tenor i en funció de les condicions i els terminis concrets d'aquesta eficàcia.

No hi ha pas veritablement una fixitat de les normes autoconstruïdes i es dóna, per tant, una volubilitat especial en la construcció i la permanència de les normes.

Les normes van lligades a una capacitat de racionalització i deriven d'una anàlisi sistemàtica dels processos posats en pràctica a través del coneixement empíric.

Aquesta racionalització neix com a fruit de l'experiència de les diverses situacions i de les vivències que aquesta experiència comporta. Es per això que, en la verbalització de les situacions diverses exposades pel nostre personatge, se'n desprèn una elaboració personalitzada de normes de conducta que serviran de pauta de cara a conductes i experiències posteriors.

Hi ha en les intervencions del nostre personatge unes consideracions prèvies sobre la formulació i racionalització de les normes expressades de la manera següent:

- "... y ha habido gente, habido gente que no sé, siempre piensa, porque la gente ésta siempre piensa, ¡hostia! no voy a ir por la cara a esta tía ¿no? y ha habido gente que se ha enrollado en cantidad". (parlant de l'accés de persones de fora a la presó).

- "Claro, claro, cada uno se sabe las leyes que a él le convienen ¿no?, porque las que no convienen a mí, no sé, las sé y no las sé ¿no?. Las ignoro, sí, sí, me hago el loco. Es una cosa que ni me va ni me viene, las que por ejemplo, esto de que si... si yo mango algo, me ligan preso, yo lo sé, pero paso. El día que me cojan me lo tengo que comer ¿no?, pero cuando no me cojan con las manos en la masa, digo: que no, que no, que no, que no, que..."

La construcció de les normes en el món del nostre personatge es formula a través d'una racionalització expressada en el

seu llenguatge amb aquesta fórmula tan simple: "porque la gente ésta siempre piensa". El cert és que no es fa un pas sense una reflexió seriosa de les conseqüències a les que pot portar l'acció a realitzar: és aquesta la primera norma.

Davant la problemàtica que presenta l'existència d'un codi legal que obliga i que genera una vertadera coerció de la que hom sap molt bé que no en pot escapar, la sortida és la picaresca de la negació i... quan l'evidència de l'acció és indefugible, hom no té més remei que acatar i doblegar-se a la força impositiva de les lleis. Es per això que sembla que la segona norma essencial en la vida de la conducta delinqüencial és que "cada uno se sabe las leyes que a él le convienen". És la praxis de cada dia la que obliga a l'actor a saber prendre una actitud pragmàtica i de conveniència; perquè, per una banda, no s'ignora en absolut les conseqüències que aital acció pot comportar; però, per altra banda, s'accepta plenament el joc de la repressió a condició que hom sigui prou hàbil per a defugir el reconeixement explícit de l'acció comesa.

¿Hi ha veritablement elements suficients en el relat del nostre actor per a poder desxifrar un codi normatiu pròpi que sigui capaç d'estructurar unes certes normes de conducta? Per la nostra banda, ens sembla haver descobert almenys sis aspectes diferenciats que ajuden a fer entendre aquestes normes. Vegem-ho:

. La primera és la que ve expressada en la vivència concreta per la voluntat de defugir tot conflicte i adequar-se a la realitat viscuda del moment present:

- "Ara yo también me lo tomé con calma ¿no?, mira, queréis esto, pues esto ¿no?, me lo tomaba de aquella manera, sin calentarme la cabeza y mira ibas tirando".

- "... y no sé, esta segunda vez, tío, no sé, he pensado mucho ¿no? por lo que me han metido y con la injusticia que han hecho, tanto conmigo como con mucha gente ¿no?, que la han metido, más o menos por lo mismo. Pero aparte de eso, no sé, me lo he tomado más a calma ¿no?, pensando mucho, dándole muchas vueltas al asunto, pero con más calma".

Ambdues expressions il.lustren a bastament una postura estoica i realista davant la realitat que li ha tocat viure. Inclús la reflexió li fa valorar com una injustícia personal i col.lectiva la situació present. L'experiència ensenya que és millor agafar-se les coses "con calma", raonant sobre la seva existència present dintre la reclusió. Val més deixar-se de teoritzacions i viure el present de la millor manera possible.

- . Una segona norma és la que es concreta en la traducció explícita i viscuda d'aquesta postura realista primera: caldrà sempre intentar de sortir de les situacions de la millor manera possible. Heus aquí com ho expressa directament:

- "Allí el que està preso y se busca un enchufe o algo, va abriendo y cerrando puertas, que está mal mirao por los demás presos, pero mira, el tío, a lo mejor se busca un enchufe con un funcionario, y éste le ayuda y sale a la calle ¿no?, pero a los dos días cae otra vez, y haciendo la pelota a la gente aquella ¿no?".
- "... Yo todavía no estoy medido, entonces el día nueve me miden, si del día nueve en adelante me cogen haciendo algo, entonces sí me van a tener supervigilado ¿no? porque yo ahora con todos los jaleos que tengo, como eres el menor de todos, y tal, y tengo en las declaraciones

de que estaba convencido por los otros, que me comían el coco, tal y cual, lo que sea ¿no? pues lo tengo bastante bien. Pequeño, ellos ya lo sabían, pero bueno".

Ni el buscar-se un "enchufe", ni l'intentar escapolir-se de la pressumpció d'una acusació possible, són tècniques desestimables a l'hora d'enfrontar-se amb la realitat de cada dia. La qüestió és sobreviure a les situacions concretes que es presenten perquè, com veurem més tard, les garanties de respecte de la personalitat de cadascú no estan absolutament assegurades. En un món on les relacions socials estan basades en la sospita i l'oposició, tota habilitat és poca i tot es fa completament justificable. La racionalització d'aquesta norma és claríssima.

. Una tercera norma és la creença en l'atzar, la sort o l'aleatorietat. Vegem-ho com ha estat dit:

- "... y luego, no sé, a mí, yo tuve suerte de que no me la han tocado (la cara) ninguna... vez allí dentro, he tenido suerte, pero hay gente, que va de puto culo ¿no?".

. La quarta norma és que no cal provocar conflictes innecessaris. La idea de necessitat del conflicte mantés vegades és una fatalitat, d'altres vegades és una evidència; però el que sembla que mai s'hagi de forçar és el desencadenament d'un conflicte per causa del conflicte mateix. Així s'expressa i es raona aquesta norma:

- "Mira, antes de llegar a darle, paso mucho, m'he llevao muy bien con él y, y paso mucho de historias, lo último, lo último es currarse ¿no?".

Per a fer entrar en raó al temerari Jose, no n'hi ha hagut prou amb les recomanacions i advertències; però portar les coses més enllà, fins el punt de fer-lo entrar en raó a través de "currarse", seria no solament fer un afronta a un amic amb qui "me he llevado muy bien", sinó originar una guerra que seria inútil perquè podria portar a d'altres conseqüències. Si té un mal cap, en definitiva és el seu problema.

. La cinquena norma verbalitzada pel nostre actor és que, davant les dificultats, cal fer el possible per a sortir-ne. Cal no perdre jamai l'esperança:

- "Tengo que juntar pelas, primero, primero tengo que juntar pelas y después, no sé, si me puedo enrollar bien pues me enrollaré bien, y dejarse aparte todos los rollos ¿no?, aparte ara, a lo mejor dentro de poco, me caso dentro de poco".

Les perspectives professionals i de futur són certament fogues; però hom ha d'intentar fer el que sigui per a sortir al pas de les dificultats i poder planejar el futur amb una certa garantia. Si es pot, s'enrollarà hom en el treball, per a poder deixar de banda tots els "altres rotllos". Fins i tot potser podrà arribar a fer projectes matrimonials; l'única condició és no defallir i treballar seriosament per a sortir del cercle viciós en el que hom es troba.

Finalment, cal dir que aquesta norma precedent no es basa pas en un idealisme pur i abstret. Hom n'ha tingut certa experiència al respecte:

- "Mira yo prefiero tener un... Mira mientras he estao trabajando, mientras he estao trabajando, he pasao de

todo, me han dicho: oye, sabes de algun radio-cassete o algo, que tal que cual, digo: mira, pues no sé, nada ¿no? y no sabía nada de la... Pero cuando no estao trabajando, ni su dicho: oye sabes de algún radio-cassete, o algo, digo: "mira mañana te espero aquí a tal hora y te diré algo", y a lo mejor al día siguiente a la hora ésta l'he llevao el radio-cassette, digo: mira esto hay que te interesa bien y, si no, pues mira lo dejas, y me lo quedo yo, y asín ¿no?, lo primero que te sale, pues "pum", lo pasas y ya está ¿no?".

- . La darrera de les normes que pretenem descobrir en el diàleg amb en Miguel, és la que diu referència directa a l'intercanvi i a les relacions entre els companys. Aquestes es basen fonamentalment en la reciprocitat amb l'agreujant que no hi cap cap mena de deserció al respecte i, quan aquesta es dona, és judicada com una ofensa a l'amistat i capaç de donar per acabada una relació entre companys.

- "Si alguno necesita ayuda yo se la doy ¿no?, lo poco que tenga a lo mejor yo me quedo sin, pero a este tío lo saco del apuro que tenga. Sí, sí yo soy asín, pero después que yo estoy sacando a esta gente de los apuros, y después me están haciendo putadas, tío, no sé, que vivan su vida y yo ya me buscaré otra gente o voy solo. Lo que sea".

.....

.....

El món dels valors, que veurem immediatament, fan concebre al nostre personatge, en funció de la seva experiència diària, uns raonaments que desembocaran en un codi normatiu pròpi i radicalment diferenciat del que gravita sota o sobre el sistema

social i polític que li ha tocat viure.

Serà la vida de la presó, serà la convivència amb els compa_{ny}s, serà l'intent de sortir d'una situació opresora de la millor manera possible, serà la fe en la sort, serà la racionalització del conflicte, serà la voluntat ferma de sortir endavant malgrat tot... tot serveix per a fecundar unes regles del joc i unes normes que permetin afrontar la difícil opressió a la que se sent abocat. Per a això fer, no es pot excloure, de cap manera, cap mitjà que sigui útil o aprofitable a l'estratègia que vindrà imposada per cada moment i per cada circumstància: l'interès de sobreviure obliga a tenir imaginació suficient per a poder mantenir-se fidelment en el seu lloc i, en l'eventualitat, poder afrontar un futur no massa optimiste.

Aquesta construcció constant de normes, no serà jamai una cosa fixa i hi haurà consegüentment una especial adaptació d'aquesta normativa a l'experiència viscuda i al coneixement empíric.

Es d'aquesta manera com la dimensió cultural de la seva vida és dinàmica i palesa una extraordinària capacitat de plantejar, en cada circumstància concreta i determinada, el que cal fer en funció de la pròpia i personal jerarquia de valors. Estem en el terreny de les racionalitzacions, és a dir, el terreny marcat per un sistema lògicament elaborat i coherent, independentment de la seva evidència col·lectiva. Aquest sistema de normes guia la convicció a partir d'un itinerari de raonament.

Com dèiem més amunt, es dona un lligam estret entre normes i coneixement empíric. L'única diferència entre les normes i el coneixement empíric és que les primeres deriven d'una anàlisi sistemàtica dels processos posats en pràctica a través del coneixement empíric.

social i polític que li ha tocat viure.

Serà la vida de la presó, serà la convivència amb els compa
nys, serà l'intent de sortir d'una situació opresora de la mi-
llor manera possible, serà la fe en la sort, serà la racionalit
zació del conflicte, serà la voluntat ferma de sortir endavant
malgrat tot... tot serveix per a fecundar unes regles del joc i
unes normes que permetin afrontar la difícil opressió a la que
se sent abocat. Per a això fer, no es pot excloure, de cap mane
ra, cap mitjà que sigui útil o aprofitable a l'estratègia que
vindrà imposada per cada moment i per cada circumstància: l'in-
terès de sobreviure obliga a tenir imaginació suficient per a
poder mantenir-se fidelment en el seu lloc i, en l'eventualitat,
poder afrontar un futur no massa optimiste.

Aquesta construcció constant de normes, no serà jamai una co
sa fixa i hi haurà consegüentment una especial adaptació d'aques-
ta normativa a l'experiència viscuda i al coneixement empíric.

Es d'aquesta manera com la dimensió cultural de la seva vi-
da és dinàmica i palesa una extraordinària capacitat de plante-
jar, en cada circumstància concreta i determinada, el que cal
fer en funció de la pròpia i personal jerarquia de valors. Es-
tem en el terreny de les racionalitzacions, és a dir, el terre-
ny marcat per un sistema lògicament elaborat i coherent, inde-
pendentment de la seva evidència col·lectiva. Aquest sistema de
normes guia la convicció a partir d'un itinerari de raonament.

Com dèiem més amunt, es dona un lligam estret entre normes
i coneixement empíric. L'única diferència entre les normes i el
coneixement empíric és que les primeres deriven d'una anàlisi
sistemàtica dels processos posats en pràctica a través del coneixement empíric.

El lligam entre normes i coneixement empíric suposa un element de coneixement amb criteris d'avaluació. Aquest coneixement és essencialment d'ordre pràctic; és a dir, és una guia i un camí que, fruit del coneixement empíric, desembocarà posteriorment en noves pautes de pràctiques en l'esdevenidor.

1.3. Legitimacions

Són els conjunts de continguts mentals objecte de creença i fonamenten els criteris d'orientació i d'organització de l'acció. Ja no són evidències personals, sinó que es tracta de veritables evidències col·lectives compartides pels membres d'un grup.

Es tracta de representacions que apareixen com evidents; per tant, la seva missió és proposar com raonable les coses que cal fer en la vida quotidiana. Les legitimacions constitueixen essencialment allò a través del qual un grup o una societat pensa de la seva situació històrica i del seu futur i allò a través del qual aquest grup o societat es dóna amb un sentit i amb una significació.

Es així com un grup determinat, en un moment concret de la seva existència i de la seva evolució, trobarà en les legitimacions l'autenticació dels valors de referència que permetran al grup la motivació de les seves accions col·lectives i, a més, permetran d'explicar i justificar la seva situació històrica en el temps.

Com que es tracta d'evidències col·lectives, les legitimacions tenen una significació independentment de la coherència lògica de la seva presentació. I estem aquí en un dels aspectes

més fecunds del sistema cultural perquè la base de les legitima-
cions es troba en el pensament simbòlic amb tot un complicat
sistema d'imatges i d'expressions.

Nosaltres pretenem haver descobert tres grans tipus de legi-
timacions: les que justifiquen i expliquen situacions, les que
es refereixen a reivindicacions o desigs i les que estructurin
conductes i pràctiques determinades.

. Entre les legitimitacions que justifiquen situacions, caldrà es-
mentar les següents:

- "... Se cogieron, se piraron y... adiós. Y ya los han cogido a casi todos, me parece, que quedaban tres sueltos hace poco, que no sé si los habrán cogido. Estos yo creo que estarán en el extranjero, es lógico ¿no? que si tienen ruina, se vayan al extranjero".
- "Luego la comida, no me pasó como la primera vez, porque la comida la tuvieron que pagar ellos ¿no?, porque yo, se lo dije: Mira, yo tengo tanto dinero, y este dinero cuando me vaya p'a Vía Layetana, lo quiero, o sea, que si me quieren dar comida, me la dan, y si no, pues, no sé, ya me buscaré yo la vida por aquí dentro. Si le tengo que birlar. Sí, sí... y sí luego subí al bar y todo. Al bar, que tienen en la comisaría de Iradier, subí a comer y todo, la segunda vez, no sé,... No. no, la segunda vez pedía todo lo que quería, pero lo pagaba la comisaría".
- "Yo opino de una forma ¿no? La cárcel, por ejemplo, la Modelo ¿no? podría estar organizada de una forma bien, porque hay gente, en que allí te encuentras a gente, que tiene que robar para comer"...

- "... Pero el Jose, no sé, va a caer un día de estos, y se va acordar pero cantidad de las cosas que le hemos estado diciendo, porque es que el tío no escarmienta ¿no? Mira, yo habré estado en el talego, habré sido un chorizo, y a lo mejor lo sigo siendo ¿no? pero el Jose, no sé, hace las cosas a ciegas y mira que le estao, yo aunque sea chorizo y lo que sea y haga lo que sea, a un tío que no... que yo vea, que no quiera lo que m'ha pasado a mi para él ¿no? Yo a ese tío le dije: mira, vas a hacer esto, haz esto, haz esto y pasa de historias ¿no? búscate la vida por otro sitio, pero pasa de hacer esto"...

- "... Porque si aquello es todo mentira, y tu tienes una declaración y luego en el periódico te ponen una cosa muy diferente ¿no? totalmente diferente ¿no? porque a mí el periódico me ponía como, como, como, no sé, un sanguinario o algo así por el estilo, y en la declaración tenía una cosa muy diferente, en la declaración tenía yo, bueno, esto lo hice pero sin forzar, sin forzar a nadie".

- "...Yo que un tío se esté forrando de millones, y mientras otro está dejando la salud currando todos los días, no sé, no. Yo estoy de acuerdo de que curran ¿no? los presidentes de gobierno, y esta gente, no sé, curran porque tienen que currar, pero, que no ganen tantas pelotas y que... luego las inviertan en cosas que no le dan provecho al país, ni al trabajador, tío. Porque por ejemplo, el Suárez gana cantidad de pelotas en España y el Fraga igual, yo creo que no, pero ni una ¿eh? y me encuentro con cantidad de gente en que me decía: ¡Hostia! tengo unas ganas de juntar 10 millones de pelotas para de-

parlas a renta fija en el banco. ¿Y qué? para vivir toda su vida de gorra ¿no?. "Loquillo, pero por qué esos 10 millones de pelás no las inviertes y le dan trabajo a la gente que está parada, además tu vas a ganar y ellos también van a ganar ¿no? porque ellos van a vivir y tu también vas a vivir, y de lo que en esta vida, lo mejor es vivir ¿no?. Ara que unos estén pasando hambre y otros no, pues no, no lo veo lógico ¿no?"...

Ens sembla que aquests exemples de legitimacions justifiquen tots ells situacions històriques que autentifiquen valors assumits com veritables evidències col·lectives. Des de l'evidència d'anar-se'n a l'estranger quan es té "ruina", passant per la necessitat de procurar-se el menjar pels mitjans que sigui, totes aquestes verbalitzacions pretenen justificar situacions existencials i acaben proposant com raonables les coses que cal fer en la vida quotidiana.

Un exemple clar d'aquesta mena d'evidència és la dificultat concreta que es troba en Miguel per a fer entrar en raó al seu amic "el Jose"; l'anàlisi realista de la seva pròpia identitat expressada gràficament "habré estado en el talego, habré sido un chorizo, y a lo mejor lo sigo siendo" no és argument convincent pel seu company per a escarmentar en la carn del veí.

A més, sembla que la contradicció entre el que ha portat la premsa i les seves pròpies declaracions a la policia, s'han de resoldre en una opció l'evidència de la qual és incontestable: el periòdic menteix obertament i clara, perquè la realitat és que els fets foren portats a terme "sin forzar a nadie".

Finalment, el sentit i la significació del diner és el de servir a l'interès de la comunitat i, tot el que sigui un enfoc

diferent, és una bogeria desprovista completament de sentit. Val la pena de considerar seriosament el que cal fer, perquè una de les millors coses és "vivir"; per tant, tot el que faciliti aquesta vida, és certament desitjable.

. Entre les legitimacions que es refereixen i fonamenten reivindicacions o desigs, heus aquí alguns exemples:

- (parlant del tracte a la comisaria) "... que lo tenían que haber pagado ellos, porque, cuando uno va detenido, no sé, lo detienen y que les den la comida ¿no? porque no lo van a dejar sin comer. La tuvimos que pagar nosotros, aquello".
- "... pero, no sé, si la gente, los presos mismamente, se comportasen ¿no?, pero, no sé, si pues la Modelo podría ser una carcel, en que se estaría puteao, pero no tanto como se está ahora".
- "... No pagan como, no sé, que les den un trabajo y le pagasen bien, los talleres estarían llenos, pero a tope, a tope ¿no?. Estos talleres son de hacer bolsos y, no sé, cuatro tonterías, que se inventan ellos, no sé. Yo no he estao, porque, yo paso mucho de que me exploten, porque si encima de estar encerrao te van a estar explotando, que trabajen ellos si quieren, hombre. Mira, yo creo que lo ideal, aquí en la Modelo fuese, un tío atraca un banco, o le quita a un tío las pelás por la calle o cualquier cosa de éstas, lo meten para allí, pero que allí, no sé, le pongan unos talleres, en que por ejemplo se saque una semana normal, como aquí en la calle, el tío yo estoy seguro de que se va a apuntar ¿no? a los talleres, y que puede trabajar tranquilamente"...

- "La cárcel tendría que ser un centro donde reformaran a la gente. Sí, no sé, un centro de rehabilitación o algo así ¿no?".

- "Yo no sé, los veo... (los policías) Yo sé que son trabajadores ¿no? que tienen, que estar por unas cosas pero... si tienen que ayudar al pueblo ¿no? que ayude al pueblo, y que no vayan en contra del pueblo, que porque te pague el gobierno, no ayuda al gobierno ¿no? yo las veo así"...

- "¡Hostia! los Jonglars, son una gente que enrolla pero cantidad de bien ¿no? yo me divertí con ellos y siempre estaba con ellos ¿no? porque son gente que vale la pena convivir con ellos. Esto fue una injusticia, una injusticia de las mayores, que han hecho aquí en España, tío, porque un tío, unos tíos que hacen una obra de teatro ¿eh? diciendo que mataron a un tío en Tarragona, por... sin saber como lo mataron ni por qué, ni nada, no se, ¿no?"...

- "Yo no sé como a esta gente la meten en la cárcel ¿no? Mira, esta gente, que no van con ninguna maldad y que van, no sé, abriendo los ojos a la gente ¿no? yo no sé por qué los meten en la cárcel ¿no? yo estoy totalmente en contra de la injusticia que hicieron con ellos ¿no? Yo, mira, la primera vez, vale, hice unas cosas que no tenía que haberlas hecho ¿no? pero mira, me metieron, pues mira, qué vas a hacer, aguantar ¿no?".

Hi ha ara unes legitimacions que fonamenten, a través d'unes reivindicacions i desigs, uns criteris d'orientació i d'organització de l'acció. Així, per exemple, tant l'incident del menjar

a la comissaria, com la qüestió del treball a la presó són ver-taderes estructuracions de l'acció en funció de la legitimació de la necessitat de menjar o de la conveniència d'arbitrar una compensació econòmica que faci suportable el treball dintre la institució penal.

Per altra banda, els desigs manifestats sobre la presó, la justificació de la policia en tant que servidors del poble o la protesta indissimulada entorn de la condemna dels Joglars, són evidències col.lectives que tenen, certament, la seva base en la representació de les coses, dels fets i de les persones a tra-vés d'un sistema d'imatges i d'expressions que estructurèn la realitat viscuda a través de conductes i de pràctiques determi-nades.

. Entre les legitimacions que estructurèn conductes, tenim els exemples següents:

- "... yo a lo mejor tengo más experiencia que él ¿no?, por lo que sea, pero, yo paso mucho de decir las cosas, y sé a quién se las digo ¿no?, pero el Jose ya ves, tío, ha habido momentos en que me han dao, m'han dao ganas de, d'inflarlo, inflarlo a guantazos ¿no? pero me he pa-rado y me he ido por no decirle nada".
- "¿Tú no les das pasta a tus viejos o qué? No sé, ellos m'han criado y m'han pagao estudios, m'han pagao, no sé, muchas cosas ¿no? entonces si ahora, ahora que ya son viejos no les vas a ayudar tú, no sé, es para que te ma-ten ¿no? y lógico".

La conducta s'estructura i es legitima a partir d'evidències que adés es basen en l'experiència (no es diuen coses a segons

qui i cal saber molt bé a qui les dius), adés es basen en consideracions ètiques que es fonamenten en el valor evident de la reciprocitat (si els pares s'han donat tant, cal tenir el sentiment de deute i d'entrega quan ells no es poden valdre per si mateixos).

.....

.....

Aquestes evidències col·lectives, és a dir, les legitimacions, són sempre objecte de creença. A través de les legitimacions, el grup delinqüencial pensa la seva situació històrica i dóna sentit i significació a la seva vida. Són objecte de creença i serviran per a orientar i estructurar l'acció col·lectiva.

1.4. Els valors

Coneguent els valors, hom pot fàcilment saber quelcom sobre els objectius del grup. Els valors són les evidències compartides per tots els membres d'un grup en tant que s'hi senten afectivament lligats. Són aquestes evidències de tal manera arrelades al si del grup que no es discuteixen pas a curt termini; és a dir, els valors tenen assegurada una certa permanència.

El valor, com hem vist més amunt, es troba associat a un procés que assegura la mobilització afectiva sobre certes orientacions per causa de l'evidència; és per això que les legitimacions es basaran en uns continguts mentals carregats de valors i és per això també que el codi normatiu serà la concreció d'un sistema pròpi de valors.

En l'exègesi del text verbalitzat per en Miguel, nosaltres hem cregut veure-hi una sèrie de valors que qualifiquen perso-

nes, realitats, sospites, desigs, judicis de valor o projectes personals de promoció. Anem a detallar separatament cadascun d'ells.

. No són pas pocs els valors que qualifiquen persones:

- "El policia éste es un buitre ¿no?"
- "Sí. Bueno allí la primera vez, había "monos" de éstos ¿no? del pañuelito amarillo (antidisturbis), los que van en las manifestaciones"...
- "Hay policías y policías ¿no?, porque hay policías que, no sé, te explican, yo he hablado bastante con muchos de allí, y unos me han caído tan mal, tío, me han caído tan mal que al final, cogía, nos mandaban cacahuetes o plátanos o cualquier cosa de éstas, así: ¡Va!, tomad, comed, las cáscaras de los plátanos, las cáscaras de los cacahuetes, se las echábamos allí ¿no?, pero esto a los que te caían mal ¿no? porque, no sé, son fachas, pero perdíos, tío".
- "Yo he sacao, no sé, una conclusión y que siempre la ten dré en pie. Los funcionarios, hay funcionarios que se..., no sé, intentan ayudar a la gente y otros que, mira, les suda la polla de que uno mejore u otro no mejore".
- "Hombre, la tía se enrolla bastante ¿no?. No sé cómo decirte, es una tía bastante competente ¿no? le ha salido esto, pues mira se lo toma como mujer, no sé,... yo me llevo bien con ella, ella se lleva bien conmigo, pero... en mi casa tenemos sitio para vivir ¿no? tenemos aparte

vivienda, y abajo hay otra, pues arriba hay una vivienda, y a lo mejor se mete la tía allí a vivir, bueno vivimos allí los dos y mira, pero... a lo mejor si por cualquier cosa empezamos a coger malos rollos, pues mira tú vete con tus padres y yo me quedo con los míos". (està parlant de la nòvia i el seu possible embarç)

- "Sí, y al primero que dio una hostia, que un poco más y me tira al suelo, el tío puta, y es un tío cantidad de ganso, me dice: ¡hola! que hay que, ¿ya has salido? y tal y cual. Y digo: mira pues sí, ¿pasa algo o qué, y tu me conoces de algo o qué?"...
- "... me lo encontré y me estuvo invitando y tal y, sí sí, es un tío que, no sé ¿no?, es muy chulo, pero es un tío, que explica las cosas bastante bien ¿no? y a mí me explicó cosas que, no sé. Unas las he tomado bastante bien y otras las he tomado bastante mal ¿no?".
- "... mira he estao viviendo dos años con curas, tío, dos años con curas, tío, en colegio interno durmiendo, o sea pasando todos los días con ellos ¿no? y me caen tan mal porque son tan chorizos, tío, son tan chorizos, van perdiendo pelas, y no les hacen falta pelas ¿no?"...
- "los partidos políticos... Mira, que cada uno se busque las cosas por donde pueda y, todos son iguales. Mira, unos son mejores, y otros son peores, porque es lógico ¿no?".
- "La primera vez, no sé por lo que sería o, no sé, la primera vez veía un policía, tío, y era como si viese, no sé... iba, iba, cantidad de mosqueao ya verás este tío,

ya verás este tío y... yo cuando salí la primera vez de cía ya verá este tío y, no sé, y me lo veía con odio, tío, con un odio, que era demasiado ¿no?, pero, no sé, ahora ya paso tanto, paso tanto, que no les hago ni puto caso, porque...es... no sé"...

- "Franco era un hijo de puta".

Aquestes valoracions de les persones estructuraren el món i les relacions socials d'una manera dicotòmica: els bons i els dolents, els amics i els enemics.

La bondat va lligada estretament a l'evidència de la relació personal de l'actor sostinguda amb unes determinades persones per a lograr un bé; d'aquí es desprèn aquest cant líric a la nòvia de qui, com a verbalització suprema de la seva bondat, diu que és una persona bastant "competent".

La maldat, per la seva banda, també és evident i es concreta en totes aquelles persones que només fan que oprimir, controlar i perseguir l'actor: els policies, (buitre, monos, fachas, gansos, chulos), funcionaris i capellans.

Encara hi ha un darrer aspecte que qualifica les persones en una mena d'indiferència: els partits polítics i, darrerament, els policies dels qui "no hago ni puto caso".

L'actor se sent afectivament lligat a les valoracions que fa de les persones i són qualificatius que no es discuteixen pas a curt termini: les coses són com són per causa de la seva evidència.

. Hi ha encara uns valors que qualifiquen realitats viscudes:

- "Sí, pero nada, esta gente (els antidisturbis) nada¿no?, allí (a la presó) los que reparten el bacalao son los presos, porque, si los presos dicen una cosa y los funcionarios están en otra, lo único que adelantan es tenerlos encerrados, pero cuando los sueltan otra vez, les abren, para ir al patio o algo, pues la protesta sigue en pie ¿no? hasta que se les da o no se les da, no sé".
- "Celdas de castigo... la quinta galería, ahora es la quinta galería, cantidad de mal, tío cantidad de mal, no lo aconsejo a nadie"...
- "... Ara que es una mierda, tío, el pasar en la cárcel es una mierda".

Aquestes tres valoracions referides a tants aspectes diferents de la presó, celdes de càstig, les relacions mafioses entre els presos i la qualificació negativa de l'estada al penal, són evidències col·lectives que comporten un rebuig afectiu clarament manifestat per l'actor.

L'actitud evidenciada en la valoració negativa de la presó i de tot el que la rodeja, serà un dels objectius del grup com a tal; això explica precisament moltes de les postures del nostre personatge quan ens parla de la voluntat expressa de defugir l'acusació que podria degenerar en el càstig de la reclusió.

. Hi ha encara valors que es fonamenten en pures sospites:

- "Yo creo que tanto los funcionarios, como cualquier tío más, no se... y yo creo que los funcionarios se tienen

que enrollar porque tienen que sacar pelas ¿no?. Porque te dan para hacerte dos porros, te dan 500 pelas ¿no?.. No sé si se lo cobrarán ellos, o no sé, qué historias se meten ¿no? pero... Mira si un funcionario allí, por ejemplo, pasa una barra de 1.000 pesetas, como las pasan allí en la calle, allí pueden sacar unas 4.000 pesetas... Sí, sí, si son... y no me extrañaría que fuesen ellos, los que pasan, no sé, whisky, ginebra, coñac, chocolate, de todo ¿no?, de lo que está prohibido pasar..."

- "... viven, viven como reyes, tío, cobran cincuenta mil y pico de pelas y luego no hacen nada ¿no?, porque ya ves, allí todos tienen que abrir y cerrar puertas, para hacer los recuentos, y se las abrimos nosotros..."

El tema dels funcionaris suposa una sèrie de valoracions que permet àdhuc tota mena de pressumpcions; la qualificació dels funcionaris autoritza l'actor a pensar que, per una banda, aquests fan els seus negocis i, per l'altra, que la seva feina és totalment eixorca. Independentment de la veritat o de la falsedat de les seves afirmacions, aquí volem únicament posar l'accent en les ambigüetats del "yo creo" i la incertesa de les seves afirmacions "no sé si se lo cobrarán ellos".

Darrera les sospites i les suposicions, hi ha un contingut valoratiu que no es pot desestimar.

. Hi ha valoracions que, partint de la realitat, intenten manifestar uns desigs reals i carregats d'esperança:

- "... y fuese así y cada vez les diesen más libertad, poco a poco, a un tío que lo condenan... Tendrían que

intentar reformar al individuo. Sí, claro. Sería lo lógico, porque, no sé, por ejemplo, que te encierren un mes has hecho algo ¡vale!, mereces un castigo, que te encierren un mes ¿no?, pero allí dentro, que te ayuden ¿no?, que no te tengan como a un perro, tío..."

- "En España les dan, les dan palos en cantidad. Para mí la mejor policía es la del Canadá ¿no?. Te hacen una serie de tests, y de preguntar y t'o rollo, de que al final combinando las contestaciones de unas preguntas con otras te sacan de que si eres culpable o eres inocente ¿no?. Entonces esto vale mucho, y no te tocan el pelo, tío".

És el gran somni verbalitzat de la reforma carcelària i de la reforma policial. Darrera les afirmacions hi ha, certament, una valoració negativa de la presó i de la policia; ni la institució carcelària ni la manera de fer policial serveixen a la finalitat per la qual han estat fetes. Les desvaloracions que manifesta l'actor es basen en desigs reals i en l'esperança d'un canvi o, almenys, en la recerca de models que puguin servir d'alternativa a la situació present.

. Hi ha encara en el diàleg amb el nostre personatge, unes valoracions que desemboquen en judicis de valor i que són la manifestació concreta de com estructura el món des del seu punt de vista cultural i de quins són els objectius concrets del grup de referència:

- "Ahora hay gente que, no sé, tienen que... no ha encontrado trabajo por ningún sitio, y mira, y le ha cusato el cuerpo de la policia, porque ganan pelas y no hacen nada y, mira, pero son gente que se enrolla ¿no? dicen: mira

yo tengo esto, paso mucho de historias ¿no? y mira y van viviendo así..."

- "El mayor capital está en el gobierno. Ahora el mayor capital del mundo está en la Iglesia ¿no?. Después en los gobiernos, o viene de la Iglesia ¿no? o viene de los gobiernos: uno de los dos sitios".
- "ETA... yo creo, que es una mafia entre capitalistas".
- "... yo prefiero, por ejemplo, un socialismo, que un comunismo. Un socialismo que un capitalismo ¿no? pero, no sé, también prefiero un anarquismo mejor que un socialismo ¿no?... és lógico..."

Un valor central gravita en totes aquestes afirmacions: el suprem bé del diner; és així com es judica la vocació policial i és així com s'enfoca tota la dimensió de la política. Judicis de valor, expressats amb matisos molt diferents; però que tots tenen el denominador comú del diner.

El món s'estructura, doncs, en funció d'aquest valor al que s'acorda una dimensió insospitada. El centre d'aquestes afirmacions, que es veuen com evidències, no és altre que el mateix actor; així ho ratifica amb les locucions centrals "yo creo", "yo prefiero".

. Finalment, hi ha un valor que podria passar fàcilment desapercebut i que no és altre que el que ve determinat per la seva personal promoció:

- "Me ha entrado, por mi cuenta ¿no? porque ya que tengo el título de auxiliar tècnico, no sé, prefiero, prefie-

ro ya salir técnico, ni auxiliar ni nada no?. Es lógico de... terminar ya el curso, ya ser oficial de primera o lo que sea ¿no?, pero sin historias marineras de auxiliar ni nada".

Un valor basat fonamentalment en el desig de la promoció i, per tant, amb la voluntat explícita de no quedar-se a un estadi intermig que repercuteix en la valoració pròpia i de la pròpia identitat.

.....

.....

Dèiem més amunt que els valors i les legitimacions es troben perfectament lligats. La funció de la legitimació és la de fer acceptable un cert nombre de valors, tant si es tracta d'itineraris imaginats (fruit del pensament simbòlic) com d'itineraris racionalitzats (dotats d'una forta coherència lògica).

Aquesta il·lació entre legitimació i valor, dóna un element de coneixement amb criteris d'avaluació; l'articulació del sistema cultural dependrà també d'aquest mode de lligam (com abans ho referíem del lligam entre normes i coneixement empíric). Aquest coneixement, fruit d'aquesta connexió, és de l'ordre simbòlic, no pas de l'ordre pràctic; és a dir, és un coneixement que fonamenta moltes significacions que tindran conseqüències i efectes immediats en les pràctiques socials.

El sistema cultural produeix uns efectes sobre les pràctiques que anteriorment hem anomenat estructurals. De fet, aquests efectes, derivant de les estructures socials, són capaços de produir una mobilització i, encara, una percepció de la pròpia identitat i de la dels altres. Aquests efectes donen una percepció del que és normal o no ho és i del que és possible o no ho

és. Aquest concepte de normalitat-anormalitat, possibilitat-impossibilitat tindrà unes clares conseqüències sobre les pràctiques socials i sobre la lògica d'aquestes.

Els hem anomenat efectes de consciència perquè són aptes a construir una percepció, una avaluació, un projecte... S'elaborarà un sentit i, per tant, es tindrà una percepció determinada de la vida social. És per això que és tan important l'anàlisi dels efectes estructurals sobre les pràctiques.

A manera de síntesi de tot el que hem analitzat en els quatre components del sistema cultural, podem dir, en funció d'aquesta anàlisi, el següent:

a) El coneixement empíric ha permès d'adquirir una riquesa personal que és veritablement ben específica. Per via d'exemple:

- coordinador de la Copel a la presó
- haver disposat d'armes
- tenir personalment un futur negre
- s'ha comès molts delictes abans de la primera detenció
- sortida de la presó decepcionadora per la falla dels amics
- constatació de viure en un món mafiós
- sentiment fatalista amb la pèrdua de les amigues
- sorpresa indissimulada davant la reacció dels pares

b) Les normes autoconstruïdes s'ajusten coherentment a les condicions i els ajornaments concrets d'aquest pròpi món. Recordem:

- la necessitat d'adaptar-se segons conveniències a les normes per tal de sobreviure

- hom no s'ha d'alterar davant res perquè en aquest món tot és esperable i cal actuar segons els aconteixements ho vagin autoritzant
- cal tenir perspiciàcia per a defugir les acusacions
- hi ha un marge que es fa necessari atorgar a la sort
- no s'ha de provocar jamai conflictes innecessaris
- cal tenir compte que la llei de la reciprocitat -el tornar un bé amb un altre bé- no sempre es dona

c) Les legitimacions, com evidència col·lectiva, vindran a justificar i donar explicació a situacions pròpies d'aquest món. Per via d'exemple:

- la fugida a l'estranger de qui és perseguit
- la necessitat de robar per a menjar
- l'astúcia i la perícia necessàries en aquest món
- la necessitat de rendabilitzar el diner adequadament
- el refús del treball a la presó
- la injustícia (com una de tantes) que es va fer en el tractament dels Joglars
- silenciar les coses segons a on per a no ésser denunciat
- l'ètica de la reciprocitat de cara als pares

d) Els valors, com a objectius del grup, seran les evidències compartides pels membres que l'integren. Heus aquí alguns trets:

- la divisió del món en bons i dolents en funció de l'experiència de relació personal sostinguda
- desvaloració de la presó i dels funcionaris (carregant-los de sospites més o menys fonamentades)
- la identitat personal passa per la pròpia estima i la pròpia qualificació
- el suprem valor amb el que es mesuren totes les coses és el diner

2. El sistema social

Pensem que la motricitat del sistema cultural adquireix la seva plena dinàmica en tant que inserit en el sistema social amb els seus aspectes econòmics i polítics. La nostra anàlisi de les pràctiques delinqüencials, en la seva lògica d'apropiació, caldrà que tingui ben present l'articulació del cultural, del social i de la dinàmica afectiva.

Hi ha quelcom més que els efectes de consciència i, precisament per això, aquests efectes, fruit del sistema cultural, s'enquadraran en uns efectes de poder que seran a l'ensem fruit de la dimensió econòmica i de la dimensió política.

2.1. La dimensió econòmica

No és altra que el conjunt de recursos necessaris a la sobrevivència. Molts d'aquests recursos no tenen res a veure amb la producció de béns materials. Intentem prosseguir el despulament i l'exègesi que havíem fet fins ara.

La nostra sistematització, agruparà aquests recursos, tal com són expressats per l'actor, en els que són d'ordre material i els que pertiquen a l'ordre no material.

. Referim-nos, primer de tot, als recursos materials:

- "De aquella protesta salieron muchas cosas ¿no? Mejoraron un poco la comida, y mejoraron, no sé, la comodidad, que había allí. La mejoraron un poco..."
- "¡Hostia! Sería un desmadre, tío. Yo, no sé, pero si me ten la cárcel de tías, por ejemplo, que está en la Tri-

nidad, la meten en Modelo. Meten las tías en la Modelo, iban a ir de puto culo ¿no?, porque hay gente, tío, que no ve a una tía, no toca a una tía, de hace lo menos, por ejemplo, un año o dos..."

- "Hombre lo sabes ¿no?. pero... No sé, cómo voy a decirte... si, por ejemplo, tú no tienes trabajo y no tienes nada, ¿no? no sé, yo a mi no me falta nada ¿no? de comida y eso no me falta nada, dormir duermo, en mi casa, como en mi casa..."

- "No sé, mira, yo ahora como estoy viviendo no me hace falta nada ¿no? porque sí, si yo necesito por ejemplo para un fin de semana 1.000 pelás, no me faltan..."

Poques són les expressions que evoquin els recursos materials necessaris a la sobrevivència. D'una banda, la seva situació de vida amb el pares, resol tots els problemes de necessitat material; d'altra banda, només hem trobat l'al·lusió a la millora a la presó després de la protesta i la constatació de la deficiència sexual dels individus recluïts a la institució penal.

Amb tot, i apartant-nos una mica de l'anàlisi del contingut del diàleg sostingut amb en Miguel i tal com es fa constar a l'enquadrament i circumstàncies del diàleg amb en Miguel que hem consignat a l'apèndix, sabem que la seva vida material no ha pas estat d'un estil opulent. Tant els aspectes migratoris, com la situació i ubicació de l'habitacle autoconstruït de Vallvidrera on habiten els pares, com l'estat de salut dels mateixos pares, fan sospitar en una infància carregada de carències de tot. Per tant, en principi, la dimensió econòmica està certament marcada per la indigència i la privació o, almenys, per l'absència del que l'expressió "no me hace falta nada" podria fer pensar.

. Pel que fa als recursos no materials, en Miguel diu:

- "... y es lo que pasa ahora, si a lo mejor yo me tiro una semana sin pelás, pues los otros tíos me ayudan ¿no? Ara, que a lo mejor a la semana siguiente tengo yo cantidad de pelás y los otros no tienen ninguno nada ¿no? a lo mejor me toca pagar a mi perder y le tengo que pagar, a todos todo, gasolina del coche, y toda la historia, pero, no sé, a mi no me cuesta nada. Es como una comuna, como una comuna esto, que necesita alguno algo, pues se le da, ara cuando necesite algo el otro, y ése lo ha de dar a otro, pues mira también igual ¿no?. Asín pues da gusto vivir, tío".

- "En mi casa, no sé, de descendencia no hay ¿no?, de fresador. Ara yo estao estudiando dos años y pico y me va bastante y he hecho faenas de oficial de primera... No sé, si yo mira, yo me salí de un colegio de Ciudad Real y me quedé colgao ¿no? porque allí estuve llevando una fresa y un torno ¿no? pero me iba más la fresa ¿no? hacía trabajos más finos, trabajos más tranquilos y tal, entonces pasé aquí a uno en Pueblo Nuevo, y también estuve llevando fresas y tornos ¿no?, pero ya al final me quedé con la fresa y me va bastante el rollo este. Entonces me quedé colgao ¿no?, porque me dijeron: Mira, si quieres continuar tienes que pagar 60.000 pelás ¿no? porque pasé, estuve un año y pico ¿eh? aquí en Pueblo Nuevo, pero por la cara ¿no?. Digo: ¡Hostia! ¿de dónde saco yo 60.000 pelás? ¿no?, porque pasé, estuve un año y pico, pero por la cara. Mira, tienes que pagar 60.000 pelás si quieres seguir el curso. Si yo no tengo pelás. Y estuve mirando, estuve haciendo bastantes cosas para que, para acabar el curso sin pagar ¿no? entonces, no

sé, no... no encontré ninguna salida y me tuve que salir, por huevos, bueno me tuve que salir que me echaron ¿no? si no pagaba las 60.000 pelás me echaban. Entonces me echaron y me quedé colgao, me dieron el título de auxiliar técnico y pasé mucho de historias ¿no?. Estuve mirando varios trabajos, aquí por Hospitalet, aquí en Sarriá estuve mirando uno, en Hospitalet estuve mirando tres, luego por allí por Pueblo Nuevo estuve mirando otros dos, pero me pagaban tan poco, que encima, o sea lo que me pagaban, tenía que poner pelás encima para los viajes y todo el rollo ¿no? porque me tenía que quedar a comer fuera y pagar los viajes y perdía dinero ¿no?, entonces no me interesaba y, no sé, y un trabajo de éstos aún no interesa ¿no?, prefiero terminar el curso, y pasar de historias, de que me paguen un jornal, que no tenga yo que poner el dinero encima ¿no?, porque si tengo que poner dinero encima es la ruina ¿no?..."

Malgrat que la cita hagi estat potser excessivament llarga, valia la pena situar perfectament les coordenades d'aquesta història, tan plena de significacions i de contingut.

En aquesta dimensió dels recursos no materials, hi ha l'expressió de la satisfacció que dona la vida viscuda en una plena sol.lidaritat amb els companys, comparada gràficament a una "comuna" i, per altra banda, aquest interessant itinerari del seu aprenentatge laboral que es trenca i es desfà per l'exigència d'un pagament a l'hora de voler decididament afrontar i completar la seva plena dedicació professional.

En Miguel, en aquest aspecte laboral, acabarà passant d'històries i veurà truncada, no solament la seva formació professional, sinó el mateix exercici de la seva activitat per causa de

la situació d'explotació a la qual s'el sotmet, o a la qual creu ell que està sotmès.

Només la història personal d'en Miguel en un futur més o menys llunyà, podrà donar testimoni de les desastroses conseqüències a les que es pot veure abocat el nostre actor.

2.2. La dimensió política

Aquesta dimensió econòmica funciona articulant-se en una dimensió política; o sigui, amb els procediments de coordinació i de jerarquització a l'hora d'imposar unes prioritats.

La dimensió política evoca constantment control i poder. Com dèiem més amunt, aquest poder i aquest control pot ésser normatiu, quan els individus interioritzen les normes que serveixen a l'orientació col·lectiva; la coherència del grup, a través de la interiorització, és aleshores perfecta. El poder i el control pot ésser coercitiu, basat en el monopoli de la força i de la pressió física; la coherència del grup és, aleshores, extraordinàriament feble. I, encara, aquest poder i aquest control pot ésser remuneratiu, basat en un sistema de retribucions i càstigs; aquí també la coherència del grup és relativament feble.

La sistematització l'hem fet ara a partir de les expressions que evoquen un tipus de relacions socials que determinen, per la seva banda, una certa coordinació i jerarquització a l'hora d'imposar unes prioritats: hi ha unes relacions que el nostre actor ni domina ni controla perquè depenen d'una altra esfera de valors, hi ha una altra gamma de relacions socials mafioses i carregades de tensions, hi ha un tercer tipus de relacions socials fonamentades en la coerció i, finalment, hi ha una je-

rarquització social que troba la seva base en l'experiència personal.

. Parlem de les primeres, les relacions socials que no es dominen i s'escapen:

- "Al llegar a Vía Layetana, fue una historia también¿no? porque te cogen manía o por lo que sea, por lo... por lo que entregan de Iradier, por lo que.. entregan de Iradier te cogen manía o por lo que sea ¿no?..."

- "las pelas que teníamos nosotros, que no nos las dejaron bajar al calabozo, las dejaron arriba en la oficina, nos las descontaron ¿no? que, no sé, la historia que se traerá esta gente ¿no?"...

- "La segunda me metieron, no se, se ve que hacía falta gente allí, p'a llenar, p'a llenarla y mira y nos cogieron a unos cuantos y ¡hale! p'adentro, vosotros adentro".

- "Y claro... y después resultó, que me salió una causa después de haber estado allí ¿no?. Me salió una causa, o sea, dentro había tenido ya cuatro ¿no?, pero después me salió otra, me citaron, fui... A mí cuando me cogieron la primera vez, me salieron cuatro causas. Sí, y estando allí dentro me salió otra. Porque... esto es porque, está allí... había... cuatro causas, o sea, habían cuatro denuncias ¿no?, pero salieron más cosas, de... más cosas, aparte de estas cuatro, salieron más cosas. Encontraron una denuncia más. No sé el rollo que se llevará esta gente, encontraron una denuncia más de lo... de otra cosa que habíamos hecho. Entonces me citaron y me dijeron, que si quería estar, seguir estando en li-

bertad, que... que tenía que pagar 150.000 pelás. Yo cogí y dije que no, que 150.000 pelás yo no las podía pagar porque no tenía ¿no? que haría una de estas... ¿como se llama esto?... una insolvencia, y a ver si me podían dejar tranquilo. Y sí, sí y fui y hice la insolvencia y todo el rollo marinero, y no sé el rollo que se armarían en el juzgao, y cogieron y va, y busca y captura, pero después de siete u ocho meses de haber hecho la insolvencia. Cogieron y nos metieron p'a dentro asín, como aquel que dice hace falta gente y ¡hale! p'adentro ¿no?".

- "Mira con esto del chocolate, si te cogen una barra, a lo mejor no te dicen nada ¿no? o a lo mejor te llevan detenio, no sé, 24 horas, 48 horas, 72, pero no pasas a la cárcel..."

- "Si me volviesen a enganchar? ¡Hostia!, no sé, no... te podrían meter, no sé, igual no te pasaba nada, igual no sé, igual es como la primera vez ¿no?, pero que ya vas preparao para lo que te dicen y lo que te hacen en la comisaría, y toda la historia, a lo mejor te pasa menos ¿no?, pero a lo mejor te pasa más."

- "Esta última vez, ¿no?, esta última vez he salido por.. Mira, aquello que se han dao cuenta de la equivocación que han cometido ¿no?, y m'han dicho mira, incluso me llegaron pidiendo perdón ¿no?. A mí cuando me dieron la libertad me llegaron p'a pedirla perdón: Oye, perdona que no hayamos venido antes, pero tal y cual, y la historia que se montan los tíos ¿no?. Digo: mira, ¿qué se le va a hacer? digo, los... los malos ratos que yo he pasao aquí yo creo que el juzgao me los va a pagar ¿no?

o sea, que tranquilos. Porque me fue el secretario del juez, o sea que tranquilo, salí y, en paz ¿no?, luego me dijeron que me tenía que presentar los días 15 y 1 de cada mes ¿no?, y... y llegué el primer día que me tenía que presentar y me dijeron que si, había cambiado de domicilio y que fuese ¿no? y lo dijese, pero que si no cambiaba de domicilio que no hacía falta que fuese, o sea que yo me quedé tan tranquilo ¿no?. Es una historia".

- "Sí, si te pueden, si mismamente como aquí estamos bebiendo una cerveza te pueden venir "pun" quedas detenido, por la cara, y... no tienes derecho a decir nada ¿he?, te detienen y una vez esto que llegas a la comisaría te dicen ¿quieres un abogado?, ¿quieres esto?, ¿quieres de lo otro?, ahora sí ¿no?. Antes no, pero ahora te pueden detener por ir, no sé, por la calle, te detienen, te llevan a la comisaría, te piden documentación, te... si trabajas o haces lo que sea y, no sé, y te pueden detener por esto".

Aquestes referències, prescindint de la sinceritat que contenen o de la necessitat de verbalitzar un encobriment que hi pugui haver al darrera, és a dir, sense voler entrar en cap mena de procés d'intenció, aquestes frases posen en evidència la degradació d'unes relacions que, com vèiem en altres moments de la nostra anàlisi, desemboquen en un maniqueisme que s'entreté en separar i classificar les situacions entre bones i dolentes i les persones entre amics i enemics. Des d'aleshores, els qui es troben a la voravia d'enfront, és a dir, els qui han estat objecte d'una identificació negativa, mantenen unes relacions socials amb l'actor completament deteriorades o, almenys, la relació amb aitals persones s'escapa del pròpi domini.

Evidentment, les relacions amb la policia i amb la justícia, vénen plenament dominades per aquest arbitrari que, a l'ensem, és un fidel reflexe d'una distància jeràrquica i de poder que neix del fet que aquelles instàncies tenen el patrimoni de la coacció i del control. Les expressions "te cogen manía", "no sé la historia que se traerá esta gente", "no sé el rollo que se llevará esta gente", "a lo mejor no te dicen nada o a lo mejor te llevan detenido", "a lo mejor te pasa menos o a lo mejor te pasa más", "la historia que se montan los tíos"... són un fidel reflexe d'aquesta mena de relacions incontrolables i totalment incomprensibles.

Amb aquest primer apartat d'aquest tipus de relacions socials incomprovables, la jerarquia de les prioritats socials que establirà aquest món de la desviació serà, en conseqüència, d'astúcia i, en un cas extrem, d'agressivitat. No són pas pocs els elements que trobem en el nostre text que fan referència a aquesta mena de resposta; davant el desconegut, hom actua amb una lògica de resposta evasiva i d'escapisme.

. Entre les relacions socials marcades per les tensions i la màfia, evocarem les referències següents:

- "Sí, sí, por la cara, lo que se dice una detención por la cara".
- (parlant de la vida de la presó) "... es una mafia, pero para encontrar esta mafia, no sé, tienes que investigar a un tío, a otro, a otro, a todos los que están allí dentro".
- "Vas para dentro pero rápido ¿no? y es lo que no piensas, tío. A lo mejor el día que vas presumiendo allí de

plaquita y tal ¿no?, pues, vale, pues aquel día no van ¿no? pero a lo mejor el día siguiente, a lo mejor va un tío, que no lo conoces de nada o que le conoces, que a lo mejor lo lleva en el bolsillo o lo lleva en cualquier sitio, y se presentan allí, dan una redada, y, y, t'o Dios p'a dentro ¿no?. Y esto es lo que a mi me cae tan mal ¿no?".

La detenció "por la cara" i l'al.lusió a la "redada", resituen aquelles relacions incomprensibles, a les que ens referiem més amunt, en un context particularment difícil: l'existència d'una verdadera tensió en aquell món maniqueu amb el que redueix el desviat tota la realitat existencial de les seves relacions socials.

Per altra banda, les relacions mafioses que es creen al si de la institució penal, configuren un món en el qual la confiabilitat és un problema veritablement difícil d'assolir.

. Hi ha encara una mena de relacions socials que, concretant el que ha estat dit fins ara, fan evident l'ús del monopoli de la força i de la coerció:

- "Sí, sí, a mí los secretas allí en... Iradier y en Vía Layetana, me pusieron bien. Uno por detrás, te dan aquí así ¿no? donde se juntan las costillas, aquí así... Sí, que ahí pica en cantidad ¿no? y por aquí atrás, aquí en la espina dorsal, tío. Uno por delante te da un golpe y cuando vas p'atrás te da el de atrás, tío, y vas p'alante, p'atrás, pareces una máquina ¿no? y hasta que te ponen bien..."

- "Qué va, allí en Vía Layetana te pegan por la cara, hombre, si cuando vas allá ya sabes todo lo que... el interrogatorio que te han hecho ¿no? y todo ¿no?. Allí te calientan..."

- "Sí, ahora cantidad de puteados, o sea, salías por la mañana al patio y cuando pasabas de patio, "pun", te cerraban las puertas, cosa que no hacían antes ¿no?. Antes pasabas de patio y las puertas abiertas, ahora cada uno en su celda ¿no? y, no sé, muy mal siempre cerrado, cuando se le antojaba a una guardia, a los funcionarios. A una guardia se le antojaba no sacarte a patio, pues cogían y te tenían encerrao por la cara. Pero cuando se les antojaba a ellos una cosa, o te quedas en la celda o, no sé, te dan un curro, o te llevan a registrarte por la cara, te ponen en pelotas o, no sé, cualquier cosa, cualquier chorrada, se buscan cualquier historia para hacerte putadas, para hacértelas negras ¿no?, entiendes, y me llevé, me llevé, no sé..."

- (recordant una expressió d'un policia) "Mira, tengo ganas de verte, de coerte algún día para matarte a palos".

- "Claro, y empiezan a darte toques, hasta que ya, a mi lo que me pasó ¿no?, de que, de que uno empezaron a dar toques y yo decía que no lo había hecho, hasta que me enseñaron las declaraciones del otro firmadas ¿no? de que había estao yo, y lo había hecho de esta forma, de la otra, de la otra y de la otra. Yo qué tengo que hacer entonces, si estás solo... La ley que prohíbe pegar a la gente, no sé, pero se la pasan por los huevos".

- "No lo sé, mira yo sólo sé que por ejemplo está prohibido pegarle a un tío, al hacer el interrogatorio. Ara yo no creo de que un tío, un tío, de que a lo mejor ha asesinado o ha matado o, yo qué sé, ha robao, atracao algún banco o algo asín, que le hagan firmar de con firma ha tenido dos muertos, ha atracao tres o cuatro bancos y tenido cantidad de cosas. Yo creo que a este tío le han tenido que dar tal paliza que se tiene que volver majara, tío, lo han tenido, que volver majara. Mira yo.... mira si a mí no me dan cuando estuve la primera vez, no me dan tanto como me dieron, y me enseñan las declaraciones firmadas, yo digo que no tenía nada que ver y con esto termino ¿no?, hasta que dije: bueno ya está".

- "porque hay mucha gente en la cárcel en que tiene, a lo mejor cuatro o cinco coches robados, cantidad de cosas robadas y luego no las ha hecho, porque han estao dando palos y le han dicho: esto lo has hecho ¿no? "pun", "pun", "pun". L'han estado dando palos hasta que ha dicho: bueno, pues sí y ha firmao. Luego llega al Palacio de Justicia, como ha tenío la firma pues le han dicho: bueno tú has firmao aquí ¿no? y marcas de haberte dao palos, no quedan no".

Totes aquestes referències al.ludeixen sempre a la mateixa temàtica: la violència emprada pels qui maniqueament han estat enquadrats a la banda dels dolents. La força i la coerció contaminen encara més aquelles relacions del món delinqüencial i no més fan que separar-los obstinadament del món dit normal i enfonsar-los en la paranoia del sentiment de segregació.

. Hi ha, encara, un darrer aspecte de les relacions socials expressades per l'actor que se centra en les que determinen una jerarquització social fonamentada en l'experiència:

- "No, nada no, esto de que mande uno, esto pasa... Si esto ya ha pasao, tío, esto de que mande uno de que diga bueno, aquí hay que rendir cuentas, nada, nada, cada uno sus cuentas y cada uno su rollo, si alguno a lo mejor un día está frito de pelas pues, no sé, hay cuatro o cinco tíos, que le pueden ayudar, pagarle una cerveza, no sé, no cuesta nada ¿no?".

Pel que diu en Miguel, hom té la impressió que la vida l'ha endurit de tal manera que el fenomen de la banda juvenil ja no es presenta com una necessitat. D'ara endavant cadascú porta la vida de la seva manera, sense deixar de tenir compte de la importància d'unes relacions de companyonisme sobre les quals sempre cal recolzar-s'hi.

Això relliga una mica amb el que havíem vist nosaltres mateixos en un estudi sobre delinqüència juvenil,⁽¹⁾ puix que la necessitat de la banda i del grup sol·lidari d'acció comú, és un fenomen típic de l'adolescència o, almenys, dels inicis de la vida anomenada delictiva. No cal oblidar que aleshores descobríem nosaltres una bona quantitat de valors que es troben conexes a la banda juvenil.

Sembla, per l'experiència d'en Miguel, que a l'edat adulta la necessitat del grup és més puntual i esporàdica i que la ne-

---

(1) Bonal, R.-Costa, J., La delinqüència juvenil, avui. El cas de Mataró, Barcelona, Publicacions de la Fundació Jaume Bofill, 1979, especialment les planes 96 i ss.

cessitat de l'actuació grupal no és tan evident i que pertany a un fenomen del passat.

.....

.....

El conjunt del sistema social, amb la seva dimensió econòmica i la seva dimensió política, té uns efectes sobre les pràctiques que, anteriorment, hem anomenat estructurats. Aquests efectes deriven lògicament d'un mode de producció determinat i el mode de producció capitalista es caracteritza per la tècnica avançada, la propietat privada dels mitjans de producció i la recerca del màxim benefici. Notes bàsiques del sistema són: el caràcter jurídicament lliure de la mà d'obra, el control pels propietaris del capital de l'empresa i, per tant, de la destinació dels productes i l'orientació de les decisions econòmiques pel mercat. D'on ve que el sistema rep els noms de capitalista, lliure empresa, economia de mercat o règim de treball assalariat, gairebé equivalents.⁽²⁾

Tant des del punt de vista de la dimensió econòmica com de la dimensió política, el sistema o mode producció capitalista, estructura la ubicació de les persones en el bàndol dels qui tot ho posseeixen (béns materials i no materials i patrimoni del control social i del poder) i el dels que no posseeixen res o ben poca cosa (ni béns materials i no materials i patrimoni de l'acatament i de l'obediència). Sembla clar que el món de l'anomenada delinquència s'enquadra en aquest darrer bàndol.

Es aleshores que les experiències concretes, fins i tot antagoniques, de les persones que integren aquest món, troben un sentit i una interpretació. Es que, en certa manera, junt amb el

---

(2) Conceptes elementals tretos de la Gran Enciclopèdia Catalana. Especialment, la veu Capitalisme.

conjunt de les altres experiències que es poden analitzar dintre i a l'interior del mateix mode de producció, es configura la totalitat de l'estructura social.

Aquests efectes estructurats, que en un altre moment hem anomenat efectes de poder, fan veure com els usos determinats i diferenciats d'uns determinats elements, contribueixen i pesen decisivament per a configurar una situació determinada, independentment d'una presa de consciència. Aquest efectes de poder són capaços de contribuir a crear xarxes determinades d'interaccions; perquè són un conjunt de combinacions possibles del sistema social.

A manera de síntesi de tot el que hem analitzat del sistema social, tant en la seva dimensió econòmica com en la política, podem dir, en funció d'aquesta anàlisi, el següent:

- a) La dimensió econòmica ha dibuixat un món de carencies del que els individus que en formen part no el ressenten necessàriament com a tal.

Un dels elements potser més destacable és la conformitat jovial en la que és viscuda la pròpia realitat i, per altra banda, el desig de viure en una mena de comunió amical gratificadora.

Per altra banda, es constata també amb un relleu que és a tenir en compte, la dificultat real de trobar sortides de realització personal a l'hora que hom formula el tímid intent de "normalitzar" o d'adequar la vida a determinats elements que no formen part del seu pròpi món.

La traducció d'aquest abocament fatalista en un futur més o menys llunyà, només la història personal de ca

da individu ho pot revelar; però el fet fatídic és que hom no troba sortides a la seva pròpia situació professional. Ens referim concretament a l'aprenentatge i assumpció definitiva d'un rol professional.

- b) La dimensió política, articulant-se en l'anterior, ha traçat amb una claredat que no mereix cap mena de dubte, la configuració d'una coordinació i jerarquització de les prioritats que es troben sobredeterminades per la situació de dependència i d'enquadrament en una esfera molt concreta de l'estructura social: la dels qui no tenen cap mena de poder i, per tant, que són objecte del monopoli del control social coercitiu, més que remuneratiu i a anys llum del control social normatiu.

Com hem vist més amunt, es tracta aquí i ara d'unes altres normes, d'unes altres legitimacions, d'uns altres valors; la interiorització del sistema normatiu imperant està fortament exclós, malgrat que en la vida de cada dia hom s'hi troba constantment enfrontat.

.....

.....

El conjunt de l'anàlisi dels components del sistema cultural i del sistema social, ens fa veure que l'estructuració pròpia de la lògica d'apropiació de les pràctiques delictives, no és tant una "oposició" com una construcció pròpia i específica, irreductible a qualsevol altra.

Com ja hem dit, el sistema cultural i el sistema social suposen un recurs socialment existent, que es troba ja aquí i que determina les posicions diferenciades dintre l'estructura social.

Els efectes ideològics, que no analitzem pas directament, se situen a la confluència i a la intersecció entre el sistema cultural i els seus efectes de consciència i el sistema social i els seus efectes de poder. Aquests efectes ideològics acaben imposant com natural i única una solució arbitrària i són capaços de desplaçar la possible explicació.

El món de la delinqüència troba com natural i única la solució que ve donada per la seva pròpia realitat, des del coneixement empíric i el codi normatiu coherentment elaborat, des de les legitimacions i els valors que presideixen la seva existència; estretament relacionades amb la seva dimensió econòmica concreta i la seva dimensió política corresponent. Les pràctiques dels actors es veuran, per tant, totalment influenciades per aquesta lògica d'apropiació que no és altra cosa que les condicions reals i mentals dintre de les quals aquestes pràctiques es porten a terme.

3. La lògica intencional

Fins ara hem fet esment únicament de la dinàmica cultural i de la dinàmica social en tant en quant, constitutives de la lògica d'apropiació, són condicions "sine qua non" de la realització de les pràctiques. Pel seu caràcter de definició del que ja és aquí i per la definició de les posicions inicials dels subjectes en el seu procés d'interacció social i pel seu lligam estret amb la dinàmica afectiva, la lògica d'apropiació intenta definir el mode i les condicions de realització de les pràctiques socials.

Anem a entrar ara en un altre condicionant d'aquestes pràctiques socials i parlarem de la lògica de producció en tant en

quant, modificant les posicions diferenciades i iniguals del començament creades per la confluència i la intersecció entre el sistema cultural i el sistema social, aquesta lògica té una incidència directa sobre la realització de les pràctiques d'aquells actors.

La nostra primera indagació intentarà respondre a la pregunta de saber: ¿com s'organitza el sentit viscut que mobilitza l'actor a partir del qual certes i determinades accions són possibles? Anem a parlar del que, en el nostre paradigma, en dèiem la lògica intencional.

Hem vist més amunt que l'actor té unes prioritats sobre les quals ell es mobilitza; doncs bé, la lògica intencional pot ocasionar la transformació d'aquestes prioritats per les quals l'actor es troba en condicions d'arriscar-se en la seva pràctica social.

Per altra banda, ja hem vist que no s'ha de confondre la lògica intencional amb un procés de concientització; sovint, hi ha processos inconscients que constitueixen la trama de la lògica intencional. Aquesta no és necessàriament una activitat reflexiva; només fa que motivar els actors des de l'interior, però no és pas necessàriament un procés de consciència.

En la nostra exègesi de la conversa mantinguda amb en Miguel, hi hem descobert quatre importants tipologies de motivacions: les que condicionen conductes, les que produeixen sentiments, les que estructuraven relacions i les que determinen certs actes.

. Motivacions que condicionen determinades conductes:

- "Bueno, antes había habido una especie de..., de protesta ¿no?, una protesta y empezaron a cortarse las venas, que ya está bien. Yo pasé mucho de cortármelas, porque no veas, es una señal que te queda para toda la vida, y yo pasé mucho... y me hice el sueco ¿no? Sí, sí... estuve muy bien".

- "... Pero paso mucho del matar a un tío, porque paso mucho, te cargas una muerte que siempre cuando... queriendo o no queriendo, siempre te acuerdas en el coco ¿no?, a lo mejor cuando te vas a acostar, ¡Hostia! que me he cargao a este tío, tal y cual y es un mal rollo ¿no? no sé..."

- (parlant dels Joglars) "Sí, sí los tíos tan contentos, bueno tan contentos... es que has de estar contento, te pasas un tiempo, tío, que al final terminas majara ¿eh? Si estás pensando siempre en lo mismo, de porque te han hundido, por todas las historias terminas majara, es que terminas majara..."

Ni la força de la protesta el portarà a tallar-se les venes; ni l'odi i l'oposició el duran a matar un "tío"; ni l'excessiva reflexió el duran a perdre l'alegria. En Miguel transformarà les seves prioritats a l'hora d'arriscar-se en la seva pràctica social.

Els raonaments semblen no tenir pas passa coherència: "te queda una señal para siempre", "cuando te vas a acostar piensas que te has cargado a un tío", "al final terminas majara". No és tant la lògica del raonament com la de l'actitud finalment adoptada. Així actua aquesta lògica intencional o no objetiva.

. Motivacions que produeixen sentiments:

- "No sé, no no,... no sé, no sé, yo... yo, al menos, yo los echaba de menos ¿no? porque, no sé, había estao con viviendo con ellos, y los echaba de menos, pero cuando salí, no sé, los encontré un poco cambiados. Y, además, que me hablaban con falsedad ¿no? Y de esta falsedad m'he dado cuenta, mucho tiempo después..."
- (parlant de les seves amigues) "... y que ya pasaron mucho de historias y ahora una se ha ido a Burgos, otra se a ido a Palencia, otra a La Coruña, no sé, las he perdido, las he perdido ¿no? y eran dos tías, eran unas tías, que se enrollaban y bastante bien, pero la gente pues, no sé, se pasó mucho con ellas ¿no?".
- "No, a mi no es que hablen, bueno ha habido momentos, en que han hablado mal y otros momentos, en que me han defendío ¿no? Lo que más me jode de todo es, que si yo es tando en la calle les he dao ayuda ¿no? cuando la he necesitado ayuda, que nunca se la he pedío, n'a más cuando he estao allí dentro, no sé, y me la nieguen, que que ni, ni, me escriban una carta, tío, no sé, es un palo tan grande, que te diga: mira, tú con tu vida y yo con la mía ¿no?..."
- "... yo paso mucho de casarme. Prefiero ajuntarme y si a lo mejor me llevo bien con ella ¿no? pero si a lo mejor dentro de un año o de dos meses o, no sé, me llevo mal, pues, no sé, mira... le pago la manutención del crío, nos seguimos, seguimos siendo amigos, y el crío de los dos y ya está ¿no?".

- (explica que va tenir que treure la cadira del garrot vil) "No, mira, es que allí, que se cargan a tres tíos allí sentaos ¿no? con el casco aquel, que te meten encima, con el torniquete, y toda la mierda ¿no? con correas y tonterías, para que no te puedas mover. Es un palo ¿no? es la impresión que te da ¿no? ¡Hostia! aquí que han asesinado a tres tíos, porque han dicho la pura verdad, y ahora que tengas que sacar la silla, porque un tío dice que, que, que dejen de matar a la gente. Es un palo ¿no?, la sacas y tan contento ¿no? la sacas contento ¿no?, pero por dentro se te hace un nudo, tío. Si es verdad ¿eh? por dentro se te hace un nudo que no lo puedes soportar".

Tant el sentiment viscut per la separació dels amics o de les amigues, com la decisió de no casar-se, com la frustració i el sentiment experimentat a l'hora de treure la cadira del garrot vil, generen uns impulsos i unes emocions que poden tenir conseqüències directes en la variació o transformació de les seves prioritats del començament. Les seves pràctiques socials s'estructuraran d'una altra manera i en seran directament influenciades per aquests impulsos nous i aquestes emocions inesperades.

Anem configurant lentament però progressiva la vertadera transformació que s'opera a l'interior de l'actor.

. Motivacions que estructuraren relacions:

- (parlant del Jose) "Pero el tío, no sé, se cree que es más hombre haciendo las cosas que hace ¿no? Oye el día que caiga, tío, no me va a dar alegría ¿no? porque no es una alegría que un tío caiga preso; pero, no sé, sería

una alegría también, que se diese un poco cuenta de cómo está la cosa ¿no? porque el tío va a ciegas por el mundo, va a ciegas, no sé, hace las cosas sabiendo lo que le puede pasar ¿no?. Las hace pero sin saberlas hacer ¿no?..."

- "Los demás, no sé, ¿no? los he tratao muy poco desde que salí de esta última vez, los he tratao muy poco. Han cambiado bastante y mira cada uno a su rollo, me parece muy bien, que cada uno vaya a su aire, y se busque la vida como quiera, pero tampoco se pase ¿no?, y ninguno de los otros se pasa tanto como él ¿no?" (parla encara del Jose)

- "A la hora de pedirle pelás a mi vieja o a mi viejo pues me da corte ¿no? porque como yo no les doy nada, no sé, digo ¡Hostia!, les voy a pedir y me van a poner mala cara siempre, cavilo esto ¿no? y les pido y a lo mejor un día les pido y me dan ¿no? pero al otro día les pido y me dicen: oye, que no tengo y tal y me dan menos de lo que yo necesito, o lo que sea y entonces yo me las tengo que ingeniar..."

- "Sí, sí, porque es palo ¿no?, de que estás sacando y no estás metiendo nada ¿no? Es un palo".

- "Sí mis padres me ayudaron... y bastante ¿no? porque no esperaba tanto ¿no?. Ara yo no les digo nada de mi vida ¿no? yo voy a mi vida y mira, he estao en Tarragona, casi tres semanas, tres semanas y pico casi un mes, no sé, el tiempo que estao y m'he estao sacando cuatro y cinco mil pelás todos los días y toda la pasta a casa... Hombre, siempre te quedas algo ¿no?, pero..."

Les relacions viscudes prioritàriament dintre d'una estructuració molt determinada per lògica d'apropiació, es poden veure totalment modificades a partir de certes motivacions experimentades el mateix moment del pas a l'acte. Aquest és el denominador comú de les seves motivacions respecte al Jose de qui hom voldria que entrés en raó a partir de la constatació "de cómo está la cosa", de què la relació entre els companys sigui lliberalitzada amb el fet que "cada uno vaya a su aire", de la contradicció viscuda amb els pares del fet que "estás sacando y no estás metiendo nada", al costat de la seva voluntat explícita que aquests no interfereixin en la seva vida "yo voy a mi vida".

La dinàmica social i la dinàmica cultural imposaven uns tipus de relacions marcats per una posició inicial molt determinada i estructurada que, a través de la lògica intencional serà extraordinàriamente matisada i variada en funció de les conveniències i de les oportunitats de les relacions socials presents i determinants.

. Motivacions que determinen certs actes:

- "... y hay que mirar a quién se le manga. No sé, hay que trabajar, no sé, sabiendo a quién se le hacen las cosas, la putada o lo que... Si tú te quieres buscar la vida haciendo radio-cassette, no sé, lo vas a buscar a un tío, que esté trabajando de paleta ¿no? yo no sé, a un tío que tenga pelas para comprarse otro y que, no sé, a un tío que, tenga pelas, que tenga un coche, que.. lo que sea, que tenga pelas, porque si se lo haces a un pobre desgraciao, que ha estao currando toda la semana, ya ves, a este tío le haces una putada, que si te liga, lo veo muy bien que te pise la cabeza ¿no? yo lo veo

muy lógico. Ara ves, lo que yo voy a mangar un radio-cas-
sette y sé, que el tío, que se ha gastao treinta mil pe-
las en un radio-cassette, tiene para gastarse otras cua-
renta mil en otro ¿no? es lógico y este tío (el Jose)
no ve las cosas así, va, se le presenta uno y "pum" le
hace polvo el coche, y luego a lo mejor el radio-casset-
te lo saca que no funciona ¿no? porque yo lo he visto:
a mi me ha pasao un radio-cassette que no funcionaba,
tío, y, no sé, y cosas de éstas asín, es un palo".

- (Pero tú sabes que igual el día menos pensado te pegan un chivatazo por ahí y te enganchan y entonces ¿qué?)
"Pues el día que me enganchen pues, no sé, ya me buscaré yo la vida para, para despistar a la gente ¿no?"
- "No sé, si te enganchan cascando un radio-cassette, no tienes más remedio que decir: bueno sí lo estaba, lo es-
taba robando, no tienes más remedio que decirlo, porque t'han visto loyes!".
- Sí, estuve en el periódico y estuve en el juzgado y es-
tuve en varios sitios ¿no? y me dijeron que no, que
aquello, salió la serie de los periódicos ¿no?, pero de
que una vez que lo cogió el juez, cogió, y mandó reti-
rarlos todos ¿no?, todas las series aquellas las mandó
retirar, entonces claro, no te puedes agarrar a nada
¿no? para que te den daños y perjuicios ¿no?..."
- "Bueno, esto lo hice, bueno, no sé, sin forzar a nadie,
yo no forcé a nadie ¿no? entonces en el periódico salió
todo diferente ¿no? de que nos las tirábamos con hachas
y... ¡Bah! un jaleo que era demasiao ¿no?, sí sí estuve
cantidad de tiempo mirando de sacar daños y perjuicios

¿no? pero no pude sacar nada".

- "... Siempre te tienes que estar buscando la vida, o te sale una cosa o te sale otra, ¿no?, prefiero tener un trabajo fijo y ir tranquilo, no tener preocupación de ninguna clase, a estar así conforme estoy ¿no? pero... ¿quién encuentra un trabajo fijo?..."

- "... Y sí, sí, y si no fuese, si no hubiese sido por mí, más de uno, hubiese salio majara de ella, ¿eh? Porque yo, claro, conocía a gente, a gente que ellos no conocían, porque ellos llegaron allí sin conocer a nadie ¿no? y yo, no sé, había andao por, por otros mundos y conocía, no sé..."

La lògica intencional determinarà la comissió o la realització de certs actes; per exemple, a l'hora de donar un "golpe", cal saber molt bé a qui es fa la "putada". Si tens la mala sort que et sorprenduin, en la hipòtesi de que no t'hagin vist, caldrà fer els possibles per a "despistar a la gente"; si t'han descobert, no tindràs més remei que reconèixer-ho.

Amb tot, en la hipòtesi que tinguis la més mínima ombra d'un dret, cal apretar les instàncies a fons, per tal que se't doni el que se't deu. En tota aquesta conducta o estil de vida que has escollit -no pas per gust, sinó perquè no hi ha més remei donat que no és fàcil fer-se un lloc en aquest món de competitivitat- hi ha un element importantíssim de l'acció i és la coneixença, l'amistat. El conèixer altres persones és una garantia suprema de supervivència i de poder tirar endavant, altrament hi ha el risc d'acabar "majara".

Aquesta lògica intencional, no necessàriament sempre conscient, estructura de tal manera les conductes, els sentiments, les relacions i els actes que les pràctiques socials definitivament emergents, matisaran o modificaran, en part, les posicions inicials determinades per la lògica d'apropiació.

Però en tota aquesta anàlisi, ens manca veure el paper que hi juga la lògica no intencional o objectiva. Sabem ara com s'organitza el sentit viscut que mobilitza l'actor a partir del qual certes accions són possibles. Ens cal veure els efectes que se segueixen d'una pràctica.

4. La lògica objectiva

Aquesta no és pas assimilable a la no consciència o, per a dir-ho d'una altra manera, a la fatalitat, a l'atzar o a l'aleatorietat de les coses i dels aconteixements. L'actor pot comptar amb els efectes d'aquesta lògica no intencional, puix que no són pas necessàriament inesperats.

Aquesta lògica objectiva permetrà escalonadament i progressivament anar posant en pràctica les estratègies més i més esclaridores de cara a la realització de noves pràctiques.

La lògica objectiva no depèn de la intenció dels actors i té la virtualitat de posar en evidència les relacions objectives entre els actors. La captació i la detectació d'aquesta lògica objectiva es fa a partir de les conseqüències no esperades de l'acció i que són, sistemàticament i cumulativament, no aleatòries, sinó una fidel reproducció de la lògica de les relacions socials.

El text del nostre interlocutor i l'exègesi pertinent que n'hem fet, permet de tipificar quatre tipus de relacions objectives que es donen entre els actors: les relacions a la presó, les relacions agressives entre els amics, les relacions no agressives entre els amics i les relacions que només i singularment es donen en un món insòlit i únic.

. Relacions a la presó:

- "... te pasan al Palacio de Justicia, y del Palacio de Justicia te llevan a la Modelo ¿no? y en la Modelo, pues, no sé, pasas allí, no conoces nada porque yo, no conocía nada de allí ¿no? No había estado nunca pues es lógico no? Y los primeros días en la cama y al tercero ya empecé a levantarme un poquillo, y a conocer a gente que ya la conocía de antes, después, esto en la tercera galería, después me pasaron a la segunda, que aquello parecía.. entonces estaban todos los más peligrosos".
- "¡Uf!, últimamente, esta segunda vez. La primera no tanto ¿no?, pero esta segunda vez, he visto yo pinchazos, con pinchos ¿no? o por quitarle un reloj, 500 pelias que llevaban en el bolsillo, se encaprichan a lo mejor con un chavalín, pequeño, que ahora los pasan a los 15 y 16 años, ven algún chavalín, que va atontao ¿no?, que a lo mejor es la primera, que va y no conoce a nadie y, pun, va allí a violarlo ¿no?... Los presos, yo sólo lo he visto, a los funcionarios no he visto casi nunca así, pero los presos se pasan en cantidad y, no sé. Los funcionarios, hay algunos que se enrollan, pero otros, que tienen más mala folla que la virgen ¿no?. Al chaval que violan por allí dentro, pues, no sé, va de puto culo, porque, no sé, se lo toman ya: oye, tú, qué, tal y cual

y... le van sacando todo lo que pueden y todo lo que tiene, porque ¿no? porque, no sé, es una mafia, sí sí allí a lo mejor, en la primera galería, hay dos o tres mafias ¿no?, y siempre se van de bróncas, la una con la otra, y siempre llegan a pinchazos. De las camas, pinchos de cualquier cosa, de una cuchara, de cualquier cosa que se inventan".

- (Si coexistissin homes i dones a la presó...) "Sería una cosa normal ¿no?, a lo mejor no se obsesionarían en violar a un tío..."
- "No sé, yo, yo cuando me dijeron: mira estos son los Joglars ¿no? digo: pues no sé quién són ¿no? porque yo la primera vez había oído hablar algo de ellos ¿no?, pero mira aquello que te interesas poco por la cosa y tal ¿no?, estando allí dentro, siempre haces amistad con alguno, con otro ¿no? pues, no sé..."
- "La segunda vez mucho jodido ¿no?, porque, yo tenía pensao digo, bueno la primera vez, era de esta forma y tal y cual me lo pasé bastante bien, bastantes putadas ¿no? pero dentro de lo que cabe, bien ¿no? a la segunda vez te encuentras totalmente cambiado la cosa ¡Hostia!, qué palo, un palo pero total ¿no?. Ara te lo tomas con calma y tal, o mira, no sé, pasas de historias marineras, por allí, te buscas más o menos una amistad, que sea de tu rollo de tu mentalidad y mira vas corriendo con ellos, y luego, ya está ¿no?".

Quasi no necessitàvem de noves citacions per a saber de les relacions que es donen efectivament dintre la institució penal; amb tot, noves pinzellades i noves il·lustracions ens fan veure

les tensions i lluites de poder que allà s'estableixen i el món extraordinàriament enrarit que es genera dintre la presó i entre els mateixos interns.

La presó, com es pot veure a través de les cites fetes sobre el text d'en Miguel, és un món de trobada entre camarades on, malgrat la desorientació que porta el recent vingut i el neòfit, és un pou de coneixença i d'amuntegament de tot aquest món generat per la marginació nascuda sota l'etiquetatge de la justícia.

Per altra banda, la descripció de l'agressivitat manifestada pels mateixos reclusos, arriba fins a l'expoliació i el desestiment de qui no és experimentat: es dóna en les relacions entre els presos un enquadrament mafiós que els enfronta els uns amb els altres; tots plegats patint la mateixa i idèntica realitat de vida. Tota idea de col·lectivitat sotmesa a la mateixa situació es descarta totalment per a deixar pas a la llei del més fort.

Les pinzellades suara descrites il·lustren a bastament el tipus de relacions que es generen a la presó a través de la força mateixa de la reclusió.

. Relacions agressives entre els amics:

- "Un tío que intentó follarse a uno, pues cojo, lo metieron en las celdas de castigo estando yo en la quinta galería, que estábamos militares, período y menores, a este tío lo tuvimos tres días a pan y agua no? Le dábamos el pan y que se apañase con el agua que le caía del grifo no?... Si quería beber y si no, que se buscara la vida. Pero de ahí dentro no se le abrió la puerta

¿no?, y, no sé, a estos tíos así, yo les daría un curro, para que se acordasen toda la vida ¿no?"

- "No sé, no sé, cómo se lo tomará cada uno ¿no?, pero mira: sabes dónde está Scorpio, casi en la plaza Universidad, fueron un día, y se pasaron con la tía, que iba yo, se pasaron cantidad ¿no? y la tía dijo que pasaba de jugar ¿no?, pero le pasaban la cerilla y a quien se le apaga la cerilla le mandan algo ¿no? y la tía dijo que pasaba, pero al final la pasaban la cerilla y al final la convencieron de que la cogiese, y al final a pasar por el aro como todas ¿no? y se pasaron pero cantidad, al final salieron llorando todas ¿no? y, además, curradas porque, les dieron un curro. El Jose, y esta gente les curraron y, no sé, a mí me sentó bastante mal, ahora ya lo tomé muy en plan de aquello a cachondeo ¿no?".

- "No sé, se ha juntao con una serie de gente ¿no? que son bocazas ¿no?, porque s'ha juntao con dos tíos, que son unos bocazas ¿no? y que... un día d'estos le vamos a partir la boca a uno. Mira es un tío que le debe a mi hermano cien mil pelás, a otro tío le debe 45, a otro tío le debe 80, no sé, y siempre se las va dando de que, está el tío muy montao y tal y cual y luego no tiene un puto duro, porque va estafando a la gente y a este tío un día le vamos a dar un palo y se va a quedar sin nada ¿eh? tiene una furgoneta que a lo mejor, cualquier día le decimos: mira o me das la quita o te quedas sin furgoneta. Y cogemos y le decimos: mira firma, como conforme has vendido la furgoneta y, pasa de todo y el tío aquel o firma o lo matamos a palos".

- (Pero, ¿tú le querías zumbar al que se chivó?) "¡Huy! yo le quería zumbar, y mandé a más de uno para que le currasen pero, por mi hermano, que es muy caritativo, y tal y cual, no sé".

- (Parlant d'un treball que havia aconseguit) "Tenía uno y porque no me estafasen pelas, al final salí estafao ¿no? y yo me quedé tranquilo, porque le di un curro al jefe, pero mira, pero mira, así no, es un palo..."

- "Estábamos en un bar de allá arriba. Estábamos allí y no sé cómo salió la conversación y tal y cual y un tío nos invitó a dos tías, a mi y a otros dos tíos, a tomar una copa en su casa ¿no? Este tío, no sé qué historias tenía ¿no? pero, que es un maricón pero que de los grandes ¿no? y se lo quería montar con nosotros, conmigo y con el otro ¿no? Pero oye tú de qué vas hombre y le dimos un curro, pero el tío cuando ya nos íbamos sacó una escopeta de cartuchos digo: si te vas a enterar, y cogí me saqué la pistola y tiré un tiro al aire, y el tío cogió un acojonado que no veas, entonces le dije: te vas a enterar tú hombre, o me sueltas pasta o te denuncio por perversión de menores, y sí, sí, el tío suelta la pasta. Me da pues tres mil pelas o asín, más o menos".

Aquestes al·lusions són totes elles reflexe d'un món ple d'agressivitat. Hi ha dues citacions que fan referència a la dificultat d'entendre el món de l'homosexualitat: l'una manifesta da dintre la mateixa presó i l'altra en l'experiència de la relació amb aquest personatge, sembla que conegut esporàdicament. La resposta no es fa esperar: en el món d'aquestes persones, carregat de components masculistes, no hi cap ni tan sols la possibilitat d'una sexualitat presentada o realitzada de manera dife

rent a la concebuda per ells mateixos. Hi ha una certa intolerància davant la problemàtica.

Per altra banda, una manera d'alliçonar a qui és un "bocazas" o a qui té deutes amb els amics i encara es vol fer el superior, o a qui ha tingut la debilitat de "chivarse", és l'ús de la violència, inclús fent recurs al xantatge de la furgoneta.

Quan el joc amb les noies no és exitós, tot acaba també amb l'ús de la força. Sembla com si hi hagués una mena de necessitat per a tranquil·litzar àdhuc les situacions de desànim: "yo me quedé tranquilo porque le dí un curro al jefe".

. Relacions no agressives i inclús amicals entre els amics:

- "No, no es esto, que estando aquí fuera yo, por ejemplo la primera vez yo, no sé, si ellos fumaban chocolate, a ellos era raro el día en que les faltaba el chocolate, si querían ir a algún sitio era raro el día, en que, no sé, quedábamos de acuerdo e íbamos ¿no? Ara, si yo me voy a estar buscando la vida, para ellos ¿no? porque la primera vez vale, a mi me la dieron ¿no? y como se la han dado a más de uno, yo cojía: va no tienes pelás, vale, tranquilo pues vamos ¿no?..."
- "...porque, no sé, si alguno tiene, necesita ayuda yo se la doy ¿no?, lo poco que tenga a lo mejor yo me quedo sin pero a este tío lo saco del apuro que tenga. Sí, sí, yo soy así..."
- "Ahí no corta nadie el bacalao, ahí, no sé, si un día tengo yo pelás y hay tres que no tienen ¿no?, nos apetece una cerveza, pues yo les pago la cerveza, nos apete-

ce pasar a una discoteca y no tienen pelas y yo tengo y les pago la entrada, y no sé, y va así, la cosa ¿no?, cuando yo no tengo, pues me la pagan a mí, cuando yo tengo pues se la pago al otro".

Relacions amicals, de camaraderia, de companyerisme: totes aquestes frases evocuen precisament la força que és capaç de capturar el sentiment de sol·lidaritat i de permanència en el grup delinqüencial. Hi ha una força centrípeta que cohesiona, que dóna embalum i dimensió a la reproducció de la lògica de les relacions socials en aquest món de la marginació, de la separació i de la conducta etiquetada com anormal per les instàncies del control social oficial.

. Relacions que són reflexe d'un món insòlit i únic:

- "Yo he visto, no sé, no sé, si aquello era motín, no sé, era más o menos, tipo motín, protesta, bronca, no sé. Que la gente le dió por protestar ¿no? porque se estaba muy mal, entonces cojió la gente y empezó a cortarse las venas, y se llevaron a bastantes al hospital ¿no? y bastante mal, porque se hicieron ¡cada corte! Yo vi cada corte, tío, que yo le tuve que cortar a uno, porque me dijo: oye, córtame aquí, digo: que yo no sé cortar, córtame sea lo que sea, y le pegué un tajo con una cuchilla de afeitar y el tío se desmayó y a mí se me pusieron de corbata, yo al ver al tío, que... un corte pero cantidad grande, así ¿no? más o menos, con todas las venas. Sí, no sé, pero es que le salía la sangre a chorros ¿sabes?, le pegué el corte y la sangre "bum" p'arriba, yo, a mí, me dio una cosa, digo: no veas, digo: anda, que no te ha de doler, y el tío, sí, sí y al poco tiempo, "bum" al suelo, se quedó, se quedó mareao ¿no? y mira, y así va todo".

- "... Si me dice alguien: oye necesito un radio-cassette, y tal y cual y esto y lo otro, cojo y digo: vale pues mañana a la noche lo tienes, o esta noche lo tienes ¿no? voy yo me hago uno se lo llevo y cobro las pelás ¿no?, entonces, yo, voy a mi casa a lo mejor si cobro cuatro mil pelás, del radio-cassette, voy a mi casa y digo: mira he estao haciendo una faena y me he sacao dos mil quinientas pelás, tomad, estao haciendo ¿no? y tranquilo y paso ¿no? y a lo mejor yo necesitaba mil quinientas o dos mil pelás. No sé, me busco cualquier historia, o no doy nada o, no sé".
- "... Que se creen, que porque llevan el uniforme son más chulos ¿no? Porque yo m'he encontrao, yo me encontrao a tíos aquí en el Benito (bar) y han ido presumiendo ¿no? y no han llevado la pistola encima pero han llevao nava jas ¿no? y es igual, de paisano, y me han estao presumiendo y a lo mejor me he enrollao yo, sin saber que eran policías ¿no? m'he enrollao hablar con ellos de un tema, de que a lo mejor, no sé, van en contra de la idea que yo tengo, han estao en contra, son ideas diferentes, hemos llegado a tal punto en que hemos estao a..., pe-gándonos voces el uno al otro ¿no? y al final ya peleán donos con más de uno, con tres, me parece que han sido tres desde que llevo aquí en Barcelona, allá arriba, me parece que han sido tres. Me parece, si no me equivoco ¿no? y no han dicho mira qué tal, que tal que cual pero ya peleas ¿no?, digo si tú llevas pistola, llevas, no sé, que no se cuenta, o llevas navaja, o lo que sea, que tú crees que yo m'he salido ahora del nido, si tú llevas pistola, yo también llevo y ara quién es más rápido de sacarla. Y asín en este plan ¿no?".

Món insòlit el de la protesta a la presó, el de la comercialització del producte de les diverses operacions, el del diàleg amb els policies. Totes elles deixen evident la reproducció de la lògica de les relacions socials, cadascuna dintre l'àmbit de la seva peculiar competència.

La protesta de la presó "porque se estaba muy mal", deixa l'evidència de la lluita eixorca del crit del pres per la millora de les seves condicions d'existència. La comercialització del producte de les sustraccions, és un fidel reflexe de la mateixa especulació que es dona en el món anomenat lliure. La discussió espontània amb els policies, evidencia, per la seva banda, la distància infinita que separa la delinqüència dels qui s'encarreguen del seu control. Aquests efectes que se segueixen d'aquestes pràctiques, són plenament independents de la consciència que l'actor té de les mateixes. Es tracta veritablement d'estratègies que condicionen la realització de noves pràctiques i són conseqüències de l'acció que són un fidel reflexe o reproducció de la lògica de les relacions socials, basades, com hem vist anteriorment, en la dicotomia frontal i permanent que separa els qui es troben més aquí o més enllà dels interessos concrets de l'actor.

.....

.....

La lògica de producció, factiblement i no pas necessàriament, permet de modificar les estructures consignades en el punt de partida; és a dir, quan parlàvem de la lògica d'apropiació amb totes les components del sistema cultural i del sistema social que hem analitzat.

Si ens situem en una seqüència històrica, la lògica d'apropiació determina les possibilitats de producció en el temps 1.

L'efecte productiu del temps 1 serà el punt de partida de la lògica d'apropiació del temps 2. És a partir d'aquest moment, que es podrà examinar en el temps 2 les modificacions estructurals a partir de les quals els agents es perceben d'una altra manera i amb la modificació de poder.

Les pràctiques són, doncs, llocs mitjancers d'interdependències i de contradiccions que existeixen ja ara (lògica d'apropiació) i que orienten cap a l'esdevenidor (lògica de producció). Des d'aleshores, no han d'ésser considerades autònomes com un lloc creador independent.

Aquests diversos elements permeten de comprendre el sentit donat no solament al joc dels actors sinó també a la sociologia històrica. Implicant-hi causalitat de les estructures i causalitat genètica, ens permet d'allunyar-nos radicalment de l'estructuralisme i també del funcionalisme.

A MANERA DE SÍNTESE

1.- La pròpia identitat, fruit dels quatre components del sistema cultural, es perfila de la manera següent:

L'experiència viscuda, el que hem anomenat coneixement empíric, té la virtualitat de situar dintre l'espai-temps unes de terminades i específiques relacions socials en un context molt concret. El coneixement empíric donarà la mesura del que és evidència personal, des de l'haver comès delictes o accions tipificades com a tals molt abans de la primera detenció, fins el disgust, desànim, desencantament produït pels fets mateixos de l'experiència diària; des de la jerarquització necessària en les relacions socials viscudes, fins la qualificació de l'ambient; des del paper jugat en responsabilitat dintre la presó, fins la visió "negra" o fatalista de la seva situació i del seu futur personal.

Aquesta experiència es va traduïnt lentament però progressiva en una codificació de normes de comportament que, guiada per la idea de l'eficàcia, va racionalitzant el que cal fer, el que no s'ha de fer, quan s'ha de fer i com s'ha de dur a terme. Aquest codi es basa fonamentalment en principis d'acció que es tradueixen en intents de defugir el conflicte a través d'un pronunciat realisme i d'una postura certament estoica, o emprant tècniques d'habilitat i astúcia per a sortir de les situacions de la millor manera possible, o confiant en la sort, o considerant el conflicte com una fatalitat que mai cal provocar innecessàriament, o intentant fer el possible i l'impossible per a sortir de les dificultats inclús projectant sobre l'utopia, o basant la relació amb els iguals sobre la idea de reciprocitat.

Aquestes normes, com a principis d'acció, erigides en codi convencional seran adaptades segons que l'experiència viscuda i el coneixement empíric vagin aconsellant. Estem encara en un coneixement d'ordre pràctic.

Les legitimacions fonamentaran les evidències col·lectives compartides pels membres del grup delinqüencial en tant que criteris d'orientació i d'organització de l'acció; proposen com raonable les coses que cal fer encara que estiguin mancades de coherència lògica. Adés per a la justificació de situacions (la fugida a l'estranger quan la vida es fa impossible, el robar per a menjar, l'explicació plana i simple que descriu la pròpia situació, la realització de les coses sense forçar les persones, el sentit i significació del diner que ha de servir per a la vida), adés per a explicar desigs o una mena de projecte societa-ri (tenir assegurat el menjar a la comissaria, l'ésser "puteao" amb seny i mesura, no ésser explotat a la presó amb un treball precisament quan aquesta institució hauria d'ésser un centre de rehabilitació, que els policies siguin servidors del poble, que no es cometin injustícies amb persones que són tan bones que ajuden constantment els altres), adés per a estructurar conduc-tes (com la de no dir les coses segons a qui o per a fer consi-deracions ètiques basades encara en la reciprocitat deguda als pares).

Els valors traduiran i faran evidents els objectius del grup i seran les conviccions compartides per tots els membres del grup delinqüencial en tant que s'hi senten afectivament lli-gats. Adés qualifiquen persones (policies, funcionaris, compa-nys, capellans, polítics) i operen una vertadera dicotomia en-tre bons i dolents, amics i enemics; adés qualificant realitats viscudes centrades principalment en les relacions amb les ins-tàncies del control social oficial o formal, particularment la presó; adés centrades en la sospita o la suspicàcia sobretot re-ferida als funcionaris; adés aquestes valoracions expressen de-sigs reals com la reforma de la presó o la de la conducta poli-cial; adés manifestant judicis de valor basats en la sobrevalo-ració del diner que fonamenta una idèntica visió de totes les

coses: la vocació policial, l'estructura i els interessos del govern, la mateixa ETA; adés en el desig real de la seva pròpia valoració personal i de la pròpia identitat. Estem ja, ara, a l'estadi del coneixement simbòlic.

La parella coneixement empíric-normes dóna una percepció pràctica del que és normal i del que no és normal. La parella valors-legitimacions, donarà la percepció simbòlica del que és possible i del que no és possible. Ambdues tindran unes conseqüències immediates sobre les pràctiques socials.

Tant les evidències personals com la idea d'eficacitat traduiran aquesta idea de normalitat. Es per això que és normal pel delinqüent i, per tant, per a aquesta unitat del simbolisme delinqüencial tot el que ajudi a sobreviure o a posseir donades les condicions presents: és normal trobar-se en un món mafiós, és normal tenir un futur negre, és normal viure en la fatalitat, és normal fer ús o comercialitzar amb armes, és normal acomodar-se als aconteixements de cada dia per desagradables que sigui, és normal saber tenir perspiciàcia per a escapar les acusacions, és normal viure aleatòriament i segons les circumstàncies ho dictin, és normal no provocar visiblement conflictes que poden complicar les situacions, és normal viure en la reciprocitat de tornar un bé amb un altre bé encara que això no sempre es doni..

Així mateix, tant les evidències col·lectives com els objectius del grup traduiran aquesta idea de possibilitat. Es per això que és possible pel delinqüent la fuga davant la persecució, el robatori per menjar, l'astúcia i la perícia per a viure en el propi món, de fer rendabilitzar el diner, de no treballar quan s'és explotat, saber callar segons on i segons amb qui,... I això, per què? Perquè es viu en un món maniqueament estructurat en funció de la dicotomia entre bons i dolents, on el patri

moni de la maldat resideix en els que es troben a la voravia de davant, on és pràcticament impossible fer-se un lloc on es garanteixi una estima per part dels altres i on el suprem valor és el diner.

Així s'estructura la pròpia identitat: evidències personals, més racionalització de l'eficàcia, més evidències col·lectives, més objectius del grup; tot el que és necessari i indispensable per a configurar el coneixement pràctic i simbòlic de la delinqüència. La identitat personal o la visió que de si mateix té el delinqüent, és una construcció social i es troba immersa en uns efectes de consciència que no són fruit de la consciència espontània del delinqüent, sinó que són resposta a un món estructurat en funció dels quatre components del sistema cultural.

2.- Aquesta identitat personal, no serà plenament dinàmica mentre no s'enquadri dintre d'un determinat sistema social amb els seus aspectes econòmics i polítics. Aquests determinen el lloc i la posició del grup delinqüencial de referència dintre les coordenades del mode de producció dominant aquí i ara.

Des del punt de vista econòmic, hom hi endevina fàcilment una vida de carències, de privacions, de mancances, de penúries, tant des del punt de vista material com no material. Amb tot, tant des d'un aspecte com de l'altre, hi ha components de satisfacció que són a destacar: hi ha el sentiment que no manca res i la complaença gratificant de viure en l'amistat.

El que passa és que la dimensió econòmica funciona en l'articulació amb la dimensió política: hi ha uns procediments de coordinació i de jerarquització d'objectius a l'hora d'imposar unes prioritats.

Adés aquesta jerarquització serveix per a fer classificacions en un món que, com hem vist, maniqueament, s'estructura dicotòmicament en bons i dolents, amics i enemics. Hom s'afronta davant d'una realitat que es presenta absolutament incontrolable i aleshores la resposta és l'evasió, l'escapisme, l'astúcia. Davant l'ús exclusiu del patrimoni del control del poder vingut manifestament d'un món estrany i foraster, s'estructura ja una oposició que no ofereix alternativa i sobre la que hom ha d'edificar tota la seva pràctica social.

Adés la jerarquització posa en evidència un món de relacions socials marcades per les tensions, pel conflicte; relacions posades de manifest no solament per respecte a les instàncies del control social oficial o formal, sinó també per la poca base de confiabilitat que es crea a l'interior d'unes relacions mafioses fora de tot control social formal.

Adés les relacions socials presenten un caire totalment coercitiu, fent evident o demostrant la infinita distància social que separa els extrems d'aquella dicotomia en la qual el món concret es troba estructurat. L'ús de la violència acaba essent una constant.

Adés les relacions socials s'endureixen, inclús dintre d'aquella mateixa reciprocitat que era tinguda com una norma. A l'hora que aquesta reciprocitat es fa absent, l'adult delinquent prefereix la vida solitària que no pas l'actuació solidària del grup que cohesiona.

L'estructura de les relacions entre les persones, a partir de la dimensió econòmica i de la dimensió política, ubica els nostres delinqüents al bàndol dels qui no posseeixen res o ben poca cosa. A partir d'aquest moment, les experiències concretes,

àdhuc antagoniques, de les persones que integren aquest món troben ja un sentit i una significació. Són els efectes de poder que acabaran de contribuir a crear xarxes determinades i pròpies d'interaccions i val a dir que la singularitat de la xarxa d'interacció delinqüencial és ben pròpia i específica.

3.- Som ara en un moment trascendental: malgrat les verbalitzacions explícites i concretes, ens trobem, aquí i ara, més que amb unes pràctiques delictives realitzades en funció d'una lògica d'apropiació marcada per una oposició, amb unes pràctiques que es porten a terme com una construcció social pròpia i sense parió, irreductible a qualsevulla altra. Les posicions diferenciades dintre l'estructura social són clares; el món de la delinqüència troba com natural i única la solució a les coses que li ve donada per la seva pròpia realitat; ja tenim les condicions reals i mentals dintre de les quals aquestes pràctiques es porten a terme.

Però la delinqüència no s'ha d'interpretar o llegir en termes deterministes. Aquestes prioritats inicials poden ésser modificades per la lògica de producció d'aquestes pràctiques.

En un primer moment, cal saber quin és el sentit viscut que mobilitza l'actor. I és aleshores que hi ha motivacions que estructurin determinades conductes modificant les prioritats inicials (ni es tallarà les venes per sol.lidaritat en la lluita, ni matarà arbitràriament, ni espremirà la pròpia reflexió per tal de no perdre l'alegria), hi ha motivacions que produeixen sentiments que, a la vegada, estaran a l'origen d'impulsos nous i d'emocions inesperades que poden canviar el curs de les seves pràctiques (la separació dolorosa dels amics i de les amigues durant la reclusió, sensació de basarda i d'indignació a l'hora de treure la cadira del garrot vil, por no encoberta de contrau-

re matrimoni), hi ha motivacions que estructurin relacions que possibilitaran la variació de les seves prioritats inicials (les relacions mantingudes amb l'amic que no vol entrar en raó, amb els companys de qui encara no se'n coneix a bastament la fidelitat, amb els pares amb els qui hom creu estar en deute), hi ha motivacions que determinen certs actes que poden reformar encara aquelles prioritats inicials (cal robar a qui en té, es fa necessari despistar inclús quan t'han apressat, i pensar que són moments en els quals els veritables amics poden jugar un paper trascendental, cal esprèmer els drets que hom tingui fins la dàrera possibilitat donat que aquesta realitat que hom viu no ha pas estat escollida per gust).

En un segon moment, cal conèixer els efectes que se segueixen d'una pràctica i, per tant, les relacions objectives que s'articulen entre els actors. Relacions a la presó (tensions mafioses i lluites de poder entre els interns, marcats per lligams i oposicions pròpis al patiment d'una mateixa condició generada per l'etiquetatge de la justícia; és el cantó negre de la reclusió), relacions agressives amb els companys (no suportant, a partir del seu masclisme, una sexualitat viscuda i realitzada de manera diferent a la pròpia o empleant l'ús de la força i de la violència amb els companys o qualsevol altre que no es comporti segons les expectatives), relacions amicals, de camaraderia, de companyerisme amb els qui formen part fidelment del seu pròpi món (sol.lidarietat i coherència viscuda i compartida entre els amics), i, finalment, relacions que són reflexe d'un món insòlit i infreqüent (l'automutilació del reclús, tracte comercial amb el producte de l'acció, diàleg violent i agressiu amb persones que, posteriorment, hom sabrà que són poli-cies).

.....

.....

No és aquest veritablement un món simbòlic perfectament estructurat i coherent? No hem fet ara un real esforç de comprensió i d'interpretació del fenomen de la criminalitat? No és això molt més que un estil de vida? Es veritablement una subcultura?

De tot plegat, personalment, m'atreveixo a insinuar que puc parlar finalment d'una estructuració simbòlica de la delinqüència que he intentat explicar i entendre tenint compte, no solament de les causalitats que depenen de l'estructura, sinó també de la gènesi de la conducta mateixa.

Heurísticament, hem separat la nostra anàlisi intentant compartimentar i seccionar la nostra exposició per tal d'operar amb més i més claredat expositiva el nostre raonament. Ni cal dir que tot plegat no és pas d'aquesta manera; tant les estructures com la gènesi no actuen pas separadament; es tracta d'una operació extraordinàriament simple que apareix amb la normalitat mateixa de qualsevol fet de la vida quotidiana. Efectivament, estem parlant, no gensmenys, que de la vida quotidiana d'aquesta persona acusada de criminal.

CONCLUSIONS GENERALS

1.- Aquesta recerca no és més que una aproximació al món concret d'una mena de delinqüència. No crec pas que sigui un treball acabat, puix que vol ésser l'estudi teòric d'un model analític i una avaluació pràctica a una problemàtica específica; es tracta d'un pur exercici.

Es vol traçar un camí, iniciar una discussió, una hipòtesi de treball pensant en una fecunditat a trobar en recerques posteriors i sense oblidar també el necessari progrés de la sociologia criminal en un futur més o menys pròxim. Penso haver indicat una possibilitat i una ruta teòrica i empírica que pot ésser molt fèrtil per a la ciència del futur.

2.- El nostre itinerari teòric ha partit d'una concepció dinàmica de l'home que es centra en la dialèctica de la comunicació, de l'intercanvi i, eventualment, de l'oposició basada en un sistema de relacions simbòliques. L'home viu en un món de relacions socials i cal captar el sentit que el fet social posseeix en els processos del pensament i del voler de l'autor per tal d'abocar-nos a la comprensió plena de l'acció.

Aquest itinerari teòric es troba amb la dificultat que la delinqüència es refereix únicament a la noció de violació de la llei i, des d'aleshores, l'objecte de la criminologia serà el conjunt de persones transferides davant dels tribunals. Davant d'això, la nostra perspectiva teòrica és clara: no fer dependre la realitat social a estudiar del fet jurídic. Es vol penetrar l'estructura simbòlica que configura la diferència que la societat i el sistema social en general pretén veure en el criminal.

S'observa en la relació entre sociologia criminal i delinqüència una evolució que va des de les concepcions positivistes fins les interpretacions més recents de la criminologia crítica, passant per tota mena de construccions tipològiques i per estudis tan diferenciats com són ara la delinqüència de collblanc, la xifra negra i tants altres aspectes que toquen el fet criminal.

Els trets característics que configuren el delinqüent que pretenem estudiar, són tres: viu en un context socio-polític determinat per una societat de classes (en què la idea de norma coincideix explícitament amb la producció i el consum), ha fet del delicte el seu estil de vida (és un professional de la vida delictiva i fa evident una autoconsciència de la seva situació delictiva; excluïm, per tant, l'anomenat delicte de collblanc), ha sovintejat les instàncies de control social formal (és objecte de la desviació secundària).

L'originalitat d'aquesta recerca en el tema concret i específic que estem intentant d'abordar es situa precisament en el terreny específic dels símbols, en tant que la redescoberta del saber simbòlic a l'interior de la pràctica social permet la reformulació de nous tipus de relacions socials.

El simbolisme i el llenguatge simbòlic arriben a ésser constituents essencials de la vida quotidiana i de l'aprehensió que té d'aquesta el sentit comú. De fet, vivim tots els dies en un món de signes i de símbols. Tota la societat històrica i la biografia personal es veuen com fets que succeeixen dintre d'aquest univers simbòlic i, inclús, les situacions marginals de la vida d'una persona o d'una col·lectivitat entren també dintre d'aquest univers simbòlic.

3.- El nostre itinerari metodològic parteix d'una definició de la sociologia com a ciència de l'acció i adoptem la perspectiva comprensiva weberiana, amb la seva voluntat de descobrir les connexions de sentit o de sentiments que l'actor dóna a la seva acció personal o grupal, per a atànyer una interpretació racional; és a dir, la comprensió de la causalitat de les relacions significatives entre els fenòmens o els elements d'un mateix fenomen.

La nostra visió de la societat és la de Mead: un sistema d'interrelacions entre els subjectes que fan la societat a partir d'un complicat sistema d'elaboracions. Adoptem plenament la reinterpretació de Berger i Luckmann dintre la tendència intercaccionista.

L'antropòleg Lewis ens serveix de model amb un estil d'aproximació a la realitat que el voldríem fer propi.

El nostre mètode serà el biogràfic i per això rebutgem tant l'etnometodologia com l'empírico-positivisme perquè no poden superar els carrerons sense sortida als que condueixen. Un pressupòsit bàsic de la nostra metodologia és el de fer en la nostra pràctica investigativa un procediment que estigui en funció d'una teoria, intentant que el nostre coneixement sigui predictiu, que la unió entre teoria i recerca sigui un fet i donant un paper prioritari a la metodologia social. S'observa en aquest terreny un cansament de la quantificació imposat, val a dir-ho, per aquell sempre famós imperialisme de la sociologia nordamericana que s'ha presentat sempre com l'única sociologia.

Amb tot, no volem pas caure en el paradigma biogràfic; intentem per tant relativitzar la nova tècnica biogràfica de tal manera que no caiguem en l'error de creure que aquesta tècnica ja és de per si mateixa la nova sociologia o la sociologia única. La base epistemològica dels materials biogràfics és la de que el darrer criteri de veritat és l'experiència; començant per l'interès de la veritat personal, es vol evidenciar la veritat universal que permanence muda pel mateix actor. Com a generalització és un mètode complementari; però quan la biografia esdevé un coneixement viu, ho és en termes de procés històric i de pressió estructural. Biografia, història i societat es troben estretament lligats. La interacció entre biografia personal, estructura social i història és certa, sigui quina sigui la perspectiva teòrica emprada. La biografia és la condensació individualista d'una visió que és real actuant en una història personal.

El nostre paradigma d'anàlisi, incorporat en el model del Centre de Sociologia Urbana i Rural de la Universitat de Lovaina (Bèlgica) serà el que parteix de la ruptura del caràcter d'espontaneïtat de les evidències de la vida quotidiana. Es tracta de l'anàlisi dels models que es troben sota les pràctiques i que expliquen l'origen del sentit d'on deriva

una exaltació afectiva individual o col·lectiva. Aquestes pràctiques no són pas degudes a opcions personals.

Hi ha una lògica social, tant pel que diu referència a la seva producció com pel que es refereix a la seva apropiació.

Com es percep l'individu a sí mateix? Com concebeix la seva pròpia identitat?; són les preguntes fonamentals que ens condueixen a l'anàlisi del sistema cultural. Des del moment que aquest sistema cultural s'insereix en un sistema social i amb la dinàmica afectiva, tenim ja l'ordre o la jerarquia de les prioritats sobre les quals els actors es mobilitzen i per les quals aquests es troben en condicions d'arriscar-se en la seva pràctica.

La incidència de les pràctiques sobre les estructures es detecta a través de la lògica de producció de les mateixes que, no solament pot modificar les posicions diferenciades i iniguals del començament puix que les conseqüències de les pràctiques no són pas necessàriament les esperades, sinó que també posen en evidència les relacions objectives entre els actors.

El nostre paradigma és el del mercat on es dona una confrontació d'una pluralitat d'actors en relació parcialment conflictiva i que es troben en negociació per a determinar termes d'acord; és el nostre supòsit imaginatiu i analògic de representació de la vida social.

4.- En l'aplicació del model analític belga a l'estudi d'un cas com a exercici empíric d'un discurs biogràfic concret, penso haver descobert una real i determinada estructura simbòlica de la criminalitat específica que he volgut estudiar. Crec obstinadament en la unitat del simbolisme delinqüencial, puix que el lligam és evident entre la biografia personal, la història i l'estructura social. Hi ha una mobilització afectiva del delinqüent entorn de les seves prioritats socials i la construcció de la identitat personal es troba en l'articulació de la dinàmica cultural i de la dinàmica social i ambdues són úniques, pròpies, inalienables i específiques d'aquest món determinat de la criminalitat que reuneix les tres condicions esmentades.

A manera de síntesi inductiva, es pot afirmar que:

- es viu satisfactòriament en una vida plena de carències de privacions, de mancances, de penúries i, en definitiva, de dèficits. Malgrat tot, aquesta pobresa de mitjans es compensa plenament amb l'amistat recíproca i gratificant.
- es viu un món de relacions on un fort maniqueisme dicotomitza el bé i el mal, l'amistat i l'enemistat. No es posseeix cap mena de control ni de poder i s'és objecte d'una pressió social incontrolable en la vida de cada dia. La resposta en serà l'escapisme, l'evasió, l'astúcia. Tota la pràctica social s'estructura dintre d'una forta oposició.
- aquesta actitud d'oposició s'adreça no solament a les instàncies del control social formal, sinó també a la poca confiabilitat que es genera a l'interior d'unes relacions mafioses lluny o al marge de tot control social institucionalitzat.
- la coerció, l'etiquetatge, l'agressivitat generen també violència. La distància social es torna un abisme i la marginació delictiva cau en un pou sense sortida. L'enclaustrament de la situació acabarà sotmetent l'adult a una vida solitària que fa oblidar aquella acció solidària dels inicis de la "carrera delictiva" quan hom encara era un adolescent.
- és per això que és normal trobar-se en un món mafiós, és normal tenir un futur negre, és normal viure en la fatalitat, és normal usar o comercialitzar amb armes, és normal acomodar-se als aconteixements de la vida de cada dia per desagradables que siguin, és normal usar de la perspicàcia per a escapar les acusacions, és normal viure segons les circumstàncies vagin aconsellant, és normal defugir visiblement els conflictes que poden complicar les situacions, és normal viure en la reciprocitat encara que aquesta no sempre es doni, és normal...
- és d'aquí precisament que s'estructura així mateix el que és possible i que, per tant, cal fer. Cal fugar-se davant

la persecució i l'acorrallament, cal robar quan no es pot menjar, cal ésser astut i hàbil per a viure en el propi món, cal fer rendabilitzar el diner, cal no treballar quan s'és explotat, cal no parlar o no dir certes coses segons on i a segons qui, cal...

Fins ara hem fet al.lusió a les condicions reals i mentals dintre les quals aquestes pràctiques es porten a terme. Però aquestes pràctiques poden modificar i crear una metamorfosi en les prioritats inicials. Hi ha motivacions que estructurin determinades pràctiques o efectes concrets que es segueixen d'una pràctica i que posen en evidència les relacions objectives que es donen entre els actors:

- es té por en certs moments determinats (tallar-se les venes), no es volen dur a terme accions concretes de manera arbitrària (matar algú), no es vol pensar massa (en la pròpia situació) per a no perdre l'alegria.
- es pateix sensiblement la llunyania dels amics o amigues durant la reclusió, es sent basarda i indignació en presència dels instruments d'execució de la pena de mort, es té por a acceptar un compromís per a sempre com és el matrimoni.
- es mantenen reserves o relacions precaptives amb companys que hom no sap pas ben bé de la seva fidelitat o que hom sap que se'n van fàcilment de la llengua, es mantenen relacions de filiació amb els pares malgrat la distància de vida.
- cal robar a qui en té discriminant-lo d'aquell que no en té cal usar sempre mecanismes d'engany i fugida, cal saber usar els amics en els moments de dificultat, cal aprofitar-se de la legislació vigent quan pot apoiar-te en algun dret per mínim que sigui, donat que la situació present no ha pas estat escollida per gust.
- objectivament, es viuen relacions mafioses a la presó i, en canvi, es viu sol.lidàriament una amistat molt selectiva; però jamai s'accepta a qui manifesta tendències o conductes divergents o no esperables (des del punt de vista sexual)

-finalment, en aquest món, s'accepta l'automutilació com a camí de protesta o es comercialitza amb el fruit de l'acció o es dialoga violentament i airadament amb qualsevol interlocutor que pensi diferent.

No és aquesta una construcció social pròpia i sense parió, irreductible a qualsevulla altra? No és això molt més que un estil de vida?

Creiem haver iniciat amb aquest exercici una anàlisi de l'estructura simbòlica de la delinqüència l'originalitat de la qual radica en la dialèctica de la dinàmica cultural i de la dinàmica social en tant que condicionadores de les seves pràctiques socials i, a l'ensem, aquestes modificant o condicionant les estructures d'origen. La desviació social l'hem analitzada des de l'interior i des de la mateixa estructuració significativa de la vida del delinqüent. Aquesta és no gens menys que la vida quotidiana d'aquestes persones acusades de criminals.

A P E N D I X

UN CAP DE BANDA JUVENIL

Enquadrament i circumstàncies

El protagonista de la nostra conversa pertany a una família oriunda de Granada composta pels pares i vuit germans; d'entre ells, només hi ha una noia. Els quatre grans, en els que hi ha la noia, ja s'han casat i porten una vida completament normalitzada a Catalunya; per tant, actualment, viuen amb els pares els quatre petits: Benjamín, Miquel, Cano i Manolo, les edats respectives dels quals són 22, 21, 20 i 18 anys. "Parece que nosotros hayamos salido de otra forma...".

A Granada, el pare cultivava un hort i d'això vivien tots. Posteriorment, la família emigrà a Puertollano (Ciudad Real) on no hi va romandre pas massa temps; fins que es traslladà a Barcelona, allotjant-se a Vallvidrera en una casa molt àmplia d'autoconstrucció.

Mentre eren a Puertollano, almenys en Benjamín i en Miquel realitzaven estudis en règim d'internat fins quasi haver acabat la formació professional.

En Miquel, el nostre protagonista, havia estat en reformatoris ja de petit i ha freqüentat diverses vegades la presó.

Els pares tenen ara 62 i 60 anys respectivament; el pare té una llarga enfermetat i la mare és diabètica. Viuen en aquests moments d'uns subsidis i del que els hi dona algú dels fills; principalment en Cano que treballa "regularment" en un autoservei.

Aquesta informació familiar fou facilitada per en Benjamín, el 27-11-1982 de qui, marginalment, se n'ha pogut treure alguns elements d'interès de cara a la nostra anàlisi:

- 1.- El gran sentiment d'impotència, de frustració, de fracàs, de manca absoluta de perspectives de cara al futur, sentint-se completament impotent perquè les circumstàncies no l'ajuden: "no tengo oportunidades", "tengo que buscarme la vida donde sea", "hace dos días que estoy pintando y me gano algún dinero; pero, si no tengo trabajo, he de mangar", "antes tenía la ilusión de trabajar la madera y hacerme cosas de artesanía; ahora no tengo ilusión, no hago nada...".

La seva nul.la perspectiva de futur: "no sé què podré hacer de ahora en adelante a parte de buscarme la vida", "tengo un futuro muy negro".

¿Y no te gustaría formar una familia?; "Cómo puedo yo pensar en eso, si ni tengo oportunidades, ni puedo tener un hijo? ¿Para qué?; Para que sea un cabrón como yo? ¡Paso de eso!...".

- 2.- El fet d'estar completament marcat de cara a la justícia: el 14 de febrer l'agafaven "por sospecha o indicios de peligrosidad social" i fou tramès a la comissaria 48 hores i el van deixar anar per manca de proves; però el dia 17 el van obligar a passar una revisió davant del metge forense. No es va trobar res. Només ha estat tres mesos a la presó, a la primera galeria. Porta un odi impressionant dintre seu i la guàrdia civil de Vallvidrera està composta d'un conjunt de mantes que només estan pensant com sorprendre'l.

El diàleg que segueix fou mantingut per Ramon Saludas i Maria Lluïsa Barcelona, estudiants de la Facultat de Ciències de la Informació a la Universitat Autònoma de Barcelona durant el curs 1979-1980, a l'interior d'un "pub" amb un cassette.

El material recopilat és d'una duració aproximada de dues hores i quart i la transcripció s'ha fet guardant una fidelitat al llenguatge i intentant conservar les mateixes expressions de la dita conversació.

La R correspon a qui pregunta (Ramon) i la M al personatge entrevistat (Miguel).

Miguel, el cap de la banda i el protagonista d'aquest treball, la primera vegada que ingressà a la Modelo tenia 16 anys i se l'acusava de violació a putes de la zona de Pedralbes, amb un grup de set o vuit companys. Es presentaven en un automòbil dos de la banda, les convidaven a pujar, el vehicle arrancava i els seguien amb un altre automòbil el reste de la banda. Entren en un descampat i, una vegada les havien violat "por la cara", com diuen ells, s'apoderaven dels diners i joies que poguessin portar, amb la intimidació d'armes blanques (navalles,

ganivets, destrals...). Això és més o menys a grans trets el que aparegué en diversos periòdics de Barcelona, com La Vanguardia, "Tele Exprés" i "El Caso".

Després, van contemplar com s'els sumaven d'altres càrrecs, com el buidatge de vehicles (Ràdio-cassetes) i tràfic de drogues.

La segona vegada que va tornar a la presó, tenia quasi 18 anys i fou per no haver estat presentada la fiança al Jutjat d'Instrucció corresponent, perquè precisament la primera vegada havia sortit amb la dita fiança. Un altre càrrec que se l'imputa és el d'enviar a la "merda" al secretari del Jutge.

Aquesta conversació ha estat realitzada, quasi un any després d'obtenir la llibertat condicional, per segona vegada d'estar a la Modelo.

Posteriorment, Miguel tenia dues noies de 18 anys que treballaven en un "club"; cadascuna d'elles l'hi proporcionava el 50% dels seus ingressos diaris.

Actualment ha ingressat a "La Legión" i la seva família passa efectivament mesos sense saber res d'ell... i és que, de la resta, "en passa molt".

.....

.....

Ens hem posat en relació amb el director de la presó Modelo i a la fitxa de la institució hi ha consignades les següents entrades i sortides de la presó:

<u>entra</u>	<u>surt</u>
8-III-78	8-IV-78
10- X -79	10-XII-79
11-IV-80	17-IV-80
17-III-81	4-VIII-81

Es partint d'aquesta informació que hem intentat cercar el que en digué la premsa de les seves gestes. A continuació posem dues mostres, la de La Vanguardia i la del Noticiero Universal. De totes maneres, també en parlaren el Mundo Diario

amb una informació molt simplificada, emprant només les inicials dels actors, El Correo Catalán del 12 de març del 1978 reproduint quasi idènticament i textualment la informació i el Tele/Exprés de l'11 de març repetint al peu de la lletra el que ja es conté als altres diaris.

El que no ha estat possible de trobar és la informació de El Caso, que possiblement és la que va fer retirar el jutge sota les protestes dels mateixos incriminats.

La Barcelona fuera de la ley

Captura de los presuntos autores de nueve robos con violación

Una banda compuesta por siete jóvenes sobre los que pesa la acusación de haber cometido numerosos robos con posterior violación de sus víctimas ha sido desarticulada por la policía barcelonesa. Además, los detenidos son los presuntos autores de otros robos con intimidación.

A raíz de una serie de denuncias presentadas en la comisaría del distrito Oeste por mujeres que habían sido violadas y despojadas de cuanto valor llevasen encima, la policía inició una serie de investigaciones que culminaron con la detención de Juan José Redondo, Rafael Sánchez Aroca, Miguel Redondo Núñez, Benjamín Redondo Núñez, Manuel Pulido Márquez, Enrique Ribe García y Agustín Egez Campoy, todos de edades comprendidas entre los 17 y los 22 años.

Según informan fuentes policiales, los detenidos se han declarado autores de nueve robos con violación cometidos en la zona de Avenida Victoria-calle Dolcet así como de varios robos cometidos en lugares descampados de la montaña del Tibidabo. Al parecer, en la comisión de estos delitos utilizaban para intimidar dos hachas y puñales de monte.

La forma de actuar de esta banda era la siguiente: Uno de los delincuentes entraba en contacto con «mujeres de vida fácil» y se trasladaba con ella en un vehículo a zonas descampadas donde le estaban esperando sus compañeros. Una vez en el despoblado las intimidaban con las armas mencionadas y hasta, en ocasiones, llegaban a propinarles patizas, para abusar todos de ellas. A continuación les robaban lo que de valor llevasen y las abandonaban.

Como en la película

En cuanto a los robos con intimidación, los acusados se inspiraban en una película muy conocida que trata el tema de la delincuencia callejera. Los ladrones se acercaban a vehículos ocupados por parejas que estuviesen aparcadas en la zona del Tibidabo y con hachas rompían los cristales de los coches, robando y así ocupaban las sillas traseros. En algún caso caían en testigos a víctimas que se

resistieron. No obstante, parece que en la comisión de estos últimos hechos solo participaron tres de los detenidos. Concretamente los reseñados en primer lugar.

Los detenidos con los efectos recuperados han pasado a disposición judicial.

Pese a todo, las gestiones policiales continúan ya que se supone que víctimas de este tipo de delito no han denunciado las agresiones de que fueron objeto, por lo que la policía ruega a quien no presentara denuncia lo haga cuanto antes en la Comisaría del distrito Oeste. — E. M. de P.

Inglatera: desmanteló europea de

Dos detectives disfrazado convivieron con la banda hasta lograr que sus componentes se sentasen en el banquillo de los acusados

Bristol (Inglaterra), 10. — M de 70 personas sentadas en banquillo de los acusados y ca

Barcelona

Robaban y violaban prostitutas

Una peligrosa banda ha caído en las redes policíacas en las últimas horas. El servicio lo ha llevado a cabo el personal de la Comisaría de Oeste de la Jefatura Superior de Policía de Barcelona.

Tras toda una serie de denuncias que habían sido formuladas, realizadas las correspondientes pesquisas, se logró la detención de Juan José Redondo Redondo, Rafael Sánchez Aroza, Miguel Redondo Nuñez, Benjamín Redondo Nuñez, Manuel Pulido Márquez, Enrique Ribé García y Agustín Egea Campoy, todos ellos vecinos de Barcelona y en edades comprendidas entre los 17 y los 22 años.

Hachas y puñales de monte

Uno a uno los detenidos fueron respondiendo al interrogatorio policial al que fueron sometidos. Algunos declararon de plano desde el primer momento; otros incurrieron en contradicciones, pero, finalmente, coincidieron todos en los hechos que se les imputaban. Confesaron ser autores, nada menos que de nueve robos con violación, cometidos en la zona y alrededores de la Avenida Victoria Eufrentada

con la calle D'íber, así como de varios delitos perpetrados en descampados de la montaña del Tibidabo. Se pensaba en principio que la banda utilizaba pistolas. Sin embargo, quedó demostrado que las únicas armas que llevaban para la comisión de sus delitos siempre fueron las mismas: hachas de regular tamaño y unos puñales de monte. En opinión de los delincuentes, estas armas producían auténticos escalofríos en sus víctimas, por lo que les resultaban mucho más efectivas y, tal vez eran de menos responsabilidad, a la hora de enjuiciar su acción, en el caso de ser aprehendidos por la Policía.

Escogían a las prostitutas

Puede que esta sea una nueva derivación en el campo de la delincuencia de los violadores. Quiere decir, que estos individuos, todos ellos con la etiqueta de violadores, no escogían a sus víctimas de entre las mujeres que pudieran en-

contrar en cualquier lugar de la ciudad. Concretamente se dirigían a un tipo de mujer marginada: la prostituta. Y actuaban de la siguiente forma: algunos miembros de la banda, siempre ocupantes de coches, se dirigían a zonas donde sabían podían encontrar a «mujeres de vida fácil». Como normales clientes, se establecían con las mujeres, se contactaba con ellas y a ellas y cuando, aparentemente, parecía que se había llegado a un acuerdo de tipo económico, se emprendía el viaje hacia el lugar que iba a ser escenario de las escenas de «amor».

«Perros callejeros»

Las prostitutas con sus acompañantes llegaban a zonas de descampadas de las inmediaciones de la ciudad. Allí esperaban sus compañeros de fechorías y allí iba a surgir la gran sorpresa y el pánico de las mujeres de vida fácil que creían haber conseguido unos buenos clientes. Los componentes de la banda, saltaban sobre ellas como perros hambrientos, y a punta de puñal, y otros con el hacha levantada, las amenazaban de muerte,

hasta conculcar y consumar sus apetencias sexuales. En ocasiones hubo escenas dramáticas. Mujeres que, pese a ganarse la vida vendiendo su cuerpo, defendieron hasta perder el conocimiento, por los golpes, su condición de mujer que no debe ser tocada por dinero o por dolo. Otras, comprendiendo la gravedad de la situación afrontaron los hechos con resignación.

Una vez conseguidos sus propósitos, los delincuentes despojaban a sus víctimas de todo el dinero que llevaban en el bolso y de otros objetos de valor, tales como relojes, anillos, y pendientes. Y más de una prostituta, que se había resistido, había quedado abandonada en el lugar de los hechos, tras haber recibido una tremenda paliza.

En cuanto a otro tipo de robos, protagonizados por estos mismos individuos, cabe decir que imitaban en sus acciones a los protagonistas de la película de José Antonio de la Loma, «Perros callejeros». Se acercaban a vehículos ocupados por parejas —a veces eran novios, otras veces eran amantes— y sorprendiéndolos en escenas íntimas, rompían los cristales del coche, despojando a sus víctimas de relojes, pulseras, anillos, dinero y demás efectos de valor, lesionando a sus víctimas si ofrecían la menor resistencia. También en estos asaltos abusaron de mas de una chica, mientras el acompañante era reducido por el resto de la banda.

Si usted ha visto la película «Perros callejeros» se hará una idea exacta de la forma cómo actuaban estos individuos.

Madrid

Denunció que la ha violado un amigo

Una joven de 21 años había tenido relaciones con un amigo que le había violado. Llegó al punto de llamar a la comisaría que en ella se encuentran los padres.

Según la prensa, T. M., el pasado sábado, fue a saber si su hijo se había descompuesto por haberse violado. El chico, aunque sin pena, que hubiera denunciado.

Asistió en un momento de una semana. Ella y sin que pudiera ser la violación su sumado. En otros casos, se acudía a los hechos y facilitaba la clase de delitos de agresión.

Al día siguiente, la comisaría de la que aparta un amigo suyo de R. M., que a través el mismo lugar y...

Para justificar la denuncia dijo que argumentado con los padres una prueba sobre el caso de cuenta de lo ocurrido.

El joven J. M. voluntariamente, me, pero todo lo que él quería era el voluntariamente, par al resto y el estado juntos en asaltos, sin mayores días.

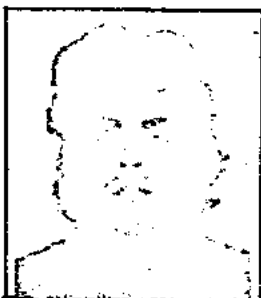
Robaban en vehículo reparto cuando estacionaban

Cinco personas, niñas, como presas de cinco robos de productos domésticos, tijeras y susurradores y otras tres de compradores de objetos robados.

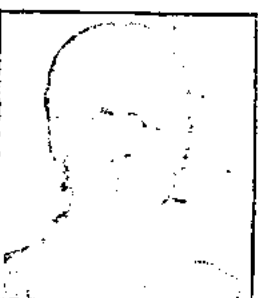
Los detenidos son: Ayala Copado, Salvador, José, de 19, Jesús, de 20, José Luis, de 20 y...

Juan José Redondo

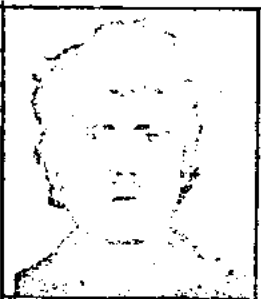
Benjamín Redondo

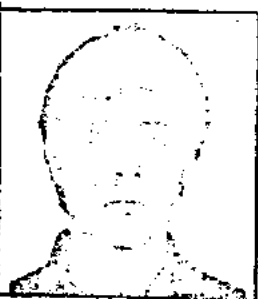
Ángel Sánchez

Manuel Pulido

Enrique Ribé

Agustín Egea

Miguel Redondo

- R.- ¿Cuando te cogieron y te metieron en Iradier.-?
- M.- Cuando me cogieron y me metieron en Iradier, no sé...
- R.- ¿Cómo te cogieron? ¿Te vinieron a buscar a casa?
- M.- No, no, Habíamos, yo acababa de salir de allí del baile aquel que hay, que había en las Planas.
- R.- ¿Era un domingo?
- M.- Si, un domingo. Acabábamos de salir y íbamos acompañar a las tías con las que íbamos, las íbamos acompañar a su casa. Entonces un señor que, de estos que, de los trenes, se puso en plan muy, muy de aquella manera con un tío, tuvieron bronca, el tío rompió el billete, el tío se lo volvió a pedir, y luego le quería sacar veinte duros. Entonces, ya se puso la bronca por allí y cuando salimos en la estación, nos estaban esperando cantidad de gente, aquí en Sarriá; y le dije yo a un tío.-"Mira si no queremos pagar veinte duros y no queremos jaleo, vamos a tener que salir por piernas" y n'a más salir del tren salió corriendo y lo tiraron a la vía, no?. Entonces fuimos a poner la denuncia a este tío, a ver lo que pasaba, pero estando poniendo la denuncia, habían cogido a uno.
- R.- ¿De los vuestros?
- M.- Si.
- R.- ¿Que no estaba con vosotros!
- M.- No, no que yo, yo con este tío no... no había ido nunca, -no-. Y claro el tío a mi no dijo nada, sabía de mis rollos, pero no dijo nada, y entonces dijo de otros dos, que habían ido con él, porque aquella noche, se ve que estuvieron... estuvieron con él ¿no?. Y dijo de esos dos, pero cuando llevaron a esos dos, nosotros salíamos de Iradier de poner la denuncia, y le preguntaron:"-Oye ¿Quién ha ido con vosotros, más?".- dice: "acaban de salir", y nos cogieron en el Pie del Funicular.
- R.- ¿Que era mentira, vaya?
- M.- Si, nos cogieron en el pié del Funicular por la cara.
- R.- El que se chivó era el Redondo.
- M.- Si. En el pié Funicular yo quería irme por un atajo, ¿no?. Yo ya me los veía yo y se los vió alguno más, de los que íbamos, íbamos cinco, de allí de la comisaría y me lo... vieron alguno más, ¿no?. Yo me quería subir por un atajo, pero como había dejado allí uno de dirección, digo coño! pues iran a su casa y su padre se mosqueará y tal y cual ¿no?. Entonces subimos por allí y n'a más su-

bir: "bah, ¿quien es Miguel?", y dije yo: "yo, quien va a ser", y me dice un tío un tal Murcia, me dice. "oye....."

R.- Es un poli.

M.- El Murcia este es un buitre ¿no?. Me dice: Oye, vete con cuidado, que mán dicho que eres un vacila y no te quiero romper la cara". Dice: "va, ¿quien de los que hay aquí ha ido de putas contigo". Va, ¿quién ha ido?. Digo: "ninguno", y va el tío, me suelta un guantazo y un poco más y me tira al suelo no?. Digo: "¿Que no ha ido ninguno? ¿Cómo que no ha ido ninguno?, no está aquí un hermano tuyo que se llama Manolo", digo: "si, los dos de la derecha". Si ya sabía los nombres que tengo que decir yo tío, que me inflen a palos.- "los dos de la derecha". ¿no?. Nos bajaron p'abajo, y si pasaron la primera noche bien, la segunda aún, aún.

R.- En Iradier, ¿no os calentaron?.

M.- No, en Iradier pasé 48 horas sin que me tocasen el pelo ¿no?, pero, a las 48 horas se llevaron a mi hermano, al Manolo y a otros dos más, se los llevaron p'a Via Layetana, y después a la Modelo ¿no?. Y si, si, cuando se los llevaron nos pusieron bien.

R.- ¿Donde, en Iradier?

M.- En Iradier, nos pusieron a calzo, a los tres que quedábamos, menos al que se chivó. Quedamos tres, el que se chivó, yo y otro y a los dos nos pusieron bien ¿no?. Al otro, ya ves, la manta encima con vinagres, con agua y tal, y dándole palos.

R.- ¿Y al llegar a Via Layetana?.....

M.- Al llegar a Via Layetana, fue una historia también ¿no?, porque te cogen manía o por lo que sea, por lo..., por lo que entregan de Iradier, por lo que... entregan de Iradier te cogen manía o por lo que sea ¿no?. Te suben p'arriba donde están los secretas y te ponen bien.

R.- ¿A tí te calentaron los secretas?

M.- Si, si, a mi los secretas allí en... Iradier y en Via Layetana, me pusieron bien.

R.- ¿A base de puñetazos o tortas o...?

M.- Uno por detrás, te dan aquí asín ¿no? donde se juntan las costillas, aquí asín...

R.- En el Esternón.

M.- Si, que ahí pica en cantidad ¿no?, y por aquí atrás, aquí en la espina dorsal, tío. Uno por delante te da un golpe y cuando vas p'atrás te da el de atrás, tío, y vas p'alante, p'atrás, pareces una máquina ¿no?, y hasta que te ponen bien. Después te llevan

allí comida, no sé. En Iradier comida nos daban un..., dos bocadillos diarios y además después de las pelias que teníamos nosotros, que no nos las dejaron bajar al calabozo, las dejaron arriba en la oficina, nos las descontaron ¿no?, que, no sé, la historia, que se traerá esta gente ¿no?, que lo tenían que haber pagado ellos, porqué, cuando uno va detenido, no sé, lo detienen y que les den la comida ¿no?, porque no lo van a dejar sin comer la tuvimos, que pagar nosotros aquello.

Después nos pasaron p'ahí p'adentro, yo me tiré casi tres días en la cama. Los dos primeros en la cama y al tercero...

R.- Esto en la Modelo, ya

M.- Si. Ya en la Modelo.

R.- En Via Layetana te hicieron interrogatorio y todo el rollo

M.- Qué va, allí te pegan por la cara, hombre, si cuando vas allá ya sabes todo lo que... el interrogatorio que te han hecho ¿no?, y todo ¿no?

R.- Allí te calientan y te pasan a la Modelo.

M.- Allí te calientan y te pasan al Palacio de Justicia, y del Palacio de Justicia te llevan a la Modelo ¿no?, y en la Modelo, pues no sé pasas allí, no conoces nada porque ya, no conocía nada de allí no había estao nunca pues es lógico ¿no?. Y los dos primeros días en la cama y al tercero ya empecé a levantarme un poquillo, ya a conocer a gente, que ya la conocía de antes, después, esto en la tercera galería, después me pasaron a la segunda, que aquello parecía...

R.- En la tercera galería, ¿qué tipo de presos hay?

M.- Entonces estaban todos los más peligrosos.

R.- ¿En la quinta galería, quién había?

M.- Toda la mafia, toda la mafia... en la tercera, bueno entonces ¿no?, entonces toda la mafia estaba en la tercera.

Después me pasaron a menores, claro, como tenía dieciseis años.

me pasaron a menores, a la segunda, que aquello parecía un submarino, agua en cantidad, y algunas celdas no tenían ni water, ni lavabo, ni nada ¿no? osea, que, si te querías lavar por la mañanas, tenías que ir, no sé, o al patio, o a la celda de algún compañero a lavarte.

Si tenías ganas de mear por la noche, tenías que mear, no sé, por debajo la puerta ¿no?, allí que saliese lo que fuese, y así. Estaba echa polvo de los motines, que había habido.

Después de la segunda me pasaron, a la quinta, que entonces habían sacao a todos los castigados que había.

R.- Entonces había venido el Garcia Valdes.

M.- Si, el Garcia Valdes, estuvo allí y saco a todos los castigaos, los perdono, y entonces nos pasaron a menores y militares y a los que entran ¿no?. A los de periodo, que son por ejemplo, cogen a uno y lo pasan tres días a periodo, pero yo no hice ni periodo ni nada ¿no?, ni me pusieron vacunas, ni nada, por que allí pasan a uno nuevo y cogen, y te meten vacunas, y te tienen tres días encerrado en una celda sin salir a patio, ni nada ¿no?, osea, que estás allí los tres días en la celda echo polvo, solamente te abren para darte la comida, y no veas, ¡los tres días!. Yo tuve suerte que no me hicieron periodo, ni me pusieron vacunas, ni nada, que no me hicieron nada, que duelen cantidad. Te dejan el brazo, echo polvo.

En la quinta galería, no sé, yo cuando pasé a la quinta galería, a los pocos días me hicieron coordinador de COPEL.

R.- Cuanto tiempo llevabas?

M.- Llevaría un mes y algo, un mes, más o menos un mes, y me hicieron coordinador de COPEL, de todos los problemas, que había en la galería, pues lo tenía que resolver yo, hablando con uno, los funcionarios, con otros.

R.- ¿Qué tipo de problemas?

M.- Si faltaban bombillas, si todo lo que hacía falta en la galería, para estar bien ¿no?. Si queríamos, hacer limpieza general de toda la galería, no sé, lejía y cosas de estas, que no te daban, ¿no? las mandábamos a pedir, nos las mandaban y limpiábamos toda la galería ¿no?, a fondo y era más o menos esto, y cuando se hacía alguna asamblea, pues nosotros, yo con otros... con los que... con los estos... "los Jonglars", porque estaban entonces.

R.- ¿Pero los Jonglars, estaban contigo?

M.- Si, conmigo.

R.- Ellos estaban por delito militar.

M.- Si. Estaban por lo militar, si,... y gente, los jonglars, yo, un chaval de Manresa y otro tío más ¿no? estábamos asin, de coordinador de COPEL, y no sé... la galería entonces iba bien. Hasta que hubo la fuga ¿no? de cuarenta y cinco tios, que se nos cortó el rollo.

Bueno, antes había habido una especie de..., de protesta ¿no?, una protesta y empezaron a cortarse las venas, queya está bien. Yo pasé mucho de cortarmelas, porque no veas, es una señal, que te que-

da toda la vida, y yo pasé mucho, dijeron: "Que se las corte el que quiera" y yo pasé mucho... y me hice el sueco ¿no?. Si, si... estuvo muy bien. De aquella protesta salieron muchas cosas ¿no?. Mejoraron un poco la comida, y mejoraron, no sé, la comodidad, que había allí. La mejoraron un poco, pero después de poco tiempo después, descubrieron un tunel en la tercera, en la tercera galería. Después, no sé, hubo también otro jaleo y descubrieron... algún rollo también por otro sitio, y después, hasta que se fugaron los cuarenta y cinco tíos, por la enfermería ¿no?. Se cogieron, se piraron y ... adiós. Ya los han cogido a casi todos, me parece, que quedaban tres sueltos hace poco, que no se si los habrán cogido. Estos yo creo que estarán en el extranjero, es lógico ¿no? que si tienen ruina, se vayan al extranjero.

El día antes de la fuga, me pusieron fianza, y al día siguiente, la fuga. No nos dio tiempo a la mayoría que estábamos apuntados, no nos dio tiempo ¿no? a irnos, porque dieron, dieron... dieron la alarma al momento tío, la dieron, se escaparon cuarenta y cinco...

R.- Hubo chivatazo?

M.- Si, hubo chivatazo, y dieron la alarma y a la mayoría de los que estábamos apuntados, no nos dio tiempo. Entonces después ... ¡eh! al día siguiente de la fuga, llegó el Garia Valdes, y estuvimos allí hablando y tal y cual. Estuve hablando con él, de lo que pasaba en la Galería, y de el porque estaba yo ¿no?, y al día siguiente me dieron la libertad.

Y ves, al mismo día de..., aquel día, que estuve hablando con él me pusieron otra fianza, ¿no?, que era la ultima con que me quedaba, era la última... cosa que me quedaba, me pusieron la fianza y al día siguiente salí, luego no sé, cuando salí a la calle, me encuentre muy malos rollos, por todos sitios.

R.- Malos rollos ¿de qué?

M.- De la gente que, no sé, la gente, que tenía amistad contigo ¿no? ... ¡eh!

R.- Se daba de menos.

M.- No sé, no no, ... no se, no se, yo... yo, al menos, yo los echaba de menos ¿no? porque, no sé había estao conviviendo mucho con ellos, y los echaba de menos, pero cuando salí, no sé, los encontré un pococambiados. Y además, que me hablaban con falsedad ¿no? Y de esta falsedad me dao cuenta, mucho tiempo después, porque

claro, si a ti, que estás allí, no te enteras de nada, y están hablando mal de ti, es lógico que cuando salgas, si tu te has enterado de algo, pues vayas a darles, el toque ¿no? pero después te ponen buena cara y tal y cual, y no tienes que pasar mucho de ellos. Luego, no se, aquello fue... bastante bien, la segunda fue bastante bien, la primera vez bastante, la segunda no sé, me lo he tomado más...

R.- La segunda vez ¿por qué te metieron?

M.- La segunda me metieron, no sé, se ve que hacía falta gente allí, p'a llenar, p'a llenarla y mira y nos cogieron a unos cuantos y ale! p'adentro, vosotros adentro.

R.- Cuanto tiempo estuviste encerrado, la primera y la segunda vez?

M.- La primera vez tres meses y tres días, la segunda dos meses y dos días. Va asin esto eh!

R.- Pero, la segunda vez, no fue por no presentarte a las citaciones a firmar.

M.- De entrada, me dijeron, que era porque no, no me había presentado a una citación ¿no?, y yo a todas las citaciones, que me llegaban a casa, pues yo iba ¿no?. Y claro... y después resultó, que me sa lió una causa despues de haber estado allí ¿no?. Me salió una causa, osea dentro, habia tenido cuatro ¿no?, pero después, me salio otra, me citaron fui...

R.- A ti cuando te cogieron la primera vez, ¿te salieron cuatro causas?

M.- Cuatro causas.

R.- ¿Y estando allí dentro te salió otra?

M.- Si y estando allí dentro me salió otra.

R.- ¿Pero de qué?

M.- Porque..., esto es porque, estás allí... había... cuatro causas osea, habian cuatro denuncias ¿no?, pero salieron más cosas, de ... más cosas, a parte de estas cuatro, salieron más cosas. Encontraron una denuncia más.

R.- ¿Y quién la había puesto la denuncia?

M.- No se, el rollo, que se llevará la gente, encontraron una denuncia más de lo... de otra cosa que habíamos hecho. Entonces me citaron y me dijeron, que si quería estar, seguir estando en libertad, que,... que tenía que pagar 150.000 pelás. Yo cogí y dije que no, que 150.000 pelás yo no las podía pagar porque no tenía ¿no? que haría una de estas, ¿como se llama esto?... Una insolvencia, y a ver si me podían dejar tranquilo. Y si si y fui y hi-

ce la insolvencia con el Rafa. Hicimos la insolvencia y todo el rollo marineru, y no sé que rollo se armarían el el Juzgao, y cogieron y va, y busca y captura, pero después de siete u ocho meses de haber hecho la insolvencia. Cogieron y nos metieron p'a dentro asin, como aquel que dice hace falta gente y ale p'adentro ¿no?

R.- La segunda vez te pegaron?

M.- No. La segunda vez, no sé, tuve unas pequeñas broncas en la comisaría, pero nada más ¿no?. Luego la comida, no me paso como la primera vez, porque la comida la tuvieron que pagar ellos ¿no? porque yo, se los dije "mira yo tengo tanto dinero, y este dinero que tengo cuando me vaya de Vía Layetana, lo quiero, osea, que si me quieren dar comida, me la dan, y si no, pues, no sé, ya me buscaré yo la vida por aquí dentro Si le tengo que birlar". Si, si ... y si luego subí al bar y todo. Al bar, que tienen en la comisaría de Iradier, subí a comer y todo, la segunda vez, no sé...

R.- Osea, que te lo pagaste tu, de tu bolsillo también.

M.- No. No, la segunda vez pedía todo lo que quería, pero lo pagaba la comisaría.

R.- Ya ibas preparado.

M.- No, no. La segunda vez pedía todo lo que quería hombre, ya, la primera vez vas que no sabes de nada ¿no?

R.- Ya había pasado un año y pico, ¿porqué ahora tienes 18 años?

M.- Si, hombre, ya había pasado un año y pico, de la primera.

R.- La segunda vez, te cogieron de sorpresa, sin ninguna justificación ni nada...

M.- Si, si, por la cara, lo que se dice una detención por la cara. Luego cuando pase allí dentro, no sé, como ya conocía gente de la primera vez, había allí todavía... gente y tal, y no sé, esta segunda vez, tío, no sé, he pensao mucho ¿no?, por lo que me han metido, y con la injusticia, que han hecho, tanto conmigo como con mucha gente ¿no?, que la han metido, más o menos por lo mismo. Pero aparte de eso, no sé, me lo he tomao más a calma ¿no?, pensando mucho, dándole muchas vueltas al asunto, pero con más calma.

R.- Ha cambiado la Modelo

M.- Esta segunda vez, no sé, yo iba preparado, en que fuese como la primera ¿no?, pero cuando llegué, no sé, el desorden, que había antes, no lo había ahora.

R.- ¿Estabas más puteado?

M.- Si, ahora cantidad de puteados, osea, salias por la mañana a patio, y cuando pasabas de patio "pun", te cerraban las puertas,

cosa que no hacían antes ¿no?. Antes pasabas de patio y las puertas, abiertas, ahora cada uno en su celda ¿no?, y no sé, muy mal, siempre cerrao, cuando se le antojaba a una guardia, a los funcionarios. A una guardia se le antojaba no sacarte a patio, pues cogían y te tenían encerrao por la cara. Pero cuando se les antojaba a ellos una cosa, o te quedas en la celda, o no sé, te dan un curro, o te llevan a registrarte por la cara, te ponen en pelotas o no sé, cualquier cosa, cualquier chorrada, se buscan cualquier historia para hacerte putadas, para hacértelas negras ¿no?, entiendes, y me llevé, me llevé, no sé... Ara yo también me lo tomé con calma ¿no?, mira, quereis esto pues esto ¿no?, me lo tomaba de aquella manera, sin calentarme la cabeza y mira ibas tirando.

R.- El asunto del chocolate...

M.- Mira, esto es una mafia, tio, Yo creo, mira, por las vallas, por las vallas de fuera al patio se pasa chocolate, ara se pasa chocolate, ara se pasa muy poco, porque, yo he visto chocolate muy poco, al menos esta última vez, que he estado en la primera galería

R.- La primera vez había más chocolate?

M.- La primera vez, había en cantidad ¿no?, y a mi, no me faltaba cada día, la primera vez había en cantidad.

R.- Os lo montábais por la enfermería ¿o no se qué?

M.- Si..., Ara, lo que yo no entiendo, es que con lo poco que hay últimamente, yo he visto, que han pasao muy poco ¿no?, tanto como por paquetes como por las vallas, han pasao muy poco ¿no?, y había en cantidad, osea, yo creo que tanto funcionarios, como cualquier tío más no sé..., y yo creo, que los funcionarios se tienen que enrollar porque tienen que sacar pelas ¿no?. Porque te dan para hacerte dos porros te dan, 500 pelas ¿no?

R.- Los funcionarios lo cobran?

M.- No sé, si se lo cobrarán ellos, o no sé, que historias se meten ¿no? pero...

R.- Los que sacan la tajada son los funcionarios ¿aquí no?

M.- Mira, si un funcionario allí por ejemplo pasa, una barra de 1.000 ptas, como las pasan allí en la calle, allí pueden sacar unas 4.000 ptas.

R.- Aquí, pues ¿los que chupan son siempre los funcionarios?

M.- Si, si, Si són... y no me extrañaría, que fuesen ellos, los que pasan, no se, whisky, ginebra, coñac, chocolate de todo ¿no?, de lo que está prohibido pasar. No me extrañaría que fuesen ellos, los que pasasen ¿no? porque es una mafia, pero que para encontrar

esta mafia no sé, tienes que investigar a un tío, a otro, a otro, a todos los que están allí dentro.

R.- Los funcionarios ¿que tienen turnos?

M.- Los funcionarios hacen... están un día y bueno, hay tres guardias en cada galería. Las guardias, que va el lunes vuelve a ir el miércoles, osea, tiene un día de trabajo entero y luego dos de fiesta, que no se, viven, viven como reyes, tío, cobran 50.000 y pico mil pelás y luego no hacen nada ¿no?, porque ya ves, allí todos... tienen que abrir y cerrar puertas, para hacer los recuentos y se la abrimos nosotros. Allí el que está preso y se busca un enchufe o algo, va abriendo y cerrando puertas, que está mal mirao por los demás presos, pero mira, el tío, a lo mejor se busca un enchufe con un funcionario y este funcionario, y este le ayuda y sale a la calle ¿no?, pero a los dos días cae otra vez, y haciendo la pelota a la gente aquella ¿no?

R.- Sobre el asunto de que se encaprichan de un chaval ¿hay algo?

M.- ¡Uf!, ultimamente, esta segunda vez. La primera no tanto ¿no? pero esta segunda vez, he visto yo pinchazos, con pinchos, ¿no? o 500 pelás que llevaban en el bolsillo, se encaprichan, a lo mejor con un chavalín, pequeño, como ahora los pasan de 15 y 16 años ven algún chavalín, que va atontao ¿no?, que a lo mejor es la primera, que va y no conoce a nadie, y pun, y va allí a violarlo ¿no?

R.- Eso los funcionarios o los presos?

M.- Bueno, los presos, yo solo lo he visto, a los funcionarios no he visto casi nunca asín, pero los presos se pasan en cantidad, y no sé. Los funcionarios, hay algunos que se enrollan, pero otros, que tienen más mala folla, que la virgen ¿no?

R.- ¿Y al chavalín que violan, como reacciona?

M.- Al chaval que violan por allí dentro, pues, no sé, va de puto culc porque no sé, se lo toman ya: "oye tu, que, tal y cual" y... le van sacando todo lo que pueden y todo lo que tiene, por que ¿no? porque no sé, es una mafia, sí, sí allí a lo mejor, en la primera galería, hay dos o tres mafias ¿no?, y siempre están de broncas, la una con la otra, y siempre llegan a pinchazos.

R.- Los pinchos como los hacen?

M.- De las camas, pinchos de cualquier cosa, de una cuchara, de cualquier cosa que se inventan.

R.- Una cuchara limada.

M.- Sí, sí, de cualquier cosa que se inventan.

R.- ¿Cómo es el comportamiento de la policía dentro de la Modelo, como miran y tratan al preso?

M.- Mira, no sé, la primera vez, que estuve, había poli ¿no?, y, no se si había gente... Hay policías y policías ¿no?, porque hay policías que no sé, te explican, yo he hablado bastante con muchos de allí, y unos me han caído tan mal, tío, me han caído tan mal, que al final cogía, nos mandaban, cacahuètes o plátanos o cualquier cosa de estas así,: "Bah, tomad comed", las cascarras de los plátanos, las cáscaras de los cacahuètes, se las echábamos allí ¿no? pero esto a los que te caían mal ¿no?, porque, no sé, son fachas, pero perdios, tío. Ahora hay gente, que no sé, tienen, que..., no ha encontrao trabajo por ningún sitio, y mira, y le ha gustao el cuerpo de la policía, porque ganan pelas y no hacen nada y mira, pero son gente, que se enrolla, ¿no? dicen, mira, yo tengo esto, paso mucho de historias ¿no? y mira y van viviendo así, y hay policías y policías.

R.- Viven allí al lado.

M.- Si. Bueno allí la primera vez, había "monos" de estos ¿no? del pañuelito amarillo, los que van en las manifestaciones y estos, no pintaban nada, solamente para si había algún jaleo o algo, pues mira.

R.- Os venían a calentar?

M.- Pegar cuatro tiros y calentar ¿no?

R.- Balas de goma.

M.- Si. Pero nada, esta gente nada ¿no?, allí, los que reparten el bacalao son los presos, porque, si los presos dicen una cosa y los funcionarios estan en contra, lo único que adelantan es tenerlos encerrados, pero cuando los sueltan otra vez, les abren, para ir a patio o algo, pues la protesta sigue en pié ¿no? hasta que se les da o no se les da, no sé.

La policía si no es un motín, no se mete en nada ¿no?. Osea que una vez, que estás en la Modelo, no pueden temer nada de la policía, a no ser que se arme algún motín.

R.- Tu viviste algún motín?

M.- Yo he visto, no sé, no sé, si aquello era un motín, no sé, era más o menos, tipo motín, protesta, bronca, no sé. Que la gente le dio por protestar ¿no?, porque se estaba muy mal, entonces cogió la gente y empezó a cortarse las venas, y se llevaron bastantes al hospital ¿no?, y bastante mal, porque se hicieron cada corte!. Yo vi cada corte, tío, que yo le tuve que cortar a uno porque me dijo: "Oye córtale aquí", digo: "que yo no se cortar", "córtame, sea lo que sea", y le pegué un tajo con una cuchilla

de afeitarse y el tío se desmayó y a mí se me pusieron de corbata. Te lo juro, a mí se me pusieron de corbata, yo al ver el tío, que... un corte pero cantidad grande, así ¿no?, más o menos, con todas las venas.

R.- Todo el antebrazo.

M.- Sí, no sé, pero es que le salía la sangre a chorros, sabes!, le pegué el corte y la sangre "bum" p'arriba, yo, a mí, me dió una cosa, digo, no veas, digo "anda que no te ha de doler", y el tío, sí, sí y al poco tiempo, "bum" al suelo, se quedó, se quedó mareado, ¿no? y mira, y así va todo.

R.- ¿Qué piensas de la Modelo? ¿Qué conclusiones has sacado?

M.- Yo he sacado, no sé, una conclusión, y que, siempre la tendré en pie. Los funcionarios, hay funcionarios que te... no sé, intentan ayudar a la gente y otros, que, mira, les suda la polla de, de, que uno mejore, u otro no mejore. Unos intentan, a lo mejor, ayudar a una serie de gente, otras pasan mucho de ayudarles a nada, van están allí, rellenan cuatro papeles, que tienen que rellenar, o no se, que historia tendrán, hacen los recuentos y ale! hasta otro día, que nos veamos ¿no? pero, no sé, si la gente, los presos mismamente, se comportasen ¿no?, pero no sé, si pues la Modelo podría ser una cárcel, en que se estaría puteado, pero no tanto como se está ahora.

R.- Tu ves bien el sistema de cárcel tipo Modelo o te gustaría que fuese de otra manera. Un régimen abierto, común para hombres y mujeres.

M.- Yo opino de una forma ¿no? La cárcel, por ejemplo la Modelo, ¿no? podría estar de una forma organizada bien, porque hay gente, en que allí te encuentras gente que tiene, que robar para comer, entonces esta serie de gente, le pones...

R.- Dentro de la Modelo roban para comer?

M.- No, no; fuera, fuera ¿no?. Hay mucha gente, que a lo mejor no le mandan paquetes y si ¿no?, si ven a uno que tiene... le mandan paquetes, pues ale! se lo ligan, y mira, se lo comen y así. Pero gente que aquí en la calle, pues tiene que robar para comer ¿no? entonces los cogen y los meten para allí. Allí hay unos talleres en que a lo mejor te pagan, hacer un bolso y te pagan, por ejemplo 25 pesetas, como lo han estado

pagando, no sé, ahora, como estará porque, no sé, cuanto tiempo hace que he salido, pero ya hará cuatro o cinco meses o seis ¿no?. Te pagan 25 pelás, y para sacarte una semanada, por ejemplo de 4000 pelás, te tienes que matar, cosiendo bolsos ¿no?, cuando en la calle los están vendiendo a 5 y 6 mil pelás fíjate!. Si tu eres el que los haces, no sé, que te paguen un jornal, no sé, un poco mejorable, y que de allí, si tienes familia fuera le puedas mandar algún dinero o alguna ayuda, o algo ¿no?, y no te tengan, que mandar de la calle para allí. Yo esto lo veo una cosa fea. Ara que la culpa también tanto la tienen los funcionarios como los presos a lo mejor, hay mucha gente, que no va a talleres, porque no pagan, no pagan como, no sé, que les den un trabajo y le pagasen bien, los talleres estarían llenos, pero a tope, a tope ¿no?

R.- De qué son estos talleres?

M.- De hacer bolsos, y no sé, cuatro tonterías, que se inventan ellos, no se. Yo no he estao, porque, yo paso mucho de que me exploten, porque si encima de estar encerraos te van a estar explotando, que trabajen ellos si quieren hombre.

R.- Tu el régimen de la Modelo, ¿cómo lo ves? Así cerrado, lo ves un poco borde? Lo verías de otra manera: un régimen abierto, tios y tías mezclados? Cambiarías algo de la Modelo?

M.- Mira, yo creo que lo ideal, aquí en la Modelo, fuese, un tío atraca un banco, o le quita a un tío las pelás por la calle o cualquier cosa de estas, lo metan para allí, pero que allí, no sé, le pongan unos talleres, en que, por ejemplo, se saque una semanada normal, como aquí en la calle, el tío yo estoy seguro de que se va a apuntar ¿no? a los talleres, y que puede trabajar tranquilamente y que no tengan el rollo que tienen, que tienen tres faltas, porque a lo mejor tienen tres broncas en los talleres, con alguien o algo ¿no? y ya no pueden trabajar más ¿no? en los talleres, no sé. Yo que les den un puesto de trabajo allí adentro, y que a lo mejor se tiren, por ejemplo dos o tres semanas allí encerraos, a la semana siguiente que le dejen, por ejemplo, el domingo libre ¿no?, que salgan por la mañana y vuelvan a la noche, y mucha gente volvería ¿no?. Y fuese asin y cada vez les diesen más libertad.

R.- Tu crees que habría mucha gente que no volviese?

M.- No sé, Yo creo que si fuesen dando libertad, poco a poco a

un tío que lo condenan...

R.- O sea, ¿tendrían que intentar reformar al individuo?

M.- Claro, si. Sería lo lógico, porque, no sé, por ejemplo, que te encierren un mes has hecho algo vale!, mereces un castigo, que te encierren un mes ¿no?, pero allí dentro que te ayuden ¿no?, que no te tengan como, como a un perro, tío, porque hay muchas veces, por esta última vez, que estao, por tocar las palmas y estar cantando. Palmas flamencas ¿no?, porque, toda la gente de por allí le va el flamenco ¿no?, por tocar palmas y cantar y tal, a mucha gente le han dao la bronca y le han metido a celdas de castigo ¿no?

R.- Que pasa en las celdas de castigo? Dónde están?

M.- La quinta galería, ahora es la quinta galería, cantidad de mal, tío, cantidad de mal, no lo aconsejo a nadie. Por la mañana una vez, que tocan diana tienes que recoger la cama, y ponerte de pie ¿no? enfrente de la puerta y unas veces te abren la puerta y otras veces te miran por un chivato que tiene ¿no? y a lo mejor, si te pillan sentao, te dan una linda de palos, que no veas ¿no? y a lo mejor, hay veces, que en el recuento tienes que estar una hora y media de pie por la cara allí, y además firmes, porque como te vean con las manos atrás o algo así... te dan.

R.- Tu estuviste.

M.- Que va! A mi me metieron, pero una noche solo, porque me peleé con uno, me metieron una noche ¿no? y después como llevaba yo razón, ¿no? pues cogieron, me sacaron a mi y metieron al otro. Sí, tío, yo esto lo veo muy bien ¿no?. Una vez que sacan de una galería para la quinta, te sacan a lo mejor de la primera galería, para la quinta, una vez que pasas la puerta ya te estan dando una paliza. "Oye tu, porque vienes y tal y cual" y te tocan la cara, pero en cantidad ¿no? y luego, no sé, a mi yo tuve suerte de que no me la han tocado ninguna vez allí dentro, he tenio suerte, pero hay gente que va de puto culo ¿no?

R.- La cárcel tendría de ser un centro donde reformaran a la gente?

M.- Si, un, no sé, un centro de rehabilitación o algo así, ¿no?

- R.- Y lo que hacen en Estados Unidos, juntar los tíos y las tías ¿cómo lo ves esto?
- M.- Ostia! Sería un desmadre, tío. Yo, no sé, pero si meten la carcel de tías, por ejemplo, que está en la Trinidad, la meten en la Modelo. Meten las tías en la Modelo, iban a ir de puto culo ¿no? porque hay gente, tío que no ve a una tía, no toca a una tía, de hace lo mejor, por ejemplo un año o dos...
- R.- Pero si desde el principio de cumplir condena estuviesen juntos no pasaría esto.
- M.- Mira, yo, allí he visto tías, que han ido, periodistas y todo el rollo, y ha habido gente que no se, siempre piensa porque la gente esta siempre piensa, ostia!, no voy a ir por la cara a esta tía ¿no? y ha habido gente, que se ha enrollado cantidad.
- R.- Pero, si el tío que entrará allí, viese tias desde el principio en que no se estuviese por ejemplo, 2 años sin ver a una tía, esto no pasaría.
- M.- No, no, pero yo creo que esto no podría ser, porque en la Modelo, hay 1.000 o casi 2.000 tíos, pues en la Trinidad hay 30 o 40 tías y como van a meter 30 o 40 tías, con alomejor 2.000 tíos.
- R.- Pero al estar mezclados todos allí sería distinto ¿no?. Ya no se obsesionarían tanto con este tema.
- M.- Sería una cosa normal ¿no?, a lo mejor no se obsesionarían en violar a un tío, porque yo a un tío, que viola a un tío por la cara, ¿no? alomejor un tío de 20 años, que se coge a un chaval de 15 o 16 y va allí a follárselo por la cara, ¿no? yo a este tío cogía, como hice la primera vez, ¿no? un tío que intentó follarse a uno, pues cojo, lo metieron en las celdas de castigo estando yo en la quinta galería, que estábamos, militares período y menores, a este tío lo tuvimos tres días a pan y agua, ¿no?. Le dábamos el pan y que se apañase con el agua que le caía del grifo ¿no?... Si quería beber y sino que se buscase la vida. Pero de ahí dentro no se le abrió la puerta, ¿no?, y no sé, a estos tíos así, yo les daría un curro, para que se acordasen toda la vida ¿no?... Ara que es una mierda, tío, el pasar en la cárcel es una mierda.

R.- Ahora tu entre tu mismo grupo te encuentras marginado. Tu panda te ha echado de lado o encuentras que no?

M.- Mira, no sé, son dos cosas muy diferentes, ¿no? porque hay... mientras yo he estado allí.

Yo salía con unas tías antes ¿no?, la primera vez de entrar, entonces cuando salí, no sé, me llevé un corte muy grande, porque empezaron a pasarse mucho con las tías estas y tal, ¿no?.

R.- Las tías que salías tú.

M.- Sí. Íbamos con tres tías, ¿no? pero, estas tres tías, no sé, cuando yo pasé, ¿no? me escribían y tal me mandaban pelas, y, no sé, lo que podían hacer las pobres tías, ¿no? pero dos semanas antes de salir, no sé tuvieron un rollo, o una historia con la gente aquella de allá arriba ¿no?, y que ya pasaron mucho de historias y ahora una se ha ido a Burgos, otra se ha ido a Palencia, otra a La Coruña, no sé, las he perdido, las he perdido ¿no?, y eran dos tías, eran unas tías, que se enrollaban, y bastante bien, pero la gente pues, no sé, se pasó mucho con ellas, ¿no?

R.- Al no estar tú ya se creyeron con derecho.

M.- No sé, no sé, como se lo tomará cada uno ¿no?, pero, mira. Sabes donde está Scorpio, casi en la Plaza Universidad, fueron un día, y se pasaron con la tía que iba yo, se pasaron cantidad ¿no? y la tía dijo que pasaba de jugar, ¿no? pero la pasaban la cerilla, a quien se apague la cerilla le mandan algo ¿no? y la tía dijo que pasaba, pero al final la pasaban la cerilla y al final la convencieron de que la cogiese, y al final a pasar por el aro como todas ¿no?, y se pasaron pero cantidad, al final salieron llorando todas, ¿no? y además curradas porque, les dieron un curro. El Jose, y esta gente le curraron y no sé a mi me sentó bastante mal, ahora yo me lo tomo muy en plan de aquello a cachondeo, ¿no?, dije mira se han pirado, pues, mira que se le va hacer.

R.- En plan compañeros como han reaccionado?

M.- No, no, es esto, que estando aquí fuera yo, por ejemplo la primera vez yo, no sé, si ellos fumaban chocolate, a ellos era raro el día en que les faltaba el chocolate, si querían ir algún sitio era raro el día, en que, no sé, quedábamos de

acuerdo e íbamos, ¿no?

Ara, si yo me voy a estar buscando la vida, para ellos, no, porque la primera vez vale, a mi me la dieron, ¿no?, y como se la han dado a más de uno, yo cogía, va no tienes pelás, vale, tranquilo pues vamos, ¿no?, pero después, los tíos estando allí dentro escribí cartas "pum" "pam" pum", y a lo mejor, la primera vez te contestaban ¿no?, pero no te mandaban nada ¿no?

R.- Tú les pedías que te mandaran algo?

M.- No sé, que me mandaran pelás, y que me mandaran algo de comida o chocolate que lo podían meter entre la comida ¿no?, o algo así ¿no?, y ellos pasaban mucho de historias. Esta segunda vez, al menos la primera vez se acordaban de escribir ¿no? de contestar las cartas que les escribía, pero esta segunda vez, tío, es que ya s'han pasao tanto, s'han pasao tanto, que, no sé, paso mucho de ellos.

R.- Tu ahora te has buscado a otro plan.

M.- Si, si yo al ver, que esta gente no sé no era de, no sé, de mi carácter ¿no? porque, no sé, si alguno tiene, necesita ayuda yo se la doy ¿no?, lo poco que tenga a lo mejor yo me quedo sin pero a este tío lo saco del apuro que tenga. Si, si, yo soy así, pero después que yo esté sacando a esta gente de los apuros, y después me están haciendo putadas, tío, no sé, que vivan su vida y yo ya me buscaré otra gente, o voy solo. Lo que sea.

R.- De tu clan, el que corta el bacalao que es el Jose ahora.

M.- Mira, el José, no sé, y te lo digo a tí, porque, no sé es un tío, que si te puede sacar algo te lo saca ¿no? pero, cuando necesites su ayuda no te la va a dar, y es un tío que le veo un porvenir muy negro, yo lo tengo negro eh! porque es que lo tengo negro, pero, el Jose, lo tiene mucho más negro que yo ¿no? porque esto de que, no sé.

R.- Pero tu por qué tienes el porvenir negro?

M.- Mira, ara de momento, no tengo ni trabajo ni na porque siempre voy frito, voy saliendo de los apuros, me busco la vida como sea. Pero el Jose, no sé, va a caer un día de estos, y se va acordar pero cantidad de las cosas que le hemos estado diciendo, porque es que el tío, no escarmienta ¿no?. Mira yo habré estado en el talego, habré sido un chorizo, y a lo mejor lo

sigo siendo ¿no?, pero el José no sé, hace las cosas a ciegas, y mira, que le estao, yo aunque sea chorizo, y lo que sea y haga lo que sea, a un tío que no... que yo vea, que no quiera lo que m'a pasao a mi para él, ¿no?, yo a este tío le dije mira vas hacer esto, has esto, has esto y pasa de historias, ¿no? búscate la vida por otro sitio, pero pasa de hacer esto, pero el tío, no sé, se cree que es más hombre haciendo las cosas que hace ¿no?. Oye, el día que caiga, tío, no me va a dar alegría ¿no? porque no es una alegría que un tío caiga preso, pero, no sé, sería una alegría también, que se diese un poco de cuenta de como está la cosa ¿no?, porque el tío va a ciegas por el mundo, va a ciegas, no sé, hace las cosas sabiendo lo que le puede pasar ¿no? Las hace pero las hace sin saberlas hacer ¿no?, porque por ejemplo, yo tengo la experiencia de que la primera vez que yo manqué un radio cassette ¿no? yo me las ingenié para no hacer daño ¿no?, saqué el radio cassette sin hacer daño no y él no, él cogió, "pun, pun, pun", yo sé porque me lo han dicho, que cogió, fue a sacar un radio cassette e hizo, rompió dos vidrios del coche, rompió todo el rollo este de las luces largas, cortas, las intermitencias y todo el rollo este, hizo un desastre en el coche o sea que no es manera de ir por el mundo, y hay que mirar a quien se le manga, no sé, hay que trabajar, no sé, sabiendo a quien se le hacen las cosas, la putada o lo que, ... si tu te quieres buscar la vida haciendo radio cassette, no sé, lo vas a buscar a un tío que esté trabajando de paleta ¿no? yo no sé, a un tío que tenga pelás para comprarse otro y que, no sé, a un tío que tenga pelás, que tenga un coche que... lo que sea, que tenga pelás, porque si se lo haces a un pobre desgraciao, que ha estado currando toda la semana, ya ves, a este tío le haces una putada, que si te liga, lo veo muy bien que te pise la cabeza, ¿no?, yo lo veo muy lógico. Ara ves, lo que yo voy a mangar un radio cassette y sé, que el tío, que se ha gastao 30.000 pelás en un radio cassette, tiene para gastarse otras 40 en otro ¿no? es lógico y este tío no ve las cosas así, va se le presenta uno y "pun" le hace polvo el coche, y luego a lo mejor el radio cassette lo saca, que no funciona, ¿no? porque yo lo he visto y a mi me ha pasao un radio cassette, que no funcionaba, tío, y

no sé, y cosas de estas así, es un palo.

R.- Ahora con el grupo que vas, que vas de comparsa, a la expectativa, vas a tu aire?

M.- A mi aire ¿no? Con el grupo que voy, pues, no sé. Voy a mi aire ¿no? por ejemplo, yo voy con cuatro o cinco tíos ¿no? O... con cuatro o cinco tíos llegamos a una discoteca, y yo, pues no sé, me enrolla a mi forma, el otro, se enrolla a la suya, el otro pues a la suya.

R.- ¿Quién corta el bacalao?

M.- Ahí no corta nadie el bacalao, ahí, no sé, si un día tengo yo pelas les pago la cerveza, nos apetece pasar a una discoteca y no tienen pelas y yo tengo y les pago la entrada, y no sé, y va así la cosa ¿no?, cuando yo no tengo, pues me la pagan a mi, cuando tengo yo pues se la pago al otro.

R.- Pero habrá alguno que es el que manda...

M.- No, nada no, esto pasa...

R.- Esto ya ha pasado.

M.- Si esto ya ha pasao, tío, esto de que mande uno de que diga bueno, aquí han que rendir cuentas, nada, nada, cada uno sus cuentas y cada uno su rollo, si alguno a lo mejor un día está frito de pelas pues, no sé, hay cuatro o cinco tíos, que le pueden ayudar, pagarle una cerveza, no sé, no cuesta nada ¿no?

R.- Esta gente, no te ha dejado marginado, te han aceptado son más mayores.

M.- Si estos son más mayores, no sé, y tienen más vida corrida, ¿no?

R.- Y no te han dejado a parte ¿no?

M.- No, no, si a mi no me ha dejao nadie aparte, osea que...

R.- Pero tu cuando estabas allí dentro tu panda hablaba mal de ti ¿no? ¿Esto es lo que te jode?

M.- No, a mi no es que hablen, bueno habido momentos, en que han hablado mal y otros momentos, en que me han defendio ¿no?, lo que más me jode de todo es, que si yo estando en la calle les he ayudao ¿no? cuando la he necesitato ayuda, que nunca se la he pedido, n'a más cuando he estao allí dentro, no sé, y me la nieguen, que que ni, ni, me escriban una carta, tío, no sé, es un palo tan grande, que te diga mira, tu con tu vida y yo con la mía ¿no? Cuando salí, esta segunda vez, no sé, un tío, que lo mande ahí y le curraron y tal y cual ¿no? Ya te lo expliqué ¿no?

R.- Un tío que qué?

M.- Un tío que les mandé a la casa que teníamos alquilada y le curraron y tal pues este tío estuvo diariamente escribiéndome ¿no?, de todo lo que pasaba por allí por el barrio, durante... unos 20 días, o por ahí, 15 o 20 días y diariamente escribía una carta de lo que pasaba en el barrio ¿no? Y dormía en una chabola de por allá arriba, de por la montaña, entonces no sé, yo sabía yo tenía una cosa, tenía unos conocimientos de lo que pasaba, y luego cuando salí ¿no? me encontré con una serie de gente que había cambiado totalmente ¿no?, cuando me vieron, no sé, "Hola que hay, como te ha ido tal y cual", y no sé, "Te hace falta esto, te hace falta lo otro", coño, si a mi me dicen cuando salgo, oye te hace falta pelas, cojones, si te estao escribiendo diciendo, diciéndote que, que no sé, me mandaseis pelas o algo, que allí la estaba pasando muy putas, porque ahora cuando salgo me vas a dar pelas si ahora yo me puedo buscar la vida, yo esto lo veo..., no sé, muy tonto ¿no?, de que me digan cuando esté en la calle si me hacen falta pelas ¿no?, y no sé, lo he dejao... he pasao mucho de ellos ¿no? y ahora he buscao otra gente, que, no sé, más o menos piensa como yo ¿no? que si a un tío le hace falta ayuda pues, no sé, pues se la das.

Ara este tío que tampoco se haga el racano, y, y, y, siempre necesite ayuda ¿no? que se busque también la vida, y es lo que pasa ahora si a lo mejor yo me tiro una semana sin pelas, pues los otros tíos me ayudan ¿no? ara, que a lo mejor a la semana siguiente tengo yo cantidad de pelas y los otros no tienen ninguno nada ¿no? a lo mejor me toca pagar a mi perder y le tengo que pagar, a todos todo. Gasolina del coche, y toda la historia, pero, no sé, a mi no me cuesta nada es como una comuna, como una comuna, esto, que necesite algo el otro, y se lo ha de dar a otro pues mira también igual ¿no?. Asin, pues da gusto vivir, tío.

Yo para llevar la vida que lleva el Jose y esta gente, paso ¿no?

R.- Ya lo tienes superado esto.

M.- No sé, mira, yo empecé más o menos... cuando yo estaba en la tienda yo había hecho ya gordas ¿no?

R.- ¿Dónde en la tienda?

M.- Si, en la tienda, antes de haber estao yo en la tienda ya las había hecho yo cantidad de gordas ¿no?

Pero mira yo pasaba mucho de historias, y pasaba mucho ¿no? y yo, no sé, hacía una cosa y, y no lo hacía como lo hacen estos ahora, ¿no?. Que yo a lo mejor antes tenía 14 o 15 años y hacía una cosa y, y para que encontrasen como habían hecho aquello y quien había sido, no sé, se tenían que calentar la cabeza y nunca me encontraban ¿no?, sin embargo ahora quiere uno encontrar y, no sé, tiene que preguntar solamente. "oye, quien ha hecho esto"... Yo al Jose, al Jose, ya lo tengo camelao, llego "oye que, que eeh", esto que hiciste el otro día, joder no veas, quien se lo iba a esperar, que tal y que cual", y el tío "pon" me lo cuenta ¿no?, cosa que yo no, ni me llega un tío, "Oye aquello que hiciste el otro día, tal y cual". "no sé de que me hablas", ¿no? y el tío, no sé, yo a lo mejor tengo más experiencia que él ¿no?, por lo que sea pero, yo paso mucho de decir las cosas, y sé a quien se las digo ¿no?, pero el Jose ya ves, tío, ha habido momentos en que me han dao, m'an dao ganas de, dinflarlo, inflarlo a quantazos, ¿no? pero me he parado y me he ido por no decirle nada.

R.- Inflarlo a quantazos ¿por qué?

M.- No sé, porque, se le dice mucho las cosas ¿no? se le repite a lo mejor una cosa, mira con este del chocolate, si te cogen una barra, a lo mejor no te dicen nada ¿no? o a lo mejor te llevan detenio, no sé, 24 horas, 48 horas, 72, pero no pasas a la carcel entonces el tío... coge y va presumiendo de tener chocolate ¿no? cosa que a mi me molesta ¿no? porque si yo tengo chocolate lo llevo y cuando me apetece un canuto, pues me lo hago, pero el tío lo he visto yo con placas, con placas, y ir enseñándolas ¿no?, desde que entra, desde que entra al bar con la placa en la mano cortado un trozo para hacerse un porro.

R.- Pero, te molesta ¿por qué?

M.- Me molesta porque, no sé, si allí no va la policía ni... y saben que allí se fuma y tal, y que nos están dejando tranquilos ¿no? me molesta de que si ven en cantidad pues van a ir y van a dar el palo, porque es lógico. Y a lo mejor un día, te, a lo mejor un día te cogen sin nada ¿no? pero a lo mejor un día te cogen cargado y ya ves, vas de puto culo.

Vas para dentro pero rápido ¿no? y es lo que no piensa tío. A lo mejor el día que vas presumiendo allí de plaquita y tal ¿no? pues vale pues aquel día no van ¿no? pero a lo mejor el día

siguiente a lo mejor va un tío, que no lo conoces de nada o que lo conoces, que a lo mejor lo lleva en el bolsillo o lo lleva en cualquier sitio, y se presentan allí, dan una redada y, y, t'o Dios p'a dentro ¿no? Y esto es lo que a mi me cae mal, ¿no?

R.- Pero tú se lo tienes que decir.

M.- Pero si es que se le dice ¿no? pero el tío nada, ¿no? se hace el sueco.

Mira antes de llegar a darle, paso mucho, me llevao muy bien con él y, y paso mucho de historias, lo último, lo último es, es currarse ¿no?

R.- Y los demás qué?

M.- Los demás, no sé, ¿no?, los he tratao muy poco desde que salí de esta última vez, los he tratao muy poco. Han cambiado bastante y mira cada uno va a su rollo, me parece muy bien, que cada uno vaya a su aire, porque es una cosa que, no sé, vale la pena ¿no? de que cada uno va, vaya a su aire, y se busque la vida como quiera, pero que tampoco se pase ¿no?, y ninguno de los otros se pasa tanto como él ¿no?

R.- A lo mejor es que se ha vuelto el gallito de allí arriba.

M.- No sé, se ha juntao con una serie de gente ¿no? que son bocazas ¿no?, porque s'a juntao con dos tíos, que son unos bocazas ¿no? y que... un día d'estos le vamos a partir la boca a uno. Mira es un tío que le debe a mi hermano 100.000 pelás, a otro tío le debe 45, a otro tío le debe 80, no sé, y siempre se las va dando de que, está el tío muy montao y tal y cual y luego no tiene un puto duro, porque va estafando a la gente y a este tío un día le vamos a dar un palo y se va a quedar sin nada eh! tiene una furgoneta que a lo mejor, no sé, cualquier día le decimos mira o me das la guita o te quedas sin furgoneta. Y cogemos y le decimos mira firma, como conforme has vendido la furgoneta y, pasa de todo y el tío aquel o firma o lo matamos a palos.

R.- Tu ahora, tal como estás, has salido bajo fianza?

M.- Esta última vez, no, esta última vez he salido por...

R.- Por la cara.

M.- Mira aquello que se han dao cuenta de la equivocación que han cometido ¿no?, y m'han dicho mira, incluso me llegaron pidiendo perdón ¿no? . A mi cuando me dieron la libertad me llegaron p'a

pedirme perdón. "Oye perdona que, no hayamos venido antes, pero tal cual" y la historia, que se montan los tíos ¿no? Digo "mira que se le va hacer digo, los... los malos ratos que yo he pasao aquí yo creo que el Juzgao me los va a pagar ¿no? osea, que tranquilos. Porque me fue el secretario del Juez, osea que tranquilo, salí y, y en paz no, luego me dijeron que me tenía que presentar los día 15 de cada mes no, y... y llegué el primer día que me tenía que presentar y me dijeron que si había cambiado de domicilio que no hacía falta que fuese, osea que yo me quedé tan tranquilo ¿no?

Es una historia.

R.- Bueno pero, si te volviesen a enganchar que te podría pasar?

M.- ¿Si me volviesen a enganchar? Ostia! no sé, no...te podrían meter, no sé, igual no te pasaba nada, igual no sé, igual es como la primera vez ¿no?, pero que ya vas preparao para lo que te dicen y lo que te hacen en comisaría, y toda la historia, a lo mejor te pasa menos ¿no?, pero a lo mejor te pasa más.

R.- Pero tu sabes ¿no? igual el día menos pensado te pegan el chivatazo, por ahí y te enganchan y entonces ¿qué?

M.- Pues el día que me enganchen pues, no sé, ya me buscaré yo la vida para, para despistar a la gente ¿no?

R.- Pero tu sabes que te pueden volver a enganchar.

M.- Si, si que pueden, si mismamente como aquí estamos bebiendo una cerveza te pueden venir "pun" quedas detenido, por la cara, y... no tienes derecho a decir nada eh!, te detienen y una vez esto que llegas a comisaría te dicen ¿Quieres un abogado? quieres esto, quieres lo otro, ahora si, ¿no?. Antes no, pero ahora te pueden detener por ir, no sé, por la calle, te detienen y te llevan a la comisaría te piden documentación, te... si trabajas o haces lo que sea y, y, no sé, y te pueden detener por esto.

R.- Y si así te enganchan cascando una radio cassette?

M.- No sé, si te enganchan cascando un radio cassette, no tienes más remedio que decir bueno si lo estaba, si lo estaba robando, no tienes más remedio que decirlo, por que t'han visto oyes!

R.- Pero bueno, pero tu lo sabes esto...

M.- Hombre lo sabes ¿no? pero... no sé, como voy a decirte... si por ejemplo tu no tienes trabajo y no tienes nada, ¿no? no sé, yo, a mi no me falta nada ¿no? de comida y eso no me falta nada,

¿no? de comida y eso no me falta nada, dormir duermo, en mi casa, como en mi casa, pero, no sé a la hora de pedirle pelas a mi vieja o a mi viejo pues me da corte ¿no? porque como yo no les doy nada, no sé, digo ostia, les voy a pedir y me van a poner mala cara siempre, cavilo esto, ¿no?, y les pido y a lo mejor un día les pido y me dan ¿no? pero al otro día les pido y me dicen oye que, que no tengo y tal y me dan menos de lo que yo necesito, o lo que sea y entonces yo me las tengo que ingeniar, no sé, si me dice alguien oye necesito un radio cassette, y tal y cual y esto y lo otro, cojo y digo vale pues mañana a la noche lo tienes, o esta noche lo tienes ¿no?, voy yo me hago uno se lo llevo y cobro las pelas ¿no?, entonces yo voy a mi casa a lo mejor si cobro 4.000 pelas, del radio cassette, voy a mi casa y digo "mira he estao haciendo una faena y me he sacao 2.500 pelas tomad" estao haciendo ¿no?, y tranquilo y paso ¿no? y a lo mejor yo necesitaba 1.500 o 2.000 pelas. No sé, me busco cualquier historia, o no doy nada, o no sé.

R.- Pero muchas veces das.

M.- Si, si, porque es un palo ¿no? de que estas sacando y no estás metiendo nada ¿no? es un palo.

R.- Tu has pensado alguna de las veces que te han llevado a la Modelo en tus padres en como se pueden quedar, lo que puede pasar?

M.- Mira, la primera vez, que pase fue un palo para ellos tanto como para mi, no sé, es que fue una cosa que, como es la primera vez, no sé, ni ellos se esperaban que yo fuese así ni... ni yo me esperaba de que después de lo que había hecho, me diesen la ayuda que me dieron ¿no?. Ara esta segunda vez, sabiendo ellos de que me metieron, no sé, por una cosa injusta, no sé, me dieron una ayuda de que, yo pasé mucho de esta ayuda ¿no? me decían mira te hemos metio 1.000 pelas digo: bueno pues metenme 500 y ya me apañaré ¿no? pero es un palo tanto para la familia como para tí.

R.- Cuando saliste la primera vez, cuando llegaste a casa como reaccionaron tus padres?

M.- Mira, mis padres cuando salí, no sé, se enrollaron bastante bien ¿no?. Porque yo le expliqué la cosa, mismamente yo pasé a la carcel en miércoles, entonces el sábado siguiente osea, el domingo quedé detenido ¿no?, el miércoles pasé a la Modelo

y el sábado siguiente salió en el periódico todo el rollo aquel ¿no?, de quecon hachas y tonterías ¿no? y, entonces yo les dije a mis padres de que aquello era todo mentira ¿no?

R.- Dijeron que habías violado unas tías con hachas...

M.- Si, si, todo un rollo, un rollo, que se montaron en el periódico yo luego estuve para denunciar el periódico.

R.- Esto fué Enrique Rubio no?

M.- Si, estuve en el periódico y estuve en el juzgado y estuve en varios sitios ¿no?, y me dijeron que no que aquello, salió la serie de los periódicos ¿no? pero que una vez que lo cogió el juez, cogió, y mandó retirarlos todos ¿no?, todas las series aquellas las mandó retirar, entonces claro no te puedes agarrar a nada ¿no? para que te den daños y perjuicios ¿no? porque si aquello es todo mentira, y tu tienes una declaración y luego en el periódico te ponen otra cosa muy diferente ¿no?, totalmente diferente ¿no? porque a mi en el periódico me ponía como, como, como, no sé, un sanguinario, o algo así por el estilo, y en la declaración tenía una cosa muy diferente, en la declaración tenía yo, bueno, esto lo hice pero sin forzar, sin forzar a nadie.

R.- Tu dijiste la verdad?

M.- Si, si, bueno yo ya, claro, si te están pegando, que vas a hacer. Bueno esto lo hice bueno, no sé, sin forzar a nadie, yo no forcé a nadie ¿no?, entonces en el periódico salió, todo diferente, ¿no?, de que nos las tirábamos con hachas y... Bah! un jaleo que era demasiao ¿no?, si, si estuve cantidad de tiempo mirando de sacar daños y perjuicios ¿no? pero no pude sacar nada.

R.- Tu solo o los demás también?

M.- Bueno, yo, el Manolo mi hermano y los otros tíos menos el que se chivó, todos los demás ¿no? el que se chivó pasó mucho de la historia ¿no?, quería que le sacásemos nosotros las cosas del fuego.

R.- ¿Dónde está el que se chivó?

M.- Ahora está en la mili, no sé como le irá, ara tampoco me preocupa ¿no?. Mira si le va bien pues me alegro y si le va mal, pues, no sé...

R.- Pero, ¿tu le querías zumbar?

M.- Huy! yo le quería zumbar, y mandé a más de uno para que le currasen pero, por mi hermano, que es muy caritativo, y tal y

cual, no sé.

R.- Total que en tu casa tus padres te ayudaron.

M.- Si, bastante ¿no? porque no me esperaba tanto ¿no?. Ara yo no les digo nada de mi vida ¿no? Yo voy a mi vida, y mira, he estado en Tarragona, casi tres semanas, tres semanas y pico casi un mes, no sé, el tiempo que estao y me estao sacando 4 y 5.000 pelas todos los días y toda la pasta a casa.

R.- ¿Toda?

M.- Hombre, siempre te quedas algo, ¿no? pero...

R.- Y porque les das pasta?

M.- No sé tío, tu no les das pasta a tus viejos o qué? No sé, ellos m'han criado y m'han pagao estudios, m'han pagao no sé muchas cosas ¿no? entonces si ahora, ahora que ya son viejos no les vas a ayudar tu, no sé, es para que te maten ¿no? y lógico.

R.- Y esto de fresador qué? Lo vas a hacer o qué?

M.- Tengo que juntar pelas, primero, primero tengo que juntar pelas.

R.- Y después qué?

M.- Y después, no sé, si me puedo enrollar bien pues me enrollaré bien, y dejaré a parte todos los rollos ¿no?, a parte ara, a lo mejor dentro de poco, me caso dentro de poco. Estao haciendo una tía unas pruebas y tal y cual.

R.- ¿Cómo? ¿Cómo?

M.- Si hombre, está haciendo unas pruebas de que a lo mejor se ha quedao embarazada ¿no?, o me junto o me caso, no sé.

R.- Ha ido al médico, al ginecólogo, o se lo hace por su cuenta?

M.- No sé, va al médico, no sé, que rollo pero yo paso mucho, de casarme. Prefiero ajuntarme y si a lo mejor, me llevo muy bien con ella, ¿no? pero si a lo mejor dentro de un año o de dos meses o no sé, me llevo mal, pues, no sé, mira... le pago la manutención del crio, nos seguimos, seguimos siendo amigos, y el crio de los dos y ya está ¿no?

R.- Pero es lista, piensa, te ayuda...

M.- Hombre, la tía se enrolla bastante ¿no?

R.- Se enrolla ¿cómo?

M.- No sé, como decirte, es una tía bastante competente ¿no?, le ha salido esto, pues mira se lo toma como mujer, no sé,... yo me llevo bien con ella, ella se lleva bien conmigo, pero... en mi casa tenemos sitio para vivir ¿no?, tenemos a parte vivienda, y abajo hay otra, pues arriba hay una vivienda, y a lo

mejor se mete la tía allí a vivir bueno vivimos allí los dos y mira, pero... a lo mejor si por cualquier cosa empezamos a coger malos rollos pues mira tu vete con tus padres y yo me quedo con los míos.

R.- El volver a hacer de fresador, es por si viene descendencia o qué?

M.- En mi casa, no se de descendencia no hay ¿no? de fresador. Ara yo estao estudiando dos años y pico y me va bastante y he hecho faenas, de oficial de primera.

R.- Y esto te ha venido porque la tía está embarazada el meterte de fresador o te ha venido por ti mismo?

M.- No sé, si yo mira, yo me salí de un colegio de Ciudad Real y me quedé colgao ¿no? porque allí estuve llevando una fresa y un torno ¿no? pero me iba más la fresa ¿no? hacía trabajos más finos trabajos más tranquilos y tal, entonces pasé aquí, a uno en Pueblo Nuevo, y también estuve llevando fresas y tornos ¿no?, pero ya al final me quedé con la fresa y me va bastante el rollo este, entonces me quedé colgao ¿no?, porque me dijeron "Mira si quieres seguir tienes que pagar 60.000 pelas ¿no? porque pase, estuve un año y pico eh! aquí en Pueblo Nuevo, pero por la cara ¿no? digo Ostia! de donde saco yo 60.000 pelas ¿no? porque pase, estuve un año y pico, pero por la cara, "mira tienes que pagar 60.000 pelas si quieres seguir el curso, si yo no tengo pelas" y estuve haciendo, estuve mirando bastante cosas para que, para acabar el curso sin pagar ¿no? entonces, no sé, no... no encontré ninguna salida y me tuve que salir, por huevos bueno me tuve que salir que me echaron ¿no? si no pagaba las 60.000 pelas me echaban, entonces me echaron y me quedé colgao me dieron el título de auxiliar técnico y pasé mucho de historias ¿no? estuve mirando varios trabajos, aquí por Hospitalet, aquí en Sarriá estuve mirando uno en Hospitalet estuve mirando tres, luego por allí por Pueblo Nuevo estuve mirando otros dos, pero me pagaban tan poco que encima, osea lo que me pagaban, tenía que poner yo pelas encima para los viajes y todo el rollo, ¿no?, porque me tenía que quedar a comer fuera y pagar los viajes y perdía dinero, ¿no? entonces no me interesaba y, no sé, y un trabajo de estos aún no interesa, ¿no?, prefiero terminar el curso, y pasar de historias, de que me paguen un jornal, que no tenga que poner

yo el dinero encima, ¿no?. ¿Tú cómo lo ves? Si por ejemplo tú tienes... tu ahora estás estudiando periodismo ¿no?, si encima de que estás haciendo de periodista, por ejemplo coges y te tienes que pagar viajes, tienes que comer fuera y además tienes un jornal de que no te llega a los gastos que tú tienes, tío, lo tienes que dejar porque si no es tu ruina, pues es lo mismo que me pasa a mi, ¿no?, y así no se puede seguir.

R.- Pero yo quiero decirte que el volver a estudiar de fresador que te ha venido por la chavala, o por tu cuenta, te ha entrao otra vez la vena.

M.- Que va, me ha entrao, no sé, por mi cuenta, ¿no? porque ya que tengo el título de auxiliar técnico, no sé, prefiero, prefiero, ya salir técnico, ni auxiliar ni nada, ¿no?. Es lógico de..., terminar ya el curso, ya ser oficial de primera o lo que sea, ¿no?, pero, pero sin historias marineras de auxiliar ni nada.

R.- Tu, la manera que estás ahora viviendo te gusta, no te gusta...

M.- No sé mira, yo ahora como estoy viviendo no me hace falta nada, ¿no? porque si, si yo necesito por ejemplo para un fin de semana 1.000 pelás, no me faltan, pero es un mal rollo ¿no? porque como no sé, siempre te tienes que estar buscando la vida, o te sale una cosa o te sale otra, ¿no? prefiero tener un trabajo fijo y ir tranquilo, no tener preocupación de ninguna clase, a estar así conforme estoy, ¿no? pero quien encuentra un trabajo fijo? Tenía uno y porque no me estafasen pelás, al final salí estafao, ¿no? y yo me quedé tranquilo, porque le di un curro al jefe, pero mira, pero mira, así no es un palo, prefiero un currello fijo, y tomármelo todo con calma y pasar de todas las historias, que tienes que ir un día al baile?, pues te vas ¿no?, pero sin tener, sin tener que buscarte, sin tener que buscarte la vida por ahí, a lo mejor chorrando radio cassettes, o no sé, cualquier historia, ¿no? Mira, yo prefiero tener un... Mira mientras he estao trabajando, mientras he estao trabajando, he pasao de todo, me han dicho: oye sabes de algún radio cassette o algo, que tal

que cual, digo mira pues, no sé nada ¿no? y no sabía nada de la... Pero cuando no estao trabajando, ni su dicho oye sabes de algún radio cassette, o algo, digo: "mira, mañana te espero aquí a tal hora y te diré algo", y a lo mejor al día siguiente a la hora esta le llevao el radio cassette, "mira, a la hora esta llevao el radio cassette, "mira esto hay que te interesa bien y si no pues míra lo dejas, y me lo quedo yo", y asín ¿no?, lo primero que te sale, pues "pum", lo pasas y ya está ¿no?

R.- Cómo ves a la policía ahora, los tíos que por ejemplo te han cascado, cómo lo ves?

M.- Mira, la primera vez que entré a los pocos días de salir fui allí a la tienda y subiendo por Anglí me encontré al que me detuvo ¿no?

R.- "El Murcia"

M.- Sí, y al primero que me dió una ostia, que un poco más y me tira al suelo, el tío puta, y es un tío cantidad de ganso, me dice: "Hola que hay que, ya has salido y tal y cual". Yo digo: "Mira, pues sí, pasa algo o que, y tu me conoces de algo o que". Dice el tío "ah! no te conozco de nada" digo "no sé, yo a ti es la primera vez que te he visto ¿no? dice: "mira tengo ganas de verte, de cogerte algún día para materte a palos", digo "mira mañana tengo que ir a firmar, digo y ya presentaré la denuncia en el juzgado, y además iré al Gobierno Militar a poner denuncia, digo ahora tu mismo, haz el sueco o haz lo que quieras." El tío se quedó tan cortao de que no sé... luego lo vi otro día y muy amable ¿no?, me lo encontré en el bar este "Red Barret" me lo encontré y me estuvo invitando y tal y sí, sí es un tío, que, no sé, ¿no? es muy chulo, pero es un tío, que explica las cosas bastante bien ¿no? y a mi me explicó cosas que, no sé. Unas las he tomaso bastante bien y otro las he tomaso bastante mal ¿no?

R.- Pero tu cuando la ves que sientes, repulsión, asco, antipatía

M.- Yo no sé, los veo... Yo sé que son trabajadores ¿no? que tienen que estar por una cosa pero..., si tienen que ayudar al pueblo ¿no? que ayude al pueblo, y que no vayan en contra del pueblo, que porque te pague el gobierno, no ayuda al gobierno ¿no?, yo las veo asín. Van presumiendo, porque van presumiendo,

tu ya las ves que van presumiendo, los tíos, y no sé. Qué se creen que van presumiendo porque van presumiendo, tu ya les ves que van presumiendo, los tíos y no sé. Que se creen que porque lleva el uniforme son más chulos ¿no? Porque yo me encontrao, yo me he encontrao a tíos aquí en el Benito (Bar) y han ido presumiendo ¿no? y no han llevao la pistola encima pero han llevao navajas, no y es igual, de paisano, y me han estao presumiendo y a lo mejor me he enrollao yo, sin saber que eran policías ¿no? me enrollao hablar con ellos de un tema, de que a lo mejor, no sé, van encontra de la idea que yo tengo, han estao en contra, son ideas diferentes, hemos llegao a tal punto en que hemos estao a..., pegándonos voces el uno al otro ¿no? y al final ya peleándonos con más de uno, con tres, me parece que han sido tres desde que llevo aquí en Barcelona, allá arriba, me parece que han sido tres. Me parece, si no me equivoco ¿no?, y no han dicho mira que tal, que tal que cual pero ya peleas ¿no?, digo si tu llevas, pistola llevas, no sé, que no se cuenta, o llevas navaja, o lo que sea, que tu crees que yo me salido ahora del nido, si tu llevases pistola, yo también llevo y ara quien es más rápido de sacarla. Y así en esta plan ¿no?

R.- Pero tu, pistola no llevas nunca, o sí?

M.- Si que he llevao pistola, y he pasao pistolas ¿no?

R.- Así que la has llevado encima?

M.- Si, y además de 12 balas eh! que son pocas las que se ven de 12 balas.

R.- Pero la has usado alguna vez?

M.- No, las he pasao ¿no?, a lo mejor me entero de alguno que quiere una pistola, toma, toma esta, digo dame 10 billetes y toma esta, pero si, si que he llevao pistola. Parabelen 9 y cosas de estas así.

R.- Como la ETA.

M.- No, la policía lleva, lleva parabelen 9 corto y también la larga la lleva la policía, y la ETA, según la ETA que se inventan ellos ¿no?, porque yo no creo en la ETA, yo creo que lo mismo que pueden decir ETA, pueden decir no sé, mafia, no sé, cualquier cosa, yo mira hasta que no vea una organización bien formada como, según dicen la ETA, no me lo creo, ¿no?

R.- Tu lo del terrorismo no lo crees?

M.- Yo creo que es una mafia entre capitalistas porque mira, si un tío se tiene que cargar a un poli, no sé no, yo si a lo mejor me tengo que cargar al que me detuvo, la primera y la segunda vez, pues no si yo a lo mejor me lo espero, porque se por donde anda, me lo espero, porque sé por donde anda, me lo espero en la montaña, y cuando menos se lo espera los dejo fritos ¿no?, pero paso mucho del matar a un tío porque paso mucho te cargas una muerte que siempre cuando... queriendo o no queriendo, siempre te acuerdas en el coco ¿no?, a lo mejor cuando te vas a acostar, ostia! que me he cargao a este tío, tal y cual y es un mal rollo ¿no?, no sé, pero esto de ETA, hay que haber, tiene que haber muchas pelass, por medio, y estas pelass de dónde viene?

R.- ¿Del gobierno?

M.- No sé, el mayor capital está en el gobierno. Ahora el mayor capital del mundo está en la Iglesia ¿no? o viene de los gobiernos uno de los dos sitios.

R.- Tu crees que la ETA está patrocinada por la Iglesia?

M.- No sé, la Iglesia, no sé, a mi me cae muy mal, ¿no? porque, que estén pasando hambres cantidad de gente ¿no?, y que la Iglesia, tenga el mayor capital del mundo, lo veo una tonte-ría ¿no?. Igual que Jesús ¿no? si, si, si... Jesucristo por ejemplo, es, no sé, el que más manda ¿no?. Yo no sé, porque está permitiendo de que una gente pase hambre y otra gente le sobran cantidad de millones ¿no? yo esto es que no lo veo claro.

R.- Si tu pudieras atracar el Vaticano lo atracarías?

M.- Hoe! si, si y con mucho gusto, tío, si hombre.

R.- Rápido, además no te lo pensarías?

M.- Aunque me, me... no sé, no me lo pensaría, no, mira he estao viviendo dos años con curas, tío, dos años con curas, tío, en colegio interno durmiendo, o sea pasando todos los días con ellos ¿no? y me caen tan mal porque son tan chorizos, tío, son tan chorizos, van pidiendo pelass, y no les hacen falta pelass ¿no?. No sé, te metes en una Iglesia y en cualquier Iglesia que te metas hay millones de pelass en cualquier Iglesia, y estan pasando hambre cantidad de gente que están pasando hambre coño! porque el valor que tienen en una iglesia

no lo... no lo invierten en que no pase hambre, tan buenas que son!, no lo invierten en que no pase hambre la gente que está pasando hambre, no sé, yo lo veo así ¿no? esto es una cosa lógica, tío.

R.- Tu por ejemplo, de los partidos políticos que piensas tú?

M.- Mira que cada uno se busque las cosas por donde pueda y todos son iguales.

R.- Tu no crees en los partidos políticos?

M.- Mira, unos son mejores, y otros son peores, porque es lógico ¿no?, yo prefiero, por ejemplo, un socialismo que un comunismo. Un socialismo que un capitalismo ¿no?, pero no se, también prefiero un anarquismo mejor que un socialismo ¿no?, es lógico, pero no hay anarquista que por ejemplo, si aquí en España eh! fuera anarquista. Si toda España fuera anarquista, los que estuviesen en el mando se estarían forrando tío, igual que los que están de comunistas, porque por ejemplo Cuba es comunista, pero ¿quién tiene el capital? el gobierno, Alemania, no se lo que será, si es socialista o no se, lo que será ¿no? lo que si es socialista o no, se lo que será ¿no? quien tiene el capital, el gobierno, no sé, el pueblo, solamente es para darle el capital al gobierno ¿no? y no sé, es el pueblo el que tiene que tener el capital, no el gobierno ¿es o no?. Yo que un tío se está forrando de millones y mientras otro está dejando la salud currando todos los días, no sé, no. Yo estoy de acuerdo de que curran ¿no?, los presidentes de gobierno, y esta gente, no se, curran porque tienen que currar, pero, que no ganen tantas pelotas y que... luego las inviertan en cosas que no le dan provecho al país, ni al trabajador, tío, porque por ejemplo, el Suárez, gana cantidad de pela, pero tu te crees que este tío estará invirtiendo pelotas en España, pero ni una eh! y me encuentro con cantidad de gente en que me decía ostia! tengo unas ganas de juntar 10.000.000 pelotas para dejarles a renta fija en el banco ¿y qué? para vivir toda su vida de gorra ¿no?, "loquillo", pero porque esos 10 millones de pelotas no los inviertes y le dan trabajo a la gente que está parada, además tu vas a ganar y ellos también van a ganar, ¿no? porque ellos van a vivir y tu también vas a vivir, y de lo que en esta vida, lo mejor es vi-

vir, ¿no? yo también todavía no he pasao, pero el día que tenga que pasar, no sé, una se buscan la vida, si no trabajando, robando de lo que sea ¿no? haré lo que sea, para no pasar hambre.

R.- Bueno, pero de la policía aún no me has dicho lo que sientes cuando lo ves ahora.

M.- La primera vez, no sé por lo que sería o, no sé, la primera vez veía un policía tío, y era como si viese, no sé... iba, iba cantidad de mosqueao ya veran este tío ya verás este tío y... yo cuando salí la primera vez decía ya verá este tío, y no sé, ahora ya paso tanto, paso tanto, que no les hago ni puto caso, porque... es... no sé. Yo he tenio bastante, bastante, he hablao bastante con policía ¿no? tanto secretas, como esta que va a las manifestaciones, como urbanos, con guardia civiles osea he tratao de todos ¿no? y... lo veo como si no los viese, los veo y como si a los viese ahora los veo así ¿no?, bueno tiene un trabajo que tienen que estar por este trabajo, ara también pienso que hay una gente que está en el trabajo ¿no? tienen unas ideas y tienen esto pero cuando están allí. Con el uniforme cambian ¿no?. O sea, tu eres policía, vamos a poner el caso, a lo mejor estás tú ahora conmigo, no sé, con un atracador de Bancos ¿no?, y estas enrollao y te llevas cantidad de bien con él ¿no?, pero hay otra gente que a lo mejor está de paisano, y te está tocando los huevos cada dos por tres, coño!, por qué no haces ese trabajo mientras está de uniforme, es que no tiene huevos para hacerlo, que, yo lo veo así de lógico ¿no? Hay gente buena y gente mala, y de todo hay en esta vida, no sé, en la Seat también, no sé, supongo habrá gente buena y gente mala en oficinas de Bancos habrá gente buena y gente mala, gente que se enrolla pero que cumple con su trabajo tiene una obligación y que lo tiene que hacer, pero hay otra gente, que no tiene esa obligación y se pasa tanto que merece un tiro, tío, este que... sí hombre. Mira yo he llevado pistolas ¿no?, y no le he usado más que una vez, y fue un día en que estábamos...

R.- Pero antes me has dicho que no la habías usado.

M.- Bueno, una vez pero de aquello para asustar ¿no?. Estábamos en un bar de allá arriba. Estábamos allí y no sé, como salió la conversación y tal y cual y un tío nos invitó a dos tías y a mí y a otros dos tíos, a tomar una copa en su casa ¿no?. Este

tío no sé que historias tenía ¿no? pero, que es un maricón pero de los grandes ¿no?, y se lo quería montar con nosotros conmigo y con el otro ¿no? "Pero oye pero tu de que vas, hombre", y le dimos un curro, pero el tío cuando ya nos íbamos sacó una escopeta de cartuchos digo si te vas a enterar y cogí me saqué la pistola y tiré un tiro al aire, y el tío cogió una acojonada que no veas, entonces le dije te vas a enterar tu hombre, o me sueltas pasta o te denuncio por perversión por perversión de menores, y si, si, el tío suelta la pasta.

R.- Cuanta pasta le sacaste al tío?

M.- Me da pues 3.000 pelas o asín, más o menos.

R.- Y porque no le sacas más?

M.- Le mango 35.000 pelas al tío, sabiendo que no le puedes quitar más pasta porque sinó el tío me lia y me mete en el talego. Hombre, por ejemplo, si yo le digo cuando me da las 3500 pelas mira este mes necesito 5.000 pelas el tío a lo mejor me las da, pero si a lo mejor al mes siguiente le pido 6 o 7 a lo mejor también me las da ¿no?, pero el tío a lo mejor piensa, bueno pues a este tío le voy a meter en un jaleo, porque el chantaje está prohibido ¿no?. El tío que hace chantaje, no sé, le meten un paquete que se caga ¿no? y es lógico que, que si a mi me están haciendo, si a mi me están haciendo chantaje ¿no?, me tengo que buscar la vida por otro sitio, para que no me lo hagan ¿no?

R.- Tu en el fondo te sabes las leyes.

M.- Hombre me las sé, y no me las sé ¿no?

R.- Osea, los que así te convienen.

M.- Claro, claro, cada uno se sabe las leyes que a él le convienen ¿no?, porque las que no me convienen a mi, no sé, las sé y no las sé ¿no?

R.- Las ignoras.

M.- Si, si, me hago el loco. Es una cosa, que ni me va ni me viene ¿no?, las que por ejemplo, esto de que si... si yo mango algo, me ligan preso, yo lo sé, pero paso. El día que me cojan me lo tengo que comer ¿no?, pero cuando no me cojan con las manos en la masa digo que no, que no, que no, que...

R.- Pero la primera vez no te cogieron con las manos en la masa.

M.- Pero es muy diferente, tío, de que por ejemplo, de que si tu vas con un tío y dice, tu dices que no, que no, y que no, y el otro tío dice bueno hice esto de tal forma, con este, con

este, hicimos esto, sacamos tanto y cual, esto se lo quedó este, lo otro se lo quedó el otro.

R.- Tu ahora parte por caso que aquel día no hubieses estado el día que se chivó el tío este, tu aquel día no no estás y tu dices que no estaba, y que pasa, te ligan y te meten en la Modelo o que pasa?

M.- Bueno, es que, no sé. Yo mira, cuando el tío aquel se chivó, yo no estaba ¿no?, porque habían estao haciendo una cosa y los cogieron, con lo que estaban haciendo, pero luego empezaron a decirle... a hacerle preguntas y el... el interrogatorio este que hacen, y si, los tíos, pues dijeron que habían hecho una cosa con tal, con cual con fulanito, con menganito, y mira, y a mi me cogieron ¿no? Claro yo, cuando me empezaron hacer el interrogatorio a mi, me dijeron "bueno esto, donde lo hiciste" ¿no?, "como que no lo hiciste?", si me ha dicho esto que tal que cual, que lo hicisteis de esta forma, de la otra, de la otra, de la otra. "Que yo esto no lo hice".

R.- Tu que.

M.- Claro, y empiezan a darte toques, hasta que ya, a mi lo que me pasó ¿no?, de que de que unos empezaron a dar toques y yo decía que no lo había hecho, hasta que me enseñaron las declaraciones del otro firmadas ¿no?, de que había estao yo, y lo había hecho de esta forma, de la otra y de la otra. Yo que tengo que hacer entonces, si estás solo...

R.- Pero no hay una ley que prohíbe pegar a la gente que detiene, o cuando a ti te cogieron aún no estaba en vigor?

M.- No sé, pero se la pasan por los huevos.

R.- Siempre se la han pasado?

M.- Antes no sé, si estaba o no ¿no? ahora se que no está, ahora sé que de pegar a un tío, está prohibido ¿no? pero se de tíos que los han currao. Porque mira, un tío de estos que cogen de la ETA.

R.- Si a tí ahora te cogen y te ostian, tu sabes que hay una ley que no te pueden pegar, ¿entonces puedes poner una denuncia?

M.- Mira, ahora yo lo sé, por esta última vez que ha pasao, que salio la ley de que cada detenio tenia derecho a un abogao ¿no? entonces yo salí, bueno no cogieron, tuve el abogado y tal, yo creo que ahora te cogen y hasta que no esté al abogado, delante, no te hacen el interrogatorio. Ara, no sé, como estarán ¿no?

porque a mi todavía no me han cogido en nada, y no me han hecho nada ¿no?

R.- Pero al coger un tío de la ETA como estaba diciendo antes. Esto no es lo mismo porque un tío de la ETA entra de la ley terrorista. No es lo mismo un delincuente común que un terrorista.

M.- No lo sé, mira yo sólo sé que por ejemplo está prohibido pegarle a un tío, al hacer el interrogatorio. Ara yo no creo que un tío, un tío, de que a lo mejor ha asesinado, o ha matado o yo que sé, ha robao, ataca algún banco o algo así, que le hagan firmar de con firma ha tenido dos muertos, ha atraca tres o cuatro bancos y tenido cantidad de cosas. Yo creo que a este tío le han tenido que dar tal paliza, que se tiene que volver majara, tío, lo han tenido, que volver majara. Mira yo... mira si a mi no me dan cuando estuve la primera vez, no me dan tanto como me dieron, y me enseñan las declaraciones firmadas, yo digo que no he tenio nada que ver, yo digo que no tenía nada que ver y con esto termino, ¿no?, hasta que yo dije bueno y ya está.

R.- O sea que firmaste por aburrimiento, de tanto darte ostias?

M.- Lo firmé, porque ya no tenía nada que adelantar ¿no? a mi sacaron allí un papel firmado, con el que se chivó, de que había estao yo haciendo una cosa, haciendo otra y no tuve más remedio que firmar y no van a estar dando palos sabiendo ellos que el otro le dice que yo había estao, no sé, ¿no? solamente adelantan de que...

R.- O sea tu crees que mucho de los delitos que se cometen, que la policía atrapa al delincuente al cabo de pocas horas, o días, no son las que verdaderamente los han cometido, que firman porque les zumban, ten en cuenta que la policía española tienen catalogada, como una de las mejores del mundo.

M.- En España les dan, los dan palos en cantidad, para mi la mejor policía mundial es la del Canadá ¿no?. Te hacen una serie de tests, y de preguntar y t'o rollo, de que al final combinando las contestaciones de unas preguntas con otras te sacan de que si eres culpables, o eres inocente ¿no?. Entonces esto vale mucho y no te tocan el pelo, tío.

- R.- Pero entonces un tío que es listo, a lo mejor es culpable y sin embargo el tío se libra ¿no?
- M.- Pero mira, ten en cuenta de que mira, ten en cuenta de que las 72 horas que es mundial, aquí en España, 72 horas, que te tienen en la comisaría haciéndote el interrogatorio, si a un tío le cogen por ejemplo, un domingo a las 3 horas de la mañana, hasta el miércoles a las 3 horas de la mañana se cumplen las 72 horas pues fíjate, si tienen que hacer preguntas ¿no? y a lo mejor te viene uno, te está haciendo preguntas, después este tío se va y te viene otro ¿no? ten en cuenta de que siempre cometes un fallo, siempre cometes un fallo, y este fallo siempre te cuenta ¿no?
- R.- Tu sigues en la teoría de la mayoría de veces cuando dicen que han cogido a un tío, en un atraco a lo mejor no era este tío, y lo han estado dando de ostias, no, y el tío, aquel acaba diciendo que si que ha sido él.
- M.- No sé, no sé, muchas veces si, muchas veces no. No muchas veces hay un atraco en que, por ejemplo a un tío lo está currando cantidad, y dice que si, que si que ha sido él pero después estando en la carcel escribe al Juez conforme, hagan el tío, el tío, el tío que al que lo atracaron hagan un careo a ver si lo reconocen a él, si fue él o no fue él ¿no?, entonces, si hacen el careo, este va el tío, al tío no lo ves ¿no? cogen el tío, te ve a ti pero tu no lo ves a él ¿no? y tu dices... el tío porque hay mucha gente en la carcel en que tiene, a lo mejor cuatro o cinco coches robados, cantidad de cosas robaas y luego no las ha hecho, por que han estao dando palos y le han dicho "Esto lo han hecho, no? pun, pun, pun." L'han estao dando palos dando hasta que ha dicho bueno pues si y ha firmao. Luego llega al Palacio de Justicia, como ha tenio la firma pues le han dicho bueno, tu has firmao aquí, ¿no?, y marcas de haberte dao palos, no quedan, no.
- R.- Tu estabas con los Joglars, que hacía aquella gente en la Modelo?
- M.- Ostia! los Jonglars, son una gente que se enrolla en cantidad de bien ¿no? yo me divertía cantidad con ellos y siempre estaba con ellos ¿no? por que son gente que vale la pena convivir con ellos.
- R.- A ti parece que tenían que estar allí encerrado?

M.- Que va, si esto fue una injusticia, una injusticia de las mayores, que han hecho aquí en España, tío, porque un tío, unos tíos que hacen una obra de teatro eh! diciendo que mataron a un tío en Tarragona, por... sin saber como lo mataron ni porque, ni nada, no sé, ¿no?. El mismo día que mataron al Puig Antich aquí en Barcelona, que lo mataron en la Modelo me parece.

R.- Dónde, en la cámara de torturas?

M.- Mira, no sé, mira, yo estuve sacando de la Modelo una silla de garrote vil ¿no?, y a mi me dijeron gente de allí que llevaba bastante tiempo, de que allí había muerto el Puig Antich. Entonces el mismo día que se lo cargaron aquí en la Modelo en Tarragona, un tío, por que había, no sé, una historia, de que el tío aquel había dicho, había hecho unas declaraciones, no lo sé, lo que había hecho, pues cogieron y se lo cargaron también, pero en Tarragona de este tío no se sabe nada ¿no?, no dijeron nada ni nada, delante dijeron del Puig Antich, y este tío lo dejaron para mira, aquello que pasa al olvido.

R.- Y tu como es que sacaste la silla del garrote vil que mataron al Puig?

M.- ¿Qué?

R.- ¿Cómo es que sacaste la silla de la sala de torturas?

M.- Es bueno, es una sala de torturas en que, en el centro de la cárcel había una sala ¿no? debajo tierra ¿no?, entonces había que hacerle limpieza, y la pena de muerte está abolida ¿no?, y yo me tuve que agarrar a la silla esta porque pesaba en cantidad, bueno pesaba en cantidad ¿no?. No se si ahora habrán puesto otra o no, pero pesaba en cantidad y le tuvimos que sacar entre cuatro tíos, la tuvimos que sacar y, no sé, se la llevaron ¿no? y aquello quedó solo ¿no? osea quedó un sótano, pero vacío, totalmente vacío, entonces, no sé, a mi me dijeron de que allí habían muerto al Puig Antich, tal y cual. Y los Jonglars me estuvieron explicando la obra de teatro aquella que hicieron, porque los metieron, presos que trataban de este tío de Tarragona, que mataron ¿no?, porque lo mandaron fusilar, y la obra de teatro esta trataba de aquello ¿no? y lo mataron por la cara.

R.- Y al Puig Antich también se lo cargaron por la cara?

M.- Si, mira, son, ya se sabe ¿no? que Franco era un hijo de puta, tío es lógico ¿no?

- R.- Así tu sacaste la silla que se cargaron al Puig, allí hubieran muertos varios tíos, cuando la cogiste que sentiste?
- M.- Empecé no, por un sótano estuvieron haciendo limpieza y tal, vale, acabamos de hacer la limpieza...
- R.- Pero esto, qué eran, trabajos que te daban?
- M.- No mira, como no teníamos nada que hacer ¿no?, pues te decían, bueno mira hay que hacer limpieza de sótanos, que tal y cual el que quiera venir voluntariamente que vaya ¿no?, digo bueno mira como por aquí por los sótanos hay cantidad de ratas, porque en la cárcel, aquí en la Modelo por los sótanos, hay cantidad de ratas ¿no?. Ara no tantas porque echan veneno ¿no?, pero había cantidad, digo pues bueno mira hacemos limpieza, entonces le pondrán veneno a las ratas y no habrá tantas, y nos apuntamos cantidad de gente ¿no?. Pero a mi me tocó de hacer limpieza en la 5a galería, en la que estaba ¿no? hicimos la limpieza deprisa ¿no? porque... y matamos cantidad de ratones, y ratas, por ahí haciendo la limpieza ¿no?, en la escoba, y cantidad de palos ¿no? veíamos alguna salir t'os detrás de ella, tío, nos la cargábamos y lo hacíamos de risa ¿no?. Luego después nos llevaron a la sexta a los sótanos de la sexta, que hay celdas de castigo, pero celdas que no te puedes ni mover. No te puedes ni poner de pie ¿no?, allí te pasan y no veas, pasas un sufrimiento que, un dolor de hueso que es demasiado, y por el sótano de la sexta hay una puerta que pasa al centro de la cárcel ¿no? que es donde estaba, estaba la silla, entonces nos dijeron bueno, sacarla por los sótanos ¿no? sin que la viesan los demás gente y llevarla hasta allí y me dió una cosa, tío.
- Yo le pregunté a un tío, "cuantos tíos han muerto aquí". Dice "no sé, desde que estoy han muerto tres", y me dió una cosa, tío, como un nudo, que se te hace en la garganta ¿no? una cosa la coges entre cuatro tíos que la llevábamos porque pesaba cantidad, eh! teníamos que hacer un recorrido de cincuenta metros o cosa así, y tuvimos que hacer tres paradas ¿no? porque pesaba en cantidad y cual y tal y un casco y tal y luego tornillos, luego el torniquete, y tal y un palo ¿no?, para mi fue una alucinada aquello, fue un palo.

R.- Lo que te impresionaba más ¿qué era?

M.- No, mira, es que allí, que se cargan a tres tíos allí sentaos ¿no? con el casco aquel, que te meten encima, con el torniquete, y toda la mierda ¿no? con correas y tonterías, para que no te puedas mover. Es un palo ¿no? es la impresión que te da ¿no? Ostia! aquí que han asesinado a tres tíos, porque han dicho la pura verdad, y ahora que tengas que sacar tu la silla; porque un tío dice que, que, que dejen de matar a la gente es un palo ¿no?, la sacas y tan contento ¿no? la sacas contento ¿no?, pero por dentro se te hace un nudo, tío. Si es verdad eh! por dentro se te hace un nudo que no lo puedes soportar.

R.- Volvamos a los Joglars.

M.- Mira los Joglars, se hicieron cargo de la biblioteca general, y daban clases a gente, que no sabían ni leer ni escribir, daban clases y tal. Si, si, se estaba bien con ellos ¿no?

R.- Los tres daban clases?

M.- Si, si, osea tenía, aquello de dar clases, era como un trabajo ¿no?, que de cada dos días que pasaba era como que pasaban tres, osea tu estabas allí dos días dando clases y te contaban como conforme estabas tres, y sí, sí los tíos tan contentos, bueno, tan contentos... es que has de estar contento, te pasas un tiempo tío que, al final terminas majara eh! Si estás pensando siempre en lo mismo, de porque te han hundido, por todas las historias terminas majara, es que terminas majara, y se enrollan bastante bien eh!. Yo la primera vez cuando salí, al...

R.- Iba gente a aprender con los Joglars?

M.- Si, si, además eran unos tíos, que no se sabían, sabían ganar la amistad de todos ¿no? y no sé, con todo el mundo se llevaban bien.

R.- Los conociste porque estábais en la misma galería?

M.- No sé, yo, yo, yo cuando me dijeron mira estos son los Joglars ¿no? digo, pues no se quien son ¿no? porque yo la primera vez había oído algo hablar de ellos ¿no?, pero mira aquello que te interesas poco por la cosa y tal ¿no?, estando allí dentro, siempre haces amistad con alguno, con otro ¿no? pues, no sé, la gente aquella se enrollaba bastante bien, lo que era el Solsona Planas, tío, el Javier Solsona Planas, este era un tío bastante competente, y un tío que se llamaba Gabriel no sé qué,

y el otro no sé como se llamaba ¿no? Gabriel... Gabriel... le decíamos Gaby, uno muy pequeñito, otro con bigote y otro muy alto, tío, y eran tíos, lo que era el más pequeño era un tío cachondísimo ¿no?. Había uno que era muy reservao y no me caía tan bien como los otros ¿no?, pero se enrollaban bastante bien, yo me pasé la primera vez bastante bien. Como estaba con ellos y iba p'a t'os sitios ¿no?, con ellos y tal, me lo pasé bastante bien, aprendí bastante ¿no? Ara que también era gente que se preocupaba por las cosas. Hostia, mira! Cuando salí la primera vez ellos se quedaron dentro ¿no? Tengo tres o cuatro cartas de ellos en casa, porque... Me llevaba muy bien con ellos ¿no? Me escribían y yo les escribía ¿no? Hicieron una obra de teatro en el Liceo, me parece, no! en el Romea. Y me encontré al capo de ellos, que se había fugado del hospital, Boadella, sí, que se escapó a Francia, me parece. Me lo encontré al Gaby antes de ayer en la puerta del Romea. Y me conoció. Iba con mi hermano, el Jose y Angel. Dijo "Hostia! cuando habeis salido? y tal y cual". Dice: "Mira, pásate pa dentro y verás la exposición que vamos a tener". Digo: "Vale". Pasé pa dentro por la cara y en un principio muy de aquella manera, ¿no?... Me dijo un tío de allí del teatro que donde se cambiaban y tal y cual y pasé y después le dije: "Bueno ya nos veremos ¿no?" y después ya nos vimos en el bar aquel de allá arriba. Yo no sé como a esta gente la meten en la cárcel, ¿no? Mira esta gente, que no van con ninguna maldad y que van, no sé, abriendo los ojos a la gente ¿no?, yo no sé, porque los meten en la cárcel ¿no? Yo estoy totalmente en contra de la injusticia que hicieron con ellos ¿no? Yo mira, la primera vez vale hice cosas que, no tenía que haberlas hecho ¿no?, pero mira, me metieron, pues mira, que vas hacer, aguantar ¿no?. Ara, la segunda vez, un palo pero total, porque esto de que pides ayuda y no te la dan.

R.- La segunda vez te ha jodido.

M.- La segunda vez mucho jodido ¿no?, porque, yo tenía pensao digo, bueno la primera vez, era de esta forma tal y cual me lo pasé bastante bien, bastante putas ¿no? pero dentro de lo que cabe, bien ¿no?, a la segunda vez te encuentras totalmente cambiado la cosa, ostia!, que palo, un palo pero total ¿no?. Ara te lo

tomas con calma y tal, o mira, no sé , pasas de historias marimieras, por allí, te buscas más o menos una amistad, que sea de tu rollo de tu mentalidad y mira vas corriendo con ellos, y luego, ya está ¿no?

R.- Me imagino que no debes tener ningunas ganas de volver allí.

M.- Ostia! ninguna, tío, ninguna.

Si ahora me metiesen sería un palo, tío, no sé, si ahora me cogiesen, si me cogiesen por nada, tío, como esta última vez, no sé, será un palo pero total ¿no?

R.- Cuando te vayas a la mili te tendrán fichado por todo esto que te ha pasado?

M.- No, tengo en cuenta, que cuando, vaya a la mili toda esta historia, la van a pasar allí, pero no sé, si según el comportamiento, que tengas tu y según el rollo que lledes en la mili, es el rollo que te van hacer coger ¿no?. Ara si te lo vas a tomar muy de aquella manera que te vas a encerrar muy en ti mismo. Y vas a vivir la vida solo no y vas a estar haciendo putas a cada dos por tres, no sé, te van hacer la vida imposible.. Ara yo, no, que si tu tienes unas cosas, tu tienes unos delitos cometidos, no en que pasan cuatro o cinco años o tres, no sé, y no he hecho nada, no sé, me van a tener vigilao por que es lógico ¿no?, de que te tengan vigilao, pero si no haces nada no te tienen porque hacerte vida imposible ¿no?

R.- Tu crees que en la mili te tienen que tener calado por una cosa, que has hecho en tu vida civil, allí tu eres militar. Tenlo seguro.

M.- Allí eres militar, pero, no sé, tu ahora mismo eres civil, yo mismamente ahora soy civil ¿no? hasta que no me midan no soy militar, una vez que me midan, eh! y yo meto algo, entonces... Yo de momento todavía no soy militar porque todavía no estoy medido.

R.- Una vez estés en caja y seas militar si cometes algún delito, los castigos son peores?

M.- Si, si te castigan el doble, porque si por ejemplo, en lo civil haces un robo, y te condenan a un año, por lo militar te van a condenar a dos o a tres. Yo todavía no estoy medido, entonces el día nueve me miden, si del día nueve para adelante me cogen haciendo algo, entonces si me van a tener supervigilado ¿no? porque yo ahora con todos los jaleos que tengo como eres el me-

- nor de todos y tal; y tengo en las declaraciones de que estaba convencido por los otros, que me comían el coco, tal y cual, lo que sea ¿no?, pues lo tengo bastante bien pequeño ellos ya lo sabían, pero bueno.
- R.- Y a tu hermano después de salir de la Modelo, como le va la mili?
- M.- Mi hermano, no sé, él dice que la mili a él no le va ¿no?, pero, que no tiene más remedio que hacerla, pues la tiene que hacer ¿no?, unas cosas las ve bien y otras mal ¿no?, y se está pasando una mili pues normal, como cualquier otro.
- R.- Tu hermano cuanto tiempo estuvo en la Modelo?
- M.- Lo mismo, lo mismo, salimos al mismo día, bueno él estuvo un día más.
- R.- El estaba en otra galería ¿Que estaba en la de peligrosos también?
- M.- No, en la la. galería que es la normal.
- R.- A ti, por qué te metieron en la de peligrosos?
- M.- Bueno, de entrada estuvimos en la misma ¿no?, o sea, a él lo pasaron a la tercera y a mi también ¿no? entonces a mi me cambiaron a la, a la segunda, y a él a la primera. Después a mi me cambiaron a la quinta, y él se quedó en la primera ¿no? pero claro, como tenía, hermano, y tal y cual, yo siempre me buscaba cualquier historia para ir a comer a donde... a la celda de mi hermano o el se venía a la mía o sea él estaba en la primera y yo en la quinta a lo mejor un día, me pues apetecía a mi irme a su celda.
- R.- Te dejaban?
- M.- Si, si, le decía bueno yo tengo un hermano que está en la primera y tal y cual, bueno y ya lo sabían, ya t'oas las guardias, bueno pues vete, cogían me abrían la puerta y me iba. A él le apetecía venirse a la mía, pues cogía, se venía, estaba allí hablando conmigo toda la tarde o toda la mañana.
- R.- Tu te quedaste más tiempo en la tercera que él?
- M.- No, no, yo me quedé menos que él.
- R.- ¿A los dos os metieron a peligrosos?
- M.- A todos, a todos, a todos nos metieron en peligrosos.
- R.- A todos los del grupo.
- M.- Si, a todos, mira, yo estuve en peligrosos durante una semana o por ahí, una semana y algo casi dos ¿no? entonces a mi me

sacaron a la segunda al día siguiente...

R.- En la segunda qué había?

M.- A la segunda menores y periodo y castigaos.

R.- De aquí fuiste a la quinta?

M.- Si... luego se llevaron a mi hermano a la primera, a los otros a la primera, o... y así ¿no? y... luego me cambiaron a mi a la quinta, yo tenía libertad pero para todo ¿no?

R.- Por qué eras del COPEL?

M.- Hombre, aparte de que era del COPEL, no sé, porque tenía un hermano en la primera y que, no sé, allí tener un hermano en la cárcel, siempre te dan preferencia ¿no?, a tu hermano y a ti ¿no? Por ejemplo tu tienes un hermano en una galería, tu estás en una galería, por ejemplo en la quinta o en la sexta y tu hermano está en la primera o en la segunda, y no sé, tienes libertad tanto tu como tu hermano para veros todos los días, ¿no? y hablar y tal y cual ¿no? para eso son los hermanos y no sé, y tenía bastante libertad. Ara para la mili no sé como contará eso ¿no?

R.- Y tu hermano cuando venga de allá arriba, como lo tiene con que grupo se va a meter con el que estás tú o con el que estaba? Como crees que se le van a portar?

M.- No sé, pues no te puedo decir eh!, porque, no sé, a lo mejor mi hermano...

R.- Ha cambiado tu hermano?

M.- Mi hermano ha cambiado, bastante ¿no?, pero, tiene una forma muy diferente a la mía de ¿no?, porque a mi a lo mejor me hacen una putada ¿no? y me hacen la segunda pero la tercera, la veo muy rara que me la hagan ¿no?, y a mi hermano, le hacen la primera, la 2a., la 3a., la 4a., la 5a., no sé, lo hacen bastantes putadas ¿no? no sé, la forma de pensar de él es muy diferente, a la mía.

R.- Cuantos años tiene, es más mayor que tú?

M.- Dos, yo no se si no fuera por mi, si no hubiese sio por mi, la primera vez que pasamos todos ¿no?, la hubiesen pasao tan mal, tío, cuando salimos en el periódico, me dijo un tío: "oye, tú estás por esto y por esto no", digo: "si", allí dentro ¿no?. Digo "si, estoy por esto". Dice "has salido en el periódico". Digo, bah, bah, bah, que hablas hombre"; "si hombre ahora te lo traigo el recorte". Cogió el tío me llevó la hoja del periódico

y si la tenía ¿no?, la leí. Digo "ostia!", pero como mienten tanto los periódicos hombre"; si se las di a todos ¿no?, han que la leyesen y cogieron cada medida tío, que se comían tanto el coco, que solamente pensaban en eso ¿no?, yo digo "pero mira si, si ya que, ya que hemos salio asín ¿no?, y ya que ha pasao todo, que os vais a calentar la cabeza". Digo: "mira vamos a pasar el tiempo, que estamos aquí tranquilos, y a pasar de todas las historias y cuando salgamos, ya veremos lo que hacemos ¿no?". Y si, si, y si no fuese, si no hubiese sido por mi, más de uno, hubiese salio majara de allí eh!. Porque yo claro conocía a gente, a gente que ellos no conocían porque ellos llegaron allí sin conocer a nadie ¿no?, y yo, no sé, había andao por, por otros mundos y conocía, no sé...

R.- ¿Del asunto del chocolate y cosas de estas. Qué eran camellos?

M.- A parte del que eran camellos, no sé, eran gente, que había tenio bastante confianza con ellos ¿no?, de que, si un día unos me ayudan a mi, pues otro día, le había ayudado yo, a ellos ¿no? y íbamos tirando asín de aquella forma. Ara yo pasaba mucho de ellos ¿no?

¿Qué hora es?

Vamos a echar una partida...

BIBLIOGRAFIA

BIBLIOGRAFIA

- Aniyar de Castro (L.), La criminología de la reacción social, Instituto de Criminología, Universitat de Zulia (Maracaibo), 1977
- Ariel del Val (F.), Escuela, violencia simbólica y dinámica política, a Cuadernos de Realidades Sociales, 12, gener 1977, pp. 77-87
- Aron (D.)-Hanet (D.), Archives orales et histoire des institutions sociales, a Revue Française de Sociologie, vol. XIX, 1978
- Balan (J.) et alii, Las historias de vida en las ciencias sociales. Teoría y práctica, Buenos Aires, Nueva Visión, 1974
- Balan (J.)-Jelin (E.), La structure sociale dans la biographie personnelle, a Cahiers Internationaux de Sociologie, vol. LXIX, juliol-desembre, 1980, pp. 269-289
- Baratta (A.), Criminología y dogmática penal. Pasado y futuro del modelo integral de la ciencia penal, a Papers. Revista de Sociologia, nº 13, 1980, pp. 13-48
- Basaglia (F.)-Basaglia (F.), La mayoría marginada, Barcelona, Laia, 1977
- Becker (H.), Observación. Observación social y estudio de casos, a Enciclopedia Internacional de Ciencias Sociales, Madrid, Aguilar, 1972, T.VII, pp. 384-390
- Bergalli (R.), Origen de las teorías de la reacción social (un aporte al análisis y crítica del Labelling Approach), a Papers. Revista de Sociologia, nº 13, 1980, pp. 49-96
- Bergalli (R.), La ideología del control social tradicional, a Jornades-estudi sobre Seguretat Ciutadana, Barcelona, 2-6 juny, 1980
- Berger (P.)-Luckmann (L.), La construcción social de la realidad, Buenos Aires, Amorrortu, 1968
- Bertaux (D.), Histoires de vie ou récits de pratiques? Méthodologie de l'approche biographique en sociologie, Convenció CORDES, nº 23, 1976. Document policopiat.
- Bertaux (D.), Connaissance de la boulangerie en France. Une expérimentation de l'approche biographique, Comunicació presentada al IX Congrés Mundial de Sociologia, 1978. Document policopiat.
- Bertaux (D.), L'approche biographique: sa validité méthodologique, ses potentialités, a Cahiers Internationaux de Sociologie, vol. LXIX, juliol-desembre, 1980, pp. 197-225

- Bloch (H.)-Niederhoffen (A.), Les bandes d'adolescents, Paris Payot, 1974
- Bonal (R.)-Hernández (F.)-Alemany (C.), La situación social del exrecluso. Problemática de la reinserción, Barcelona, abril, 1977 (informe per IRES no publicat.)
- Bonal (R.)-Amat (D.), Per què hi ha delinqüència?, Barcelona, Edicions 62, 1978
- Bonal (R.)-Costa (J.), La delinqüència juvenil avui. El cas de Mataró, Barcelona, Publicacions de la Fundació Jaume Bofill, 1979
- Bonal (R.), Vers una perspectiva nova per a comprendre la marginació, a Qüestions de Vida Cristiana, nº 103, 1980, pp. 88-92
- Bonal (R.), Sociologia de la inseguretats ciutadana, a Jornades estudi sobre Seguretat Ciutadana, Barcelona, 2-6 juny, 1980
- Bonal (R.), La marginación social, a Nuestra Sociedad. Introducción a la sociología, Barcelona, Vicens Vives, 1980, pp. 265-290
- Bourdieu (P.)-Chamboredon (J.C.), El oficio de sociólogo, Madrid Siglo XXI, 1976
- Bourdieu (P.)-Passeron (J.C.), La reproducción. Eléments pour une théorie du système d'enseignement, Paris, Minuit, 1970
- Botey (J.), Cinquanta-cuatro relats d'immigració, Barcelona, Serveis de Cultura Popular Fundació Cultural, separata, 1981
- Carabaña (J.)-Lamo de Espinosa (E.), La teoría social del interaccionismo simbólico: análisis y valoración crítica, a Revista Española de Investigaciones Sociológicas, nº 1, 1978 gener-març, pp. 159-203
- Carson (W.G.), Le délinquant dangereux et les valeurs symboliques de l'ordre social, a Revue de Science Criminelle et de droit pénal comparé, nº 3, juliol-setembre, 1975, pp. 805-813
- Cavopelli (E.)-Cavallaro (R.)-Cipriani (R.) -Padiglione (V.)-Pozzi (E.), Histoires de vie et groupes primaires: une methodology pour l'analyse du phénomène religieux, a Actes del 16 Conferència Internacional de Sociologia de les Religions, Lausanne, 1981

- Cazeneuve (J.)-Victoroff (D.), Dictionnaire de Sociologie, Paris, Denoël, 1970
- Clinnard (M.B.)-Quinney (R.), Criminal behavior systems. A topology, Universitat de Wisconsin, London, 1967
- Cohen (A.), Delinquent Boys: The culture of the Gang, Glencoe, Illinois, Free Press, 1958
- Collard-Marchal (M.)-Duchesne-Otton (L.)-Boulangier (R.)-Hanse (J.M.), La formation sociale: mode de production et idéologie, Institut de Ciències Polítiques i Socials, Lovaina, 1976, memòria de llicència
- Colloque de Lyon 1977, Fonctions des déviations, a Annales de Vaucresson, número especial, 1977
- Chirol (Y.), Analyse typologique des conduites délinquantes comme méthode d'étude étiologique, a Annales de Vaucresson, nº 9, 1971, pp. 11-108
- Delsaut (Y.), l'économie du langage populaire, a Actes de la Recherche en Sciences Sociales, nº 4, juliol 1975, pp. 33-41
- Des Gayets (N.), Le miroir de nos contradictions, a Autrement, nº 22, 1979, pp.7-11
- Du Fontbarre (F.), Démystification et revendication du langage social: la femme sous-prolétarienne, Lovaina, Institut de Ciències Polítiques i Socials, 1976, memòria de llicència
- Durkheim (E.), Le suicide, Paris, Presses Universitaires de France, 1976
- Durkheim (E.) Les règles de la méthode sociologique, Presses Universitaires de France, 1969
- Durkheim (E.), De la division du travail social, Paris, Presse Universitaires de France, 1960
- Faraday (A.)-Plummer (K.), Doing life histories, a Sociological Review. GB, 1979, 27, nº 4, pp. 773-798
- Ferrarotti (F.), Sur l'autonomie de la méthode biographique, Comunicació al IX Congrès Mondial de Sociologia, 1978. Document policopiat.
- Foucault (M.), Naissance de la clinique: une archéologie du regard médical, Paris, Presses Universitaires de France, 1972
- Foucault (M.), Les mots et les choses, Paris, Gallimard, 1973

- Foucault (M.), Histoire de la folie à l'âge classique, Paris, Gallimard, 1971
- Foucault (M.), Surveiller et punir, naissance de la prison, Paris Gallimard, 1975
- Freund (J.), Sociología de Max Weber, Barcelona, Península, 1968
- Gagnon, (N.), Données autobiographiques et praxis culturelle, a Cahiers Internationaux de Sociologie, vol. XLIX, juliol-desembre, 1980, pp. 291-304
- Galtung (J.), Los factores socioculturales y el desarrollo de la sociología en América Latina, a Revista Latinoamericana de sociología, I, març, 1965
- García Ferrando (M.), La investigación sociológica y los datos estadísticos: una crítica al positivismo y al subjetivismo, a Papers. Revista de Sociología, nº 6, 1977, pp. 9-30
- García Iturbe (A.), La delincuencia y el delincuente, Caracas, Monte Avila, 1972
- Gert (H.)-Mills (C.W.), Carácter y estructura social, Buenos Aires, Paidós, 1972
- Gibbons (Don C.), Delinquentes juveniles y criminales, México Fondo de Cultura Económica, 1969
- Glueck (Sh.), Criminogenesi: Teorie et fatti, a Quaderni di Criminologia Clínica, gener-març, 1960
- Glueck (Sh.)-Glueck (E.), Unravelling juvenile delinquency, Cambridge, Harvard University Press, 1957
- Goffman (E.), La presentación de la persona en la vida cotidiana, Buenos Aires, Amorrortu, 1971
- Goffman (E.), Estigma. La identidad negada, Buenos Aires, Amorrortu, 1970
- Goffman (E.), Internados. Ensayos sobre la situación social de los enfermos mentales, Buenos Aires, Amorrortu, 1970
- Goffman (E.), Ritual de la interacción, Buenos Aires, Tiempo Contemporáneo, 1970
- González Seara (L.), La Sociología, aventura dialéctica, Madrid Tecnos, 1971
- Gouldner (A.), La crisis de la sociología occidental, Buenos Aires, Amorrortu, 1970
- Gueissaz (M.), Quelques réflexions sur un récit de vie d'un jeune

- délinquant, a Enquêtes et Recherches, Vaucresson, Centre de Formation et Recherche de l'Education Surveillés, nº 13, 1981, pp. 7-37
- Hernández (F.), Familia y nación. Análisis sociológico de los procesos de socialización nacional en la familia catalana actual, Barcelona, tesis doctoral de la Facultad de Ciencias Económicas y Empresariales, en la Universidad Autónoma de Barcelona, 2 de juliol, 1981
- Heuyer (G.), La delincuencia juvenil, Caracas, Tiempo Nuevo, 1969
- Hiernaux (J.P.), Symbolique de l'espace et seconde résidence, a Industrie, juny, 1972
- Hiernaux (J.P.)-Remy (J.), Rapport au corps, rapport à l'espace et intégration sociale, a Recherches Sociologiques, vol. VI, nº 3, 1975, pp. 321-332
- Hood (R.)-Sparks (R.), Problemas clave en criminología, Madrid Guadarrama, 1970
- Hurwitz (J.I.), Three delinquent types: A multivariate analysis, a New York American Psychologist, 18, agost, 1963
- Instituto de Sociología Aplicada de Madrid, Violencia y medios de comunicación social, Madrid, Confederación Española de Cajas de Ahorro, 1972
- Isambert (F.), Dimension sociale du symbole, a Actes de la 14ème Conférence Internationale de Sociologie des Religions, Lille, 1977, pp. 9-28
- Javeau (C.), Pratique sociale et représentations, a Le Service Social, nº 1, gener-febrer, 1972, pp.1-9
- Jiménez Blanco (J.), Personalización y socialización en las ciencias sociales modernas, a Anales de Moral social y Económica, nº 19, Madrid, 1968
- Jiménez Blanco (J.)-Moya (C.), recopiladors, Teoría Sociológica Contemporánea, Madrid, Tecnos, 1978
- Especialment els treballs:
- Carabaña (J.)-Lamo de Espinosa (E.), Resumen y valoración crítica del interaccionismo simbólico, pp. 277-321
- Lamo de Espinosa (E.), Libertad y necesidad en la ciencia social: aportación de G.H.Mead, pp. 322-357
- Lascoumes (P.), Prévention et contrôle social, Paris, Masson, 1977

- Lazarsfeld (P.), Lattent structure analysis, a Mathematics and Social Sciences, Paris, Mouton, 1965
- Lemert (E.M.), Human deviance, social problems and social control, New York, Prentice-Hall, 1967
- Léomant (Ch.), L'approche biographique de la délinquance juvénile, article no publicat fotocopiat per l'autor.
- Léomant (Ch.), Quelques éléments à propos de l'approche biographique en sociologie, a Enfance Inadaptée, nº 32, 1981 pp. 132-144
- Lewis (O.), Antropología de la pobreza. Cinco familias, México, Fondo de Cultura Económica, 1969
- Lewis (O.), Los hijos de Sánchez, México, Joaquin Mortiz, 1971
- Lewis (O.), Pedro Martínez, México, Joaquin Mortiz, 1966
- Lewis (O.), La Vida, México, Joaquin Mortiz, 1971
- Lewis (O.)-Karol (K.S.)-Fuentes (C.), La cultura de la pobreza. Pobreza, burguesía y revolución, Barcelona, Anagrama, 1972
- Liénard (G.)-Servais (E.), Les inégalités culturelles dans la prime enfance, Lovaina, CSUR, Tom. 2, 1973
- Liénard (G.)-Servais (E.), Activité enfantines et socialisation différenciée: approche sociologique, a Revue de Psychologie et des Sciences de l'Education, vol. 8, nº 2, 1973 pp. 197-231
- Liénard (G.)-Servais (E.), Le métier de parent en milieu populaire. Eléments pour une analyse des stratégies d'identité et de leurs effets éducatifs, a Revue de Psychologie et des Sciences de l'Education, vol. 9, nº 4, 1974, pp.393-420; vol. 10, nº 1, 1975, pp. 111-136
- Liénard (G.)-Servais (E.), Le capital culturel: déterminants sociaux et stratégies de transmission, Lovaina, Facultat de Ciències Econòmiques, Socials i Polítiques, 1975, tesi doctoral.
- Liénard (G.)-Servais (E.), La transmission culturelle: Stratégie des familles et position sociale, a Cahiers Internationaux de Sociologie, vol LIX, 1975, pp. 337-353
- Loicq (F.), Jeunesse et innovation, Lovaina, CSUR, 1969, no publicat
- López (M.L.), Handicaps sociaux et centres d'accueil, Lovaina, Facultat de Ciències Econòmiques, Polítiques i Socials, 1977, tesi doctoral.

- Marsal (J.F.), Hacer la América. Biografía de un emigrante, Barcelona, Ariel, 1972
- Marsal (J.F.), La crisis de la sociología norteamericana, Barcelona, Península, 1977
- Mazet (Ph.)-Houzet (D.), Les conduites délinquantes, a Psychiatrie de l'enfant et de l'adolescent, T.I., Maloine, 1979, pp. 235-241
- Mazet (Ph.), Ils ne sont pas nés delinquants, a Autrement, nº 22 1979, pp. 57-78
- Mead (G.H.), Espíritu, persona y sociedad. Desde el punto de vista del conductismo social, Buenos Aires, Paidós, 1972
- Michard (H.)-Selosse (J.), La délinquance des jeunes en groupe, Paris, Cujas, 1963
- Miralles (M.T.), La seguridad ciudadana y el análisis criminológico, a Jornades-estudi sobre Seguretat Ciutadana, Barcelona, 2-6 juny, 1980
- Nadal (R.), Delincuencia juvenil, a El Noticiero Universal, di-lluns, 7 desembre, 1981
- Núñez (C.)-González (J.), Los presos, Barcelona, Dopesa, 1976
- Ortega (F.), Sociología y hastío en Erving Goffman, a Cuadernos de Realidades Sociales, nº 6, gener, 1975, pp. 137-151
- Policia de Washington, "Consejos" para convertir un hijo en delincuente, a El Correo Catalán, 20 agost, 1979
- Racine (A.), Quelques aspects psycho-sociologiques du phénomène de la délinquance cachée, a Revue de l'Institut de Sociologie, 1963-1, pp. 161-176
- Ramentol (S.), Poder y delincuencia, a Hoja del Lunes, 17-24 i 31 d'agost, 1981
- Remy (J.)-Hiernaux (J.P.), Utopies et crises de l'ordre symbolique, a Actes du 15ème Conférence Internationale de Sociologie des Religions, Venècia, 1979
- Remy (J.)-Voyé (L.), La ciudad y la urbanización, Madrid, Instituto de Estudios de la Administración Local, 1977
- Remy (J.)-Voyé (L.)-Hambye (F.)-Servais (E.), La dichotomie privé/public dans l'usage courant: fonction et gènese, a Recherches Sociologiques, vol IV, número especial, maig 1973, pp. 10-38
- Remy (J.)-Servais (E.), Clandestinité et Illegitimité, a Concilium

- gener 1973, pp. 69-80
- Remy (J.), Urbanisation de la ville et production d'un régime d'échanges, a Sociologie et Sociétés, 1972, pp. 101-121
- Remy (J.), Introduction à la problématique, a Recherches Sociologiques, vol IV, numéro especial, maig 1973, pp. 3-9
- Remy (J.)-Servais (E.)-Voyé (L.), Produire ou reproduire. Une sociologie de la vie quotidienne, Bruxelles, Edicions Vie Ouvrière, 2 vol., 1978-1980
- Renard (M.C.), Le cadeau: éthos et position sociale. Etude qualitative de quelques cas, Lovaina, Facultat de Ciències Econòmiques, Polítiques i Socials, 1973, memòria de llicència
- Rezsóhazy (R.), Action et changement. Méthode d'analyse des dynamiques sociaux et historiques, Lovaina, Publicació de l'Institut de Ciències Polítiques i Socials, 1973
- Robert (Ph.)-Kellens (G.), Nouvelles perspectives en sociologie de la déviance, a Revue Française de Sociologie, XIV, 1973, pp. 371-395
- Robert (Ph.), La sociologie entre une criminologie du passage à l'acte et une criminologie de la réaction sociale, a Année Sociologique, 1973, XXIV, pp. 469-504
- Robert (Ph.), La prison et la sociologie criminelle en France, a Année Sociologique, 1974, XXV, pp. 469-478
- Robert (Ph.)-Lascoumes (P.), Les bandes d'adolescents, une théorie de la ségrégation, Paris, Editions Ouvrières, 1974
- Rodrigues (A.), Quelques considérations à propos de la notion de symbole dans les sciences humaines, a Recherches Sociologiques, vol. VII, nº 3, 1976, pp. 322-338
- Roumanjon (Y.), Ils ne son pas nés délinquants, Paris, Robert Laffont, 1977
- Saldaña (Q.), Nueva Criminología, Madrid, 1936
- Sánchez Chamorro (M.), Psicoterapia dinámica en la delincuencia juvenil, Barcelona, Herder, 1981
- Selosse (J.), Discours et pratiques dans le champ de la déviance, a Colloque de Lyon 1977, op. cit., pp. 279-287
- Selosse (J.), La délinquance de l'adolescence: appel, essai ou erreur, a Révue de Neuropsychiatrie infantile, 1978, 26 (nº 10-11), pp. 503-511

- Seminari sobre Prensa i delinqüència, Barcelona, IRES, 1973, no publicat.
- Servais (E.)-Liénard (G.), Position sociale et rapport à l'ordre Symbolique: Structure sociale et Ethos de classe, a Actes du 14ème Conférence Internationale de Sociologie des Religions, Lille, 1977, pp. 305-326
- Servais (E.)-Hambye (F.), Structure et Signification: problème de méthode en sociologie des organisations claustrales, a Social Compass, XVIII, 1971/1, pp. 27-44
- Shibutani (T.), veu Mead, George Herbert, a Enciclopedia Internacional de las Ciencias Sociales, Madrid, Aguilar, T.6 pp. 41-44
- Solé (R.), M. Reagan exprime ses vues sur la criminalité, a Le Monde, 1 octobre, 1981
- Sutherland (E.), El delito de Cuello Blanco, Caracas, Edicions de la Universitat Central de Venezuela, 1969
- Szabbo (D.), La sociologie dans l'étude du comportement criminel, a Revue de l'Action Populaire, 1958, nº 115, pp. 164-174
- Szczepanski (J.), El método biográfico, a Papers. Revista de Sociologia, nº 10, 1979, pp. 231-259
- Taylor (I.)-Walton (P.)-Young (J.), La nueva criminología. Contribución a una teoría social de la conducta desviada, Buenos Aires, Amorrortu, 1973
- Thomas (W.)-Znaniecki (F.), The polish peasant in Europa and America, Boston, Gorham Press, 1918-1919, 2 vol.
- Vandormael (M.), Le médecin dans d'entreprise. Pré-enquête sur les fonctions sociales de la médecine du travail dans le cadre des services médicaux dans l'entreprise en Belgique, Lovaina, Institut de Ciències Polítiques i Socials, 1973, memòria de llicència
- Van Haecht (A.), La prostituée, statut et image, Bruxelles, Editions de l'Université Libre de Bruxelles, 1973
- Van Haecht (A.), Sociologie de la déviance et sociologie de la prostitution, a Recherches Sociologiques, vol VIII, 1977, nº 3, pp. 301-322

- Vázquez (J.M.)-Ortega (F.), El método en sociología, a Cuadernos de Realidades Sociales, Instituto de Sociología Aplicada de Madrid, nº 9, Gener, 1976, pp. 23-59
- Veillet-Lavallée (J.P.), Condamnés à la délinquance, a Le Monde 15 novembre, 1980
- Vercauteren (P.), Les sous-prolétaires, Bruxelles, Editions Vie Ouvrière, 1970
- Vincent (J.M.), La metodología de Max Weber, Barcelona, Anagrama, 1972
- Voyé (L.), Sociologie du geste religieux. De l'analyse de la pratique dominicale à une interprétation sociologique, Bruxelles, Editions Vie Ouvrière, 1973
- Weber (M.), Ensayos de sociología contemporánea, Barcelona, Martinez Roca, 1972
- Weber (M.), Sobre la teoría de las ciencias sociales, Barcelona, Península, 1971
- Weber, (M.), Economía y sociedad. Esbozo de sociología comprensiva, México, F.C.E., 1964
- West (D.J.), La delincuencia juvenil, Barcelona, Labor, 1970
- Wright Mills (C.W.), La imaginación sociológica, México, Fondo de Cultura Económica, 1961
- Yablonsky (L.), La violence organisée: ses formes et sa répression, a Revue Internationale de Police Criminelle, 1962, nº 158, pp. 138-144; nº 159, pp. 178-184